Bekârlar Balosu

Pierre Bourdieu

DOST

Bu dizi Mehmet Emin Özcan'ın yönetiminde
Dost Kitabevi Yayınları için hazırlanmaktadır.

Çağrı Eroğlu

İzmir'de doğdu. Lisans ve yüksek lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Halen aynı Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimini sürdürmektedir.

Bekârlar Balosu

Pierre Bourdieu
(1930-2002)

XX. yüzyıl entelektüel sahnesinde iz bırakmış Fransız sosyolog. Ecole Normale Supérieure'de felsefe eğitimi aldıktan sonra bir süre öğretmenlik yaptı. Cezayir'de yürüttüğü etnolojik çalışmaların ardından ağırlıklı olarak sosyolojiye yöneldi. Paris ve Lille'de öğretim görevlisi olarak çalıştıktan sonra Ecole Pratique des Hautes Etudes'de idarecilik yaptı ve Collège de France'ta sosyoloji kürsüsünü yönetti. Weber, Durkheim, Mauss gibi düşünürlerin kimi fikirlerinden etkilenmekle beraber karşıt çiftler temelinde (öznellik/nesnellik, mikro/makro) kendisine has bir üslup geliştirdi. Başlıca eserleri arasında *La distinction : critique social du judgement* (1979), *Questions de sociologie* (1981), *Choses dites* (1987), *Réponses pour une anthropologie réflexive* (1992), *Raisons pratiques : sur la théorie de l'action* (1994) ve *La domination masculine* (1998) sayılabilir.

D

CULTURA

1) İMPARATORLUKTAN SONRA, Emmanuel Todd, Aralık 2004
2) ESKİ YAKINDOĞU, Derleyen: Jean Bottéro, Haziran 2005
3) HAFIZA MEKÂNLARI, Pierre Nora, Şubat 2006
4) GÜÇ İLİŞKİLERİ, Carlo Ginzburg, Temmuz 2006
5) KURBAN VE EGEMENLİK, Gilberto Sacerdoti, Ocak 2007
6) İLERLEME, Reinhart Koselleck, Nisan 2007
7) AYNADA MELANKOLİ, Jean Starobinski, Ağustos 2007
8) KOKUNUN TARİHİ, Alain Corbin, Ekim 2007
9) METATARİH, Hayden White, Mart 2008
10) DİNLER TARİHİNDE BAŞLANGIÇLAR, Philippe Borgeaud, Mayıs 2008
11) ORTAK HAYAT, Tzvetan Todorov, Aralık 2008
12) GÜNDELİK HAYATIN KEŞFİ - I, Michel de Certeau, Ocak 2009
13) GÜNDELİK HAYATIN KEŞFİ - II, Michel de Certeau, Kasım 2009

Bourdieu, Pierre
Bekârlar Balosu
ISBN 978-975-298-407-3 / Türkçesi; Çağrı Eroğlu / Dost Kitabevi Yayınları
Aralık 2009, Ankara, 208 sayfa.
Sosyoloji-Sosyal Antropoloji-Notlar-İsim Dizini

BEKÂRLAR BALOSU

Pierre Bourdieu

DOST
kitabevi

ISBN 978-975-298-407-3

Le bal des célibataires
PIERRE BOURDIEU

Birinci Baskı, Aralık 2009, Ankara

Fransızcadan çeviren, Çağrı Eroğlu

Yayımna hazırlayan, M. Emin Özcan

Teknik hazırlık, Mehmet Dirican - Dost İTB

Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti.;
İvedik Organize Sanayi Bölgesi, Matbaacılar Sitesi
588. Sokak No: 28-30, Yenimahalle / Ankara
Tel: (0312) 395 25 80-81 • Fax: (0312) 395 25 84

Dost Kitabevi Yayınları
Meşrutiyet Cad. No: 37/4 Yenişehir 06420, Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 • Fax: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

İçindekiler

II. Kısım
Yeniden Üretim Stratejileri Sisteminde Evlilik Stratejileri

III. Kısım
Yasaklanan Yeniden Üretim
Ekonomik Egemenliğin Simgesel Boyutu

Bekârlar Balosu

"Noel balosu bir kahvenin arka salonunda yapılıyor. Parlak bir biçimde aydınlatılmış pistin ortasında on kadar çift günün moda ezgileriyle dans eder. Bunlar özellikle "üniversiteliler", ek derslerin ya da komşu kentlerdeki orta öğretim okullarının öğrencileri, çoğu kasaba kökenli. Ve de birkaç asker, genç kentliler, kot pantolon ve siyah deri ceket giyen çıplak başlı veya tüylü fötr şapka takan işçiler ve maaşlı çalışanlar. Dans eden kızlar arasında, ne kıyafetleri ne de davranışları bakımından Lesquire doğumlu, Pau'da çalışan, terzilik, hizmetçilik ya da tezgâhtarlık yapan diğer kızlardan hiçbir farkları olmayan en uzak mezralardan gelen çok sayıda genç kız. Genç oğlanlar birbirlerinin ardından giderek dans edenler arasında itişip kakışırlarken genç kızlar ve on iki yaşlarındaki kız çocukları kendi aralarında dans ediyorlar.

Ayakta, pistin kenarında, karanlık bir yığın oluşturan daha yaşlı bir erkek grubu sessizce izliyor: Hepsi otuzlarında, bereli ve demode kesimli koyu renk takımlı. Dansa katılma arzusuna kapılmış gibi, dansçılara ayrılan alanı daraltarak ilerliyorlar. Bütün bekârlar orada. Yaşıtları evli erkekler artık baloya katılmıyor. Ya da sadece köyün büyük şenliği olan tarım bayramı sırasında: O gün herkes "gezinti alanında"dır ve herkes dans

eder, "yaşlılar" bile. Bekârlara gelince onlar alışılmıştan fazla dans etmezler. Böyle akşamlarda daha az fark edilirler: Kadın, erkek bütün köy oradadır; bazıları arkadaşlarıyla bir kadeh içki içmek, diğerleri gözetlemek, dedikodu yapmak ve olası evlilikler üzerine tahmin yürütmek için.

Noel veya Yeni Yıl balosu gibi balolarda yapacak işleri yoktur. Bunlar "gençler" yani evlenmemiş olanlar için düzenlenen balolardır; onlar yaşlı olmasalar da "evlenilmezdirler" ve böyle olduklarını bilirler. Bu balolar dans etmek için gelinen balolardır, oysa onlar dans etmeyeceklerdir. Zaman zaman, sıkıntılarını gizlemek istermişçesine kendi aralarında şakalaşır ya da biraz gürültü yaparlar.

Bir adım: Bir genç kız bekârlar köşesine doğru ilerler ve aralarından birini dansa davet eder. Delikanlı direnir, çekingen ama hoşnuttur. Biraz da yaşlıların tarım bayramında dans ederken yaptıkları gibi, beceriksizliğini ve kabalığını mahsus vurgulayarak şöyle bir tur atar ve arkadaşlarına göz kırpar. Dans bittiğinde oturacak ve bir daha dans etmeyecektir. "Bu, diyorlar bana, An...'ın (büyük bir mülk sahibi) oğlu; onu çağıran kız komşusu. Hoşlansın diye bir tur dansa kaldırdı." Her şey düzene giriyor. Gece yarısına kadar, pek konuşmadan ışığın altında, balonun gürültüsü içinde, bakışları ulaşılamaz kızların üzerinde, orada duracaklar. Daha sonra hanın salonuna gidecek ve karşı karşıya oturup içecekler. Yan tarafta orkestra twist ve çaça çalarken uyumsuz ezgileri sesleri çıktığınca uzatarak avazları çıktığı kadar eski Béarn türküleri söyleyecekler. Ve gecenin sonunda, ikili ya da üçlü gruplar halinde, ırak çiftliklerine doğru uzaklaşacaklar."

PIERRE BOURDIEU*

* Bkz. "Reproduction interdite. La dimension symbolique de la domination économique", *Études rurales*, 113-114, Ocak-Haziran 1989, s. 9.

Giriş

Burada bir araya getirdiğim makalelerin üçü de aynı sorunu ele alıyor, ancak her seferinde daha genel ve bununla birlikte deneye daha yakın olduğu için daha güçlü bir kuramsal donanımla*. Ve bu sıfatla, bir araştırmayı kendi ilerleme mantığı içinde izlemek isteyenleri ilgilendirebilir ve beni her zaman yüreklendirmiş olan, kuramsal incelemenin, derinleştikçe gözlem verilerine yaklaştığı inancını onlara denetebilir. Gerçekten de, inanıyorum ki sosyal bilimler söz konusu olduğunda bulgulatıcı yolculuğun her zaman erginleyici bir yönü vardır. Ve belki de, konu olarak cinsler arası ilişkilere bağlı acıları ve dramları –*gender studies*'in (cinsiyet araştırmaları) ortaya çıkışından çok önce, *Temps modernes*'in bu konuya ayrılmış makalesine koyduğum başlık aşağı yukarı buydu– alarak gerçek bir dönüşümün aracısı ya da gerçekleştireni olan bu araştırmanın öyküsünde bir tür *Bildungsroman* (kahramanın olgunlaşma süre-

* Pierre Bourdieu, "Célibat et condition paysanne", *Études rurales*, 5-6, Nisan-Eylül 1962, s. 32-135; "Les stratégies matrimoniales dans le système de reproduction", *Annales*, 4-5, Temmuz-Ekim 1972, s. 1105-1127; "Reproduction interdite. La dimension symbolique de la domination économique", *a.g.y.*, s. 15-36.

cini anlatan roman türü, y.n.) görmek ne tamamıyla saçma ne de tamamıyla yersiz olur. Dönüşüm sözcüğü kuşkusuz, beni, duygusal yaşamın görüngübiliminden (belki de bilerek inkâr etmenin söz konusu olduğu duygulanmaların ve büyük acıların sonunda), *Erlebnis*'in (deneyim) *Erfahrung*'a (bilgi) dönüşümünü kolaylaştırmaya yönelik gerçek bir deneysel düzen sayesinde, toplumsal dünyaya ve uygulamaya hem daha mesafeli hem daha gerçekçi bir bakışa götüren entelektüel ve duygusal değişimi belirtmek için yeterince güçlü değildir. Bu entelektüel deri değişimi, felsefenin etnolojiye ya da sosyolojiye ve bu sonuncunun içinde, hiyerarşide en alt sırada yer alan köy sosyolojisine geçişinin arasından gerçekleştiği ve üniversiteyle ilgili alanda seçime bağlı vazgeçiş anlamına gelen bu olumsuz yer değiştirmenin karşısında doğulan dünyaya yeniden alınmanın anlaşılmaz hayali olduğu için toplumsal sonuçlarla yüklüydü. 1960'ların başmda, Avrupalı toplumların etnografyasının ancak var olduğu ve kır sosyolojisinin "sahaya" saygın bir uzaklıkta kaldığı bir dönemde yazılan ilk metinde, *Études rurales*'de (Kır incelemeleri) Isaac Chiva tarafından büyük bir ilgiyle karşılanan ilk makalede (bugün bir dergi sayısının neredeyse yarısı genç bir araştırmacıya ayrılabilir miydi?) büyük evlat hakkına çılgınca bağlılığıyla tanınan bir toplumda yaşça büyük çocukların bekârlığının oluşturduğu bu toplumsal bilmeceyi çözmeye girişiyorum. Claude Lévi-Strauss'un yapısalcı yapılarının o sırada yarattığı büyük etkinin (ve yaklaşık aynı zamanlarda yazdığım Kabil evi üzerine makalemin de yeterince gösterdiği) aşırı ampirik müthiş bir panzehiri olan Marcel Maget'nin *Guide pratique d'étude directe des comportements culturels*'inin (Kültürel davranışların doğrudan incelenmesine ilişkin uygulama kılavuzu) öğrettiği biçimde, nesnelleştirme zevkini bir tür büyülenmeyle keşfeden bilimci tutkunun elinden hiçbir şey kurtulmaz. Gözlemcinin tavrının edinilmesinin içerdiği bakışın dönüşümünün en görünür işareti, fotoğraları, haritayı, planları ve istatistiği yoğun biçimde kullanmamdır: Burada her şey var, önünden binlerce kez geçmiş olduğum oymalı kapı ya da köy şenliğinin oyunları, otomobillerin markası ve yaşı, birbirini izleyen akranlar. Bense okura, çocukluğum boyunca içinde oynadığım tanıdık bir evin, yapanı bilinmeyen planını bırakıyorum. O dönemde yürüttüğüm derinlemesine gözlemlere bağlı çok sayıda görüşme gibi, farklı büyüklükteki nüfuslara dair iki ya da üç haneli çok sayıda tablonun hesap makinesi ya da bilgisayar yardımı olmaksızın istatistiğe dönüştürülmesi işinin gerektirdiği alabildiğine sevimsiz, sınırsız çalışma da erginleme azaplarını andırıyor.

İşin içine tamamıyla girdikten sonra, başka bir yaşama dahil olmanın beni yavaş yavaş uzaklaştırmış olduğu ve etnografik tavrın tamamen doğası gereği saygı göstermeye zorladığı nesneler ve kişilerle bir uzlaşma gerçekleşiyor. Kökenlere dönüş, içe gömülü olanın bu kez denetimli dönüşünü de beraberinde getiriyor. Metin tüm bunlardan hiçbir iz taşımıyor. İlk bakış ile bilimsel bakış arasındaki mesafe hakkında sunumla ilgili birkaç son not, bütün girişimin (benim için "tersine bir *Tristes Tropiques* (*Hüzünlü Dönenceler*) yazmak" söz konusuydu) kaynağındaki yansıtmacılık niyetini gösteriyorsa da, belki balo betimlemesinin içerdiği şefkat dışında hiçbir şey anketimin içinde geliştiği duygusal havayı çağrıştırmıyor. Örneğin, anketin kaynağında bulunan, komşu kentte küçük bir memur olan okul arkadaşlarımdan birinin üzerindeki kişilerin neredeyse yarısını hakkında vurgulaya vurgulaya, acımasızca "evlenilmez" diye yorum yaptığı sınıf (sınıfımın) fotoğrafını yeniden düşünüyorum; varlığı ve kibar müdahaleleriyle güven ve sırdaşlık yaratan, bana eşlik ve yardım eden babamın kuşağından yaşlı bekârlarla yürütmüş olduğum çok acı verici bütün görüşmeleri düşündüm; neredeyse kadınsı inceliği ve zarifliğiyle çok eskiden sevdiğim, annesiyle birlikte olağanüstü bakımlı bir eve çekilmiş ve ahırının kapısına düvelerin doğum tarihlerini ve onlara koyduğu genç kız isimlerini yazmış olan bu yaşlı okul arkadaşımı düşünüyorum. Ve konuya nesnelce yaklaşma isteğimin yarattığı ölçülülük, kuşkusuz, ihanet ettiğim duygusundan ileri geliyor kısmen –bunlar dağıtımı az bilimsel dergilerde yayımlandıklarından kötü niyetli, dikizci okumalardan korunuyordu ve işte bu nedenle de bu metinlerin yeniden basımlarını reddediyordum.

Daha sonraki makaleler üzerine söyleyecek yeni bir şeyim yok. Kuşkusuz, belirttikleri ilerlemeler, nesnelleştirme öznesinin bilimsel olarak nesnelleştirilmesi gibi anlaşılan yansıtmacılığın düzeni içinde yer aldığı ve ürünü oldukları değişimlerin kuramsal açıdan bilinci kendini yeterince açık biçimde ifade ettiği için. Kuraldan stratejiye, yapıdan *habitus*'a, sistemden kendisi de bizzat ürünü olduğu toplumsal ilişkilerle dolu topluma mal olmuş görevliye geçiş arasından yapısalcı örnekle olan kopmayı yeterince açık biçimde işaret eden ikinci makale, yapısalcı eşzamanlılık karşısındaki mesafeyi daha iyi işaret etmek istermişçesine, bir tarih dergisinde, *Annales*'de yayımlandı; Marie-Claire Bourdieu ile ortak yazılan, ilk makalenin uzun tarihsel sonsöz ile hazırlanmış olarak, bozulan bir dünyanın doğru yani tarihselciliğe uygun olarak anlaşılmasına güçlü biçimde katkıda bulunur. En genel modele ulaşan son metin, aynı zaman-

da giriş sahnesinde kendini hem teslim edip hem de saklayanı en doğrudan biçimde anlamaya da olanak tanıyan metindir: Gözlemlemiş ve betimlemiş olduğum ve "evlenilmez" sözcüğünün acımasız zorunluluğuyla bana son derece anlamlı bir olayla işim olduğunu sezdirmiş olan küçük balo, aşağı yukarı, ulusal çapla birleşerek (bugün dünya çapında türdeş etkilerle olduğu gibi), ailelerce kontrol edilen evlilikle ilgili eski karşılıklı ilişkilerin korunmuş pazarıyla muhasebesi olanları ani ve kaba bir devalüasyona götüren simgesel mallar pazarının somut ve hassas bir uygulamasıydı. O halde her şey, bir bakıma, ilk betimlemede ama felsefecilerin dediği gibi gerçeğin ancak kendini kapatarak üzerindeki örtüyü açmasına benzer bir biçimde hâlihazırda mevcuttu.

Claude Seibel'in katkısı ve INSEE'nin (Fransa İstatistik ve İktisadi Araştırmalar Enstitüsü) kaynakları sayesinde gerçekleştirebilmiş olduğum ilk makaleye yapılmış olan eki, safça ve sade bir şekilde atlamak çok şey kaybettirecektir. Bu ek eğriler ve rakamlarla donatılmış olarak Breton eyaletlerinin tümü hakkında, bir Béarn bucağı ölçeğinde elde edilmiş sonuçların (ve başvurmak zorunda kalmış olduğum Sorbonne eşeği bir hocanın yalnızca görenekçi ve doğal olarak hadımlaştırıcı isteği üzerine daha önce kanton temelinde doğrulanmış) yalnız ampirik bir doğrulamasını ve genelleştirmesini sunuyor. Bir tür eksiksiz çıkmaz sokak olarak, araştırmayı, kolaylıkla bir biçimlendirmeyle ve matematiksel formülde taçlandırabilecek olan pozitivist bir tespite hapsidiyor. Kuramsal ve ampirik anket çabası kuşkusuz bu noktada kalabilir, bu da herkesi memnun edebilirdi: Değil mi ki Japonya'ya bir yolculuk için yaptığım okumalarda, rastlantı eseri, Japon köylülerinin Béarn köylülerininkine çok benzer bir bekârlık biçimini tanıdıklarını keşfetmiştim. Gerçekte, sadece, simgesel karşılıklı ilişkilerin (erkek egemenliği ve ev ekonomisi ya da devlet etkisi gibi çok farklı alanlarda, sarsılmazlığını çok kez saptayabildiğim) genel bir modelinin oluşturulması hem uygulamalarda gözlemlenen düzenliliklerin ve onlara maruz kalanlar ile onları yaşayanların onlardan oluşturdukları kısmi ve saptırılmış deneyimin hesabının verilmesine olanak tanır.

Burada bir araya toplanmış üç makalenin aşamalarının gösterdikleri yol bana, araştırmanın sosyal bilimlerdeki özgül mantığı hakkında yeterince doğru bir fikir verebilecek nitelikte gibi görünüyor. Gerçekten de, belki bir *habitus*'un özgülüklerinde kök salmış olan ama onca yıllık araştırma deneyiminin sürekli geçerli kıldığı, ancak pazar üzerine konuşan diğer sosyal bilimlerin, bilimsel yöntemi oluşturacak soyutlama hakkı

adına, kendilerinde görmezden gelme hakkını buldukları en kaba verilere gösterilen dikkatin, ampirik olarak geçerli kılınan ve biçimlendirilmeye elverişli modellerin oluşturulmasına götüreceği duygusunu taşıyorum. Bunun nedeni özellikle şudur: İnsani şeyler söz konusu olduğunda, nesneyi tanınmada kaydedilen ilerlemeler aynı zamanda tanımaya çalışan özneyi tanımamızı sağlayan ilerlemelerdir; bu özneyi tanımak ise, isteyelim ya da istemeyelim, bilelim ya da bilmeyelim, tanıyan öznenin sayelerinde üzerinde düşünülmemiş geçmişinden kurtulduğu ve tanınabilir nesnenin içkin mantıklarını çok iyi öğrendiği, mütevazı ve örtülü çalışmaların tamamına bağlıdır. Eğer üçüncü makaleyi yazan toplumbilimcinin ilkini yazanla çok ortak noktası yoksa, bu belki de onun, her şeyden önce ona kuşkusuz en karanlık ve en ilkel yanına entelektüel ve duygusal olarak sahip çıkma olanağını tanımış olan bir araştırma çalışması arasından kendini oluşturmuş olmasındandır. Bu, aynı zamanda, hepten unutmaya dayalı nesnelleştirme çalışması sayesinde, araştırma konusuna geri dönerek, en azından dolaylı yoldan, araştırma öznesini konu alan bir araştırmada ve ayrıca ele ayağa dolaşan bir geçmişle ilk barışmanın kolaylaştırdığı sonraki bütün çalışmalarda elde etmiş olduğu eşi bulunmaz kaynakları yeniden değerlendirebilmiş olmasındandır.

Paris, Temmuz 2001

I. Kısım

Bekârlık ve Köylülük Durumu

Hangi çelişkiyle, erkeklerin bekârlığı bizzat bekârlara ve onların çevrelerine, gelenek olarak küçük oğullarını göçe ya da bekârlığa mahkûm eden bir toplumun yaşadığı krizin en açık belirtisi gibi görünebilir? Gerçekten de durumun olağanüstü niteliği ve ciddiyeti üzerinde durmayan hiç kimse yok. "Burada, diyor birisi, 45 yaşında ağabeyler var ve hiçbiri evlenmemiş. Aşağı Pireneler'e gittim ve durum aynı. Evlenmemiş kuşaklar." (J.-P. A., 85 yaşında) Ve bir diğeri: "25'ten 35 yaşa kadar , "evlenilmez" olan bir sürü adam. Yapacak bir şeyleri yok –ve pek bir şey yapmıyorlar, zavallılar!–, evlenmeyecekler[1]." (P. C., 32 yaşında)

Bununla birlikte, istatistiklerin incelenmesi, bugünkü durumun ne kadar ağır olursa olsun eşi görülmemiş olmadığına ikna etmek için yeterli: 1870 ve 1959 arasında, yani 90 yıl içinde nüfus idaresinde 1022 evlilik sayılıyor, yani yılda ortalama 10,75 evlilik. 1870 ve 1914 arasında, 45 yılda, 592 evlilik gerçekleşmiş, yani yıllık ortalama 13,15 evlilik. 1915 ve 1939 arasında, 25 yılda, 307 evlilik sayılıyor, yani ortalama 12,80. Son olarak 1940 ve 1959 arasında, 20 yılda, 173 evlilik kaydedilmiş, yani ortalama 8,54.

Evlilik sayısının ve evlenme oranının gelişimi

Sayım yılı	*Toplam nüfus*	*Evlilik sayısı*	*Evlenme oranı (2M/P x 1 000)*
1881	2 468	11	% 8,92
1891	2 073	11	% 10,60
1896	2 039	15	% 14,60
1901	1 978	11	% 11,66
1906	1 952	18	% 18,44
1911	1 894	16	% 16,88
1921	1 667	15	% 17,98
1931	1 633	7	% 8,56
1936	1 621	7	% 8,62
1946	1 580	15	% 18,98
1954	1 351	10	% 14,80

Böyle olmakla birlikte, yukarıdaki tablonun gösterdiği gibi, toplam nüfus bağıntılı olarak azaldığı için evlenme oranındaki azalma bir dereceye kadar zayıf kalıyor[2].

Bu rakamlar okunurken, tüm bilgi verenlerin kendilerini yanılsamaya ya da tutarsızlığa kaptırdıkları duygusuna kapılınır. "Burada ağabeyler görüyorum ve hiçbiri evlenmemiş" diyen aynı kişi "eskiden yaşlı kardeşler vardı ve şimdi de var... Evlenmemiş pek çok kardeş vardı" diye eklemiyor. Bu şartlarda, erkeklerin bekârlığının son derece üzücü ve bütünüyle alışılmamış olarak yaşanılması nasıl açıklanır?

NOTLAR:

1) Bu çalışma 1959 ve 1960 yılları arasında, Lesquire adını vereceğimiz, Béarn'da, tepeler yöresinin kalbinde, iki büyük dere arasında bulunan köyde yürütülen araştırmaların sonucudur.

2) Evlenme oranı (Her 1000 nüfus başına düşen yıllık yeni evlilerin sayısı) Fransa'da her yıl ‰ 15 civarında. Burada sunulan oranlara bazı düzeltmeler getirilmeli. 1946 ve 1954'te evlilik sayısı anormal olarak arttı. 1960'da evlenme oranı sadece 2, 94 oldu.

1
Eski Toplumda Evlilikle İlgili Karşılıklı İlişkiler Sistemi

" [Bu veraset düzeni] baba ocağında kalmayı tercih edenlere hem aile mutluluğunu hem de bekârlığın huzurunu sunar."

FRÉDÉRIC LE PLAY, *L'Organisation de la famille* (Ailenin örgütlenmesi), s. 36.

1914'ten önce, evlilik çok katı kurallarla düzenlenmişti. Çünkü ailevi işletmenin tüm geleceğine karışıyordu, çünkü en önemli ekonomik işlemlerin vesilesiydi, çünkü toplumsal hiyerarşiyi ve ailenin bu hiyerarşideki konumunu yeniden onayamayı sağlıyordu, bireyden çok tüm topluluğun işiydi. Evlenen aileydi ve bir aileyle evlenilirdi.

Evlilik sırasında girişilen önceki bilgi yoklama ailenin bütünüyle ilgilidir. Aynı soyadına sahip olsalar da çevre köylerde oturan uzak kuzenler de bu soruşturmaya tabi tutulur: "Ba. çok büyük, ama ailesinde, Au. (komşu köy) tarafından çok küçük." Bir arada yaşamanın daimi niteliğinin gerektirdiği başkalarını derinlemesine tanıma, ötekinin hareketlerinin ve olaylarının gözlemlenmesine –günlerini aralık panjurlarının arkasına saklanıp sokağı izleyerek geçiren kasaba kadınlarıyla ilgili şakalar yapılır–, başkalarıyla ilgili yargıların sürekli karşılaştırılmasına –"dedikoduların" işlevlerinden biri budur–, yaşamöykülerinin ve soy ağaçlarının anımsanmasına dayanıyor. Oğul ya da kız için eş seçmek gibi ciddi bir tercih sırasında, günlük yaşamın akışında daha az sistemli biçimde kullanılan bu tanıma araç ve yollarının tümünün harekete geçirilmesi normaldir[1]. 1955'e kadar geçerli olan, bir genç kızla "görüşüp" bir diğeriyle evle-

nen genç adamın "pantolonlarını yakma" geleneğini bu bağlamda düşünmek gerekir.

Evliliğin birinci işlevi malvarlığının bütünlüğünü tehlikeye atmadan soyun devamlılığını güvenceye almaktır. Gerçekten de aile öncelikle bir soyadı, bireyin toplumsal hiyerarşi içerisindeki durumunun ipucudur ve bu niteliğiyle onun ışığının merkezi ya da alt tabakada olduğunun yinelenmesidir: "Köyde, her bir kişinin, ailesinden, tapu senetlerinden ve eğitiminden gelen bir auraya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tüm geleceği bu auranın büyüklüğüne ve parlaklığına bağlıdır. İyi, nitelikli ailelerden gelen sersemler bile kolayca evlenir." (A. B.) Ancak soy özellikle malvarlığı üzerindeki hakların bir bütünüdür. Bunu hedef alan ve geleneğin uzaklaştırmayı amaçladığı tehditlerden en ciddisi şüphesiz evliliğin ortaya çıkardığıdır. İki aile arasındaki anlaşmanın en sıkı kurallara tâbi bir işlem biçimini almasının bundan dolayı olduğu görülür.

"26 yaşındayken (1901) komşum olan 21 yaşındaki M. F. Lou adlı genç kızla görüştüm. Babam ölmüştü, konuyu anneme duyurdum. Baba ve annenin iznini almak ve 21 yaşına kadar, belediyeye sunulan bir 'saygı senedi' çıkarmak gerekiyordu. Kız için de aynısı geçerliydi. Anlaşmazlık durumunda üç 'belge' gerekliydi. Ben küçük kardeş olduğumdan ağabeyim evli ve bizim evdeydi. Nişanlım mirasçıydı. Normal olarak bu mülke yerleşmem gerekiyordu. Nakit olarak 4000 franklık çeyizim vardı. Tabii ki, bana çeyizden sayılmayan çamaşır verilmesi adettendi. Bu bir kapı açıyordu (*que hesè urbi ue porte*)! Nişanlımın bir ablası vardı. Bu durumda abla, anne ve babasının onayıyla tüm malların üçte birini alır. Âdete göre, benim 4000 franklık çeyizim evlilik sözleşmesiyle tanınmalıydı. Mülkün evlilikten iki yıl sonra toplam 16000 franktan satışa çıkarılacağı varsayıldığında, çeyiz bir kez iade edildikten (*tourne-dot*) sonra dağılım şöyle olacaktı: abla, 1/3 + 1/3 = 8000 frank; kardeş, 1/4 = 4000 frank. Evlilik sözleşmesi kesin paylaşımın ancak ebeveynler ölünce yapılmasını öngörür. Benimle müstakbel kayınpederim arasında uzlaşma imzalandı. Evlilik sözleşmesiyle, üçte birini büyük kızına verecek. Sekiz gün sonra, sözleşmeyi noterden geçirirken caydı. Evliliğe razı oluyor ama çeyizi 'kabul edip' üçte biri vermeyi reddediyor. Bu durumda evlenen adamın sınırlı yetkileri vardır. Çeyizin ödenmesi karşılığında gitmeye razı edilebilir. Bu nadir bir durumdu, üstünlükler evlilik sözleşmesiyle ilk ve son olarak verilir. Nişanlımın babası, aileye yakın üçüncü bir kişinin menfi etkisi altında kaldı; bu kişi benim evdeki varlığımın 'arkadaşının' ailedeki gü-

cünü azaltacağını düşünüyordu. 'Toprak sığ, o koşacak, yollarda dolaşacak ve siz, siz onun hizmetçisi olacaksınız.' Bize üçte birin verilmesinin son dakikada reddedilmesi nişanlımı ve beni yaraladı. Nişanlım şöyle diyor: 'Bekleyeceğiz... Kendimize bir ev (*ue case*) arayacağız. Ne çiftçi ne de hizmetçi olacağız... Paris'te iki dayım var, annemin kardeşleri, bana bir iş bulurlar (Béarn dilinde)" Ben ona şöyle diyorum: 'Anlaştık. Bu reddi kabul edemeyiz. Zaten her zaman bundan dolayı sıkıntı çekecektik.' O: 'Ben Paris'e gidiyorum. Yazışırız.' Belediye başkanı ve papazı buldu ve gitti. Ben B.'deki (komşu köy) hayvan iğdişçiliği eğitimime devam ettim.

'Bir işe yerleşmeye çalışıyordum. Evin küçüğü olduğum ve evlenemediğim için bir iş bulmalı, küçük bir dükkan açmam gerekiyordu. Landes'da ve komşu illerde bulundum. Satın almak istediğim, dul Ho.'nun evini buldum. Bir başkasıyla evrakları hazırlamak *(passà papès)* üzereydiler. Küçük bir dükkan, açtım, bir kafeydi bu ve iğdişçilik mesleğine devam ettim ve hemen, Paris'ten dönen nişanlımla evlendim. Kayınpederim her pazar eve geliyordu. Kızının reddettiği 'bahşişleri' çocuklara veriyordu. Ölümünden sonra, karım mirastan kanuni üstünlüğü olmaksızın payını aldı. Ne gelin çeyizi ne de çeyizi olmuştu. Evi terk etmiş ve baba velayetinden kurtulmuştu. Daha yumuşak başlı ve beş yaş küçük olan kız kardeşi çevreden bir hizmetçiyle evlenerek üçte biri almıştı. 'Bu yönetilmeye alışık' dedi kayınpederim. Ve yanılıyordu, çünkü çiftliği terk ederek mülkü damadına kiralamak zorunda kaldı." (J.-P.A.)

Bu tek vaka başlıca sorunları ortaya koyuyor. İlk olarak, kızlar kadar oğlanları da koruyan tam büyük evlat hakkı ancak temel zorunluluk yani soyun devamlılığının ayrılmaz parçası olan malvarlığının korunması kaynak alınarak anlaşılabilir: Çift taraflı veraset ve miras sistemi, soyun ve mülkün sorumluluğu ile yönetimi her kuşakta tek bir kişiye, ev sahibine (*lou meste*) ya da sahibesine (*la daune*) düşmesine rağmen malvarlığı üzerinde daimi haklara sahip kişiler topluluğu olarak "evi" karıştırmaya iter. Büyük evlat hakkı ve mirasçı statüsü (*heretère*) bir kıza düşebilse de bu, hiçbir zaman veraset geleneğinin cinsiyetlerarası eşitlik ilkesinin egemenliği altında olduğu anlamına gelmez; öyle olsaydı önceliği erkek üyelerine veren bir toplumun temel değerlerine ters düşerdi. Gerçekte mirasçı, kız ya da erkek ilk doğan değil ama yedinci sırada bile olsa, doğan ilk erkek çocuktur. Ancak aile için üzüntü kaynağı olan sadece kız çocukların olması durumunda ya da erkek çocuk gittiğinde, bir kız mirasçı

olarak gösterilir. Bir erkek çocuğun mirasçı olması tercih ediliyorsa bu, soyadının devamlılığı böylece sağlandığı ve bir erkek tarım işletmesine daha uygun olduğu içindir. Değerlerin değeri soyun devamlılığı ayrım gözetmeksizin erkek ya da kadın tarafından sağlanabilir, küçük erkek kardeşle bir mirasçının evliliği, büyük erkek kardeşle küçük kız kardeşin evliliği kadar bu görevi yerine getirir. Gerçekte iki durumda da, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkileri düzenleyen kurallar, malvarlığının korunmasını ve bütünlüğü içinde aktarılmasını sağlamak olan ilk görevlerini yerine getirirler. Kadın ya da erkek mirasçının evi ve toprağı terk ettiğinde görevinden yani mülkün fiili yönetiminden ayrılamaz olan büyük evlat hakkını kaybetmesi olgusunda bir ek kanıt bulunacaktır. O halde, bu hakkın hiçbir durumda erkek ya da kadın, ilk ya da ikinci doğan özel bir kişiye değil ama toplumsal olarak tanımlanmış bir göreve bağlı olduğu ortaya çıkar; büyük evlat hakkı bir mülkiyet hakkından ziyade mal sahibi gibi davranmak hakkı ya da daha iyisi, ödevidir.

Ağabeyin sadece hakkını yerine getirmeye değil ama bu hakkın aktarımını sağlamaya da yetenekli olması gerekirdi. Her ne kadar lafta kalsa da, bazen ağabeyin çocuğu olmadığı ya da çocuğu olmaksızın ölmesi durumunda bekâr kalmış yaşlı bir kardeşten soyun devamı için evlenmesi talep edilebileceğinin söylenmsi anlamlıdır (J.-P. A.). Kardeşin mirasın devraldığı ağabeyinin dul karısıyla evlenmesi nispeten olağandı, ama bu durum gelenekle onaylanan gerçek bir kurumsal durum değildi. 1914-1918 savaşından sonra, bu tür çok sayıda evlilik gerçekleşti: "İşleri düzenliyorduk. Genelde ebeveynler, çocukları yüzünden, ailenin lehine, bu yöne gidiyordu. Ve gençler kabul ediyordu. Duygusal davranılmıyordu." (A. B.)

Kural, mirasçı sıfatının kendiliğinden çocukların büyüğüne geçmesini istiyordu; bununla beraber aile reisi geleneği evin çıkarına kurban edebilirdi: Ağabey konumuna layık olmadığında ya da diğer çocuklardan birinin mirasçı olmasında somut bir yarar olduğunda olan durum buydu. Veraset düzenini değiştirme hakkı kendisinde olmasa da aile reisi öylesine büyük ve tüm topluluk tarafından öylesine güçlü biçimde onaylanan ahlaki bir yetkiye sahipti ki, mirasçı, geleneğe göre, evin devamlılığını sağlama ve ona olabilecek en iyi yönetimi sunma endişesiyle, zorla kabul ettirilen karara boyun eğmekten başka bir şey yapamazdı.

*Hem soyun hem de malvarlığının kaynağı olan 'ev' (*la maysou*) kalır, oysa kendisini temsil eden kuşaklar geçip gider; kendisinin canlı simgesi

olanlar genellikle sadece adlarıyla tanınırken o bir soyadı taşır: Nüfustaki adı örneğin Jean Cazenave olan bir adamın "Yan dou Tinou" yani Tinouda'ki Jean ya da Tinou evinden Jean diye çağrılması nadir rastlanan bir durum değildir; evin taşıdığı soyadının, burasının tamamen boşaldığı ya da başka oturanlara verildiği durumda bile yerinde kaldığı olur. Evin canlı simgesi olarak *capmaysouè*, yani evin reisi, soyadının, sanın ve topluluğun çıkarlarının temsilcisidir. Böylelikle her şey en büyük oğlanı (*l'aynat*, *l'hérète* ya da *lou capmaysouè*) kayırmak için yarışırdı. Bununla beraber küçük erkek çocukların da malvarlığı üzerinde hakları vardı. Potansiyel olarak bulunan bu haklar çoğu zaman ancak bir sözleşmenin nesnesini oluşturan evlilik vesilesiyle gerçek hale geliyordu. *"500 franktan itibaren zenginler her zaman bir sözleşme yaparlardı, fakirler de, çeyizi 'sağlama alma' (*coulouca l'adot*) hikâyesi." (J.-P. A.) Sonucunda *adot* hem kız ya da erkek, çocukların her birine düşen miras payını, hem de evlilik sırasında, malvarlığının ufalanmasını engellemek için çoğu zaman para ve istisnai olarak toprak olarak yapılan bağışı belirtirdi. Bu durumda toprak, aile reisinin önceden belirlenmiş bir tutar karşılığı geri alabileceği bir ölü-rehinden başka bir şey değildi. Burada incelenen durum gibi, bir ailenin sadece iki çocuğu olduğunda yerel gelenek mülkün değerinin üçte birinin evlilik sözleşmesiyle küçük oğlana verilmesini isterdi. *n* sayıda çocuk olduğunda ($n>2$), mülke biçilen değer P olarak ifade edildiğinde, küçüğün payı $(P-P/4)/n$, dolayısıyla büyüğün payı $P/4+(P-P/4)/n$ olurdu. Çeyiz böyle hesaplanırdı: Bazen her bir tarafın kendininkini getirdiği yerel uzmanların yardımıyla mülkün mümkün olabilecek en kesin değeri biçilirdi. Değerlendirmede mahalledeki veya komşu köydeki bir mülkün satış fiyatı temel alınırdı. Sonra kır, orman ya da tarlanın "günlüğü" (*journade*) tahmin edilirdi. Bu hesaplar yeterince doğruydu ve bundan dolayı herkes tarafından kabul edilirdi. "Örneğin Tr.'nin mülkü için biçilen değer 30 000 frank oldu (1900'e doğru). Baba, anne ve beşi kız altı çocuk vardı. Ağabeye dörtte bir, yani 7500 frank verilir. *Geriye 22 500 frank kalır, bu da altıya bölünür. Kız kardeşlerin payı nakit olarak ödenen 3000 frank ve her zaman evlenen kadın tarafından getirilen 750 franklık *lou cabinet* (dolap) ile, çamaşırlar, giysi takımları, yatak çarşafları, bezler, havlular, gömlekler, pufla tüyleriyle 3750 frank olur." (J.-P. A.) Kısacası, çeyiz tutarı, malvarlığının değeri ve çocuk sayısına bağlı olarak belirlenen bir işlevdir. Bununla beraber, zamanla ve köylere göre değişiyor gibi görünseler de geleneksel kurallar hiçbir zaman matematiksel bir kesinlikle uygulanmazdı, öncelikle, aile reisi biri-

nin ya da ötekinin payını arttırma ya da azaltma olanağını her zaman elinde tuttuğundan, daha sonra, bekârların payı potansiyel olarak durup malvarlığına bağlı kaldığından. Gerçekliğin gözlemlenmesi çok basit modeller oluşturma eğilimine engel olur.

"Paylaştırma" çocuklardan birinin evliliği sırasında genelde uzlaşılarak gerçekleşirdi. Ağabey de bu vesileyle *capmaysoué*, ev reisi ve babanın halefi görevine "atanmış" olurdu. Bazen "mirasçının atanması" vasiyetle olurdu. Birçok aile reisi, 1914'te, savaşa giderken böyle yapmıştı. Mülke değer biçildikten sonra aile reisi kardeşler arasından, evlenene malvarlığından kendisininkine eşit payı verir, bu arada ötekilerin evlendiklerinde ya da anne ve babaları ölünce aldıkları payı belirlerdi. Hiçbir şey *paylaştırma* sözcüğüne kanmaktan daha yanlış olmayacaktır. Gerçekte tüm sistemin görevi, küçük kardeşlerin "payları" veya çeyizleri, onların toprak üzerindeki haklarından vazgeçmeleri karşılığında verilen bir *tazminattan* başka bir şey olmadığından, malvarlığının bütününü ağabeye ayırmaktır[2].

Bunun kanıtı, somut bir paylaştırmanın bir felaket gibi görülmüş olması olgusunda bulunacaktır. *Veraset geleneği, gerçekte, küçük kardeşlerin ya bir çeyizle yetinerek ya bir işin peşinden göç ederken payından bütünüyle vazgeçerek ya da yaşamlarını bekâr olarak ağabeyin yanında, ataların toprağında geçirerek kişisel çıkarlarını uğruna feda etmelerinin gerektiği grubun çıkarlarının üstünlüğüne dayanıyordu. *Veraset geleneği grubun çıkarlarının üstünlüğüne dayanıyordu; küçük kardeşler ya bir çeyizle yetinerek ya bir işin peşinden göç ederken payından bütünüyle vazgeçerek ya da yaşamlarını bekâr olarak ağabeylerin yanında, ataların toprağında geçirerek kişisel çıkarlarını grubun çıkarları için feda etmeliydi. Bu nedenle gerçekten paylaştırma ancak tehlikeli bir durumda veya aile içi anlaşmazlık ve ayrıca yeni değerlerin girişi nedeniyle yapılır; aslında sadece bir telafi olan şey mirasın bir bölümü üzerinde gerçek bir hak olarak görülür. 1830'a doğru, Bo.'nun mülkü ve evi (iki katlı büyük bir ev, *a dus soulès*) birbirleriyle dostane biçimde anlaşamayan mirasçılar arasında böyle bölüşüldü; o zamandan beri bu mülk "hendekler ve çitlerle dolu"dur (*toute croutzade de barats y de plechs*)[3]. Ödemeleri, bazen anne ve babanın ölümüne kadar, birçok yıla yayma geleneğinin sunduğu olanağa rağmen tüm sistem nakit para darlığının egemenliği altında olduğundan, tazminatın ödenmesinin olanaksız olduğu ve paylaştırmanın, çeyizleri toprak olarak ödenen erkek ya da kız kardeşlerin düğünleri sırasında yapılmak zorunda kalındığı olurdu. Birçok mülk

böyle yok edildi. "Paylaştırmaların ardından bazen iki ya da üç aile aynı evde otururdu, her birinin kendi köşesi ve topraklardan payı olurdu. Bu durumda şömineli oda her zaman ağabeye düşerdi. Hi., Qu., Di. mülklerinin durumu budur. An.'ların arazisinde geri alınamayan toprak parçaları vardır. Bazıları daha sonra satın alınabildi ama hepsi değil. Paylaşma korkunç zorluklar yaratıyordu. Üç çocuk arasında pay edilen Qu. ailesinin arazisinde, erkek kardeşlerden biri atlarını kendisine verilen uzak tarlaya götürmek için mahalleyi geçmek zorunda kalıyordu." (P. L.) "Bazen, bazı ağabeyler sahibi olarak kalabilmek için mülkü satışa çıkarıyorlardı. Ama evi geri satın alamadıkları da oluyordu[4]." (J.-P. A.)

Böylelikle evliliklerin mantığı temel bir amacın, malvarlığının korunmasının egemenliği altındadır; bu, başlıca özelliği para darlığı olan özel bir ekonomik durumda gerçekleşir, iki temel ilkeye bağlıdır; bu ilkeler ağabey ile kardeş arasındaki çatışma ve diğer taraftan, bir yandan evleri boyutlarına göre küçük ve büyük olarak sınıflandırma eğiliminde olan ekonomik sistemin mantığı ile diğer yandan üstünlüğün ve baskınlığın, özellikle aile işlerinin yönetiminde erkeklere ait olduğunu söyleyen cinsiyetlerarası ilişkiler mantığının çaprazlaşma noktası yukarıdan aşağı evlililik ve aşağıdan yukarı evlilik arasındaki çatışmadır. Buradan her evliliğin bir yandan eşlerin her birinin doğum sırasına ve ailenin büyüklüğüne diğer yandan iki ailenin, kendisi de mülkün değerine bağlı olanın, toplumsal hiyerarşideki göreli konumuna bağlı olduğu sonucu çıkar.

Miras olarak kalan malvarlığı payı ile çeyizin (*l'adot*; krş. *adouta*, doter) payı arasındaki denklikten dolayı, bu sonuncunun tutarı ve bu arada yararlananın hak iddiaları neredeyse matematiksel[5] biçimde belirlenmiş olur; aynı şekilde müstakbel eşin ailesinin almayı düşündüğü çeyiz üzerindeki hak iddiaları da sıkı sıkıya mülkün önemine göre hesaplanır. Bundan, evliliklerin ekonomik açıdan denk aileler arasında yapilması eğiliminde olunduğu sonucu çıkar. Kuşkusuz, büyük mülk büyük aile yaratmaya yeterli değildir. Yüceliklerini ya da zenginliklerini sadece sertliklerine, çalışma hırslarına ya da utanmazlıklarına borçlu olan ve büyüklerden beklenen, özellikle saygın davranış ve onur duygusu, cömertlik ve misafirperverlik gibi erdemleri göstermeyen evlere hiçbir zaman soyluluk belgeleri verilmez. Tersine büyük ailenin saygınlığı yoksullaşmaya dayanabilir. Günlük yaşamda bir aile hakkında varılan yargı, zenginliği diğerleri arasından bir özellik olarak anlıyorsa da, evlilik söz konusu olduğunda ekonomik durumun incelenmesi başlıca bir gereklilik olarak kendini kabul ettirir. Evliliğin aracısı olduğu ekonomik işlem, değerler sistemi

mantığının evliliği ekonominin katı mantığına bırakmaması için büyük bir önem taşır. Evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığı çeyizin arabuluculuğuyla sıkı sıkıya toplumun ekonomik temellerine bağlanır.

Gerçekte ekonomik zorunluluklar, ağabey evliliği aracılığıyla, kız ve erkek kardeşlerin çeyizlerini, paylaştırmaya ve mülkün budanmasına başvurmaksızın, ödeyebilmeye yetecek bir çeyiz almak zorunda olduğu için, kendilerini ona zorla kabul ettirirler. Bu gereklilik, kardeşlerin çeyizi mülkün değeriyle orantılı olarak arttığı, zenginlik her şeyden önce araziye değgin olduğu ve nakit para az bulunduğu için zengin ya da yoksul tüm "evler"de de kendini kabul ettirir. Karı ya da koca, kadın ya da erkek mirasçı seçimi, kardeşlerin alabilecekleri çeyiz tutarını, yapacakları evliliği ve evlenip evlenemeyeceklerini belirlemeye katkıda bulunduğu için temel bir öneme sahiptir; bunun karşılığında, evlenecek kız ve özellikle erkek kardeşlerin sayısı bu seçim üzerinde kuvvetle etkilidir. Böylelikle, her kuşakta mirasçının önüne, ya iyi bir çeyize sahip bir kız kardeşle evlenerek, ya para sağlamak için toprağı rehine vererek ya da zaman kazanarak, ne pahasına olursa olsun önlemesi gereken paylaştırma tehdidi çıkar. Böylesi bir mantık içinde bir kızın doğumunun coşkuyla karşılanmaması anlaşılır: "Bir evde bir kız doğduğunda, der atasözü, temel direklerden biri devrilmiş demektir" (*Cuan bat ue hilhe hens ue maysou, que cat u pluterau*). Kızın bir onur tehdidi yaratması dışında çeyizlendirilmesi gerekir; dahası "o bir destek değildir", bir erkek gibi dışarıda çalışmaz ve evlenince evden gider. Erkek, hizmetçilere başvurulması zahmetinden kurtararak çok değerli bir yardım sunarken o, bekâr biri olarak masraf yükler. Böylelikle, her şeyden önce kızı evlendirme kaygısı duyulur.

Önceki incelemeler özgürlük payının ne kadar sınırlı olduğunu ölçmeye olanak tanıyor.

"100 frank için evlilikten vazgeçildiğini gördüm. Oğlan evlenmek istiyordu. 'Kardeşlere nasıl ödeme yapacaksın? Eğer evlenmek istiyorsan çek git.' Tr.'lerin evinde beş kız kardeş vardı, anne ve baba ağabeyi sürekli kayırıyorlardı. 'Tuzlu etin' iyi kısmını ve diğer her şeyi ona veriyorlardı. Ağabey annesi tarafından çoğu zaman şımartıldı, taki evlilikten bahsedinceye kadar... Kız kardeşlere et yoktu, hiçbir şey yoktu. Ağabeyi evlendirme zamanı geldiğinde, üç kız kardeş zaten evliydi. Oğlan La.'dan meteliksiz bir kızı seviyordu. Babası ona şöyle dedi: 'Evlenmek mi istiyorsun? Kız kardeşlerin (için çeyiz) verdim, diğer ikisine çeyiz vermek için para getirmen lazım. Kadın kap kacak dolabına konsun[6]

(yani süs olsun diye) diye yaratılmamıştır. Kızın hiç bir şeyi yok, ne götürecek?' Oğlan E. adlı başka bir kızla evlendi ve 5000 franklık bir çeyiz aldı. Evlilik yürümedi. Ağabey kendini içkiye verdi ve çöktü. Çocuk sahibi olmadan öldü. Kavgaların sonunda tüm çeyizi baba evine dönen dula vermek gerekti. Ağabeyin evliliğinden kısa süre sonra, 1910'a doğru, kız kardeşlerden biri de La. ailesine 2000 franklık bir çeyizle gelin gitmişti. Savaş sırasında, ağabeyin yerini alması için S.'lerin evinde (komşu mülk) evlenmiş olan kız kardeşi geri getirttiler. Daha uzakta, Sa.'da, La.'da ve Es.'te yaşayan kız kardeşler bu karardan hiç memnun olmadılar. Ama baba, malvarlığını arttırmak için evli bir kızı bir komşuya tercih etmişti[7]." (J.-P. A., 85 yaşında)

Korunması ve arttırılması gereken malvarlığının bekçileri olan anne ve babanın yetkisi, duygunun çıkara kurban ettirilmesinin söz konusu olduğu her seferde mutlak bir biçimde işler. Ve anne ve babaların evlilik planlarını başarısızlığa uğratmaları nadir görülen bir durum değildir. Kendilerine karşı gelerek evlenmek isteyen ağabeyi mirastan çıkarabilirlerdi *(deshereta)*. "Eugène Ba. güzel ama yoksul bir kızla evlenecekti. Anne ona şöyle dedi: 'Eğer bununla evlenirsen, iki kapı var; o buradakinden girer, ben şuradakinden çıkarım, ya da sen.' Kız bunu öğrendi, onun kendisini terk etmesini beklemek istemedi ve Amerika'ya gitti. Eugène bize geldi, ağlıyordu. Karım ona şöyle dedi: 'Eğer anneni dinlersen...– Her şeye rağmen evleneceğim.' Ama kız ona haber vermeden gitmişti.[8]" (J.-P. A.) Anne eş seçiminde büyük bir rol oynuyordu. Ve bu durum annenin, *daune*, içerinin sahibesi olmasından ve oğlunun karısının onun yetkisine uymak zorunda olmasından anlaşılır. Otoriter bir kadın için şöyle söylemek geleneği vardı: "Kepçeyi", yani ev işleri üzerindeki yetkiyi[9] "bırakmak istemiyor" *(nou bou pas decha la gahe)*.

Evliliğin bireyden çok ailenin işi olduğu, çeyizin normal olarak eşin babasına ya da annesine ve sadece istisnai olarak, yani eşin anne ya da babası olmadığında, mirasçının kendisine verilmesi durumunda da görülür. Bazı evlilik sözleşmeleri ayrılık durumunda kayınpederin çeyizin faizini ödemekle yetinebileceğini öngörür; ev yerinde durur ve damat barışmanın ardından oraya geri dönebileceğini umud edebilir. Tüm çeyiz, evliliğin amacı olan soyun devamı gerçekleşmediğinde ve birçok kuşak boyunca rücu hakkıyla *(tournedot)* rehin edilmişti. Genel kural olarak, eğer ağabey çocuğu olmadan ölürse, karısı kalabilir ve çeyizi elinde tutabilir; ayrıca, çeyizi isteyebilir ve gidebilir. Eğer kadın çocuğu olmadan ölür-

se, yine çeyizi geri vermek gerekir. Çeyiz iadesi (*tournedot*) aileler, özellikle çok yüksek tutarda bir çeyiz almış olanlar üzerinde ağır bir tehdit yaratıyordu. Fazlasıyla denk olmayan evliliklerden kaçınılmasının bir nedeni de budur: " Büyük bir ailenin kızıyla evlenen bir adam düşünelim. Kız ona 20.000 franklık bir çeyiz getiriyor. Ailesi adama şöyle diyor: "20.000 frangı alıyorsun, iyi bir iş yaptığına inanıyorsun. Gerçekte kendini kapının önüne koyuyorsun. Bu çeyizi sözleşmeyle aldın. Bir kısmını harcayacaksın. Başına bir kaza gelecek. Geri ödemek zorunda kalırsan nasıl ödeyeceksin? Ödeyemeyeceksin." Evlilik pahalıdır, düğün masraflarını karşılamak, evi hazırlamak vb. gerekir. (P. L.) Bir dizi geleneksel koruma önlemi, çeyizin devredilemezliğini, zaman aşımına uğramazlığını ve haczedilemezliğini güvence altına alma amacını güder: Gelenek babanın, çeyizin korunması için teminat istemesine izin veriyordu; sözleşmelerin çoğu, bütün miktarın güvende olacağı ve değerini koruyacağı koşullar içinde "sıraya konulmasını" öngörüyordu. Her durumda yeni aile, eşlerden birinin çocuklar doğmadan ölmesi korkusuyla çeyize dokunmazdı. Erkek sadece çeyizden yararlanabilirken kadın çeyizinin sahibi olarak kalırdı. Gerçekte, örneğin para gibi taşınabilir mallardan yararlanma hakkı, koca sadece miktar ve değer olarak dengini vermekle sorumlu olduğundan bir mülkiyet hakkına dönerdi. Böylece bir ağabey kardeşlerinin çeyizini vermek için bunu kullanabilirdi. Koca taşınamaz malların, özellikle de toprağın sadece ürününe ve işletmesine sahip olabilirdi. Kadın kocası tarafından getirilen çeyiz malları üzerinde, bir adamın karısının çeyizi üzerindeki haklarıyla aynı haklara sahipti. Daha doğrusu, damatlarının getirdiği malların gelirlerinden yararlanan ve bunları yöneten, hayatta oldukları sürece kadının anne ve babasıdır.

Böylelikle çeyiz üçlü bir işleve sahipti: Yönetimini üstlenecek olan kadın ya da erkek mirasçının ailesine emanet edildiğinde, evlilikten doğan ailenin malvarlığına dahil olmalıydı; eşlerin ayrılığının, ki bu nadir bir durumdur, ya da eşlerden birinin ölmesinin ardından birliğin dağılması durumunda, çocuk olup olmamasına göre, hayatta kalan eş yararlanma hakkını korur ve çeyiz onun eline geçer ya da onu getirmiş olan aileye geri dönerdi. İkinci olarak, aile verdiği çeyizle kendi çocuklarından birinin yeni evdeki haklarını güvence altına alırdı; gerçekte çeyiz ne kadar yüksekse dışarıdan gelen eşin yeri o kadar güçlü olur. Zengin bir çeyiz getiren erkek ya da kadın "yeni eve 'sahip' ya da 'sahibe' *(daune)* olarak girer"[10]. Çok yüksek tutarda bir çeyizi kabul etmeye karşı isteksizlik bu sözle açıklanır. Kısacası, daha yüksek sesle söylendiği gibi, evli-

lik ekonomi düşüncesinin yok sayılamayacağı ya da ikinci plana atılamayacağı kadar ciddidir bir şeydir, ama öte yandan evliliğin gerçekten ciddiyet kazanması için de ekonomik çıkarların işe karıştırılması gerekir. Yeni bir "ev" yaratılırken, sözleşmeyle damgalanan ekonomik anlaşma hem teminat ve hem de evlilikle kurulan insan ilişkilerinin kutsal niteliğinin simgesi görevini görür.

Bunlardan çıkan sonuca göre, ağabey bir gün çeyizi geri vermek zorunda kalıp evdeki dirayetini kaybetmemek için "çok yüksek" bir evlilik yapamaz; ama, denk olmayan bir evlilikle şerefini lekelememek ve kendini erkek ve kız kardeşlerini çeyizlendirmesine olanak tanımayacak bir duruma sokmamak için "çok alçak" bir evlilik de yapamaz. Ancak, eğer "aşağıdan yukarıya" (*maridadje de bach ta haut*) veya "yukarıdan aşağıya" (*de haut ta bach*) evliliklerden konuşulurken her zaman erkeğin bakış açısından bakılıyorsa (örneklerin seçiminin gösterdiği gibi) bu, bu karşıtlığın erkek ya da kadın söz konusu olduğunda aynı anlamı taşımamasındandır. Değerler sistemi toplumsal yaşamda olduğu kadar ev işlerinin yönetiminde de en mutlak üstünlüğü erkek üyelerine verdiğine göre, buradan, bir erkeğin kendinden daha iyi durumdaki bir kadınla evliliğinin kesinlikle onaylanmadığı, oysa bunun tersi olan evliliğin toplumun derin değerlerine uygun olduğu sonucu çıkar. Ekonominin tek mantığı çeyiz aracılığıyla, hemen hemen eşdeğer zenginlikteki aileler arasındaki evliliği desteklerken, onaylanan evlilikler iki eşik arasında yer alırken, az önce tanımlanan ilkenin uygulanması erkeklerin ya da kadınların söz konusu olmasına göre sistemin içine bir simetrisizlik sokar. Oğlanın maddi durumu ile eşinin durumu arasındaki fark ancak oğlanın durumu görece daha iyi olduğunda fazla olabilir; ama eğer eşinin durumu daha iyiyse aradaki fark az olmalıdır. Bir kız için bu şema simetrik ve tersinedir.

Bundan mirasçının her şeyden önce, kendinden üstün durumdaki bir kadını almaktan kaçınması gerektiği sonucu çıkar; öncelikle, dediğimiz gibi, alınan çeyizin önemi mülk için bir tehdit olduğundan, ama ayrıca tüm ev ilişkileri de tehdit altına girdiği için. Ailenin ve özellikle ilk ilgili olan annenin böylesi bir evliliğe karşı çıkması nadir rastlanan bir durum değildir. Nedenler açıktır: Aşağı bir kökten gelen bir kadın kayınvalidenin gücüne daha iyi boyun eğer. Gerektiğinde ona soyunu hatırlatmaktan geri durulmaz: "Çeyiz mi getirdin ki..." (*Dap ço qui as pourtat...*) Ancak kayınvalidesi öldüğü zaman onun için, yapılageldiği gibi, "şimdi, genç olan *daune* (evin hanımı) oldu" denilebilecektir. Oysa büyük aile-

nin kızı, "çeyizi sayesinde eve girer girmez *daune* olur (*qu'ey entrada daune*), saygı görür." (P. L.). Bu arada kocasının gücü tehdit altına girer ve bir köylünün gözünde, bir kadın tarafından yönetilen bir işletmeden daha kötü bir şey olmadığı bilinir.

Bu ilkeye saygı göstermek bir erkek ve bir mirasçı arasındaki evlilik söz konusu olduğunda kesin bir önem taşır. Daha önce incelenen (s. 31) Eugène Ba.'nın durumunda anne mutlak gücünü evin mirasçısı olmasına ve kocasının daha aşağı bir kökten gelmesine borçluydu. " O *daune*'du. O mirasçıydı. Bu evdeki her şeydi. Küçük bir erkek kardeş büyük bir mirasçının evine yerleştiğinde patron olarak kalan kadındır." (J.-P. A.) Uç durum, bir mirasçıyla evlenen alt tabakadan bir adamın, örneğin bir hizmetçininkidir. Böyle, "büyük bir ailenin kızı hizmetçilerinden biriyle evlendi. Kız piyano çalıyor, kilisede armoniyum tutuyordu. Annesinin çevresi genişti ve şehirden insanları ağırlıyordu. Farkı evlilik girişimlerinden sonra kız hizmetçisi Pa.'ya kaldı. Bu adam her zaman Pa.'lardaki olarak kaldı. Ona şöyle denirdi: 'İyi bir köylü kızı almalıydın. Sana daha yararlı olurdu.' Sıkıntı içinde yaşıyordu; sözü edilmeye değmeyen bir kişi olarak görülüyordu. Karısının eski tanıdıklarıyla görüşemiyordu. Aynı dünyadan değildi. Çalışan oydu, yöneten ve yaşamın tadını çıkaran karısıydı. Sürekli rahatsızdı ve aile için de rahatsızlık vericiydi. Karısına sadakatli olmayı kabul ettirmek için bile yeterince güce sahip değildi[11]." (J.-P. A.) Kendisinden daha üst tabakadan bir kadınla evlenen bir adam için "maaşsız hizmetçi" (*baylet chens soutade*) olarak işe giriyor denir.

Eğer bir kadın söz konusu olduğunda yukarıdan aşağıya evlilik onaylanmıyorsa bu, sadece, erkeğe daha üst tabakadan bir kadınla evlenmesini yasaklayan eril ahlak, onur konusu ahlakı adınadır. Aynı şekilde, ekonomik engeller bir yana koyulduğunda, küçük bir aileden bir erkek kardeş büyük aileden bir kız kardeşle evlenemezken küçük bir aileden bir ablanın büyük bir aileden bir erkek kardeşle evlenmesine karşı çıkan hiçbir şey yoktur. Şu halde, öyle görünüyor ki, ekonomik zorunluluklar kendilerini, söz konusu ister erkek ister kadın olsun, aynı kesinlikle kabul ettiriyorlarsa da, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığı kadın ve erkek için tamamen aynı değildir ve ekonomik zorunluluklar ile değerler sisteminin erkeklere verdiği üstünlükten doğan ekonomi düzenine yabancı gereklerin çaprazlaşması gibi göründüğünden göreli bir özerklik içerir. Ekonomik farklar maddi olanaksızlıkları, kültürel zorunluluklar hukuksal uyuşmazlıkları belirler.

Böylelikle, mirasçılar arasındaki evlilik ile yaşça küçük olanlar arasındaki evlilik, özellikle bir soyadının ve bir soyun yok olmasını doğurduğu için ve ayrıca ekonomik nedenlerden dolayı bir kenara bırakıldığından[12], sistemin tümü iki evlilik biçimine öncelik veriyordu: Büyük oğlan ile küçük kız ve küçük oğlan ile büyük kız. Bu iki durumda evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mekanizması azami kesinlik ve basitlikle işler: Mirasçı erkeğin (ya da kadının) anne ve babası onu mirasçı olarak gösterir, erkek kardeşin (ya da kız kardeşin) anne ve babası ona bir çeyiz verir. Büyük oğlan ile küçük kız arasındaki evlilik hem ekonomik hem kültürel zorunluluklara tam olarak uyar; aile bununla malvarlığının bütünlüğünü korur ve soyadını sürdürür. Mirasçı kızla yaşça küçük oğlanın evliliğinin, tersine, her zaman kültürel zorunluluklara karşı durma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu görmek için, bu evliliğin sonucu olan ailevi durumu incelemek yeterli olacaktır. Her şeyden önce bu evlilik yaşça küçük oğlan ile öz ailesi arasında ekonomik çıkarlar alanında kesin ve belirgin bir kopmayı ortaya çıkarır; oğlan çeyiz biçiminde verilen bir tazminat karşılığında malvarlığı üzerindeki bütün haklarını bırakır. Mirasçı kızın ailesi, diğer ailenin kaybettikleriyle zenginliğini arttırır. Damat güvence adı altında onun bütün mallarına ipotek koyan kayınpederinin yararına getirdiklerinin tümünden vazgeçer. Eğer büyük bir çeyiz getirdiyse ve eğer çalışması ve kişiliğiyle kendini kabul ettirdiyse onurlandırılır ve gerçek efendi muamelesi görür, yoksa çeyizini, işini ve bazen soyadını, kayınvalide ve kayınpederin üzerindeki yetkilerini sürdürmek istedikleri yeni eve feda etmek zorundadır. Damadın sadece evin adıyla çağrılmak için kendi soyadını kaybetmesi nadir rastlanan bir durum değildir[13]. Dahası, yaşça küçük oğlan karısınınkinden daha aşağıdan bir aileden geldiyse, silik bir kişiliğe sahipse, asla kendisine ait olmayacak bir evde bağımlı bir rolle yetinirdi. Bazen emekle biriktirilen kuruş kuruş (*lou cabau*) arttırılan çeyiz sayesinde bir mirasçıyla evlenmeyi başaramayan küçük erkek kardeşlerin kentte ya da Amerika'da[14] bir iş ve bir yer aramaktan başka bir kurtuluşları yoktu. Küçük oğlan "açlık ile susuzluğun evliliği" olarak görülen bir evlilik yapıp yaşça büyük bir kızla evlendğinde ortaya çıkarabilecek sonuçlardan kaçınabilmesi çok rastlanan bir durumdu. Bazıları ya çiftliklerde ya da kentte "karılarıyla beraber yatılı hizmetçi olarak işe girer" (*baylets à pensiou*), en zor sorun olan ev (*ue case*) ve iş bulma sorununu böylelikle çözerlerdi. Diğerleri ve özellikle en yoksullar için başka ailelerin ya da kendi ailelerinin yanında ister hizmetçi ister işçi olsunlar, hem anne evinde oturup hem de yuva kurabilmeleri reddedildiğinden geriye bir tek bekâr-

lık kalıyor[15]. Ağabeye tanınan ayrıcalık buradaydı. Kız kardeşlere gelince, onların durumu her zaman erkek kardeşlerinkinden daha kolay olmuş gibi görünüyor. Özellikle yük oluşturduklarından dolayı onları evlendirmekte acele edilirdi ve çeyizleri oğlanlarınkinden daha yüksek olurdu; bu onların evlilik şansını büyük ölçüde arttırırdı.

Bu sistem özellikle ekonomik zorunluluklara ve onurun zorlamalarına boyun eğdirilen oğlanlara mantığını sertlikle ve zorla kabul ettirmesine rağmen asla bir düzenek gibi işlemez. İşe sevginin ya da kişisel yararın karışabilmesi için her zaman bazı "oyunlar" oynanır. Böylelikle, anababalar oyunun kurallarına uyulmasını sağlamak, dengi dengine olmayan evlilikleri yasaklamak ve duyguları bir yana bırakıp kurallara uygun evlilikleri kabul ettirmekle görevli hakemler olsalar da "gözde bir erkek kardeşi (ya da kız kardeşi) desteklemek için ona birkaç kuruş (*lou cabau*) verirlerdi; *gasalhes*[16] olarak verilen ve iyi kazanç getiren bir iki baş hayvan verirlerdi."

Böylelikle bireyler kurallar dahilinde hareket ederler, bu nedenle de oluşturulabilecek model, duygu gibi sistemin mantığının dışında kalan ögeler bir yana bırakılırsa, olması gerekeni ya da olanı değil ama sınırlar içinde olabilecek olanı gösterir.

Aşağıdaki çizelgenin bir köşesinden diğerine temel verilerin, ikisi dışında (1/2 olasılık), sıfır olmasının nedeni, iki mirasçının ya da yaşça küçük oğlanla kız arasındaki evliliklerin özellikle servet ve toplumsal sınıf eşitsizliği söz konusu olduğunda zorunlu olarak bertaraf edilmiş olmasıdır; küçük aileden büyük kız ile büyük aileden küçük kardeşin evliliği ve küçük aileden küçük kız ile büyük aileden büyük oğlanın evliliğiyle gelen simetrisizlik toplumsal engellerin kızlarla erkeklere, kızlar aşağıdan yukarıya evlilik yapabildiğinden, aynı katılıkla dayatılmaması durumuyla açıklanır.

		Büyük aile		Küçük aile	
		Büyük oğlan	Küçük kardeş	Ağabey	Küçük kardeş
Büyük aile	Büyük kız	0	1	0	0
	Küçük kız	1	0	0	0
Küçük aile	Büyük kız	0	½	0	1
	Küçük kız	½	0	1	0

Lesquire'da oturanların kullandıkları ayırt etme ilkesi benimsenirse "büyük evler"le "küçük evler" ya da "büyük köylüler"le "küçük köylüler" (*lous paysantots*) ayrımı yapılır. Peki bu ayrım ekonomik alandaki belirgin bir karşıtlığa mı denk düşer? Gerçekte, toprak mülkünün dağılımı, 15 hektardan küçük 175 mülk, 15'ten 30 hektara kadar 96 mülk ve 30 hektardan büyük 31 mülk olarak üç grubu ayırt etmeye olanak tanıyorsa da bu üç kategori arasındaki ayrım hiçbir zaman kesin değildir. Çiftlik kiracıları ve sahipleri çok az sayıdadır; çok küçük mülkler (5 nüfustan az) ve büyük araziler (30 nüfustan fazla) bütünün çok zayıf bir oranını, her biri %12,3 ve %10,9'unu oluştururlar. Buradan tek başına ekonomik ölçütlerin hassas ayrımları belirleyecek özellikte olmadığı sonucu çıkar. Bununla birlikte toplumsal hiyerarşinin varlığı derinden hissedilir ve doğrulanır. Büyük aile sadece arazisinin genişliğiyle değil ama evin önemi gibi bazı dış işaretlerle belirlenir: İki katlı evler (*maysous de dus soulès*) ya da "patron evleri" (*maysous de meste*) ve tek katlı, çiftlik sahiplerinin, kiracıların ve küçük köylülerin oturdukları evler birbirlerinden ayrılır. "Büyük ev" avluya açılan anıtsal cümle kapısıyla kendini gösterir. "Kızlar, diyor bir bekâr, erkekten çok kapıya (*lou pourtalè*) bakarlardı." Büyük aile yaşam biçimiyle de belli olur; herkesin takdirini kazanmış ve herkesten saygı gören büyük ev, şanına layık olma derdiyle, ama en azından utanç korkusuyla (*lou per hounte ou per aunou*), toplumsal olarak kendini kabul ettirmiş değerlere en yüksek saygıyı göstermeyi kendine görev bilir. Büyük ailenin büyük oğlu (*lou gran aynat*) soyadının ve evinin ününe yaraşır görünmelidir; bunun için, her şeyden çok, onurlu adamın (*homi d'aunou*) cömertlik, misafirseverlik ve saygınlık duygusu gibi erdemlerinin canlı simgesi olması gerekir. Dönemin ille de en zenginleri olmayan "büyük aileler" kendilerini gerçek bir soylular sınıfı oluşturuyor gibi görür ve böyle görülürler. Devamında toplumsal yargının, zenginlikleri, yaşam biçimleri ya da başarıları ne olursa olsun "sonradan görmeleri" tanıması için uzun zaman gerekir.

Bütün bunlardan çıkan sonuca göre, ortak bilincin değer verdiği statü grupları ekonomik temellerine ne bütünüyle bağımlıdır, ne de bunlardan bütünüyle bağımsızdır. Bu durum evlilik aracılığıyla tam olarak görülür. Kuşkusuz, dengi dengine olmayan evliliğin reddedilmesinde ekonomik çıkar düşüncesi, evlilik büyük önem taşıyan bir ekonomik anlaşmanın aracısı olduğu için her zaman vardır. Bununla birlikte, nasıl ki daha az ünlü bir aile, çocuklarından birini büyük bir evde evlendirmek için nesi var nesi yoksa verebilir, büyük evin büyük oğlu da kendi taba-

kasına göre evlenmek için, ekonomik açıdan daha elverişli bir taraftan vazgeçebilir.

Büyük evlerle küçükler arasındaki karşılıklı denge ekonomi tarafından sıkı sıkıya belirlenen sınıflardan çok statü gruplarını ayırdığı için toplumsal düzenin içindedir ve toplumun ekonomik temellerinden bir dereceye kadar bağımsızdır. Hiçbir zaman bütünüyle bağımsız olmasalar da tabaka eşitsizliklerini ve servet eşitsizliklerini birbirlerinden ayırmak gerekir çünkü bunlar evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığı üzerinde çok farklı etkiler yaratırlar. Tabaka eşitsizliği üzerine kurulu karşıtlık, sadece mülküyle değil, ama özellikle kökeninin "soyluluğu", yaşam biçimi ve çevrili olduğu toplumsal saygıyla farklılaşan bir köy aristokrasisini köylü topluluktan ayırır; ilk olarak toplumsal, ikinci olarak ekonomik nedenler adına denksiz evlilikler olarak görülen bazı evliliklerin (hukuksal olarak) olanaksızlığını doğurur. Ancak diğer yandan servet eşitsizlikleri, her bir özel evlilik aracılığıyla, sahip olunan arazilerin türdeşliğine rağmen aynı statü gruplarında bile ortaya çıkar. Daha zengin bir aile ile daha az zengin bir aile arasındaki karşıtlık hiçbir zaman "büyükler" ile "küçükler" arasındaki karşıtlığın dengi değildir. Bununla birlikte ekonomik gerekliliğin evlilikle ilgili ilişkileri yürütmedeki katılığı nedeniyle, kabul edilebilir aykırılık payı her zaman sınırlı kalır, öyle ki, ekonomik farklılıklar, belirli bir eşiğin ötesinde, birleşmeleri engelleyerek engeli yeniden ortaya çıkarırlar. Böylelikle ekonomik temellerinin göreli istikrarından dolayı az çok bir süreklilikle donanmış iki statü grubunu ayıran ayrım çizgisinin yanında, servet eşitsizlikleri özel ayrım noktalarını belirlemeye yönelir ve bu, özellikle, evlilik aracılığıyla olur. Bu iki karşıtlık tipinin kullanımının sonucu olan karmaşıklık, genel kurallar kendiliğinden gelişen titizliklerden asla kaçamadığ için daha da artar; bunun nedeni evliliğin hiçbir zaman bütünüyle ortaklıklar ya da iş mantığına sığmamasıdır.

Ailenin ekonomik temellerini oluşturan taşınabilir ve taşınamaz malların bütünü, kuşaklar boyunca bölünmeden korunması gereken malvarlığı, her bir aile üyesinin çıkarlarını ve duygularını buyruğu altına vermesinin gerektiği ortak varlık olan "ev" en üstün değerdir ve bütün sistem eve göre düzenir. Her şey, doğum oranının sınırlandırılmasına, çocuk sayısının düşürülmesine (ev başına ortalama iki) katkıda bulunan geç evlilikler, malların miras bırakılması, kardeşlerin bekârlığı üzerinde etkili olan kurallar evin sürekliliğini güvence atına almaya yardım eder. Evlilikle ilgili ilişkilerin bir işlevinin de burada olduğunu görmezden

gelmek evlilikle ilgili ilişkilerin yapısının anlaşılmasını engellemek olacaktır.

*

* *

Böyle bir mantık içinde kimler bekâr kalırdı? Bunlar her şeyden önce, özellikle geniş ailelerde ve yoksul ailelerde, küçük kardeşlerdi. Nadir görülen ve özel bir durum olan ağabeylerin bekârlığı, sistemin katı bir biçimde işleyişine ve bazı zorunlulukların kendiliğinden uygulanmasına bağlıymış gibi görünüyor. Örneğin, ailelerinin aşırı otoritesinin kurbanı olan ağabeylerin durumu budur. "P.-L. M.'nin (kasabanın zanaatçısı, 86 yaşında) dışarıya çıkmak için hiçbir zaman parası olmazdı. Diğerleri babalarına karşı koyup, biraz para kazanmak için dışarıya gitmenin yollarını ararlardı; o kendisinin yönetilmesine izin verdi. Hiç dışarı çıkmamalarına karşın köydeki her şeyi doğru ya da yanlış (*à tor ou a dret*) bilen bir kız kardeşi ve bir annesi vardı. Evi onlar yönetiyorlardı. P.-L. M. evlenmekten bahsettiğinde babayla birlik oldular. "Bir kadına ne gerek var? Evde zaten iki kadın var." Okula "koşarak" giderdi. Onunla asla konuşulmazdı. Alay edilirdi. Tüm bunlar eğitimin hatası." (J. -P. A.)

1885 doğumlu, kasabada yaşayan, zanaatkârlık yapan yaşlı bir bekârın şu tanıklığından daha aydınlatıcı hiçbir şey yok: "Okuldan hemen sonra babamla atölyede çalıştım. 1905'te Chambéry'de 13. dağcı asker birliğine katıldım. Alplerdeki tırmanışlarım daha dünmüş gibi aklımda. O dönemde kayak yoktu. Postallara, geçitlerin zirvesine tırmanmayı sağlayan geniş tahtalar bağlardık. İki yıllık askerlik hizmetinden sonra eve döndüm. Ré.'den bir genç kızla görüşmeye başladım. 1909'da evlenmeye karar vermiştik. Gelin çeyiziyle birlikte 10.000 franklık bir çeyiz getiriyordu. İyi bir karardı (*u bou partit*). Babam açıkça karşı çıktı. O dönemde baba ve annenin rızasını almak zorunluydu[17]. "Hayır, evlenmemelisin." Bana nedenlerini söylemedi ama kulağıma gelmesini sağladı: "Burada bir kadına ihtiyacımız yok." Zengin değildik. Zaten kız kardeşim ve annem oradayken fazladan bir boğazı daha doyurmamız gerekecekti. Kız kardeşim evi ancak altı ay sonra, evlenince terk etti. Dul kaldıktan sonra geri döndü ve hep benimle yaşadı. Elbette gidebilirdim. Ama eskiden, eşiyle birlikte ayrı bir eve yerleşen bir oğlan bir utanç kaynağıydı (*u escarni*[18] yani, kurbanını olduğu kadar failini de gülünç duruma sokan hareket). Ciddi bir dargınlık olduğu düşünülecekti. Ailevi kavgalar insanların önünde sergilenmemeliydi. Elbette uzağa gitmek, arı kovanından

kurtulmak (*tiras de la haille*: sözcüğü sözcüğüne, kor yığınından kurtulmak) gerekecekti. Ancak bu zordu. Çok etkilendim. Dans etmeyi bıraktım. Yaşıtım genç kızların hepsi evliydi. Diğerlerine karşı ilgim kalmamıştı. Evlenmek için, artık diğer kızlara yönelmiyordum; buna karşın, dans etmeyi çok sevmiştim, özellikle de eski dansları, polkayı, mazurkayı, valsi... Ama evlilik planlarımın bozulması bir şeyleri paramparça etmişti: Artık ne dans etmek ne de diğer genç kızlarla görüşmek istiyordum. Pazarları sadece kâğıt oynamak için dışarı çıkıyordum; bazen baloya bir göz atıyordum. Geceyi erkek erkeğe geçiriyor, kâğıt oynuyor, daha sonra ben gece yarısına doğru eve dönüyordum." (Béarn dilinde derlenmiştir.)

Ancak bu türden durumlar, özellikle ekonomik zorunlulukların daha güçlü biçimde kabul ettirildiği *capmaysoué*'ler, büyük köylü ailelerdeki büyük oğlanlar arasında görülüyordu. Anne ve babaların isteğine karşı gelerek evlenmek isteyenlerin, başka bir erkek ya da kız kardeşin lehine olacak biçimde, kendilerini mirastan yoksun bırakılma tehlikesine atarak gitmekten başka çareleri yoktu. Ancak büyük bir köylü evinin büyük oğlu için evden ayrılmak küçük oğlan için olduğundan daha kolaydır. "Lesquire'ın en büyük ailesi olan Ba.'ların büyük oğlu (hikâyesi yukarıda aktarılmıştı, s. 29) evden ayrılamıyordu. Mezrada ceket giyen ilk kişi olmuştu. Önemli bir kişiydi, belediye meclisi üyesiydi. Gidemezdi. Dahası gidip hayatını kazanma yeteneğine sahip değildi. Çok *enmoussurit* (*moussu*'den "*enmonsieuré*", beyefendi) idi." (J.-P. A.) Sınıfının en tepesinde olmaya zorlanan ağabey, toplumsal zorunluluklara ve aile otoritesine herkesten fazla boyun eğmiştir. Üstelik anne ve baba hayatta oldukça mülk üzerindeki hakları gizilgüç olarak kalırdı: "Baba paraları çok yavaş akıtırdı... Çoğu zaman dışarıya bile çıkamazlardı. Gençler çalışır, yaşlılar parayı alıkoyardı. Bazıları biraz cep harçlığı kazanmaya dışarıya giderlerdi; bir süre arabacı ya da gündelikçi olarak çalışırlardı. Böylelikle, istedikleri gibi kullanabilecekleri biraz paraları olurdu. Bazen, askere gitme vesilesiyle, kardeşe birkaç kuruş (*u cabau*) verilirdi: ya işleyebileceği küçük bir tarla parçası, ya iki koyun, ya da bir inek, ona para kazandırabilecek bir şey. Böylelikle, bana da bir arkadaşıma *gasalhes* olarak emanet ettiğim bir inek verilmişti. Ağabeylerin genelde hiç paraları olmazdı ve dışarı çıkamazlardı. Anne ve baba "her şeyin olacak"[19] (*qu'at aberas tout*) derlerdi ve bu arada hiçbir şeyi ellerinden bırakmazlardı. Eskiden pek çoğu neredeyse tüm yaşamlarını evlerinde geçirirlerdi. Dışarı çıkamazlardı

çünkü içtiklerini ödemek için kendilerine ait bir kuruşları yoktu. Ve yine de, 100 kuruşla, üç ya da dört arkadaş birlikte yiyip içip eğlenilirdi. İçinde her zaman bekârların bulunmuş olduğu böyle aileler vardı. Gençler kişiliksizdi, çok sert bir baba tarafından ezilmişlerdi." (J.-P. A.)

Büyük ailelerden gelen bazı ağabeyler bekârlığa mahkûm edilmiş olsalar da, alışılageldiği üzere, korunmuşlardı. "*Capmaysoué* olanın seçim yapma sıkıntısı vardır." (P. L.) Ancak evlilik şansı toplumsal seviyeyle bağıntılı olarak azalırdı. Kuşkusuz, büyük aileden gelen ağabeylerden farklı olarak, kardeşler ve daha gösterişsiz köklere sahip kişiler denksiz evlilik yapma kaygısı ile onur ve kibir aracılığıyla ortaya çıkan hiçbir engeli tanımaksızın daha büyük bir seçim özgürlüğüne sahiptiler. Bununla birlikte, "soy paradan daha değerlidir" (*que bau mey gen qu'argen*) diyen atasözüne rağmen, kibirden çok gereklilikten eşlerinin kendilerine getireceği çeyizin büyüklüğünü göz önüne almak zorundaydılar.

Aile evini terk edip küçük bir işin peşinden kente doğru yola çıkan ya da Amerika'da[20] servet arayacak olan kardeşin yanında, yurduna, ailesinin malvarlığına, eve, her zaman işlediği, kendi malı olarak gördüğü toprağa bağlılığından ağabeyinin yanında kalan kardeş de vardır. Bu kardeş, benliği bütünüyle sarılmış olduğundan evliliği düşünmez. Ailesi onun evlendiğini görmek için hiç aceleci davranmaz ve genellikle, onu, en azından bir süre için evin hizmetinde tutmayı ister; bazıları çeyizin verilmesini, kardeşin birkaç yıl ağabeyin yanında çalışmaya razı olmasına bağlardı; diğerleri payı arttırma sözü vermekle yetinirdi. Zaman zaman, *capmaysoué* ile durumu bir hizmetçininkine eşit olan erkek kardeş arasında gerçek iş sözleşmeleri yapilmıştır.

"Beş çocuklu bir ailenin son doğan çocuğuydum. 14 savaşından (1894 doğumlu) önce, ilk olarak M.'nin, daha sonra L.'nin evinde hizmetçilik yaptım. Bu dönemden çok güzel anılarım var. Ardından savaşa katıldım. Döndüğümde küçülmüş bir aile buldum: Bir kardeş savaşta ölmüş, üçüncünün bacağı kesilmişti; dördüncüye savaşta biraz aklını kaçırmıştı. Eve dönüş sevinci hoşuma gidiyordu. Hepsi aylık bağlanmış büyük sakatlar olan kardeşlerim yönünden şanslıydım. Bana para veriyorlardı. Akciğer hastası olan yalnız kalamıyordu, ona yardım ediyor, onu fuarlara ve pazarlara götürüyordum. Onun ölümünden sonra, 1929'da, kendimi en yaşlı erkek kardeşin evinde buldum. O anda, beni fazlasıyla şımartan kardeşim ve annem olmayınca, bu aile içindeki yalnızlığımın farkına vardım. Örneğin, aklıma esip Pau'ya gittiğim bir gün, birkaç balya kuru yonca yüzün-

den kardeşim serzenişte bulundu; yonca fırtına altında kalmıştı ve eğer ben orada olmuş olsaydım hepsi toplanmış olacaktı. Evlenme yaşını geçirmiştim. Benim yaşımdaki genç kızlar ya gitmiş ya da evlenmişlerdi; boş zamanlarımda genelde efkârlıydım; bu zamanları çoğu benimle aynı durumda olan arkadaşlarla içerek geçiriyordum. Size yemin ediyorum ki, eğer geri dönebilseydim, iş bulmak, belki de evlenmek için bu aileyi bir an önce terk ederdim. Hayat benim için daha kolay olurdu. Öncelikle kendime ait bağımsız bir ailem olurdu. Ve zaten bir küçük kardeş evde hiçbir zaman yeterince çalışmış olmaz. Habire uğraşıp durmalıdır. Bir patronun asla hizmetçilerini azarlamaya cesaret edemeyeceği biçimde azarlanır. Biraz huzur bulmak için Es. evine[21] sığınmaya boyun eğdim. Oturulabilir durumda olan tek köşeye bir döşek attım." (Béarn dilinde derlenmiştir)

Kente hayatını kazanmaya giden erkek kardeş ile evde kalan bekâr erkek kardeş birbirine zıt yollarla, köydeki malvarlığını güvence altına alırlardı[22]. "İki saatlik yürüyüş mesafesinde (7-8 km) olan evlerde, Sa.'larda, Ch.'lerde, Le. mahallesinde yaşayan, sadece bayram günlerinde kasabaya inen ve 70 yaşında olup hiçbir zaman Pau'ya ya da Oloron'a gitmemiş olan yaşlı erkek kardeşler vardı. Ne kadar az dışarı çıkarlarsa o kadar az dışarı çıkmak isterlerdi. Elbette yürüyerek gitmek gerekirdi. Pau'ya yürüyerek gitmek için istekli olmak gerekir. Eğer yapacak bir işleri yoksa gitmezlerdi. Dışarıya çıkan ağabeydi. Onlar evin destekleriydiler. hâlâ daha böyle birkaç kişi var." (J. -P. A.)

Tarım hizmetçisinin durumu evde oturan küçük kardeşin durumuna benziyordu. Sadece uygun mevsimde "gündelik iş" (*journaus*) bulabilen ve kış boyunca işsiz kalan ve yağmurlu günlerde genelde iki yakasını bir araya getirebilmek (*ta junta*) için götürü işler (*à près-heyt*) almak zorunda kalan, ekmek ya da un almak için neredeyse bütün kazandığını harcayan ("1914'e kadar günlük bir kuruşla geçindi") günlük işçiden farklı olarak hizmetçi (*lou baylet*) daha büyük bir güvenceden yararlanır[23]. Bütün bir yıl için işe alındığından ne kıştan ne de yağmurlu günlerden çekinir, karnını doyurur, bir yerde barınır, temizlenir. Maaşıyla tütününü alabilir ve "bir kadeh bir şey içmeye" gidebilir. Ancak buna karşılık, yaşlı hizmetçi ya eve bağlılığından ve patronlarına sadakatinden ya da bir yere yerleşmek ve evlenmek için yeterince parası olmadığından bekârlığa boyun eğmek zorunda kalırdı. Sıklıkla küçük bir aileden gelen erkek kardeş olan hizmetçi için, işçi için olduğu gibi, evlilik çok zordu ve eskiden en çok bekâr bu iki toplumsal kategori içinde bulunurdu[24].

"Küçük kardeş olarak, erkenden, 10 yaşında, hizmetçi olarak Es.'te işe alındım. Orada genç bir kızla görüştüm. Eğer evlilik gerçekleşseydi, bu, dendiği gibi 'açlıkla susuzluğun evliliği olacaktı' (*lou maridadje de la hami dap la set*). İkimiz de çok yoksulduk. Elbettebüyük oğul anababasından 'donatılmış evi' (*lou menadje garnit*) almıştı, yani sürü, kümes, ev, tarım aletleri vb. ye sahipti, bunlar da nikah masasına gitmeyi kolaylaştırıyordu. Görüştüğüm genç kız kente gitti, genelde böyle olur, genç kız beklemez. O gitmek, bir kız arkadaşının etkisiyle kentte hizmetçi olarak 'işe girmek' için daha çok kolaylığa sahiptir. Bu arada ben, benimle aynı durumda olan diğer oğlanlarla birlikte, kendi tarzımda eğleniyordum. Geceleri kahvede geçiriyorduk (*noueyteya*, sözcüğü sözcüğüne: gece düzenlemek, *noueyt*); gündoğumuna kadar kâğıt oynuyor, bol bol "yiyorduk". En çok kadınlar üzerine konuşuyorduk; elbette onlar hakkında en kötü şeyleri söylüyorduk. Ve ertesi gün, bir gün önceki kutlamadaki arkadaşlarımızı kötülerdik." (N., ırgat, 1898). (Béarn dilinde derlendi)

Toplumsal hiyerarşi bilincinin en canlı olarak ortaya çıktığı yer cinslerarası ilişkiler ve evliliktir.

"Baloda alt tabakadan bir küçük oğul (*u caddet de petite garbure*) Gu.'nun (büyük köylü) küçük kızının çevresinde çok dolanmaz. Çünkü görenler hemen şöyle derler: 'Kendini beğenmiş. Büyük kızı dans ettirmek istiyor.' İyi bir görünümü olan hizmetçiler bazen mirasçıları dansa kaldırırlardı, ama bu nadir rastlanan bir durumdu. Yakışıklı bir hizmetçi vardı, toplumda iyi bir görünüme sahipti, Es.'ten bir mirasçıyla görüşüyordu. Ve onunla evlendi. Herkes onun bu evliliğine "bağırıyordu" (sinirleniyordu). Bu olağanüstü bir şeydi. Onun köle olacağı sanılıyordu. Oysa hiçbir şey olmadı, eşinin Amerika'dan dönen ve faizlerle yaşayan anne ve babasının alışkanlıklarını benimsedi. Beyefendi oldu ve çalışmayı bıraktı. Her cuma Oloron'a giderlerdi." (J. -P. A.)

O halde, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığı toplumsal hiyerarşiyi koruma ve sürdürme amacını güder. Ancak daha derin olarak, bazılarının bekârlığı toplumsal düzenin tutarlılığında sindirilip erir ve bundan dolayı, çok değerli bir toplumsal işleve sahiptir. Ağabeylerin bekârlığı, kendiliğinden, düzenin bir tür başarısızlığını oluşturuyorsa da, temelde, eskilerin otoritesinin, toplumun kilit taşının aşırı olarak öne sürülmesinin üzücü etkisidir. Ötekilere, erkek kardeşlere ve alt tabakadan kişilere (*de*

petite garbure), çiftçilere, kiracılara, tarım işçilerine ve özellikle hizmetçilere gelince onların bekârlığı, değerlerin değeri olan malvarlığını bir koruma lüksüyle çeviren bir sistemin mantığı içine girer. Paranın nadir ve pahalı[25] olduğu, malların temelini arazinin oluşturduğu bu toplumda, atalardan kalan toprağı güvence altına alma görevini üstlenmiş olan büyük evlat hakkı, toprak ve ev üzerindeki haklarından vazgeçmeleri için erkek ve kız kardeşlere verilen tazminattan, çeyizden ayrı tutulamaz. Ancak çeyiz de içinde bir tehdit barındırır: Bu nedenle, ne pahasına olursa olsun, aileyi mahvedecek paylaştırmadan kaçınmaya çalışılır. Anne ve babanın otoritesi, geleneğin gücü, toprağa, aileye ve soyadına bağlılık erkek kardeşi, kente ya da Amerika'ya da gitse, eşsiz ve maaşsız olarak evde de kalsa, kendini kurban etmeye iter[26].

Evlilik bireyden çok ailenin işi olsa da ve gelenekle harfi harfine tanımlanan modellere göre gerçekleşse de onu açıklamak için onun ekonomik ve toplumsal işlevine başvurmak yeterlidir. Ancak, eski toplumda olduğu gibi bugün de, cinsler arası ayrım hoyrattır. Çocukluktan itibaren oğlanlar ve kızlar din dersinde, okul sıralarında birbirlerinden ayrılırlar. Aynı şekilde, kilisede, kadınlar yan sahmlara ya da sahına yerleşirken erkekler kürsüde ya da merkez sıranın dibinde toplanırlar. Kahve erkeklere ayrılmış olan yerdir ve kadınlar kocalarını çağırmak istediklerinde oraya kendileri gitmez, oğullarını gönderirler. Bütün kültürel öğrenme ve değerler sistemi her bir cinsiyetin üyelerinde, karşılıklı dışlama hareketleri geliştirme ve sıkıntı duyulmaksızın aşılamayan bir mesafe yaratma amacını taşır[27]. Öyle ki ailelerin müdahalesi, sistemin ve de *trachur* olarak adlandırılan (veya *talamè*, Gave de Pau vadisinde) kadın ya da erkek "çöpçatan"ın mantığı tarafından bir şekilde buyurulurdu. "Onları birbirleriyle tanıştırmak için bir aracı gerekliydi. Onlar aralarında bir kez konuştuktan sonra işler yoluna girerdi. Genç kızlarla tanışma fırsatı olmayan ya da tanışmaya gitmeye cesaret edemeyen çok sayıda erkek var. Yaşlı papaz kurulu düzene uyan büyük aileler arasında çok sayıda evlilik gerçekleştirdi. Örneğin B. dışarı çıkmazdı, çok utangaçtı, baloya pek gitmezdi. Yaşlı papaz onu görmeye gider, "seni evlendirmek lazım" der. Anne şöyle der: "Onu evlendirmek gerekirdi ama eş bulmuyor, bu zor". Papaz "çeyize bakmamalı; sizin için bir servet değerinde olacak bir genç kız var" der. Onu sofu bir teyze aracılığıyla tanıdığı yoksul bir genç kızla, bir çiftlik kiracısının kızıyla evlendirir. Papaz L.'nin evliliğini de yapar. Pek çok durumda, alçalmak istemeyen eski ailelere yoksul ailelerden gelen kızlarla yapılan evlilikleri kabul ettirdi. Genelde çerçi (gezgin satıcı, *crou-*

fetayre) çöpçatan, *trachur*, rolündeydi. Anne ona şöyle derdi: "Oğlumu evlendirmek istiyorum." Bu kişi Ar.'da, Ga.'da, Og.'da ve geçtiği yerde kızı olan kişilere bundan söz ederdi. Pek çok evlilik bu şekilde yapılıyordu. Başka seferlerde aracı rolünü oynayan bir akraba veya bir arkadaş olurdu. Konudan kızın ailesine söz edilir ve genç adama şöyle denirdi: "Benimle gezmeye gel, seni tanıştıracağım." (P. L. 88 yaşında) Geleneksel olarak, evlilik ayarlandığında *trachure*'e bir hediye verilmesi ve onun düğüne çağırılması gerekirdi. Evliliği ayarlamış olan kişi için şöyle denirdi: "Bir çift potin kazandı" (*que s'a gagnat u pa de bottines*).

Gave ovasında *barate* ve Lesquire'da *crouhou* olarak adlandırılan ve bir ailenin iki çocuğuyla (iki erkek veya iki kız kardeş ya da bir erkek ve bir kız kardeş) bir başka ailenin iki çocuğunu birleştiren evlilik biçimini bu bağlamda düşünmek gerekir. "Bir çocuğun evliliği diğerlerine birbirlerini görme fırsatını verir. Fırsat değerlendirilir." (P. L.) Bu durumda, sadece, eğer ailelerden birinin ikiden fazla çocuğu varsa çeyiz ödemesinin yapılmadığını not etmek gerekiyor.

Öyleyse, seçim özgürlüğünün kısıtlanmasının olumlu bir arka yüzü vardır. Ailenin ve özellikle annenin doğrudan ya da dolaylı müdahalesi eş aramaktan muaf tutar. Beceriksiz, kaba saba, nezaketsiz kişilerin bile evlenme şansları olur. Ba.'ların "kıskanç, vahşi, hırçın (*rougnayre*), kadınlara iyi davranmayan, kötü" küçük oğulları yörenin en zengin ve en güzel mirasçısı olan An. kızla nişanlanmadı mı? Ve bu işleyiş aracılığıyla, toplumun, temel değerlerinin, "köylü değerlerinin" korunmasını güvence altına aldığını düşünmek belki de abartılı değildir? Ortak bilinç geleneksel olarak, "köylüyü" (*lou paysà*) "beyefendi"nin (*lou moussù*) karşısına koymuyor mu? Kuşkusuz, iyi köylü, *enmoussurit*, "beyefendi" köylünün karşıtı olduğu gibi *empaysanit* "kaba" köylünün, *hucou*'nun[28], orman adamının da karşıtıydı ve kendini "topluluk adamı" gibi göstermek zorundaydı; kaldı ki ısrarla vurgulanan her zaman köylünün nitelikleriydi. Özellikle evlilik söz konusu olduğunda bir adamdan çalışkan olması ve çalışmayı bilmesi, işletmesini hem yetkinliği hem de otoritesiyle yönetecek yetenekte olması beklenirdi. Kadınlarla arkadaşlık (*amigailha's*) kurmayı bilmemesi, işine toplumun bazı ödevlerini umursamayacak kadar bağlı olması durumu da görmezden gelinirdi. Tersine, köylü olarak üslendiği görevlerine zarar verecek biçimde "beyefendi olmayı" (*moussureyà*) düşünen kişi için ortak yargı acımasızdı. "Fazla beyefendiydi (*moussù*); yeterince köylü değildi. Dışarı çıkmak için çok uygun bir adam ama otoritesi yok." (F. L., 88 yaşında) Tüm ilk eğitim, genç kızı talipleri bütün

toplulukça kabul edilen kurallara göre fark etmeye ve değerlendirmeye hazırlardı[29]. Kendisine kur yapan "beyefendiye" şarkıdaki çoban kızı gibi cevap vermelidir: "*You qu'aymi mey u bet hilh de paysà*" (Ben, iyi bir köylü çocuğunu daha çok seviyorum)[30].

NOTLAR

1) Marcel Maget, "Remarques sur le village comme cadre de recherches anthropologiques", *Bulletin de psychologie du groupe des étudiants de psychologie de l'université de Paris VIII*, n° 7-8, Nisan 1955, s. 375-382.

2) Çeyiz eskiden karşılıksız bir bağış niteliğinde olmuşsa da bu, babanın, hiçbir katı kural oranları belirlemeksizin, tutarı kendi tercihlerine göre belirlemekte özgür olduğu durumda ortaya çıkar.

3) Landes'dan gelen ve mülkleri birbirlerinden ayıran hendekler kazan, *barades* (*barat*, hendekten gelir) adlı uzmanlar vardı.

4) Malların bireyden çok soya ait olduğunu söyleyen ilkenin uygulanmasında, soy tarafından geri alma, soyun bütün üyelerine devredilmiş olabilecek malları yeniden elde etme olanağını veriyordu. "Ana ev" (*la maysou mayrane*) çeyiz olarak verilen veya satılan topraklar üzerindeki "rücu haklarını" (*lous drets de retour*) korurdu. Yani "bu topraklar satılırken böyle evlerin hakları olduğu ve bu hakların onlara önerileceği bilinirdi" (J.-P. A.).

5) 1900 dolaylarında Lesquire köyünde durum böyle olsa da daha eski bir tarihte sistem böyle bir katılık göstermiyordu, aile reisinin özgürlüğü daha büyüktü.

6) *Lou bachère* genelde giriş kapısının karşısına, süs odasına (*lou salou*) veya daha sıklıkla mutfağa ve en güzel sofra takımının sergilendiği yere konulan mobilyaydı.

7) Tr.'nin mülkü Lesquire'ın (96 nüfus) en büyüğü. Eskiden oturulan pek çok ev (Ho., Ha., Ca., Si., Si-.) yavaş yavaş Tr.'lerin elinde toplandı.

8) Aynı bilgi verici, aralarından şunu da ayıracağımız bir yığın benzer durum aktarıyor: "B.'nin, mahallesinde iyi bir kız arkadaşı vardı. B. çok konuşmazdı. Annesi ona şöyle dedi: 'Bununla mı evleniyorsun? Beraberinde ne getiriyor? Eğer o bu kapıdan girerse ben kızımla (kız kardeş) şu kapıdan çıkarım.' Bana '*Perdiou* (vallahi)! Sen evlendin, ben evlenmek istiyorum. Nereye gitmem lazım?' diyor. Kız Amerika'ya gitti. 'Güzel kıyafetler'le geri döndü ve B. ile az dalga geçmedi, işte..."

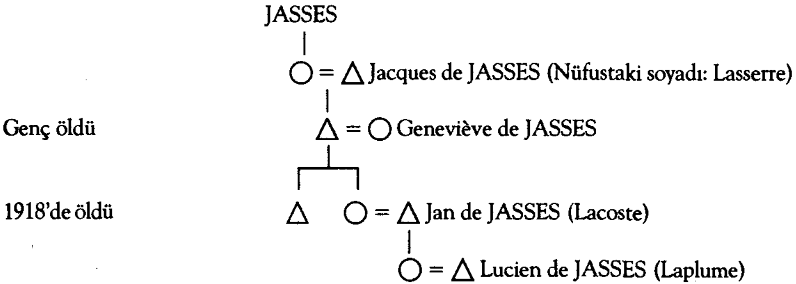
9) Kepçeyi kullanma ev sahibesinin tekelindeydi. Sofraya oturma zamanı geldiğinde, çorba tenceresi kaynarken, ev sahibesi ekmek "parçalarını" çorba kâsesine koyar. Kâseye çorbaları ve sebzeleri döker, herkes oturduğunda kaseyi masaya getirir, çorbayı kepçeyle bir kez karıştırır, daha sonra kepçeyi, yemeğini ilk olarak alacak kişi olan aile reisine (büyükbaba, baba veya amca) doğru uzatır. Bu arada gelin zaten meşguldür. Geline yerini hatırlatmak için anne ona şöyle der: "Henüz kepçeyi vermiyorum."

10) Çeyizin miktarı, bir kadın mirasçının evine giren bir erkek, erkek kardeş söz konusu olduğunda özel bir önem taşır.

11) P. L. bir başka vakayı aktarıyor: "Bir evde hizmetçi olan H. toprağına tutkuyla bağlıydı. Yağmur gelmediğinde üzülürdü (*pasabe mau*). Ve dolu! Ve kalan her şey! Sonunda patronla evlendi. 'Aşağıdan yukarıya' evlilik yapan bütün bu adamlar tüm yaşamları boyunca damgalanırlar. Sıkıntı çekerler."

12) Belki iki mirasçının da tek çocuk olduğu ve iki mülkün komşu olduğu durum bir kenara konulduğunda, bu evlilik kötü görülür: "Da. adlı kızla evlenen Tr.'nin durumu budur. Durmadan bir mülkten ötekine gidip geliyor. Sürekli yolda, her yerde, hiçbir zaman kendi evinde değil. Efendinin kendi yeri olması gerekir." (P. L.)

13) Böylelikle Jasses (uydurma soyadı) ailesinde art arda gelen damatlar bugüne kadar sürekli kendi adları ve onu takiben, atanın, parlayan aile reisinin soyadı ile çağrıldılar: "Dürüst bir adam olsa da, Ar.'dan gelen, az girişken Jan de Jasses'ın soyadı hiçbir zaman söylenmemişti (*mentabut*). Bugünkü damat hakkında biraz daha fazla konuşulur ama ona da Lucien de Jasses denir." (J.-P. A.)

14) Ho.'nun mahallesinde, 1900 dolaylarında, en az bir üyesi Amerika'da olmayan sadece bir ev vardı. Oloron'da gençleri gitmeye teşvik eden toplayıcılar vardı; 1884 ve 1892 arasında, kötü yıllarda, çok sayıda gidiş oldu.

15) Bir şekilde, öncelikle aşağıdan yukarıya evlilik yasağı gibi bütünüyle kültürel zorunluluklar kardeşlere daha az katı bir biçimde uygulanır.

16) Güvenilir bir arkadaşa, değeri hesaplandıktan sonra bir veya birkaç baş hayvanın emanet edildiği dostane bir sözleşme; ürünler gibi et üzerindeki kar ve zarar da paylaşılır.

17) Hem "hukuki" hem de maddi olarak. "Donatılan evi" (*lou ménadje garnit*), yani ev eşyalarını –"büfe", dolap, yatak mobilyası (*l'arcaillieyt*), somya, vb.– sadece aile güvence altına alabilirdi.

18) *Escarni* fiili "alaya almak için taklit etmek, karikatürünü yapmak" anlamına gelir.

19) Bu kalıp cümle çoğu zaman alaylı bir biçimde söylenir çünkü yaşlıların keyfiliğinin ve zorbalığının simgesi gibi görünür.

20) *Caddetou*, küçük kardeş, Béarnlıların onda kendilerini bulmaktan hoşlandıkları, halk geleneğine ait bir kişi. Çokbilmiş, düzenbaz, kurnaz bir kişi olarak her zaman hukuku kendi lehine kullanmayı ve becerikliliğiyle işten sıyrılmayı bilir.

21) Farklı sahipleri olmuş ve bugün terk edilmiş olsa da soyadını koruyan eve örnektir.

22) Ağabeyin, ilke olarak, yaşadığı sürece kendi payından yararlanma hakkı vardı. Ölümünde, eğer bekâr kalmışsa, hak mirasçıya geçerdi.

23) Eskiden *lous mestes* ya da *capmaysous*, yani büyük ya da küçük "efendiler", *lous bourdès-mieytadès*, çiftlik kiracıları, *lous bourdès en afferme*, çiftlik sahipleri, *lous oubrès*, işçiler ve *lous baylets*, hizmetçiler ayırt edilirlerdi. Çok iyi bir hizmetçi 1914'ten önce, yılda 250-300 frank kazanıyordu. Eğer çok tutumluysa 10 veya 12 yıllık maaşla bir ev satın almayı, bir genç kızın çeyizi ve biraz borç parayla çiftlik ve toprak sahibi olmayı umabilirdi. Gündelik çalışan işçinin yükselmek için neredeyse hiç umudu yoktu. İlk kudas ayinini yapar yapmaz çocuklar hizmetçi ya da uşak (*gouye*) olarak işe yerleştirilirlerdi.

24) Eskiden eşler arasındaki yaş farkı ortalamada bugünkünden daha fazlaydı. Yaşlı ama zengin ve büyük ailelerden gelen adamların 20-25 yaşındaki kızlarla evlenmeleri nadir rastlanan bir durum değildi.

25) Bilgi sağlayanların hepsi sık sık nakit para darlığında ısrar ederler: "Para yoktu, pazarları dışarı çıkmak için bile. Çok az harcanırdı. Bir omlet ve bir pirzola ya da tavuk yaptırılırdı." (A. A.) "Olmayan parayla bir para akışı var. İnsanlar daha zengin değiller ama para daha çok dolaşıyor; kendi evinde yaşayabilen ve birkaç kuruş kazanabilen biri mutluydu ama her şeyi satın almak zorunda olan biri, örneğin işçi mutlu değildi. En mutsuz kişiydi." (F. L.)

26) Diğer kırsal bölgelerin tersine, Lesquire, örneğin Karnaval aracılığıyla, kız ya da erkek bekârlara yapılan alışılmış kaba şakaları bilmezdi. (Bkz. A. Van Gennep, *Manuel de folklore français*, I. cilt, 1 ve 2, Paris, Éditions Auguste Picard, 1943-1946.)

27) Dil açığa vurucudur: *ha bistes* (sözcüğü sözcüğüne: bakışmak), *parla ue gouyate* (sözcüğü sözcüğüne: bir genç kızla konuşmak) ifadeleri "kur yapmak" anlamına gelir.

28) Bu sözcük bugün bekârı belirtir; sözcüğü sözcüğüne: kukumav.

29) Aynı şekilde oğlan da, en iyi eşin toprağa bağlı, acıya dayanıklı, "ellerinin nasır tutmasından korkmadan içeride ve dışarıda çalışmayı bilen ve sürüyü yönetecek yetenekte" (F. L.) bir köylü kızı olduğunu söyleyen ortak ülküyü kabullenmek ve benimsemekten başka bir şey yapamaz.

30) "Güzel çoban bana aşkını verir misin?
Günlerin sonuna kadar sana sadık kalacağım.
You qu'aymi mey u bet hilh de paysà...
Öyleyse neden bu kadar zalimsin çoban?
Et bous moussù ta qu'et tan amourous?
(Peki ya siz bayım, siz neden bu kadar âşıksınız?)
Bütün bu kızları sevmiyorum...
E you moussù qu'em fouti de bous... (ve ben bayım ben de size aldırmıyorum)" (1959'da Lesquire'de derlendi).

Bu şarkı gibi, kurnaz ve çenesi kuvvetli bir çobanı kentten bir *franchimànla* (Fransızca konuşmaya uğraşanlara verilen aşağılayıcı ad, *franchimandeyà*) konuşturan bir sürü şarkı vardır.

2
İç Çelişkiler ve Anomi

"Tiyatrolarda, sirklerde alkış tutan eller tarlaları, bağları nadasa bırakıyorlar."

COLUMELLE

Her bir köylü ailesine malvarlığının bütünlüğünün korunması ve çocuklar arasındaki hak eşitliğine uyulması gibi çelişkili amaçlar edindirilir. Bu iki amaçtan her birine verilen göreli önem, tıpkı onlara ulaşmak için kullanılan yöntemler gibi toplumlara göre değişir. Béarn sistemi bu iki kutup arasında yer alır: Tek kişinin, genelde büyük oğulun mirasçılığı ve bütün çocuklar arasında eşit paylaştırma. Bununla birlikte, kardeşlere ödenen tazminat, sadece, hakseverlik gereği zorla verilen bir ödündür; miras geleneği malvarlığının büyük oğula aktarılarak kararlılıkla korunmasına öncelik verir, ama eskiden İngiltere'de olduğu gibi, küçük kardeşlerin hakları da bütünüyle hiçe sayılmaz. Küçük kardeşlerin bekâr kalması ve mirastan el çekmesiyle sistem bütün mantığıyla tamamlanacak ve hep yöneldiği ama hiçbir zaman ulaşamadığı sınıra dayanacaktır; bu sınıra hiç ulaşamamasının nedeni, öyle olduğunda kategorinin tamamından, gerçekleşemeyecek bütünsel bir fedakârlığın beklenecek olmasıdır.

Eğer eskiden kendiliğinden ortaya çıktığı izlenimini veren aynı olay bugün anormal gibi anlaşılıyorsa bu, toplumsal düzeni korumaya yardım ettiği için doğal olan kimi kişilerin bekârlığının bugün bu düzenin bile temellerini tehdit ediyor olmasındandır. Küçük kardeşlerin bekâr kal-

ması sadece sistemin mantığının ulaşabileceği en uç sonuçlara kadar uygulanmasını sağlıyordu, bu nedenle bu durum bireyin ortak çıkarlar için kurban edilmesi olarak algılanabilirdi; bugün bekârlığa saçma ve gereksiz bir kader gibi katlanılır. Bir durumda kurala boyun eğme, yani normal bir anomali (düzensizlik), diğer durumda sistemin iyi çalışmaması, yani anomi (kural yokluğu) vardır.

Yeni Bekârlar

Bekârlık toplumsal düzeni etkileyen bunalımın en açık işareti gibi görünüyor. Eski toplumda bekârlık, bireyin, arazi mülkünün dağılımının yansıması olan toplumsal hiyerarşideki konumuna sıkı sıkıya bağlıyken, bugün her şeyden önce coğrafi dağılıma bağlıymış gibi görünüyor.

Kuşkusuz eskiden bekârlığı desteklemeyi amaçlayan etkenlerin etkililiği askıya alınmış değildir. Evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığı hâlâ daha toplumsal hiyerarşinin egemenliği altındadır. Mezra doğumlu bekârları[1] sosyo-profesyonel kategoriye, yaşa, cinsiyete ve doğum sırasına göre ayıran bir tablo evlilik şansının sosyo-ekonomik duruma koşut olarak azaldığını açıkça gösterir *(bkz. sonraki sayfalar)*.

Bekârlık yüzdesi daha alt sosyal kategorilere inildikçe düzenli olarak artar: Bekârların %0,47'sini büyük mal sahipleri, %2,81'ini orta sınıf mal sahipleri, %8,45'ini küçük mal sahipleri (yani %11,73'ünü toprak sahipleri), %4,22'sini tarım işçileri, %2,81'ini çiftlik kiracıları ve sahipleri, %11,73'ünü hizmetçiler ve %69,50'sini aile yardımı alanlar oluşturur. Bu rakamları, farklı kategorilerin sayısal önemini hesaba katarak dengelemek gerekir[2]. Çiftlik kiracıları ve sahipleri içinde bekârlık oranı %28,57'ye, tarım işçilerinde %81,81'e, hizmetçilerde %100'e ulaşıyor[3]. Eğer, eskiden olduğu gibi, evlilik şansı özellikle tarım işçileri ve hizmetçiler gibi alt kategorilere dâhil bireyler için çok zayıfsa da, bekârlık oranının toprak sahiplerinde de göreli olarak yüksek olduğu görülüyor. 28 bekâr işletme sahibi ile anne ve babaları hayatta olduğundan aile yardımı alanlar arasında yer alan 22 ağabey mezralardaki toprak sahiplerinin %22,32'sini temsil ediyorlar.

Diğer yandan, 38'i 35 yaşından küçük 71 kardeşe (yani % 44,4) karşı 49'u 35 yaşından küçük 89 bekâr büyük oğul (% 55,5) olduğunu gözlemlemek gerekiyor. Kızlar için, kız kardeşler bekârların % 84'ünü oluştu-

Lesquire'in mezralarındaki bekârlar

Toplumsal statü ve yaş	*Doğum sırası ve cinsiyet*				
	E		K		*Toplam*
	Büyük Oğul	*Küçük Oğul*	*Büyük Kız*	*Küçük Kız*	
Büyük toprak sahipleri (30 nüfustan fazla):					
1)21-25 yaş arası					
2)26-30 yaş arası				1	1
3)31-35 yaş arası					
4)36-40 yaş arası					
5)41 yas ve üstü					
Orta sınıf toprak sahipleri (15-30 nüfus arası):					
1)21-25 yaş arası					
2)26-30 yaş arası	1				1
3)31-35 yaş arası					
4)36-40 yaş arası					
5)41 yaş ve üstü	4			1	5
Küçük toprak sahipleri (15 nüfustan az):					
1)21-25 yaş arası	1			1	2
2)26-30 yaş arası	1				1
3)31-35 yaş arası	1				1
4)36-40 yaş arası	1	1	2		
5)41 yaş ve üstü	12				12
Çiftlik kiracıları ve sahipleri:					
1)21-25 yaş arası					
2)26-30 yaş arası	2				2
3)31-35 yaş arası					
4)36-40 yaş arası					
5)41 yaş ve üstü	3	1			4

Tarım işçileri:					
1)21-25 yaş arası		1			1
2)26-30 yaş arası		1			1
3)31-35 yaş arası		1			1
4)36-40 yaş arası		1			1
5)41 yaş ve üstü	3		1	1	5
Hizmetçiler:					
1)21-25 yaş arası	1			1	2
2)26-30 yaş arası		6			6
3)31-35 yaş arası					
4)36-40 yaş arası	1	1			2
5)41 yas ve üstü	3	12			15
Aile yardımı alanlar:					
1)21-25 yaş arası	15	14	3	13	45
2)26-30 yaş arası	14	9	1	9	33
3)31-35 yaş arası	12	6		3	21
4)36-40 yaş arası	4	3		3	10
5)41 yas ve üstü	10	14	2	13	39
Toplam	89	71	8	45	213

rurken büyük kızlar sadece %15'ini oluşturduğundan, oran tersine dönüyor. Böylelikle ilk sonuç çıkıyor: Evlilik şansı sosyo-ekonomik duruma eskiden olduğu kadar sıkı sıkıya bağlı değildir. Mülk sahibi ve büyük oğulun ayrıcalıklılığı tehdit altındadır. Kuşkusuz, *capmaysoué*, hizmetçiden ya da tarım işçisinden daha kolay evlenebilse de, küçük bir aileden gelen bir küçük oğul eş bulurken onun, her şeye rağmen bekâr kalması nadir rastlanan bir durum değildir.

Ancak önemli nokta şudur: Bir tarafta büyük oğul ile diğer tarafta küçük kardeşler, işçiler ve hizmetçiler arasındaki karşıtlık, kasabalı *kentli* ile mezralı *köylü* arasındaki karşıtlık tarafından geri plana atılır, ama ortadan kalkmış olmaz.

21 yaşından büyük bekâr erkeklerin oranı kasabanın erkek nüfusunun yalnızca %16,44'ünü oluştururken mezradaki erkek nüfusunun %39,76'sını oluşturur (2,4 kat fazla); oran bütün bucakta %35,38'i yaka-

Lesquire'de yaşayanların yaş sınıfına, cinsiyete ve yerleşim yerine göre evlilik durumu

Yaş sınıfları	*Kasaba*				*Mezra*				*Toplam*	*Gözlemler*
	Bekâr		*Evli*		*Bekâr*		*Evli*			
	E	*K*	*E*	*K*	*E*	*K*	*E*	*K*		
Doğum yılı:										
1933-1929 arası (21-25 yaş arası)	4	2	4	4	30	14	5*	13	76	*1'i dul
1928-1929 arası (26-30 yaş arası)	1	1	6	4	36	15	14	20	97	
1923-1919 arası (31-35 yaş arası)		1	4	6	20	3	13	24*	71	*1'i dul
1918-1914 arası (36-40 yaş arası)	1		7	5	14	3	14	14	58	
1914'ten önce (41 yaş ve üstü)	9	9	54	67	63	15	204*	257**	678	*16'sı dul **95'i dul
Toplam	15	13	75	86	163	50	250	328	980	

Lesquire'in 1954'teki Nüfusu	*Kasabada oturanlar*	*Mezrada oturanlar*	*Toplam*
21 yaşından küçük	75	299	374
21 yaşından büyük	189	791	980
Toplam	264	1090	1354

lar. Bu farklar 31'den 40 yaşa kadar olan dilimde ortaya çıkar[4]. Bekârlar kasabanın erkek nüfusunun %8,35'ini ve mezraların erkek nüfusunun %55,73'ünü oluştururlar; başlıca olgu 40 yaşın üstündeki yani yaşlı kuşaktaki erkeklerde %23,6 olan bekârlık oranının 31 yaşından 40 yaşına kadar erkeklerde yani genç kuşakta %53,73'e ulaşması, yani tekten çifte doğru bir artış göstermesidir.

Kadınlarda olay bütünüyle farklı bir görünüm sunar. Bucağı kentte çalışmak için ya da evlilik yoluyla terk eden kadınların sayısı aynı durumdaki erkeklerin sayısından çok daha fazla olduğu için erkeklerin bekârlık oranıyla kadınlarınkinin karşılaştırması yapılmamıştır. Kasabalı kadınların bekârlık oranı ile mezralı kadınların bekârlık oranı arasındaki karşılaştırmada durum aynı değildir. Bekâr kadınlar mezradaki %13,22'lik orana karşı kasabanın 21 yaş üstü kadın nüfusunun %13,13'ünü oluşturur; oran bütün bucakta %13,20 olduğundan fark önemsenmeyebilir. Bekâr kadınlar, mezradaki %33'lük orana karşı kasabanın kadın nüfusunun 21'den 40 yaşa kadar olan kesiminin %13,20'sini oluştururlar (yani 1'den 1,9'a kadar bir oran). Öyleyse, kasaba ve mezralar arasındaki çatışma erkeklere gelince kuvvetle belirginken, yetişkin kadın nüfusunun bütününü incelediğimizde, genç kuşaktan kadınlar erkeklere kıyasla son derece az olsa da ablalarına göre engellenmiş olduklarından, kadın nüfusunda görülmez[5].

Öyleyse, eğer buraya kadar elde edilen sonuçların bilançosunu yaparsak, ilk olarak şu ortaya çıkar: Kasabada oturan genç kuşaktan (31'den 40 yaşa kadar) bir erkeğin evlenme şansı, aynı kuşaktan mezrada doğmuş bir erkekle karşılaştırıldığında 7 kat fazladır; ikinci olarak, kasabalı kızlarla mezralı kızlar arasındaki eşitsizlik, erkekler arasındakinden çok daha azdır, çünkü kasabalı kızların bekâr kalma oranı mezralı kızlarınkinden sadece iki kat daha azdır[6].

Evlilikle İlgili Karşılıklı İlişkiler Sisteminin Alt Üst Oluşunun Nedenleri

Bu normal dışı olayların ortaya çıkışı, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sisteminin bütünü içinde derin bir alt üst oluş yaşamış olduğunu gösterir; bunun güncel görünümü incelenmeden önce başlıca nedenlerinin anlaşılması gerekir. Sistem ilk olarak üzerine kurulu olduğu çeyiz yoluyla sarsıldı. Gerçekten de, savaştan kaynaklanan enflasyon nedeniyle, mal-

varlığının parçası olan çeyiz ile evlenene verilen bağış niteliğindeki çeyiz arasındaki denge artık korunamıyor. "Savaştan sonra 'deliren fiyatların' ineceği düşünülüyordu. 1921'e doğru hayat kolaylaşmaya başlıyor, domuz ve dana fiyatları düşüyor; ancak bu geleceği olmayan bir hareketten ibaretti. Birkaç ay sonra fiyatlar yeniden yükselmeye başlar. Bu gerçek bir devrime yol açıyor: Tasarruf sahipleri batıyorlar; mülk sahipleri ile kiracılar, çiftlik sahipleri ile patronlar arasında sayısız dava açılıor ve tartışma çıkıyor! Paylaştırmalar için de aynı şey oluyor: Uzun süredir evli olan kızkardeşler mirasa, günün rayicine göre yeniden fiyat biçmek istiyorlar. Evlilikler için, çeyizin önemi gitgide düşüyor. Bugün buna neredeyse kimse önem vermiyor. Paranın değeri mi kaldı? Çok para istemek gerek. 1914'ten önce 20 000 frank eden bir mülk bugün 5 milyon ediyor. O zamanın parasıyla oranlansa kimse çeyiz ödeyemez. 15 000 franklık bir çeyize çeyiz mi denir? Bu yüzden de kimse aldırmıyor." (P. L.-M.) Bundan dolayı, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığının ekonomi karşısındaki bağımlılığı azalmaktadır ya da daha doğru olarak, biçim değiştirmektedir; toprak mülkiyetiyle tanımlanan toplumsal hiyerarşideki durumun yerine, evliliğe bağlıymış gibi görünen daha çok toplumsal statü –ve daha açık olarak bağlantılı yaşam biçimi– oluyor.

Sistemin ekonomik temelinin sarsılmasına değerlerin alt üst olması eklenir. İlk olarak, son noktada mirastan yoksun bırakma yetkisine dayanan eskilerin otoritesi, kısmen ekonomik nedenlerle, kısmen eğitimin ve yeni düşüncelerin etkisi altında zayıflar[7]. Çocuklarını mirastan yoksun bırakmakla tehdit ederek otoritelerini göstermek istemiş olan anne ve babalar, gençler kente gittiğinden, ailelerinin dağılmasına neden oldular. Bu, özellikle, eskiden eve bağımlı olan ve anne ve babalarının kararlarını kabul etmek zorunda kalan kızlar için geçerlidir. "Bugün toprağa bağlı kaç kız görürüz? Hiç. Eğitim sayesinde hepsinin bir işi var. Maaşlı çalışan biriyle evlenmeyi tercih ediyorlar, kim olduğu önemli değil. Onun her gün 'ücreti" var. Aksi takdirde her gün ne geleceğini bilmeden çalışmak gerekir. Eskiden mi? Eskiden nereye gidebilirler di ki? Şimdi gidebiliyorlar. Yazmayı biliyorlar..." (J.-P. A.) "Kızlar erkekler kadar dışarı çıkıyorlar; hatta genelde daha uyanıklar... Bu eğitimin işi. Eskiden de kente yerleşen kızlar vardı elbette. Şimdi işleri var, mesleki yeterlik sertifikaları filan var... Eskiden birçok kız yerleşmeye ve gelin çeyizleri için biraz para kazanmaya gider, daha sonra geri dönerdi. Şimdi niye geri dönsünler? Artık dikiş diken kadın bulunamıyor. Eğitim sayesinde istedikleri zaman ayrılabiliyorlar." (P. L.-M.)

Baba otoritesinin gevşemesi, gençlerin yeni değerlere açılması, evliliklerin sonuçlanmasındaki etkin aracı görevini ailenin elinden aldı. Koşut olarak "çöpçatanın" (*lou trachur*) müdahalesi çok daha nadir hale geldi[8]. Devamında, eş arayışı bireylerin inisiyatifine bırakıldı. Eski sistemde "kur yapmaktan" bağışık olunabilir ve kur yapma sanatı hiç bilinmeyebilirdi. Bugün her şey değişti. Cinsiyetler ayrımı, özellikle mezralarda toplumsal bağların gevşemesi[9] ve tanışma fırsatlarının seyrekleşmesiyle sürekli olarak genişledi. "Aracılar" hiç olmadıkları kadar vazgeçilmez olmalıydılar; oysa ki " "gençler" eskisinden daha gururlular (kendilerini beğenmiş); eğer başkası tarafından evlendirilmiş olsalardı kendilerini gülünç bulacaklardı. " (J.-P. A.) Genel olarak, genç kuşak eski kültürel modelleri artık anlamıyor. Ortak kuralla yönetilen evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sistemi yerine bireysel rekabet mantığıyla belirlenen bir sistem geldi. Bu bağlamda mezraların köylüsü büsbütün silahsız kalmıştır.

Hem nadir oldukları ve hem de tüm öğrenme süreci kadın ve erkek topluluklarını ayırma ve karşı karşıya getirme amacını güttüğü için cinsler arası ilişkiler doğallıktan ve özgürlükten yoksundurlar. "Kızların hoşuna gitmek için köylü evlilik sözü verir ya da öyle sanılmasına izin verir; arkadaşlık yoktur. Erkeklerle kızlar arasında sürekli ilişkiler yoktur. Evlilik yem görevi görür. Eskiden belki, ama artık işe yaramıyor. Bir köylüyle evlilik değerini kaybetti. Köylülerin artık çekici olma iddiaları yok" (P. C., 32 yaşında, kasabalı). Bir kızı görmek ve ona hitap etmek bile başlı başına bir iştir. Çocukluktan beri tanışıldığı halde –ve belki de bu nedenle– en ufak yanaşma büyük sonuçlar doğurur, çünkü tanımazlık ve karşılıklı sakınma ilişkisini birdenbire koparır[10]. Oğlanın sıkıntısına ve beceriksizliğine genç kızın bön gülümsemeleri ve şaşkın tavrı karşılık verir. Konuşmayı kolaylaştıracak bu davranışsal ve sözel örnekler bütününe sahip değiller: el sıkışmak, gülümsemek, şakalaşmak; her şey sorun olur. Zaten, en önemsiz karşılaşmaya, geri döndürülemez bir anlaşma değeri vererek gözetleyen ve yargılayan görüş vardır. Gençler için "aralarında konuşuyorlar" denildiğinde bu, onların evlenecekleri anlamına gelir. Yansız ilişkiler yoktur, var olamaz.

Ayrıca, eskiden her şey, mülk sahibinin değeri mülkün değerine ve mülkün değeri de mülk sahibinin değerine bağlı olduğundan, kendi halinde köylüyü (iyi köylü, le bon paysan, y.n.) korumayı amaçlardı. Eş seçimini yöneten kurallar, en azından ana çizgileriyle, topluluğun tamamı için geçerliydi: Yetkin adam iyi köylünün ve topluluk adamının nite-

liklerini bir araya getirmeli ve *lou moussù* ile *lou houcu* arasında, kısacası kaba saba köylü ile kentli arasında doğru bir denge kurmalıydı. Bugünün toplumu farklı değerler sistemlerinin egemenliği altındadır: Tanımlanan tamamıyla kırsal değerlerin yanı sıra, kentten alınan ve özellikle kadınlar tarafından benimsenen değerler ortaya çıkar; bu mantıkta öncelik "beyefendiye" ve her şeyden önce erkekler arasındaki ilişkilerle ilgilenen eski idealden farklı olan kentsel toplumculuğa verilir; bu ölçütlere göre değerlendirildiğinde, köylü *hucou* olur.

Ancak, kuşkusuz temel olay, eskiden bir dereceye kadar içine kapalı olan bu toplumun dışa açılmış olmasıdır. Bundan, onurlarını kaybetmeksizin terk edemeyecekleri malvarlığına –özellikle küçük mülk sahipleri söz konusu olduğunda– bağımlı kılınmış olan ağabeylerin, evlenmekte, toprağı terk eden ve kente ya da komşu kasabalara giden kardeşlerden daha çok sıkıntı çektikleri sonucu çıkar. Ancak toptan göç, görüldüğü üzere, kent yaşamına göğüs germek için çok daha donanımlı olan ve köy yaşamının yükümlerinden kaçmayı daha çok isteyen kadınların işidir. "Genç kızlar artık köylü olmak istemiyorlar. Çok sayıda genç için, çiftlik sahiplerinin, kiracıların ve hatta mülk sahiplerinin oğulları için, özellikle çiftlik gözlerden uzak bir yerde, kilisenin, mağazaların, gelip geçeni çok bir yolun uzağında olduğunda, özellikle bölge yorucu, toprak zayıf ve işlenmesi güç olduğunda bir kadın bulmak kolay değildir. Bu 1919'dan sonra başladı. Köylülerin, içlerinde toprak aşkı olmayan oğulları kentteki işleri almak için gitmeye başladıklarında, genç kızlar kendilerine aylak ve daha kolay bir hayat, ilk günden itibaren "sahibesi" (*daune*) olabilecekleri bir ev sağlayan evlenilecek kişiler bulabildiler. Eskiden, enflasyondan önce, evlenecek genç kızların (*maridaderes*) anne ve babaları onları köylülerin yanına "yerleştirmek" için onlara iyi bir çeyiz verirlerdi; onlara bunca fedakarlığa mal olan bu çeyizin, bugünkü parayla hiçbir değerinin kalmadığını biliyorlar. Kızlarını ufak bir gelin çeyizi ve cüzdanında birkaç kuruşla yollamayı tercih ediyorlar; böylelikle, daha sonra, bir köle gibi çalışmaktan ve sürekli yabancı muamelesi görmekten şikayet etmeye gelmeyeceğini biliyorlar." (P. L.-M) (Ayrıca bkz. Ek V)

Toprağa erkeklerden (her durumda büyük oğullardan) daha az bağlı, kente uyum sağlamada kaçınılmaz olan asgari eğitime sahip, geleneklerin zayıflamasıyla ailevi zorlamalardan kısmen kurtulmuş olan, kentsel davranış modellerini benimsemekte daha hızlı davranan kızlar erkeklerden daha kolayca kentlere ya da kasabalara gidebiliyorlar. Erkeklerin ve kadınların göçünün göreli önemini ölçmek için belirli bir dönem boyunca

Lesquire'de doğmuş ve 1954'te burada sayılmış olan erkek ve kızların sayısını, doğumları aynı dönemde nüfus idaresine bildirilmiş olan kız ve erkeklerin sayısıyla karşılaştırmak yeterli olacaktır.

Doğanların ve sayılanların karşılaştırması

	Doğum yılları				
	1923'ten 1927'ye	*1928'den* 1932'ye	*1933'ten* 1937'ye	*1938'den* 1942'ye	*Toplam*
1. Erkekler					
Lesquire'de doğanlar	88	80	65	40	273
1954'te Lesquire'de oturanlar	67	49	44	33	193
Gidenler	21	31	21	7	80
Gidenlerin oranı	% 24	% 38	% 32	% 17	%29
2. Kızlar					
Lesquire'de doğanlar	86	65	71	47	269
1954'te Lesquire'de oturanlar	40	41	40	35	156
Gidenler	46	24	31	12	113
Gidenlerin oranı	% 53	% 27	% 43	% 29	% 42

Doğum oranındaki önemli bir düşüşü (1923 ve 1942 arasında %50'den fazla) ortaya koymasının dışında bu tablo, kadınların erkeklerden daha fazla Lesquire'i terk ettiklerini gösteriyor: 1954'te 27'den 31 yaşa kadar olan kişiler arasından, giden kadınların sayısı erkeklerinkinin 2,22 katı (ve 1923-1942 arasında 1,4 katı). Genel olarak, her yıl 6 kadın ve 4 erkek köyü terk ediyor. Kadınlar için gidişler, erken bir yaşta, ergenlikten itibaren başlıyor. Erkekler daha sonra, özellikle 22 ve 26 yaşları arasmda, yani askerlikten sonra gidiyorlar. Kadınların göçünün (% 42, yani yaklaşık iki kadından biri) yoğunluğu erkeklerin göçünü gizlememelidir, aksi halde, anormal erkil bekârlık oranı kadın kıtlığıyla açıklanmaya girişildiğinde, mezralarda kalan genç kuşak kadınların bekârlık oranının bir dereceye kadar artabildiğinin anlaşılması engellenecektir[11].

Oysa Lesquire'de oturanların nesnel duruma ilişkin doğru bir algıları var: Kadınların göçünü, genelde abartarak anımsatmayan bir tane bile

bilgi veren yok. Buradan, erkeklerin çoğu Lesquire'de yaşamaya mahkûm edilmiş hissederken (ve bu, erkil göç bir dereceye kadar azaldığı için) kadınların burayı terk etme umuduna sahip oldukları ortaya çıkar. O halde, erkekler geleceklerini köyde kurmaya çalışırken kadınların ergenliğin bitiminden itibaren kendilerini gitmeye ve köyün erkeklerinden ayrılmaya hazırlama hakları vardır.

Farklı yaş sınıfları (1954 sayımına göre) için bir cinsiyet oranı incelemesi bu gözlemleri doğrular.

İkamet yerine göre cinsiyet oranı ve dağılım

Yaş sınıfı	*Kasaba*			*Mezralar*			*Hepsi*		
			Cinsiyet oranı			*Cinsiyet oranı*			*Cinsiyet oranı*
	E	K		E	K		E	K	
1893'ten önce	24	41	61,53	105	125	86,06	129	166	80,12
1893-1902	16	18	88,88	70	52	134,61	86	70	122,85
1903-1912	19	19	100	87	74	117,56	106	93	113,97
1913-1922	13	14	92,82	63	42	150	76	56	135,71
1923-1932	19	13	146,15	97	67	144,77	116	80	145
1932-1954	32	36	88,41	157	151	103,98	189	187	96,25
Toplam	123	141	88,48	579	511	113,97	702	652	108,53
							1354		

Eğer 1954'te Fransa genelinde cinsiyet oranının 92 olduğu hatırlanırsa, Lesquire nüfusunun cinsiyet oranının anormal biçimde yüksek olduğu görülür; 60 yaş üstünde ve göç etmek için çok genç olan 22 yaş altında düşüktür; ara sınıfların tamamında çok yüksektir, ki buradan şu sonuç çıkar: 1923'ten 1932'ye kadar olan yıllar dışında yoğun nüfusun cinsiyet oranı 100'den küçük olduğundan, özellikle mezralarda, göç oranı kadınlarda erkeklerden daha yüksektir.

İç Çelişkiler

Böylelikle, farklı nedenlerin etkisi altında gerçek bir yeniden yapılanma gerçekleşti. Bununla beraber, işleyiş koşulları bütünüyle farklı da olsa

evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığını yöneten temel ilke, yani, aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya evlilikler arasındaki karşıtlık sürdürülmüş oldu. Bu ilkenin, sıkı sıkıya, kültürel sistemin değerlerine bağlı olması nedeniyle. Gerçekte, miras konusunda kadınlarla erkekler arasındaki eşitlik mutlak bile olsa, tüm kültürel sistem erkeklere ve eril değerlere verilen önceliğin egemenliği altında kalır[12].

Eski toplumda evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin mantığı, doğrudan toprak mülkiyetinin dağılımını yansıtan toplumsal hiyerarşiye sıkı sıkıya bağlıydı; ayrıca, bu hiyerarşiyi ve onun arasından en değerli malı, malvarlığını korumak için toplumsal bir görev üstlenmişti. Buradan, ekonomik düzenin zorunluluklarının aynı zamanda toplumsal zorunluluklar, onursal zorunluluklar oldukları sonucu çıkar. Yukarıdan aşağıya evlilik yapmak, sadece ataların mirasını tehlikeye atmak değil aynı zamanda ve özellikle alçalmak, bir soyadını ve bir evi tehlikeye atmak ve bu yolla bütün toplumsal düzeni tehdit etmektir. Evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler düzeneği, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin özgül mantığına özgü bir ilkenin (ve ekonomiden bağımsız) ve büyük evlat hakkı ya da servetlerin denkliği kuralı gibi malvarlığını korumak endişesiyle kabul ettirilen farklı normları içeren ekonomi mantığına bağlı ilkelerin uyumlu uzlaşmasının sonucuydu. Kuşkusuz, ekonomik eşitsizlikler bugün de kendilerini hissettirmektedir. Bununla beraber bu ilke eskiden sistemin tutarlığına eklemlendiği için bazı evliliklere diğerlerini kolaylaştırmak amacıyla engel olurdu, oysa günümüzde ekonomik zorunluluklar kolaylaştırmak bir yana engel olduğundan sanki hep olumsuz biçimde işliyormuş gibidir. Bu ilke, içinde temel bir göreve sahip olduğu sistem çöktüğünde işlemeye devam ettiği için sadece anomiyi arttırır. " Bugün kadın ihtiyacı daha fazla. Eskiden olduğu gibi, bir çeyiz hikayesi yüzünden bir evliliği reddetmek söz konusu değil. " (J.-P. A.) Bununla birlikte zorunluluk eski ilkelere karşı gelmeye itse de, bu ilkeler içleri boş ve zamansız olarak etki etmeye devam ederler. İşte böylelikle, örneğin anneler, daha çok oğlu düşünmek gerekirken, özellikle "kızı evlendirmek" kaygısını duyarlar. İşte böylelikle eski kurallar ("önyargılara" dönüşmüş kurallar) büyük aileden bir ağabey ile aşağı tabakadan bir genç kız arasındaki evliliği daha da fazla yasaklar[13]. İşte böylelikle, mezralarda yoksunluk içindeki erkeklerin bazıları çok daha şanssızdır; bunlar eski sistemde de zaten şanssız olan kişilerdir, yani topraktan geçinen küçük oğullar ve bir de en yoksul olanlar, kiracılar, ortakçılar ve hizmetçiler.

Çeyiz miktarına gösterilen aşırı dikkat, düğün kutlamalarının, evlilik sırasında gelenekten olan evin onarımının, ziyaretçilere sergilenen gelin çeyizinin satın alınmasının neden olduğu masraflardan duyulan endişe, genç kızların bütçenin ve işletmenin efendisi olarak kalan anne ve babanın aşırı otoritesine katlanmaktaki kararsızlıkları evlilik tasarılarını sıklıkla başarısızlığa uğratan engeller ya da durumlardır. Zaman geçer; bu arada genç kız jandarmayı ya da postacıyı "bulmuş" olabilir. Bu durumda her şey basittir: Çeyiz, gelin çeyizi, törenler ve masraflı kutlamalar ve özellikle de kayınvalideyle birlikte oturmak söz konusu değildir.

Büyük oğullar ile küçük oğullar arasındaki karşıtlık evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler düzeneği üzerinde belirtici bir etki yapmayı sürdürse de, bugün, bütünüyle farklı bir işlevsel anlama sahiptir. 1949 ve 1960 arasında nüfus dairesinde kayda geçen 100 evliliğin incelenmesi bunu açıkça gösterir: Gerçekten de, bir mirasçı ile bir kız kardeş arasında 43, bir erkek kardeş ve bir mirasçı arasında 13, iki kardeş arasında 40 ve iki mirasçı arasında sadece 4 evlilik yapılmıştır. O halde, geçmişte olağanüstü bir durum olan küçük evlatlar arasındaki evlilikler, bugün neredeyse, mirasçı oğullar ile küçük kız evlatlar arasındaki evlilikler kadar çok sayıdadır. Bu durumu anlamak için ilk önce büyük kızlarla evlenen küçük oğlanların hemen hemen hepsinin tarım sektörünün dışından bir işe sahip olduklarını, ikinci olarak da kasabada büyük oğul ile küçük oğul arasındaki karşıtlığın, farklı evlilik türleri rasgele gözlemlendiğinden, evlilik bağında çok daha ikincil bir işleve sahip olduğunu göz önüne almak gerekir. Dışarıya yerleşmelerine olanak veren farklı gelir kaynaklarıyla kendilerini güvence altına aldıkları için "eve" karşı, geçmişe göre, çok daha az bağımlı olan, çeyizin tutarına daha az dikkat eden küçük oğullar servet sahibi olmayan küçük kız evlatlarla evlenmekten çekinmiyorlar.

Mirasçı kızlar ve küçük oğullar arasındaki evliliklerin göreli azlığının nedeni, esas olarak kızların, köyün ya da Lesquire'in dışından bir evlilik yaparak evi terk etmelerinden dolayı, çoğunlukla küçük erkek kardeşlere düşen büyük evlat hakkından vazgeçmeleridir. Özellikle, erkek kardeşlerinin büyümesini beklemeyen ve kente gitmeyi tercih eden kalabalık ailelerden ablaların durumu budur. Ayrıca, yerlerini sıklıkla küçük erkek kardeşe bırakan "küçük mirasçı kızların" da durumu budur. Böylelikle, erkek mirasçılardan sayıca her zaman çok daha az olmuş olan kadın mirasçılar gittikçe azalmaktadır.

Kasabadakiler ve daha genel olarak tarım sektörünün dışında maaşlı olarak çalışanlar için, eski engellerin pek çoğu ortadan kalkmış olsa da,

bu engeller, iki mirasçı arasındaki birleşmelerin aşırı azlığının (% 4) gösterdiği gibi, mezralardaki köylüler üzerinde etkili olmaya devam eder. Erkek mirasçılar ile küçük kız evlatlar arasındaki ve, daha az sıklıkla gerçekleşen, mirasçı kızlar ile küçük erkek evlatlar arasındaki evlilikler kuralı sürdürürler. Ancak mirasçılar arasında bile yüksek bir bekârlık oranının varlığı, bir kez daha, eski sistemin temel ilkelere saygı duyulmasını sağlayacak kadar canlı kaldığını, ancak bu ilkelerin öne sürdüğü şeyi desteklemek için yeterince canlı olmadığını gösterir. Gerçekten de, sistemin mantığı bir yandan malvarlığının devredilmemesini, parçalanmamasını ya da sahipsiz kalmamasını ve diğer yandan soyun devam etmesini amaçlıyordu; bu amaç doğrultusunda, her zaman, çocuk sahibi olmamaları durumunda haklarını kardeşlere bırakacak olan erkek ya da kadın mirasçılar evlendirilirlerdi. Eğer bu iki işlevden ilki gerçekleşirse büyük oğulun bekâr kalması soyun sonunu haber verir; bu, erkek kardeşlerin ve kadınların evden ayrılmaları nedeniyle mirasın parçalanma tehdidinin bertaraf edilmesi ve toprağın büyük oğula ya da onun yerini alan kişiye bırakılması durumunda çok daha etkili olarak görülür[14]. Mezralardaki köylüler için eski sistemden sadece olumsuz gerekircilikler kalıyor.

Böylelikle, bekârlık oranı son yıllarda gözle görülür bir biçimde artmış olsa da evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin alt üst oluşu farklı evlilik türlerinin dağılımındaki basit bir niceliksel değişim olarak betimlenemez. Gerçekte gözlemlenen, basit istatistik kurallarının yerini aldığı bir davranış modelleri sisteminin parçalanması değil gerçek bir yeniden yapılanmadır. Kasabalı ile mezralardaki köylü arasındaki karşıtlık üzerine kurulu yeni sistem, bir yandan büyük oğul ile küçük oğul, diğer yandan büyük ve küçük malsahibi (ya da malsahibi olmayan) arasındaki karşıtlıklar üzerine kurulu eski sistemin yerine geçmeyi amaçlar. Tek başına incelendiğinde, mezralardaki köylülerin evlilik ilişkileri sistemi kendi kendini olumsuzluyor gibidir; bunun nedeni belki de, başka zamanın ilkelerine sahip bir sistem olarak işlemesi, oysa şimdi başka ilkelere göre yapılandırılmış bir sistem içinde yer almasıdır. Bu sistemin kendi kendini yıkmasının nedeni, kendini hâlâ bir sistem olarak dayatması olabilir mi?

Köylüler ve Kasabalılar

Kasabalı ile mezralardaki köylüler arasında daha yeni ortaya çıkan karşıtlığın görevini tanımlamak için bir yandan birinin ve ötekinin

arasındaki evlilikle ilgili karşılıklı ilişkileri ve diğer yandan karşılıklı evlilik alanlarını incelemek yeterli olacaktır[15]. 1871 ile 1884 arasında bucak doğumlular arasındaki evlilikler bütün evliliklerin % 47,95'ini temsil ediyordu. 1941'den 1960'a kadar olan dönemde sadece % 39,87'sini temsil eder. Kasaba ve mezra arasındaki evlilik bağları büyük ölçüde azaldı; bunlar eskiden evliliklerin % 13,77'sini oluştururken şimdi sadece % 2,97'sini temsil ediyor. Koşut olarak dışarıyla evliliklerin oranı gözle görülür biçimde artar (% 8,08'den). Eğer, bucaktan olmayan bir eşle yapılan evlilikler eşin doğum yerinin bucağa uzaklığına göre sınıflandırılırsa, ilişkilerin temel alanının, eskiden olduğu gibi bugün de, eskiden evliliklerin % 91,33'ünün ve bugün ise sadece % 80,31'inin gerçekleştiği[16] 15 kilometrelik bir alana denk geldiği ve diğer yandan, 30 km.'den geniş alan içindeki (alan VII) evliliklerin, her zaman bir dereceye kadar yüksek olmuş olan oranının son dönemde kuvvetle arttığı görülür (bkz. aşağıdaki tablo).

Evlilik alanının ikamet yerine göre değişimi

	♂K M♀	♂M K♀	İkisi de M'dan	İkisi de K'dan	0-5 km	5,1-10 km	10,1-15 km	15,1-20 km	20,1-25 km	25,1-30 km	30,1 ve üstü km	Toplam
1871-1884	15	12	56	11	39	21	25	3	2	2	10	196
evliliklerin toplam sayısının yüzdesi	7,65	6,12	28,57	5,61	19,89	10,71	12,75	1,53	1,02	1,02	5,10	100
1941-1960	4	1	54	8	25	21	22	2	3	3	25	168
evliliklerin toplam sayısının yüzdesi	2,38	0,59	32,14	4,76	14,94	12,50	13,09	1,19	1,78	1,78	14,94	100

* K= Kasaba, M= Mezra

Evlilik alanının genişlemesini ve ayrıca kasaba ve mezra arasmdaki ilişkilerin hemen hemen yok oluşunu açıklamak için hem karşılıklı evlilik alanlarının gelişmesini ve hem de her kategori için farklı evlilik türlerinin dağılımını ortaya çıkaracak olan her tür evliliğin dört kategoriden her birindeki evliliklerin toplam sayısına göre oranını incelemek gerekir (bkz. s.62'deki tablo).

Mezralardaki oğlanlar	♂M-♀K	♂M-♀M	♂M-♀Dışarısı
1871-1884	(s = 12)	(s = 56)	(s = 38)
(s = 106)	% 11,2	% 52,8	% 35,8
1941-1960	(n = 1)	(n = 54)	(n = 43)
(n = 98)	% 1	% 55,1	% 43,8
Kasabalardaki oğlanlar	♂K-♀M	♂K-♀K	♂K-♀Dışarısı
1871-1884	(s = 15)	(s = 11)	(s = 7)
(s = 33)	% 45,5	% 33,3	% 21,2
1941-1960	(n = 4)	(n = 8)	(n = 7)
(n = 19)	% 21,2	% 42,1	% 36,7
Kasabalardaki kızlar	♂K-♀M	♂K-♀K	♂K-♀Dışarısı
1871-1884	(s = 12)	(s = 11)	(s = 14)
(s = 37)	% 32,4	% 29,7	% 37,8
1941-1960	(n = 1)	(n = 8)	(n = 10)
(n = 9)	% 5	% 42,6	% 53,2
Mezralardaki kızlar	♂M-♀K	♂M-♀M	♂M-♀Dışarısı
1871-1884	(s = 15)	(s = 56)	(s = 43)
(s = 114)	% 13,1	% 49,1	% 37,7
1941-1960	(n = 4)	(n = 54)	(n = 41)
(n = 99)	% 4,1	% 54,5	% 41,3

* K= Kasaba, M= Mezra

İki dönem arasındaki karşılaştırma, kasaba ve mezralar arasındaki ayrımın evlilikle ilgili eski karşılıklı ilişkiler sisteminde çok indirilmiş bir rol oynadığını gösterir. Mezralardaki köylüler eşlerinin % 11,2'sini kasabadan, kasabalılar eşlerinin % 45,5'ini mezralardan alırlardı (Kasabanın nüfusu mezraların nüfusunun % 24'ünü temsil eder); bütün evliliklerin toplam sayısına göre, kasabalı bir oğlanla mezralı bir kız arasındaki birleşmeler %7,65'i ve mezralı bir oğlanla kasabalı bir kız arasındaki birleşmeler % 6,12'yi temsil ederdi.

Geçmişteki % 45,5'lik orana karşı son dönemde kasabalılar karılarının % 21, 2'sini hâlâ daha mezralardan alıyorlarsa da, mezralı oğlanlar ve kasabalı kızlar arasındaki evlilikler, bu türden son evlilik 1946'ya kadar geri gittiğinden, istisnaidir[17]. O halde mezradan bir oğlanın kasabalı bir

kızla evlenme şansı, kız bu evliliği evde kalacak olsa bile akıl almaz bulacağından, neredeyse sıfıra yakındır. Ancak, tek yönlü bir karşılıklı ilişkiler akımının inadı, kasaba ve mezralar arasındaki karşılıklı ilişkilerin toplam kitlesinin hoyrat bir düşüşü gösterdiğini saklamamalıdır; 1900'den önceki yıllarda kasaba ve mezralar arasındaki evlilikler, son dönemdeki % 2,97'lik orana karşılık evliliklerin toplam sayısının % 13,37'sini temsil ediyordu. Koşut olarak, bir yandan kasabanın ve mezraların içinde karşılıklı ilişkilerin yoğunlaştırılmasına, dolayısıyla evlilik ilişkilerinin çekirdeğinin oluşumuna ve diğer yandan dışarıyla ilişkilerin büyümesine tanık oluyoruz.

Dış evliliklerin oranındaki bu büyüme, her birinde farklı derecelerde ortaya çıksa da farklı kategoriler için aynı anlamı taşımaz. İki yanlı bir gönderim çerçevesinin, kentli ve kırsal iki karşıt değerler sisteminin varlığı, benzer tutum ya da meşrulukların bütünüyle farklı anlamları kapsayabilecekleri izlenimini bırakır. Böylelikle ister kasabalı ister köylü olsun kadınların evlilik alanının genişlemesi, mezradan gelen bir köylünün, bir kadını etkilemek için kendine yeterince kentli bir hava vermeyi başardığı varsayıldığında bile, kentli kadının kendisini kabul etmesini ve çiftlik yaşamını benimsemesini sağladığını düşünmekte güçlük çekilirken onların kendilerini bir kentliye kabul ettirmelerinin ve kent yaşamına uyum sağlamalarının görece kolay olmasına bağlıdır[18].

Buradan çıkan sonuca göre evlilik alanının genişlemesi, kadınlar ya da erkekler ve bir diğer yandan köylüler ve kasabalılar söz konusu olduğunda, karşıt nedenlere bağlanabilir. Öyle olabildiği ve öyle istendiği için, uzak bir kasabada ve dahası kentte yapılan evlilik bir özgürlük dileği olduğu için, uzakta evleniliyor olabilir; tam tersine daha yakında bulunamadığı için uzaktaki bir kadını almak zorunda kalınıyor da olabilir.

Bu karşıtlığın önemine ikna olmak için mezralardaki erkeklerin evlilik alanını incelemek yeterlidir. Değil mi ki ilk olarak, 5 kilometrelik bir alandaki evliliklerin oranının kuvvetli azaldığı görülmektedir (%16,9'dan % 9,10'a)? Yüksek bekârlık oranının varlığı bilinmiyor olsaydı bile, bu durum mezralardaki erkeklerin bir kadın bulmada yaşadıkları zorluğu göstermede yeterli olacaktı. Buna koşut olarak, başlıca artış 30 km.'den daha geniş bir alandaki evliliklerle ilgili olmak üzere, daha uzak alanlardaki evliliklerde çok homojen bir biçimde dağılan bir artış görülür. Geçmişte bucak dışından evlilikler, bütün evliliklerin toplam sayısının yüksek bir oranını temsil ederdi; gerçekten de eski sistemin mantığında sadece büyük ve genel olarak erkek kardeşlerden biri bucak içinde ya da

Eşin doğum yerinin uzaklığına göre dış evlilikler kategorisi içinde dağılım

		Alan I 0-5 km	Alan II 5,1-10 km	Alan III 10,1-15 km	Alan IV 15,1-20 km	Alan V 20,1-25 km	Alan VI 25,1-30 km	Alan VII 30 km ve üstü	Toplam
Mezralardan	1871-1884	(s = 18)	(s = 7)	(s = 6)	(s = 1)	(s = 1)		(s = 1)	(s = 38)
oğlanlar	(s = 106)	%16,9	%6,6	%9,4	%0,9	%0,9		%0,9	%35,8
	1941-1960	(s = 9)	(s = 11)	(s = 12)	(s = 2)		(s = 2)	(s = 7)	(s = 43)
	(s = 98)	%9,1	%11,2	%12,2	%2,0		%2,0	%7,1	%43,8
Kasabalardan	1871-1884	(s = 4)	(s = 1)	(s = 2)					(s = 7)
oğlanlar	(s = 33)	%12,1	%3,0	%6,2					%21,2
	1941-1960	(s = 2)	(s = 2)	(s = 1)				(s = 2)	(s = 7)
	(s = 19)	%10,5	%10,5	%5,2				%10,5	%36,7
Kasabalardan	1871-1884	(s = 4)	(s = 2)	(s = 2)		(s = 1)	(s = 2)	(s = 3)	(s = 14)
kızlar	(s = 37)	%10,8	%5,4	%5,4		%2,6	%5,4	%8,1	%37,8
	1941-1960	(s = 2)	(s = 3)			(s = 2)		(s = 3)	(s = 10)
	(s = 19)	%10,5	%15,7			%10,5		%15,7	%53,2
Mezralardan	1871-1884	(s = 13)	(s = 11)	(s = 11)	(s = 2)			(s = 6)	(s = 43)
kızlar	(s = 114)	%11,4	%9,6	%9,6	%1,8			%5,2	%37,7
	1941-1960	(s = 12)	(s = 5)	(s = 9)		(s = 1)	(s = 1)	(s = 13)	(s = 41)
	(s = 99)	%12,0	%5,0	%9,0	%1,0		%1,0	%13,0	%41,3

komşu mezralarda evlenirdi. Bekârlıktan kurtulmak isteyen küçük oğullara sadece uzaktan bir kadın aramak kalırdı. Bunlar evlendiklerinde, bazen az ya da çok uzak köylerde çalışır ancak evle olan sıkı bağlarını korurlar ve böylece Lesquire vatandaşları olarak kalırlardı. Bugün erkek kardeşler arasındaki evlilikler ikiye katlanırken ağabeylerin pek çoğu bekâr kaldığından 5 km.'lik bir alandaki evliliklerin oranının kuvvetle artmış olması normaldir (% 18,7'den % 34,5'e). Uzağa, tercihen ücra ve "geri kalmış" bir mezraya kadın aramaya giden mezralardaki köylü geleneksel kuralların zorlamasından kurtulmayı umar (bkz. yandaki tablo).

Kasabadan erkekler için olay tamamen farklı bir işleyiş gösterir. Bunların arasından % 73,8'inin beş kilometrelik bir alanda evleniyor olması, sınırlı bir alan içinde bile kadın bulmalarının zor olmadığını göstermek için yeterlidir ve ayrıca, bekârlık oranının aşırı düşük olduğu biliniyor. Mezralarla kurulan karşılıklı ilişkilerin azalmasıyla (1/2) bağlantılı olan dışarıdan evlilikler oranının artışı, kasabanın diğer kasabalara ya da kentlere doğru açılmak için yavaş yavaş mezralardan vazgeçtiğini açığa vuruyor. Gerçekten de, geçmişte evliliklerin tümünün içerisinde gerçekleştiği 15 km.lik alan karşılıklı ilişkilerin başlıca alanı olarak kalıyorsa da (evliliklerin % 85'i) otuz kilometrenin üzerinde yüksek bir evlilik oranı saptanıyor (10,5). Bu toplumsal alanı mezradakinden daha geniş olan kasabalının uzaktan ve hatta bazen kentlerden bile kadın alma olanağına sahip olduğunu gösteriyor.

Oysa evlilik alanlarının coğrafi olarak tanımlanması belki de özün kaçırılmasına neden oluyor. Lesquire'in bir mezrasından bir kızın, harita üzerinde ne kadar uzak olursa olsun başka bir mezradan bir erkekle evliliği, Lesquire'in diğer bir mezrasından bir adamla yapılan ve açık biçimde kentten bir adamla yapılanınkinden farklı olan evlilikle aynı kategoriye konulmalıdır. Coğrafi alanlar toplumsal alanları tutmaz. Mezralardaki köylü için evlilik alanı geçmişte yoğun nüfusa sahip küçük bir kasabadan ve tepeler ve alçak dağlar üzerine inşa edilmiş çok sayıda çiftliğe dağılmış önemli bir dağınık nüfustan oluşan bucakların bulunduğu iki Gaves arasındaki tepeler bölgesine kadar uzanırdı. Bu durumun çok sayıda nedeni vardır: İlk olarak, eş seçimini yönlendiren örtük örnekler sıkıntıya dayanıklı ve kendisini bekleyen zor yaşamı kabullenmeye hazır bir köylü kızını arattırır; köylü bile olsa Gave ovasının zahmetsiz işine alışmış bir kadının ve hayli hayli kentli bir kadının, mezralardaki ücra bir çiftliğin, sahipleneceği durumuna alışmakta sıkıntı çekeceği açıktır; komşu mezraların ya da tepeler bölgesindeki köylerin kızları, benzer bir

yaşamı önceden biliyor olduklarından, söz konusu yaşamı kabullenmeye ve kendilerini ona uydurmaya daha eğilimliydiler. Dış etkilere bir dereceye kadar kapalı bir bölgede doğmuş ve yetişmiş olan kızlar daha kolay beğenir olur ve olası eşlerini, onların daha az aleyhine ölçütlerle değerlendirirlerdi. Dahası evliliklerin alanı kişinin kendini içerisinde çok tedirgin hissetmediği alana uyuyordu[19]. Maceraya atılma cesareti gösterilen ve ardından evlilik bağının geleceği "ilk görüşmelerin" başladığı balolar burada yapılır. Böylelikle, özellikle pazar için düzenli olarak gidilen kentler, aradaki karşılıklı ilişkilerin en yoğun olduğu kentlerden bütünüyle farklıdırlar. Ancak birkaç yıldır kişinin içerisindeyken kendini benzerleri arasında ve evinde hissettiği bu kapalı dünya dışa açıldı. Lesquire'in mezralarındaki gibi, temel evlilik alanlarının mezralarında da kadınlar, mezralarından ya da onlara kendisinden kaçmak istediklerinin aynısını vadeden mezralardan çok kente doğru bakıyorlar[20]. Modeller ve kentsel idealler köylünün saklı tutulan alanını işgal etti. Bundan, kızların kendilerine zaten çok iyi bildikleri bir yaşamdan başka bir şey sunamayan bir köylüyle evlenmeyi istemedikleri sonucu çıkar. Ayrıca, kocanın "görevi bırakmayı istemeyen" (*nous bolin pas desmète*) anne ve babasının otoritesine boyun eğme düşüncesini gitgide daha zor kabul ederler ve özellikle noter önünde mülkiyet haklarından vazgeçmeye razı olmazlar. Genç kızlar genelde, özellikle de baba aşağıdan yukarıya bir evlilik yapmış olduğundan dolayı otorite sahibi değilse (bkz. Ek VI: S. ailesinin durumu), ev üzerindeki büyük etkisini korumak isteyen yaşlı *daune*'dan korkar. Bundan ikinci olarak, kentli modelleri ve idealleri benimsemekte genelde daha hızlı olan kadınların uzaysal ve toplumsal hareketliliğinin erkeklerinkinden çok daha artmış olduğu sonucu çıkar. Öncelikle sistemin mantığına göre yer değiştirenler onlar olduğu, ardından, kent kültürünün bazı görünümlerini erkeklerden daha çabuk kavradıkları (bunu açıklamak gerekir) ve son olarak, erkeklere yukarıdan aşağıya evliliği yasaklayan örtük kural onları sadece kayırabildiği için, kadınlar köylü dünyanın dışından bir evlenilecek kişi bulmada daha çok şansa sahiptirler.

Bütün bunlardan, mezralarla kent arasındaki evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin ancak tek yönlü olabileceği sonucu çıkıyor. Böylelikle, örneğin bir köylü istisnai durumlar dışında komşu bir kentin balosuna gitmeyi aklından bile geçirmeyecekken kentliler sıklıkla, gruplar halinde, kentli havalarının kendilerine köylüler karşısında önemli bir üstünlük sunduğu kır balolarına gelirler. Devamında, balo alanları erkeklerinki kadar sınırlı olsa da, mezralı kızlar yine de kentli oğlanlarla tanışabilirler.

Tersine, bucak kutlamaları dışında kentli kızların kır balolarına gelmeleri nadir rastlanan bir durumdur ve gelmeleri gerektiğinde köylüleri küçümsemeleri olasılığı yüksektir. Basitleştirmek için, kural kendi alanından ve daha aşağı alanlardan kolayca kadın alabileceği olduğundan her erkeğin toplumsal bir evlilik alanına yerleştirilmiş olduğu söylenebilir. Bundan, kentli, kuramsal olarak, kentten ya da kasabalardan ya da mezralardan bir kızla evlenebilirken mezrada yaşayan köylünün kendi alanının sınırlarında tutulduğu sonucu çıkacaktır.

Bir Lesquire'li geçmişte, evinin çevresindeki 15 kilometrelik bir alandan % 90 oranında bir kadın alma şansına sahipti. O halde bu alanın son zamanlardaki genişlemesine evlilik şanslarının eşlik etmesi beklenebilir. Gerçekte durum kesinlikle böyle değildir. Toplumsal mesafe uzamsal mesafeden daha sert sınırlamalar getiriyor. Evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin devirleri, belirli varoluş koşullarını ve belirli bir yaşam biçimini paylaştırma olgusuyla tanımlanan yeni toplumsal birimler etrafında örgütlenmek için toplumsal temellerden ayrılıyorlar. Lesquire'in mezralarındaki köylü bugün, Pau'dan, Oloron'dan ya da hatta Lesquire'in kasabasından bir kızla evlenmek için, eskiden Bask bölgesinden ya da Gaskonya'dan uzakta bir mezradan bir kızla evlenmek için olduğu kadar az şansa sahiptir.

I			III		
	Evlilik şansları	*Saygınlık*		*Evlilik şansları*	*Saygınlık*
♂ Mezra - ♀ Mezra	+	+	♂ Kasaba - ♀ Mezra	+	
♀ Diğer mezra	+	+	♀ Diğer mezra	+	
♀ Kasaba	–	+	♀ Kasaba	+	+
♀ Diğer kasaba	–	+	♀ Diğer kasaba	+	+
♀ Büyük kent	–	+	♀ Büyük kent	±	+

II			IV		
	Evlilik şansları	*Saygınlık*		*Evlilik şansları*	*Saygınlık*
♀ Mezra - ♂ Mezra	+		♀ Kasaba - ♂ Mezra	+	–
♂ Diğer mezra	+		♂ Diğer mezra	+	–
♂ Kasaba	+	+	♂ Kasaba	+	+
♂ Diğer kasaba	+	+	♂ Diğer kasaba	+	+
♂ Büyük kent	±	+	♂ Büyük kent	+	+

NOTLAR:

1) Toplu nüfus (devamında kasaba adı altında belirtilecektir) 264 kişi, dağınık nüfus (mezralar) 1090 kişi.

2) Bkz. ek III: Aile reislerinin sosyo-profesyonel kategorisine göre ailelerin büyüklükleri, III A ve B tabloları, Pierre Bourdieu, "Célibat et condition paysanne", *a.g.y.*, s. 123-124.

3) Artık çok az (ve çok değerli) olsalar da hizmetçiler bundan elli yıl öncesindekinden daha iyi bir durumda değiller. Genelde onları değersiz göstererek ellerinden kaçırmamak için topluluk içinde yermeye çalışan otoriter patronlara bütünüyle boyun eğen hizmetçiler evlenmeyi akıllarından bile geçiremezler. İçlerinden 1928 doğumlu birinin şu tanıklığı aracılığıyla durum daha iyi değerlendirilecektir: "11 yaşına kadar Rey. Mahallesinde okuldaydım. Babamın eğrelti otu tarlaları ve ağaçlık alanlar, bağlar, birkaç çimenlik alan ile 3 dönümlük mısır tarlasından oluşan 8 hektarlık küçük bir toprağı vardı. Benim bir büyük erkek kardeşim ve aptal bir kız kardeşim vardı; 11 yaşında L.'nin yanında hizmetçi olarak işe girdim. Orası zor bir yerdir, patronlar çok şey beklerler. Altı yıl boyunca bir köle gibiydim. Hem bedensel hem ruhsal olarak tükenmiştim. Bu sizi sıfıra indirir. Patronun az ya da çok komik her sözüne kazlar gibi sesli gülmek gerekirdi. Anne ve babamın onayıyla patrondan kurtulmayı ve askerlikten 8 ay önce bir akrabanın, R.'nin evinde işe girmeyi başardım. Dönüşte tarım işçisi olarak çalıştım. Bu da zor ama hizmetçilik gibi kölelik değil. Sonra, çevre iş yerlerinde işe alındım. Okul topluluğu için, su getirme işi için çalıştım. Şimdi tuğla fabrikasında çalışıyorum. Evlenmek mi? Ah, eğer polis olsaydım evlenilecek yirmi kadın bulurdum; onları, jandarmaların eşlerini görmeniz lazım, çok şişmanlar... Hiçbir şey yapmıyorlar."

4) Evlilik sırasında ortalama yaş erkekler için 29, kadınlar için 24'tür.

5) Eğer Lesquire'deki kadın nüfusunu incelersek (Lesquire'de doğan ve evlenmiş olan ya da kentte oturan kadınları hesaba katmadan) kasabada 21 yaş üstü yedi kadından birinin bekâr olduğu, oranın 21'den 40 yaşa kadar olan kadınlarda 11'de 2'ye ulaştığı ortaya çıkar. Mezrada oran 21 yaş üstü kadınlar için aynıdır; 21'den 40 yaşa kadar olan kadınlarda 1/3'e ulaşır. Dolayısıyla yerleşim yerinin evlilik üzerindeki etkisi Lesquire'de oturan kadınlar üzerinde de kendini gösterir.

6) Yalnızca, yukarıdaki verilerin sıradan dağılımına bakalım:

	Erkekler			Kadınlar		
	Bekârlar	Evliler	Toplam	Bekârlar	Evliler	Toplam
Kasaba	15	75	90	13	86	99
Mezra	163	250	413	50	328	378
Toplam	178	325	503	63	414	477

Yerleşim yeri ve bununla bağlantılı yaşam biçimi evlilik durumu üzerinde etki eder (çok belirgin biçimde, $x^2 = 16,70$): evli erkekler bekâr erkeklerden kasabada 5 kat ve mezralarda sadece 2 kat (1,99) fazladır. Tersine yerleşim yeri kadınların evlilik durumu üzerinde belirgin biçimde etkili olmaz ($x^2=0,67$).

Şimdi bekârlarla *ilgili* basit *verileri* bir araya toplayalım:

	Bekârlar	Evliler	Toplam
Kasaba	15	13	28
Mezra	163	50	213
Toplam	178	63	241

Anlatım ölçütleri yerleşim yerinin erkekler ve kadınlar, kasabalı erkekler ve mezralardaki erkekler üzerinde aynı etkiyi yapmadığı sonucuna ulaşmaya olanak tanır. Gösterildiği gibi, ayrım, ne kasabalı kadınlarla mezralardaki kadınlar ne de kasabalı erkeklerle kasabalı kadınlar arasındaki durum farkına bağlı değildir; sadece mezralardaki erkeklerin özel durumlarından ileri gelebilir.

7) Anne ve babanın otoritesinin mutlak kaldığı aileler vardır. "Abla olan Bo. adlı bir kız hemen yakın zamanda dağdan bir oğlanla evlendi; oğlan Lesquire'e taşındı. Anne 16 yaşındaki küçük kızının büyük kızının kocasının kardeşiyle evliliğini gizlice hazırladı. Şöyle diyordu: "Bunları genç yaşta evlendirmek gerekir, sonra seçmek isterler." (J.-P. A.) Bu türden evliliklere *barate* (*he ue barate*) adı verilir.

8) Anlamlı bir durum; genç kuşaklar *trachur* sözcüğünü bilmiyorlar bile, aynı şekilde eski gelenekleri de. hâlâ evliliklerin ayarlanmasına karışan insanlar var. Ama onlara biraz alayla bakılıyor.

9) Bkz. s. 76 vb.

10) "Kendilerine güvenleri yok. On beş yıl boyunca bir kıza baktıktan sonra ona yanaşmaya artık cesaret edemiyorlar. Kendilerine şöyle diyorlar: "Bana uygun değil." Okula gidiyorlar. Tutku duymadan çalışıyorlar. Eğitim belgeleri ya da seviyeleri var. Eğer anne ve babaları itmezse, ki kural budur (birkaç yıldır bu değişiyor), mülke geri dönüyor ve yavaş yavaş batağa saplanıyorlar. Sakin bir yaşamları, pazarları biraz cep harçlıkları oluyor. Askerlik yapmaya gidiyor, biraz daha eziliyor, küçülüyorlar. Geri dönüyorlar, yıllar geçiyor, evlenmiyorlar." (A. B.) "Onları görmeniz lazım. Bir kızın önüne rahat rahat çıkamazlar. Duygu nasıl ifade edilir bilmezler. Utanırlar. Ne demezsin! Belki bu on beş gün boyunca sürekli düşündükleri kızlarla her on beş günde bir, beş dakika konuşma fırsatları var." (P. C.)

11) Genç kızların bekârlığının nedenleri ile erkeklerin bekârlığının nedenleri tamamıyla aynı değildir. Kuşkusuz bazı genç kızlar, erkeklerin bekâr kalmalarını kamçılayanlara benzer gerekirciliklerin egemenliği altında kalıyorlar. Bu, *empaysanides*, köylü kalmış, kötü giyinen, beceriksiz genç kızların durumudur; diğer talihsiz arkadaşları gibi onlar da balolarda dansa kaldırılmazlar ve bir yana bırakılırlar. Bu, anne ve babalarını bırakmamak için mülkte kalan bazı mirasçı kızların durumudur, bekârlığa mahkûm bırakılan bir erkek kardeşin yanında kalanların durumudur; böyle otuz kadar bekâr çift vardır. Genç erkeklerin, gülünç olma ve çevrenin düşüncesi korkusuyla kur yapmaya girişmeyecekleri kötü üne sahip kızlar da vardır. Son olarak, bazı kasabalı kızlar için bekârlık, isteklerine ve yaşam biçimlerine uygun bir eş bulmanın olanaksızlığına bağlıdır; öyle ki mezradan gelen bir köylüyle evlenmektense bekâr kalmayı tercih ederler.

12) Kocanın lehine olan önemli bir yaş farkının (ortalama 5 yaş) varlığı bunun bir diğer kanıtıdır.

13) Bütün bir bekârlar kategorisi, (özellikle 40-50 yaş arasındaki erkeklerde) eski kurallarla yeni durum arasındaki bu farkın "ürünü" gibi görünüyor. "Aykırı davranmak istemeyen ve durumun değiştiğini fark etmeyen büyük ailelerden bazı gençler işte böyle bekâr kaldılar. Bu, örneğin, savaştan sonra Lesquire'in işleri tıkırında gitmiş köylülerinden biri olan Lo.'nun durumudur. İyi köylülerin oğlu olan Lo. cebinde yeteri kadar harçlıkla, her zaman iyi giyimli olarak yeterince uzun süre baloya gitti. İyi evlerin oğulları olan, paralı, tüm bu nedenlerle belirli bir başarıları olan ve köylü oldukları için henüz "başarısızlıkları" olmayan bu köylülerden biri. "Dudak büktüğü" çok sayıda kızın şu anda onun hakkından gelecekleri kesin. Yine de uygun zamanı geçirmiş olmaktan rahatsızmış gibi görünmüyor. Bu aralar, her hafta bahtsız arkadaşlarıyla birlikte *pintou*'yla (yarım litre şarap) teselli buluyor..." (P. C.)

14) Kente giden erkek kardeşler toprağa çok daha az bağlılar. "Kente giden, işçi ya da memur olarak çalışan erkek kardeşin toprağı ne yapmasını bekliyorsun? Her durumda sadece satabilecektir. Birçokları tazminatı para olarak almayı tercih ediyorlar ancak karşılığını vaat olarak alan da çok kişi var." (A. B.). Mezralardaki ailelerin ortalama büyüklüğünün azalması gibi diğer etkenler ağabeyin konumunu güçlendirme eğilimindedir. (bkz., s. 78-80)

15) Bkz. bu baskıda kaldırılan, Lesquire nüfusunun yaş piramidi, P. Bourdieu, "Célibat et condition paysanne", *a.g.y.*, s. 59.

16) Akraba evliliklerinin sayısı azalmıştır: 1908 ve 1961 yılları arasında 1. ve 2. dereceden kuzenler arasındaki evlilikler için kilise tarafından sadece dokuz adet özel izin belgesi verilmiştir.

17) Kasaba ve mezra arasındaki evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler bugüne oranla eskiden daha önemli ve daha dengeli olmuşlarsa da, son yıllarda vurgulanan bir eğilim olarak, kasabalı erkeklerin mezralardan her zaman, mezralı erkeklerin kasabadan aldıklarından daha fazla kadın almış oldukları kaydedilecektir.

18) Kadınlarla ilgili olarak, evliliklerin büyük bir kısmı (oranı kesin olarak hesaplamak zordur) bucağın dışında gerçekleştiğinden ve dolayısıyla nüfus idaresinde gözükmediğinden bütünüyle belirtici değildir. Bununla birlikte, kasabalı kadınlar ve mezralardaki kadınlarla ilgili istatistiksel veriler, belirtici sıfatıyla karşılaştırılabilir: Eskiden oranlar gözle görülür biçimde denk iken (% 33, 7'ye karşılık % 37, 8) dış evliliklerin oranı birincilerde (53, 2) ikincilerdekinden (41, 3) açık biçimde yüksektir. Kasabalı kızlar genel olarak mezralı kızlardan daha "kentlileşmiş" olduklarından bu durum kolaylıkla anlaşılır (Zaten kadınların bekârlık oranının mezralarda kasabadakinden daha yüksek olduğu biliniyor).

19) Gave ovasında oturanlar için tepeler bölgesinin insanları *mountagnoous*, dağlılar, kaba saba köylülerdir. Gülünç tavırları, kaba ve sert aksanlarıyla (örneğin ova insanlarının *you* (ben) dedikleri yerde tepelerin insanları *jou* der).

20) Mezralarda saptanan bütün olgular, Lesquire kasabasına göre, kantonun onlarla aynı durumdaki köylerinde de gözlemlenebilir. İşte böylelikle bütün kantonun nüfusu 1836'da 5 260'dan 1936'da 2880'e düştü. Kadınların göçü her yerde çok güçlü.

3
Kasaba ve Mezralar Arasındaki Karşıtlık

"Eskiden olduğu gibi, köylünün ruhunu hesabını kimseye vermediği toprak fikri oluşturur. Eskiden nasıl feodal haklara sahip senyörden nefret ederdiyse şimdi de içgüdüsel olarak kasabalıdan, loncalardakilerden, beylerden ve birliklerden nefret ediyor. Büyük saplantısı, hiç unutmadığı eski hukukun bir ifadesini kullanırsak, dışardan geleni sınırdışı etmektir. Toprağa tek başına hükmetmeyi ve bu hâkimiyet aracılığıyla kentlerin efendisi olmayı ve onlara kanunu zorla kabul ettirmeyi ister."

PROUDHON,
La capacité politique des classes ouvrières, s. 18.

Evlilik bağlarına dayalı sistemin bu yeniden yapılanması, kendisi de kasabaya kentsel işlevler tekelini yüklemeyi amaçlayan bir farklılaşma sürecinin sonucu olan kasaba ile mezralar arasındaki karşıtlık etrafında bütün toplumun yeniden yapılanmasıyla bağlantılı olabilir. Bu nedenle, bu karşıtlığın, Lesquire'de oturanların deneyimleri ve dolayısıyla da davranışları üzerinde oynadığı rolü incelemeden önce, nesnel verilerden yola çıkarak doğuşunu ve biçimini betimlemek gerekiyor.

Baïse ve Baïsole vadilerinin su kavşağındaki küçük bir çökük arazide, kasaba evleri, ana cadde boyunca, kilise ve köy yaşamının başlıca organlarının, belediye, postane, tasarruf sandığı, okul, dükkân ve kahvelerin toplandığı ana meydanın her iki yanında bir cephe sırası oluşturarak yığılırlar. Küçük tepenin ve nemli çöküntü alanının sınırında kurulmuş olan kasaba, nehri çevreleyen çayırların ve bütün çevre tepeleri kaplayan bağların çekim gücüne kapılmış gibidir.

Etrafta, yüksekliği 200 ile 400 metre arasında değişen küçük tepelerin üzerinde, mezraların çiftlikleri, 200 metreden 1 kilometreye kadar uzanan mesafelere dağılmıştır. Sıklıkla dağların karınlarına ve en yüksek bayırlara inşa edilmiş olan çiftlikler, asma bahçeleri, tarlalar, meyve

bahçeleri ve ağaçlarla çevrilidir. Böyle bir yeri seçmiş olmak, nemden, sisten ve özellikle alçak alanlardaki dondan korunmaya olanak verse de çiftliklere ulaşımı çok zordur ve bazen suyun 15-20 metrelik derin kuyulardan çıkarmak gerekir. 1955'te kısmen asfaltlanmış olan çukurlu yollar kasabadaki evlere kadar ulaşır, ama ücra köşelerdeki evlere, genelde Baïse'e doğru inen derelerle oyulmuş yataklar (*arrecs*) boyunca uzandıklarından kışın bazen kullanılamayan, az çok bakımlı ara yollardan ulaşılabilir. Bu, her bir arazinin, genelde ağaçlardan oluşan sık çitlerle çevrilmiş olduğu koruluk bölgenin tipik örneğidir. Her bir mülk, genellikle küçük tepenin zirvesinde ya da taraçalarda açılmış tarlaları, yamaçtaki güneye bakan asmaları, dik bayırlardaki ve çevrelenmiş vadilerdeki ağaçları, nemli alandaki bitkileriyle küçük, ıssız bir yurtluk oluşturur. Fiziksel koşulların türdeşliği, geniş topraklar sağlamak için fazlasıyla bölünmüş bir alan arasından, her bir ücra çiftliğe değişik toprak manzaralarına sahip olma olanağını verir, bu yüzden çok çeşitli ekin tarlaları kısa aralıklarla yan yana gelir. Geçmişte işlenmiş toprakların büyük kısmı malaza dönmekte ve terk edilmiş çiftlikleri saran tarlaları çalılar kaplamakta. Köylünün gurur kaynağı olan bağlar 1880 ve 1917'deki asmabiti salgını ardından ve 1914-1918 savaşından kaynaklanan işçi yokluğu nedeniyle çok azalmıştır.

Kasabanın çevresinde, 6-7 kilometrelik bir alanda, yerleşme fazlasıyla türdeş biçimde yayılır. Bununla beraber, kabaca yapı olarak ayrı birimlere denk düşen mezralar ya da mahalleler görülür; örneğin iki çöküntü alanla sınırlanan tepelik bir alan (Rey mahallesi) ya da küçük bir vadiyle sınırlanan bir alan (Labagnère). Tepeler arasında kilometrelerce uzanan *mahalle* geçmişte çok canlı komşuluk ilişkilerinin olduğu birimi oluşturuyordu.

Kasaba eskiden sadece konumu nedeniyle her zaman idare, zanaat ve ticaret merkezi görevini görmüşse de, bugün bütün köy yaşamına egemen olan karşıtlık güncel biçimini ancak özellikle 1918'den itibaren ve yavaş yavaş almıştır.

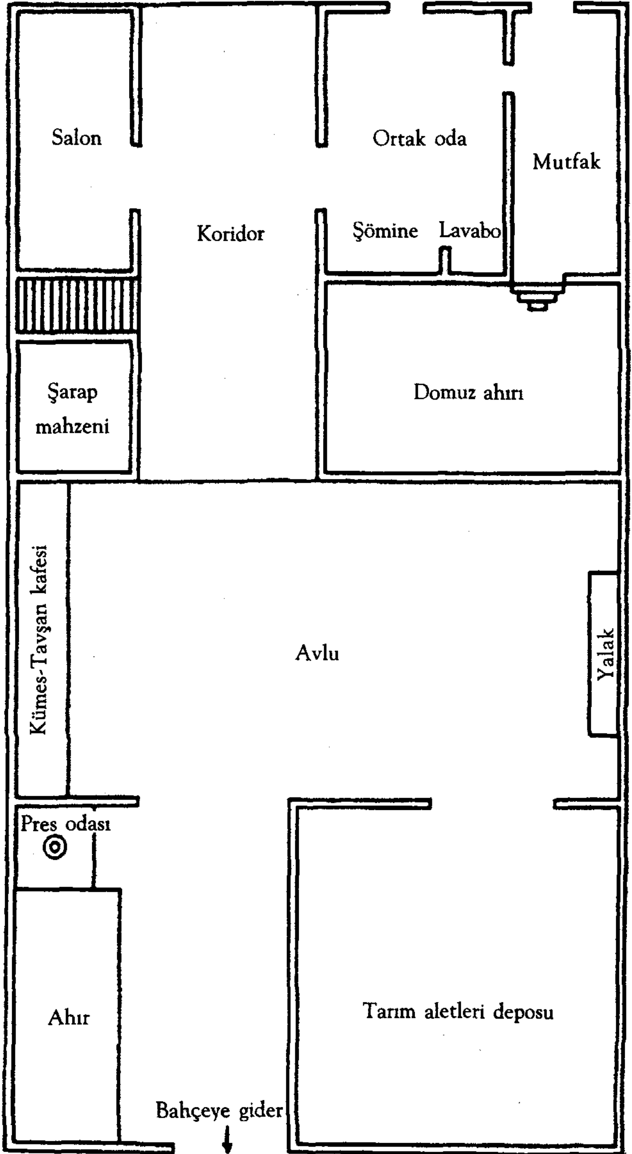
1954'teki %88,4'lük orana karşılık, 1911'de kasabada oturan aile reislerinin % 78,4'ü tarım dışı gelirlerle yaşar. Gerçekte rakamlar kentleşme sürecinin kapsamını az göseriyor. O halde, 1911'deki % 21,5'lik orana karşılık, kasabada yaşayan aile reislerinin sadece % 7,3'ü gerçekten tarımla ilgili işler yapıyor (6 toprak sahibinden 4'ü arazisini kendisi işletmiyor). Ayrıca, 1914'ten önce, memurlar bir kenara bırakıldığında, kasabada oturanların "hepsi biraz köylüydü" (J.-P. A.). Kasabanın zanaatkârlarının

Aile reislerinin sosyo-profesyonel kategorilere göre dağılımı

Sosyo-profesyonel kategoriler	*1881*		*1911*		*1954*	
	Mezralar	*Kasaba*	*Mezralar*	*Kasaba*	*Mezralar*	*Kasaba*
Toprak sahipleri	345	13	280	15	224	6
Çiftlik kiracıları ve sahipleri	18	–	25	–	21	1
Tarım işçileri	20	1	22	10	11	4
İşçiler	17	30	4	3	5	6
Esnaflar	2	20	3	13	–	12
Serbest meslek sahipleri	–	8	–	9	–	5
Zanaatkârlar	31	36	27	29	11	23
Kadrolular ve memurlar	4	13	6	14	8	10
Asker, polis	–	–	–	5	–	5
Çalışmayanlar	–	3	2	15	2	6
Emekliler	5	8	2	3	6	17
Toplam	442	132	371	116	288	95

ve küçük esnafının toprağı ve sürüsü vardı; bugün bakkallık ya kasaplıkla ya fırıncılıkla ya kahvehane işletmeciliğiyle ya da biri ve diğeriyle birleşmiş olduğundan ticaret değişikliğe uğramamış olma özelliğini korumuş olsa bile, ticaretle uğraşanların hepsi, zanaatkârlar gibi tarımsal uğraşlardan vazgeçmişlerdir[1]. Nehir boyunca uzanan, kuru ot nadir ve pahalı olduğu için ve kışın dağdan inen sürüler için kiralanabileceklerinden çayırlar hemen hemen bütünüyle kasabadan altı ailenin elindeydi[2]. Ailelerin neredeyse hepsi inek sahibiydi. Komşu yamaçlarda bağı olmayan (yanına her zaman birkaç meyve ağacının, şeftali, kiraz, elma ağaçlarının dikilmiş olduğu) bir kasaba evi yoktu. Bir kasabalı, belirli bir refaha ulaşır ulaşmaz, bir bağ ya da daha iyisi bir çayır satın alırdı; tümüyle kırsal değerlere başvurarak saygınlığını, bugünün kasabalısının yaptığı gibi, araba veya televizyon gibi tüketim mallarının sayısına ya da gösterişine değil toprak varlığının büyümesine bağlardı. Ve kasabada olduğu kadar mezralarda da her biri, sofrasında sadece kendi bağının

Şekil: Kasaba evinin örnek planı

şarabını ya da öyle olduğu söylenen şarabı sunmayı bir onur sorunu yapardı...

Evler bugün hâlâ bu geçmişin izlerini taşıyorlar; neredeyse hepsi, kuru otla dolu yük arabalarının geçişine ayrılmış yarım daire biçimindeki, kemerli, büyük avlu kapısını korumuştur. Bir yol genişliğindeki, zaten çok dar olan bahçeyi bozmaktansa sokağı evin arkasındaki ambara bağlayıp, koridor genişliğindeki oturma bölümünü kısaltmak tercih edilirdi. İç avluda, bazen evin arka kısmında domuz ahırı ve kümes, biraz uzakta tahıl ambarıyla ahır, pres odası ve ot ambarı, sonra evin genişliğinde ve yaklaşık yüz metre uzunluğundaki iki yandan mağrur asmalarla çevrili toprak şeridi, bahçe[3]. Değişimlere karşın evlerin içleri, bugün hala, rahatlık kaygısı bir yana bırakılarak, tarımın teknik gereklerine göre düzenlenir. O halde cepheler köylü geçmişi saklamaktadırlar[4] (bkz. s. 74).

1954'teki % 11,5'lik orana karşılık, 1911'de mezralarda aile reislerinin % 13,1'i tarımsal olmayan gelirlerle yaşarlar[5]. Ancak yaklaşık yirmi yıldır süregelen değişimler rakamların söylediklerinden çok daha derindir. Böylece, örneğin 1900 dolaylarında, her bir mahallede altı ile on arası "han" bulunuyordu; örneğin bugün bir tanesinin bile kalmadığı Lembeye mahallesinde on kadar han vardı; bunlardan her biri kendi *quillier*'sine sahipti[6]. Buraya kâğıt oynamaya da gelinirdi. Balolar burada olurdu. Pau'dan Oloron'a kadar olan yol boyunca arabacıların ve pazara gidenlerin uğradığı yirmi kadar han vardı. Bunların hepsi ortadan kayboldu. 1914'e kadar, kasabada dört fırın bulunmasına rağmen her evin (kasabadakilerin bile) kendi fırını vardı ve sekiz günde bir, her ev bir haftalık ekmeğini kendi yapardı[7]; sadece şenlikler için ya da istisnai durumlarda fırıncıdan ekmek alınırdı. Bazı köylüler 1914'ten sonra, uzun bir süre kendi ekmeklerini kendileri yapmaya devam ettiler. Fırıncılar 1920'ye doğru ekmeği atlı bir arabayla kıra götürmeye başladılar. Aynı şekilde, sadece büyük kutlamalar için kasaptan et alınırdı; "dana haşlama" şenlik günlerinin ve düğünlerin yemeğiydi[8]. Geri kalan zamanda, et, hele de kasaptan alınan et bir lüks olarak görüldüğünden çiftlik ürünleriyle, özellikle de domuz, kaz ve ördek konserveleriyle beslenilirdi. 1800'den itibaren kahve biliniyordu ancak sadece şenlik günlerinde içilirdi. Şeker tüketimi (kalıp biçiminde satın alınırdı) bugünkünden çok daha azdı. Kısacası, yeni ihtiyaçların ortaya çıkması ve ulaşım yollarının kolaylığı yavaş yavaş uzak mahallelerin kasaba karşısındaki ekonomik bağımlılığını arttırdı. Karşılık olarak, kasaba nüfusunun bir kısmının köylü müşterisi karşısındaki bağımlılığı da arttı. O halde, ekonomik

açıdan kasabanın "kentleşmesiyle" mezraların "köylüleşmesi" beraber geldi.

Ve bu durum yaşamın bütün alanlarında bu şekildedir. Mahalle eskiden çok canlı bir birimdi. Öncelikle, imeceler, ailevi kutlamalar, şenlikler aracılığıyla bir araya gelen bir komşu topluluğuydu. Örneğin, cenazeler sırasında, "yakın komşular" ev ev mahalledeki bütün aileleri çağırmaya giderlerdi. " Mahallenin bir 'damgası' (yani sınırlarını gösteren işaretler) vardı. Yaşlılar gençlere haber verirdi. Çok kalabalık olurdu çünkü mahalle çok büyüktü. Çok zor bir iş olan cenazeyi taşıma işi için yeteri kadar adam gerekirdi; cenaze evde dokunmuş ketenden bir kefene (*lou linçou dou lans*) sarılırdı, bu kefen de altı adamın düğümlenmiş köşelerinden tutarak taşıdıkları bir çuhaya sarılıydı. 1880'den itibaren dört kollu tabutla (*lou bahut*) tanıştık. Tabutun kenarına yerleştirilen sorgun ağacından iki kulpun içinden geçirilen iki kaygan çubuğu tutardık. Dört taşıyıcı mezarlığa kadar yol boyunca nöbetleşe çalışırdı. Herkes görebilsin diye tabut son anda kapatılırdı. Mahalledeki herkes gelmeden tabut kapatılamazdı. Geliyor, dua ediyor, defneli kutsal suyu döküyor, daha sonra herkesin elini sıkıyordu[9]." (J.-P. A.) Aynı mahallenin üyeleri arasındaki dayanışma imeceler aracılığıyla da ifade edilirdi: *houdjère* (*houdja*'dan ikinci defa çapalamak) ve *liguère*, işçi gruplarının çalışırken bir tepeden diğerine ard arda şarkılar söyledikleri bağın ikinci defa çapalanması işlemi, *pélère* ya da *pèle-porc*, *battère*, buğdayın dövülmesi, *esperouquère*, mısırın soyulması (*peroques*'ten gelir, mısır başağını çevreleyen yapraklar). Örneğin *esperouquères* sonbaharda üç hafta ya da bir ay sürerdi. Bütün mahalle, yaklaşık kırk elli kadar genç erkek ve kız mısır soymak için toplanırdı. Katolik yortusuna kadar her akşam bir evden diğerine gidilirdi. Bir evdeki iş bitirildiğinde, genelde cumartesi günü, bir kutlama düzenlenirdi (*las acabiailhes*, *acaba*'dan, bitirmek). Gün doğana kadar oyun oynanır, dans edilirdi. "*L'espérouquère*" gençlik bayramıydı. Çok çeşitli yemek yemezdik: Kestane, biber. Şimdi kahve, peynir vb. sunmak gerekiyor. Ama mısır saplarıyla dövüşürdük. Güler, eğlenirdik. Bazen "maskaralık" yapardık. İçi oyuk bir balkabağı alır ortasına mum yerleştirirdik. Öyle çok gülerdik ki!" (J.-P. A.)

Tek eğlence aracı imeceler değildi. "Köyde bugün olduğundan daha az balo düzenleniyordu. Ancak kırda çok balo çok fazla balo yapılırdı. 17 yaşından 30 yaşına kadar çok dans ettim, *le mounchicou*, *la crabe* (keçi) oyunlarını oynadım. Dört ya da beş komşu, bir ambarda ya da çayırlık bir köşede toplanırdık. Neredeyse her hafta. Baloyu veren müzisyenler (*lous*

baladis) ya da "dümbelekle" ritim tutarak şarkı söyleyen biri vardı. Gençler bugün olduğundan daha sık görüşüyorlardı. İnsanlar mahallelerde birbirlerini daha iyi tanırlardı. Kutlamalar aracılığıyla tanışılıyordu. İnsanlar mahalleden mahalleye daha bir arada yaşıyorlardı (*lou mounde que bibèn mey amasse*). Bugün herkes daha fazla kendisi için yaşıyor. Bugün herkes şikâyet ediyor, bununla beraber para var... Eskiden insanlar yaşamaktan çok daha mutluydular. "Kavgalar" (*lous patacs*), iş, kutlamalar... Artık bitti. İnsanlar o zamanki gibi mutlu değiller. Artık gençlik de kalmadı. Daha mutluyduk, mutlu olduğumuza inanıyorduk." (J.-P. A.)

Böylelikle, insanın bugün kendini kaybolmuş ve uzakta kalmış hissettiği bu mezralarda komşuluk (*lou besiat*, komşular topluluğu, *besis*) ve mahalle ilişkileri çok güçlü olduğundan toplumsal yoğunluk çok fazlaydı[10]. 1918'den beri mahalle artık gerçek bir birimi oluşturmuyor. Birçok imece ya makinelerin gelişiyle ya da neden olduğu eğlenceler çok pahalıya mal olduğundan ortadan kalktı. Bugün en zengin, onur duyguları ve misafirperverlikleriyle ünlü köylülerin domuzlarını köyün kasabına kestirttikleri fark edilmiyor mu? Kasabalı gençler tarafından düzenlenen büyük kutlamalar, tarım şenliği, Noel, Yeni Yıl ve 15 Ağustos baloları vb. köyde gerçekleşiyor.

Eski toplumda, ortak yaşamın yoğunluğuna bağlı güçlü toplumsal yoğunluk nedeniyle, uzamsal dağılma böyle yaşanmamıştı. Bugün imeceler ve mahalle şenlikleri ortadan kalktığı için, köylü aileler yalnızlıklarını somut olarak hissediyorlar. Kuşkusuz otomobil, özellikle köyler arasındaki ana yollar asfaltlandığından beri mesafeleri kısaltmıştır; ancak "psikoloik" uzaklık asla olmadığı kadar büyük kalır ve bu durum otomobile yüklenen görevde ortaya çıkar. Birkaçı dışında köylüler, Sporting-Club'daki bir toplantıya ya da şenlik düzenleme komitesindeki bir toplantıya katılmak veya pazar akşamı sinemaya gitmek için arabalarını almayı düşünmezlerdi. Belediye seçimleri ve bölgesel seçimlerden önce düzenlenen toplantıların kasabanın yanı sıra mezralarda da yapılıyor olması anlamlıdır. Kente eskiden nasıl yük arabasıyla gidiliyorduysa bugün otomobille gidiliyor; daha hızlı, ancak daha sık ve yeni bahanelerle değil. Araba yük arabasının görevlerini miras aldı, diyemez miyiz? Her şeyden önce toprak ürünlerinin nakliyesi ve yalnızca yararlı yolculuklar için kullanılıyor. Kasabalıların arabalarının % 41,4'ü beş yaşından küçük olup yalnızca insan taşımaya yönelikken (mezrada % 14,6) köylülerin sahip oldukları arabaların % 63,4'ü yirmi yaşından büyüktür (1956'daki araba pulu satışına göre)[11].

Geleneksel ortak eğlence yolları ortadan kalkmışsa da, konutların bir arada toplanmış olması güçlü bir toplumsal bağlantıyı sürdürür: Kasaba dedikodu meydanıdır; yaz akşamları komşular ikili ya da üçlü gruplar halinde, evlerin çoğunun önünde, kaldırım üzerindeki tahta banklarda çene çalmak için bir araya gelirler. *Carrèren*'ler de pazar sabahları "pazar günü" köylülerinin geçişlerini izleyerek aralarında konuşmak için burada otururlar. Bu kişiler için banklar "kentlilerin" kötü karakterlerinin ve aylaklıklarının simgesidir. Birçok köylü kasabalıların alaycı bakışları önünden geçmekten kaçınmak için evlerin arkasındaki bahçeler boyunca gittikten sonra, bir dolambaçla, ana meydana ulaşan küçük yolları izlemeyi tercih ederler. Ufuk ne kadar sınırlı, kentin ve modern yaşamın ulaşan gürültüleri ne kadar zayıf olursa olsun çan kulesi etrafında toplanan nüfus dış etkilere açık bir topluluk oluşturur. Uzaklıkları nedeniyle köylüler, kasabanın sunduğu pazar ayini ve şenlikler dışında, başka buluşma fırsatlarına sahip değildirler. Bucak yaşamından ancak kasabalılar aracılığıyla haberdar olurlar[12].

Böylelikle, eskiden Pau, Oloron ve Lesquire arasından ayrım yapmaksızın geçen kent ile kır, köylü ile kentli arasındaki engel bugün kasabalıları, *lous carrèrens* (sokakta oturanlar, *carrère*) ve mezralardaki köylüleri ayırıyor. Köylü ve kentli arasındaki karşıtlık kasabalı topluluğun kalbinde başlıyor.

Bu karşıtlığın bugün kapsadığı en açık biçimleri betimlemeden önce, daha derin bir seviyede, örneğin nüfusbilim seviyesinde kendini nasıl açığa vurduğunu göstermek gereksiz değildir. Kasabadaki orta ölçekli aile ile mezradaki arasındaki mesafe 1881'de 0,94 iken 1911'de 1,79 ve 1954'te 1,13'tür. 1911 ve 1954 arasındaki farkın azalması bir yandan kasabalı ailenin büyüklüğündeki hafif bir artışa (1945'ten beri) ve diğer yandan mezralı ailenin düzenli olarak küçülmesine bağlanabilir[13].

Ailenin ortalama boyutu

	1881	1911	1954
Kasaba	3,56	2,52	2,71
Mezra	4,51	4,31	3,84

Genel olarak mezradaki aile, daha çok kişi aynı çatı altında oturduğundan, kasabalı aileden açıkça daha büyüktür.

Yıllar	*Oturulan hane sayısı* Kasaba	Mezra	*Toplam nüfus* Kasaba	Mezra	*Hane başına düşen nüfus* Kasaba	Mezra
1881	97	418	471	2468	4,8	4,8
1901	92	367	322	1656	3,5	4,2
1911	92	293	355	1601	3,1	4,5
1921	83	339	259	1408	3,1	4,1
1954	94	273	258	1096	2,7	4

Kasaba ve mezra arasındaki farklılaşma son elli yıla aittir. Eskiden mezrada olduğu gibi kasabada da egemen olan büyük aileydi. Kasaba kendini "kentlileştirerek" kentin demografik özelliklerini kazandı: Çocuk sayısı düşüyor, aile pek çok aileyi ve hizmetçiyi biraraya toplayarak büyük ailenin yerine geçmeye çalışıyor, özellikle emekliler ile çalışmayanlar kategorilerinde yalnız yaşayanların sayısı artıyor.

Eğer farklı dönemlerde dört ve üstü (hizmetçiler de dahil) kişiden oluşan ailelerin oranı göz önüne alınırsa durum açıkça ortaya çıkar.

1881'de biraz yüksek olan büyük ailelerin oranı 1954'te toprak sahiplerinde, kasabalılarda olduğundan üç kat daha yüksektir. 1911'den itibaren, dört kişi ve üstünden oluşan ailelerdeki oranın mezralardaki mülk sahiplerindeki orandan altı kat küçük olmasıyla kasabalı aile bugünkü biçimini aldı.

	Mezralardaki toprak sahipleri	*Mezralardaki ailelerin tamamı*	*Kasabadaki ailelerin tamamı*
1881	%53	%47	%31
1911	%46	%43	%8
1954	%36	%32	%10

Bu yapısal farkların sonuçları, özellikle evliliğe ilişkin konularda önemlidir. Gerçekten de genç çift ve özellikle de genç gelin için önemli bir yük oluşturmasının yanısıra, genç kuşaktan kadınları git gide daha çok bunaltan bir denetim ve baskı uygular. "Gençler özellikle de genç kadınlar artık büyük aileye katlanamıyorlar. Örneğin benim evimde genç kadın için kocanın büyükannesi, babası, annesi, kızkardeşi ve ara sıra gelen teyzeleri var. Ne ağır yük!" (P. C.)

Kasaba ile mezralar arasındaki karşıtlığı bir diğer görünüm altında yakalamak için 1954'te Lesquire'de sayılmış olan bütün bireyleri doğum yerlerine olan uzaklıklarına göre dağıttık.

Bucaktaki erkeklerin % 73,2'sinin ve kadınların % 65,9'unun çapı 5 km'den az bir alanda, yani bucakta ya da sınır bucaklarda doğmuş oldukları görülüyor.

Cinsiyet ve ikamet yeri

Alanlar	*Doğum yeri*	*Kasaba*			*Mezralar*			*Hepsi*		
		E	K	*Toplam*	E	K	*Toplam*	E	K	*Toplam*
1	0-5 km:									
	– Lesquire	64	61	125	402	317	719	466	378	844
	– Diğer bucaklar	8	13	21	40	39	79	48	52	100
2	5,1-10 km	10	11	21	24	42	66	34	53	87
3	10,1-15 km	11	16	27	52	73	125	63	89	152
4	15,1-20 km	3	4	7	11	11	22	14	15	29
5	20,1-25 km	3	2	5	9	2	11	12	4	16
6	25,1-30 km	4	5	9	4	2	16	8	17	15
7	30 km ve üstü	20	29	49	37	25	62	57	54	111
8	Toplam	123	141	264	579	511	1090	702	652	1354

Bu oranlar kasabalılarda, erkekler için sadece % 58,5 ve kadınlar için sadece % 52,6 iken özünde kırsal ve yerleşik olan mezralardaki nüfusta açıkça daha yüksek: erkekler için % 76,3 ve kadınlar için % 69,6. Kasabada 30 km'den daha geniş bir alanda doğmuş olan erkekler ve kadınlardan herbiri mezralardaki denk düşen kategorilerdeki % 6,3 ve % 4,3'lük oranlara karşı, kategorilerinin % 16,2 ve % 20,5'ini temsil ediyorlar. Dolayısıyla kasabada çok daha fazla karışmış ve bu nedenle dış dünyaya daha açılmış olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bir nüfus görüyoruz.

Karşıtlığın en açık ve en anlamlı ifadesini dilsel alanda yakalayabiliriz. 1914'ten önce Béarn dili bucakta oturanların tümü tarafından hem aile içinde hem de ilişkiler yaşamında kullanılan dildi. Okul neredeyse Fransızca konuşulan tek yerdi. Çoğu zaman aynı köyden ya da bölgeden olan memurlar, serbest meslek sahipleri köy halkıyla ilişkilerinde neredeyse her zaman Béarn dili'ni kullanırlardı. Fransızca zorlukla ve bir yabancı dil gibi konuşulur ve bilinirdi. *Lou franchiman*'ın, Fransızca konuşmak için çok çaba sarfeden kişinin karşı karşıya olduğu gülünç duruma düşme endişesiyle Fransızca konuşmaktan bir tür utanç duyulurdu. 1919'dan sonra, savaşa bağlı karışıklıklar ve önlerinde Béarn dilinin konuşulamayacağı sığınma-

cılar nedeniyle Fransızcanın kullanımı özellikle kasabada yayılır. 1939'dan beri çocukların evde Fransızca konuşmaları ve büyüklerin onlarla iletişime geçmek için Fransızcaya başvurmaları sık rastlanan bir durum.

Birkaç yeniyetme ve bölgeye yabancı kişiler dışında kasabada oturan neredeyse herkes Béarn dilini konuşmayı bilse de, sadece Fransızca konuşmayı bir onur sorunu yapar ve "taşra ağzını" aşağı ve bayağı bir dil olarak görür; Fransızcalaşmış Béarncaları tuhaf etkiler yaratan, Fransızcayı yanlış konuşan, kendilerini beğenmişliklerinden ya da bilinçsizce Fransızca konuşmakta inat eden eğitimsiz köylülerle (*franchimandeyà*) alay ederler. Tersine Béarn dili köylü için günlük yaşamın kaygılarına sıkı sıkıya bağlı doğal ifade yoldur; sövgünün ve hakaretin, şakanın ve kelime oyunlarının, söylemin ve atasözünün dilidir; aile yaşamının, toprak ve pazar uğraşısının dilidir. İki köylü, kendilerini gülünç hissetmeksizin ürünlerinden ya da sürülerinden Béarn dili'nden başka bir dilde söz etmeyi berecemeyeceklerdir. Bu konuşma biçimi, taşra ağzıyla söylenen Fransızca sözcüklerin eski Béarnca sözcüklerin yerini almalarından ve özellikle teknoloji ve modern kurumlar alanında ödünç alınan sözcüklerin sayısının gitgide artmasından dolayı gittikçe bozuluyor; bununla beraber tüm tadını ve gücünü, kısacası ruhunu koruyor. Karşı tarafta, Fransızca kentli dünyayla kurulan ilişkilerin dilidir ve insanın, tıpkı pazar günü *carrère*'e (kasabaya) gitmek için giyilen kıyafetle olduğu gibi, içindeyken kendini rahatsız hissettiği dildir; içinde insanın kendini yoksun ve silahsız hissettiği iş yeri dünyasında olduğu gibi[14].

"Artık çok kişi Fransızca konuşmak istiyor. Askerde, savaş sırasında, üstlerinden Fransızca konuşulması gerektiğini öğrendiler. " (A. B.) Fransız dilinin kullanımı köylünün, kentin *moussù*'süne ve onun kağıtlarına gösterdiği genelde zorlama ve çekingen bir saygıdır; kendini en doğru Fransızcayla ifade etmeyi bilse de kendisiyle ilişkiyi daha doğrudan, yalın ve eşit kılmaya dair bir tür isteği belirten biçimde, Béarnca konuşmanın tercih edilmesini takdir eder.

Kasabanın Fransızca konuşulan son evleri ile yaklaşık birkaç yüz metre uzaktaki Béarnca konuşulan ıssız çiftlikler arasından, eğer yeni sözcüklerle ifade etmekte bir sakınca yoksa, "kentlilik" ve "köylülük" olarak adlandırılabilecek iki durum arasındaki sınır geçer[15]. Böylelikle köylü, kendine ait dünyanın merkezinde bile, kendini evinde hissetmediği bir dünya keşfeder.

Nesnel olarak kasaba, neredeyse yalnızca üçüncü sektöre ait uğraşlardan geçindiği için, sadece mezralarla varolur; bununla beraber bu bağımlılık ilişkisi soyut kalır, öyleki bilinçle eş düzeyde değildir. Tersine köylü

somut olarak topluluk olarak kasabaya karşı değil somut olarak ihtiyaç duyduğu kişilere karşı bağımlı olduğunu hisseder. Bağımlılık ilişkisi doğrudan ve kişiseldir, bundan dolayı saygı biçimini alması anlaşılabilir.

Memur çift yönlü tavır almalara neden olur[16]. Bir yandan devletin somut temsilcisi olarak, "Paris'in efendilerine" (*lous mestes ya da lous coumandans de Paris*) ve "en büyük hırsız" olan devlete yönelik hıncın mirasçı kurbanıdır. Onu "kasabanın tembeli" (*lous fenians de la carrère*)[17], "rantçı" olarak görürler; köylüler gelecek güvenceleri olmaksızın onun tükettiği malları üretmek için çok çalışırken elleri temiz kalan, her zaman gölgede oturan, her ay dolulara ve donlara rağmen kendini yormadan gökten iyi bir maaşın düştüğünü gören kişidir o. "Oh! Ne âlâ! derler, hayatı tatlı (*que s'at bire bet*)! Gölgede ve çamurun dışında. Konuşmayı ve söyleşmeyi (*debisa*) öğrendi. Beyaz gömleği giyebilir. Genelde terlemez. Hokkakalem ellerde nasır yapmaz. Ah! Kolay işi bulmuşlar! Bir jandarmanın işi... Bir yol bakıcısının teri! Peki postacı... o erken bitirdi (işini). Kağıt oynayabilirler. Ah! İyi işi, iyi arpalığı bulmuşlar." (P. L.-M.) Öyleyse, mezralarda doğmuş olanların gözünde kasabalı adam gerçekten de, toprağı çoraklaştırmış ve onu çevresine bağlayan bağları koparmış ya da inkar etmiş olan burjuvadır.

Ancak diğer yandan, yerel yönetici ya da memur olan kasabalı, köylü ile devlet arasında arabulucu rolünü oynar. Merkezi yönetimin temsilcisi sıfatıyla, hükümetin yetkisini elinde bulunduran kişi olarak memur, devletin canlı temsilcisidir. Devletin köylünün günlük yaşamı üzerindeki müdahalesi ve buna koşut olarak yönetimin gücü arttıkça memurlar her zaman daha fazla saygı görür ve dikkate alınırlar. Köylü çoğu zaman lütuf dileyen kişi konumunda değil midir? Kâğıtları doldurmayı bilmediğinden, formalitelerde kaybolduğundan ya da veterinere telefon açmaktan nefret ettiğinden *escribans de la carrère*'den yani yaklaşık anlamıyla "kentin küçük kâtiplerinden" yardım istemek zorundadır. Onları adlandırmak için kullandığı aşağılayıcı ifade, üstünlüklerini asla bütünüyle tanımadığını kanıtlamak için yeterlidir. Bununla beraber, ödeneğini almaya, belediyeye bir formaliteyi yerine getirmeye ya da doktora hiçbir zaman yanında bir düzine kadar yumurta ya da bir litre şarap götürmeden gitmeyecektir. Bu davranış kuşkusuz sunulan bir hizmeti tanıma biçimidir ancak aynı zamanda bir saygı gösterme yoludur.

"Bütün bu kâğıtlar, bunları okumak yetmiyor ki! Hiçbir şey anlaşılmıyor, elifi mertek sanıyoruz!" (P. L.-M.) Köylü için birey ve yönetim arasındaki ilişki ancak, devlet bir dizi ortalama ilişkiye kadar geri çekilmiş bir ufuk olduğundan, kent toplumunda olduğu gibi bu kişisiz ve birbirle-

rinin yerine geçebilir olan aracılar, polis memurları ya da memurlar, onlar aracılığıyla kendini açığa vuran ve bu açığa vurmaya indirgenemez olarak kalan anonim ve yüzü olmayan bir yetkinin anonim temsilcileri arasında kök salabilir. Yönetimin yoğun kişisizliğiyle ilişki kurmanın yerine köylü kişiden kişiye bir ilişkiyi koyar. Güvenmeye ve daha savunmasız olduğuna inanmaya hazır oldukça, memuriyeti memurla özdeşleştirir ve yönetimi ancak onu temsil edenler arasından tanır. Postane postacıdır ve bu postacı izindeyken iş halledilemeden geri dönülür[18].

Ancak köylünün "burjuvaya" karşı saygısını tek bir çıkara atfetmemek gerekir. "Mezralardaki kişiler, kasabadan bir 'beyefendiyle', belediye başkanı, meclis üyesi, zabıt katibi, postacı, jandarma vb., kısacası merkezi otoritenin küçük bir parçasını elinde tutan herkesle 'kahvede oturup söyleşebilmekten' (*debisà au cafè*) çok mutlular. Bugün bile, kasabanın bu iyi barınan 'elitinden', 'durumu iyi' olan bu kişilerin hepsinden 'etkilenmektedir.' Elli yıl önce bir jandarmanın 3000 franklık bir çeyiz istemesi gerektiği unutulmamalı; büyük bir kız kardeşi tercih ederdi[19]. Ve o zamandan beri durum yoğunlaşarak devam ediyor. Her genç adam 'değerlendirilmiş' ve 'etiketlenmiştir'. Bir işe girdiğinde bu bir devrim olurdu. Bir 'beyefendiye' dönüşürdü. Tüm bunlar, köylülerin *lou carrèren*'le ilişkilerinde her zaman mesafeli bir saygı göstermelerine neden olur. Onu kahveye çağırmaktan memnuniyet duyarlar. Konuşmayı yöneten 'kentlidir'; haberleri özgürce ve güvenle yorumlar ve tartışır. Laring ya da Lembeye mahallelerinin ücra köşelerinden gelen *lou branè*'ler (fundalıkta oturanlar (*brane*), kaba köylüler) her şeyi aktarabilmek ve ev halkını eğlendirebilmek için onun sözünü kesmekten kaçınırlar ve bir heceyi bile atlamazlar. Bütün 'devlet sırları' kasabadan başka nereden öğrenilebilir? Evlerine döndüklerinde *carrèren*'lerle ilişkilerinin tahlilini yaparlar. Özellikle kahvedeki hesabı ödedikten sonra onları açıkça ve pek zekice yargıladıkları olur." (A. B.)

Bu koşullar altında kentlilerin her zaman siyasal gücün tekelini ellerinde tutmuş olmalarma şaşırmak gerekir mi? Köylüler yardımcı ya da belediye meclisi üyesi rolünü ellerinde tutarken art arda gelen belediye başkanları ve il genel meclisi üyeleri eğitimciler, doktorlar, belediye sekreterleri ya da kasabanın toprak sahipleridir. Oysa mezralardaki köylüler fazlasıyla çoğunluğu oluşturduklarından kendilerinden birini seçebilirlerdi[20]. Bunu nedeni köylünün kendine dair yargısının kentli ya da memur için taşıdığı yargıdan daha az ikircikli olmamasıdır. Kentliye karşı duyduğu küçümsemeye bağlı olan gururu, kendinden duyduğu utançla

değilse de en azından yetersizliklerinin ve sınırlarının acı bilinciyle birleşir. Yapabildikleri her seferde yani kalabalık ya da kendi aralarında olduklarında kentliyi alaylarının hedefi olarak alsalar da onunla karşı karşıya geldiklerinde daha ziyade rahatsız, beceriksiz ve saygılıdırlar. En çok beğenilen güzel öykülerin köylünün ve özellikle kentliler arasındaki köylünün beceriksizliklerini, gülünçlüklerini konu alması anlamlı değil midir? Bundan dolayı, ortak çıkarları yönetmek ve haydi haydi kentli yetkililerle ilişkiye geçmek söz konusu olduğunda köylü bir köylüyü delege olarak göndermeyi aklından bile geçirmez. Yönetimsel kuralları ve ulusal siyaset yaşamının incelikleri konusunda bilgi sahibi olduğu, görevi nedeniyle kamu daireleri ve yönetim dünyasına katıldığı, boş zamanı olduğu ve özellikle "konuşmayı bildiği" için kasaba insanı ve özellikle memur köylüye, köylünün kendisiyle kent arasında aracı görevini üstlenmeye hazırmış gibi görünür.

Kasabalıya gelince o, eğer üstünkörü bir eğitim aldıysa ve dışarıyı kentten bir kişiden öğrendiyse zaman zaman mezralarda doğmuş olanları küçümsemekten başka bir şey yapmaz. Köylülerden, memur ya da serbest meslek sahibi olan ve aralarında kendilerini dışlanmış hissettikleri, ne çıkarlarını ne de endişelerini paylaştıkları tarlaların ya da ormanların vahşilerine karşı memnuniyetle babacan ve korumacı bir tutumu benimseyen bu "önemli" kişilerin bazılarının durduklarından daha uzak durulamaz; küçük, kapalı bir topluluk oluşturarak bu kişiler kendilerini çevreleyen kaba köylülerin ve "ilkellerin" tersine aristokrat bir ruh gibi görünmek isterler. Bunun yanısıra kendini *paysanás*'tan, gülünç köylüden ayrı tutmaya yönelik en canlı dikkat genelde kültürleri, dilleri ve düşünme biçimleriyle köylülere en yakın duran "kent" toplumunun aşağı sınıflarında kendini gösterir. Çoğunda az çok ifade edilen "burjuvazi haklarını" elde tutma, daha uygar, daha kibar ve daha eğitimli bir dünyaya ait olma duygusu farkedilir.

Kuşkusuz köylü çoğu zaman alaycılığa çanak tutar. Her zaman, örneğin giyim modasıyla arasındaki fark nedeniyle alay konusu olmuştur. *Lous moussu de la carrère* 1885'ten itibaren ceket giyerken köylüler evde dokunmuş, dikilmiş ve işlenmiş keten gömleği korurlardı. 1885'e doğru ceket giymek yaygınlaştığında, bekârlar hâlâ daha gömlek giyerken evli erkekler eğer hâlâ iyi durumdaysa "nikah ceketleriyle" (*dap la beste d'espousat*) dışarı çıkarlardı. " Ah! Gülünçlüklerini görmeniz lazımdı! Kocaman bereleri vardı! Daha büyük ve sert yapmak için içlerine sorgun ağacı sapı koyarlardı. Fırtınalı günlerde, rüzgar kırmızı kemerlerini gösterecek bi-

çimde gömleklerini havalandırırken yürüyüşlerini görmeniz lazımdı. Bazen bereleri uçar ve bir çember gibi yuvarlanırdı, onlar da beceriksizce yakalamaya çalışırlardı. "(P. L.-M., 88 yaşında, kasaba) Bugün hâlâ daha, göze batmamak için ellerinden geldiğince iyi giyiniyor olsalar da bayramlıklarını giymiş köylüler, bir konfeksiyon mağazasından ucuza alınmış kötü kesimli kıyafetlerinden tanınırlar. Kafalarındaki büyük bere, kötü ütülenmiş ve çok kısa olan pantalonun altından görünen kalın çoraplar, modası geçmiş ayakkabılarla[21], ellerini kırış kırış ceketlerinin cebinde tutarlar. Engebeli topraklarda ağır yükler taşıyarak ağır nalınlarıyla yürümeye alışmış olduklarından yavaş ve hantal bir yürüyüşleri vardır: *branessès* (ya da *branès*), fundalıkta oturanlar, *aubiscous* (fundalıklarda biten buğdaylar), *escanoulhes* (bir tür soğan), *laparous* ya da *lagas* (keneler); hödük, beceriksiz, çamurlu, pis ağızlı ve zevksiz giyinen "Saoubole köylülerine"[22], *paysanás de Soubole*'e takılmış çok sayıda aşağılayıcı ad.

Kasabanın kendine mal ettiği üstünlüğü köylü hiçbir zaman ona bütünüyle tanımaz. Kasaba insanı kentli değildir, öyle olduğunu öne sürer. Bunu en kaba köylü bile bilir ve ayrıca bilir ki kendisinin köylüsü olduğu kasabalının üstünde de kentli vardır. "Burjuva"nın kendi ortamında benimsediği sonradan görme kentli tavırlarına sessiz bir alayla ya da ortak bir kökeni anımsatarak karşılık verir: "Onun nereden geldiğini biliyoruz!" ya da "Babası çarıklıydı..."

Köylü kendini sadece "kentlinin" karşısında köylü olarak görür ama kentliye gelince o, ancak köylünün tersi olarak bu şekilde varolabilir. Daha genel olarak kasaba ancak mezralarının tersi olarak kentlidir. Eğer bir kentin en önemli işlevlerini yerine getiriebilseydi, sakinlerinin düşünme ve yaşam biçimiyle bir kent gibi görünebilecekti. Büyük toprak sahiplerinin neredeyse tamamını kaybetmiş olduğundan üretim alanında değil tüketim alanında yenilik örnekleri sunabilen "üçüncü dereceden" önemli kişilerden daha fazlasına sahip değildir. Memurların ve serbest meslek üyelerinin, zanaatkarların ve esnafın, emeklilerin ve rantçıların[23] ikamet yeri olan bu sahte kent ekonomik teşvik merkezi (özellikle tarımsal alanda) rolünü oynayabilecek durumda değildir. Son yılların tarihi bunun kanıtını sunar. Önemli kentliler geleneksel yetkileri korurlarken yeni kırsal elit tabakayı üretenler mezralardaki köylü topluluğun orta ve aşağı tabakalarıdır. Kırsal merkez olan Zirai Aletler Kullanım Kooperatifi (1956'da kurulmuştur), Zirai Teknikler Eğitimi Merkezi (1960'da kurulmuştur) genç çiftçilerin girişimiyle varolmuştur; kırsal ekonominin derinlemesine yenilenmesi üzerinde çalışmaktansa yerel işlerin yöne-

timinin az çok demagojik önlemlerle sağlanması konusunda daha çok endişe duyan kasabanın önemli kişilerinin gözünden kaçarlar[24]. Kentsel görevleri tekelleştirmesi ve ticarethaneleri, hanları, yönetimleri tek bir yerde toplaması nedeniyle kasaba, mezraların, tersine, kendilerine ve başkalarına köylüler gibi görünmelerine neden olacak kadar "şehirleşmiştir". Ancak hem girişimleri hem de oluşturduğu örnek aracılığıyla onları sürüklemek için yeterince kentlileşmiş olması gerekir.

NOTLAR:

1) Bir kahvehane bakkalla, bir diğeri kasapla, bir diğeri hem bakkal hem de kasapla birleşmiş olduğu ve son olarak handa da iki tane bulunduğu için altı kahvehane yani gerçek anlamda bir kahvehane sayılıyor. İki bakkal aynı zamanda fırıncılık yapıyor. Bazı zanaatkârlık biçimleri yok oldu ya da ağır bir kriz yaşamaktalar: Sırasıyla, dokumacılar (1881'de 2 kişi) 1881'de 12, 1911'de 7 ve 1954'te 2 (işsiz) kişi olan kunduracılar ve nalıncılar; nalbantlardan ve demircilerden bazıları demircilik ya da karosercilik yaparak uyum sağlayabildiler.

2) Çayırlar (biri dışında) bugüne kadar, bir yüzyıl boyunca belediye başkanlarının ve belediye meclisi üyelerinin çoğunu çıkarmış bu altı büyük ailenin malı olarak kaldılar.

3) Don olayları ve bitkilerin yaşı nedeniyle ürün kaldırma yok denecek kadar az alsa da evlerin pek çoğu asmalarını korurlar.

4) Kasaba ve mezraların birbirlerine karışmalarının bir diğer işareti on dört kasaba evinin 1900'lere doğru mezralardaki köylülere ait olmasında görülebilir. Sadece geçici yerler olarak kullanıldıkları ya da tarım işçilerine veya küçük zanaatkarlara kiralandıkları için bunlardan on birinde araba kapısı yoktur; evlerden dördü bugün mezrayı terk etmiş mal sahiplerinin elindedir. Mezrada yaşayan birçok köylünün, evleri olmadığı için, pazar günlerinde ve şenlik günlerinde uğrayabildikleri (ayakkabılarını giyme, yemek yemek vb... için) bir dost aileleri vardı.

5) Tarım işçilerinin sayısı 1881 ve 1954 arasında yaklaşık % 50 oranında azalmıştır.

6) *Quillier*, quille oyununda kullanılan dokuz silindir kütüğün konulduğu kare bir alana sahip, hana bitişik kapalı yer.

7) *Mesture*, düşük kaliteli mısır ekmeği, 1880-1890'a kadar tüketildi. Yerini yarı yarıya buğday ve mısırdan hazırlanan *biaude* aldı.

8) 1881'de Lesquire'de iki kasap vardı. Her pazar, ortalama bir ya da iki dana satarlardı. 1900'den önce, Noel için 12 kadar inek keserlerdi. Geleneğe göre, gece yarısı ayininden sonra tüketmek için "kavurma" hazırlamak gerekirdi.

9) Kasabada iki komşu kadın cenazeyi haber vermek için, her biri sokağın bir tarafından giderek ev ev dolaşırlardı. Bu gelenek yaklaşık 1950'ye kadar devam etti. "Pek çok kadın bunu yapmak istemiyordu. Bunu gülünç buluyorlardı." (A. B.)

10) İlk komşu, "ölüm durumunda ilk çağrılan kişi, karşı evde oturandır. Bu ilk komşuyla 'bayraklar', işaretler aracılığıyla iletişim kurulabilir. İkinci komşu (*lou countrebesî*) yan evdir." (J.-P. A.)

11) Bkz. bu basımda kaldırılmış olan tablo, P. Bourdieu, "Célibat et condition paysanne", *a.g.y.*, s. 87.

12) J. M. Williams, geleneksel bir ad taşıyan ve kendinin farkında olan bilinçli bir topluluk oluşturan on iki *school-districts*'e bölünmüş bir kırsal alan konusunda, kasaba topluluğuna karışmayı amaçlayan bu komşuluk birimlerinin *(neighbourhoods)* çözülmesini gösteriyor. Bu birimlerin görevinin ve yapısının değişimiyle bağıntılı olaylar içinde, kırsal çevrelerdeki zanaatçıların köy merkezine doğru göçünü, "kültürel" faaliyetlerin kasabada toplanmasını ve nüfusun toplumsal farklılaşmasını saptıyor (bkz. *An American Town*, New York, 1906).

13) Bkz. bu basımdan çıkarılmış olan, 1881, 1911 ve 1954 sayımlara göre, aile reisinin ait olduğu sosyo-profesyonel kategoriye ve ikamet yerine (kasaba ya da mezra) göre ailelerin büyüklüğünü gösteren tablolar, P. Bourdieu, *a.g.y*, s. 119-124

14) Mezralardaki köylüler, genel olarak, Fransızcayı çok belirgin bir aksanla konuşurlar. Bunun en belirgin özelliği olan yuvarlanan *r* gençlerde ortadan kalkarken ana dili Béarnca olan kasabalılarda devam eder. Mezralardaki genç kızların aksanı genelde oğlanlarınkinden daha az belirgindir. Kasabanın bazı "yarı kentlileri" aksanlarını düzeltmeye çalışırlar.

15) Tabiki istisnalar var. Özellikle zanaatçılarda (kırsalda yaşayanlarla daha bir ilişki içinde olan) ve tarım işçilerinde Béarn dilinin kullanımı devam etmiştir.

16) Köylünün memur karşısındaki tavrı, sanayileşmemiş uygarlıkların çoğunda köylü ile okumuş kişiler arasındaki ilişkileri yöneten daha genel bir modele uyuyor gibi görünüyor.

17) Okumuş adamın uyandırdığı saygı hiçbir zaman alaycılığı, hatta belirli bir küçümsemeyi ortadan kaldırmaz; okumuş kişi belirli bir bağıntı altında vazgeçilmez olarak görülse de her zaman bir parazit gibi algılanır.

18) Bugün köylüler çocuklarına modern yaşamda kaçınılmaz olan asgari eğitimi vermek için çabalıyorlar. "Her aklı başında köylü, okutabilmek için, akıllı bir çocuk istiyor... Anlamak gerek!" (J. L.)

19) "Benim zamanımda bir jandarmayla evlenmek için belirle bir çeyize sahip olmak gerekiyordu: 3000 frank. G...'de bir jandarmayla evlenmiş olan bir kız vardı. Aile çok zorluk çekti. Uzun bir dönem sıkıntı yaşadılar. Bu çeyiz gerekliydi çünkü jandarma eşi çalışmamalı, halkla iletişim kurmamalıydı." (J.-P. A.)

20) Aralarındaki rekabetten dolayı köylülerin, kendilerinden birini seçmektense bir *carrèren*'i görevlendirmeyi tercih ettiklerini de düşünülebilir. "Kuşkusuz, kendi aralarında daha sevecen değiller (kentliye karşı olduğundan). Bir tarladan diğerine birbirlerini takip ediyor ve gözetliyorlar; Jean sabanı hazırlamak lazım, şu kişi tarlayı sürmeye veya asmayı budamaya başladı bile. Tarla işlerinin çeşitli aşamalarına her zaman ilk olarak geçmekle ün salmış kişiler vardır. Diğerleri her zaman geridedir. Bunlar tüm acı alayların konusudurlar. Aynı şekilde misafirperverlikte kötü ün yapmış aileler de vardır. Onlara karşı iyi davranılmaz." (A. B.)

21) Kırda ayakkabılar haftada sadece bir kez, kasabaya gelmek için giyildiğinden kolay eskimezler. Pek çok köylü nalınlarıyla gelir ve ayakkabılarını köyün girişinde giyer.

22) Kabalığı vahşi ve geri kalmış bir bölgeyi çağrıştıran hayali bir yerin adı.

23) 1958'de, mezralardaki 2 kişiye karşı, kasabadaki 95 aile reisinden 28'i sivil (PTT, eğitim) ya da askeri bir ödenekle geçiniyordu.

24) CUMA'nın (Zirai Aletler Kullanım Kooperatifi) 1958'de 25 üyesi vardır. Bunların hepsi, katolik bir organizasyon olan Gençler Derneğinin eski üyeleridir. Küçük ve orta sınıf toprak sahipleridirler; büyük toprak sahipleri bir traktör alma olanağına ve yeterli ekilebilir alana sahiptir. Farklı bilgi verenlere göre, traktörün kar getirmesi için 15 ya da 20 hektarlık ekilebilir alan yani 30-40 hektarlık bir arazi gerekir.

4
Köylü ve Bedeni

"Platon yasalarında, site için vebadan daha zararlı tek şeyin, gençliğe bildik giyim kuşam, davranış, oyun, çalışma ve şarkı biçimlerini değiştirme özgürlüğü vermek olduğunu belirtir."

Essais, I, XLIIII

İstatistiğin ve gözlemin verileri bekârlık eğilimi ve mezralarda ikamet etme arasında sıkı bir karşılıklı bağıntı kurmayı sağladığına, tarihsel yaklaşım evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sisteminin kasaba ve mezralar arasındaki karşıtlık üzerinde yeniden yapılanmasında toplumun toptan dönüşümünün bir belirtisini sergilediğine göre, geriye bekârlık eğilimiyle daha sıkı sıkıya bağıntılı olmasının bu karşıtlığın bir görünümü olup olmadığını belirlemek kalıyor; kasaba ya da kentte ikamet etme durumu ve bu durumla dayanışma içinde olan ekonomik, toplumsal ve psikolojik özelikler hangi aracılıklarla evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sistemi üzerinde etki edebiliyorlar; ikamet yerinin etkisi nasıl oluyor da erkekler ve kadınlar üzerinde aynı biçimde işlemiyor; mezralarda yaşayan evliler ve bekârlığa mahkum olanlar arasında belirgin farklar mı var; kısacası kasabada ya da mezrada doğmuş olmak bekârlığı "gerekli kılan koşul" mu yoksa, bekârlığa "izin veren koşul" mudur?

Eski toplumda evlilik özellikle ailenin işiyken, bugün eş arayışı, bilindiği gibi, bireyin girişimine bırakılmıştır. Daha iyi anlaşılması gereken, mezralardaki köylünün bu nedenle bu rekabette gerçekte geride kalmasıdır; ve daha açık olarak niçin kurumsallaşmış cinsiyetler arası tanışma vesilelerinde bu kadar şaşkın göründüğüdür.

Kadınlar ve erkekler arasındaki kesin ayrılık ile aracıların ortadan kalkması ve geleneksel toplumsal bağların gevşemesi yüzünden kasabada ya da komşu köylerde düzenli olarak yapılan balolar toplumsal olarak onaylanan tek karşılaşma fırsatı haline gelmiştir. Bu nedenle gerilimlerin ve çatışmaların kaynağının kavranmasında ayrıcalıklı bir fırsat sunarlar.

Noel balosu bir kahvenin arka salonunda yapılır. Parlak bir biçimde aydınlatılmış pistin ortasında on kadar çift günün moda ezgileriyle dans eder. Bunlar özellikle "üniversiteliler", ek derslerin ya da komşu kentlerdeki orta öğretim okullarının öğrencileri, çoğu kasaba kökenli. Ve de birkaç asker, genç kentliler, kot pantolon ve siyah deri ceket giyen çıplak başlı veya tüylü fötr şapka şapka takan işçiler ve maaşlı çalışanlar. Dans eden kızlar arasında en uzak mezralardan gelmiş, zarifçe, kimi kez de özene bezene giynip taranmış çok sayıda genç kız var; ayrıca Pau ya da Paris'te terzi, hizmetçi ya da tezgâhtar olarak çalışan Lesquire doğumlu birkaç genç kız da var. Genç oğlanlar birbirlerinin ardından giderek dans edenler arasında itişip kakışırlarken genç kızlar ve on iki yaşlarındaki kız çocukları kendi aralarında dans ediyorlar.

Ayakta, pistin kenarında, karanlık bir yığın oluşturan daha yaşlı bir erkek grubu sessizce izliyor: Hepsi otuzlarında, bereli ve demode kesimli koyu renk takımlı. Dansa katılma arzusuna kapılmış gibi, dansçılara ayrılan alanı daraltarak ilerliyorlar. Bütün bekârlar orada. Yaşıtları evli erkekler artık baloya katılmıyor. Ya da sadece, köyün büyük şenliği olan tarım toplantısı sırasında: O gün herkes "gezinti alanında"dır ve herkes dans eder, "yaşlılar" bile. Bekârlara gelince onlar alışılmıştan fazla dans etmezler. Böyle akşamlarda daha az fark edilirler: Kadın, erkek bütün köy oradadır; bazıları arkadaşlarıyla bir kadeh içki içmek, diğerleri gözetlemek, dedikodu yapmak ve olası evlilikler üzerine tahmin yürütmek için.

Noel veya Yeni Yıl balosu gibi balolarda yapacak işleri yoktur. Bunlar "gençler" yani evlenmemiş olanlar için düzenlenen balolardır; onlar yaşlı olmasalar da "evlenilmez"dirler ve böyle olduklarını bilirler. Bu balolar dans etmek için gelinen balolardır, oysa onlar dans etmeyeceklerdir. Zaman zaman, sıkıntılarını gizlemek istermişçesine kendi aralarında şakalaşıyor veya biraz gürültü yapıyorlar.

Bir adım: Bir genç kız bekârlar köşesine doğru ilerliyor ve aralarından birini dansa davet ediyor. O, tedirgin, hoşnut reddediyor. Biraz da yaşlıların toplantı günü dans ederken yaptıkları gibi, beceriksizliğini ve kabalığını mahsus vurgulayarak şöyle bir tur atıyor ve arkadaşlarına göz kırpı-

yor. Dans bittiğinde oturacak ve bir daha dans etmeyecek. "Bu, diyorlar bana, An...'ın (büyük bir mülk sahibi) oğlu; onu çağıran kız komşusu. Sevindirmek için onu bir tur dansa kaldırdı." Her şey düzene giriyor. Gece yarısına kadar, pek konuşmadan ışık ve balonun gürültüsü altında, bakışları ulaşılamaz kızlar üzerinde, orada duracaklar. Daha sonra hanın salonuna gidecek ve karşı karşıya oturup içecekler. Yan tarafta orkestra twist ve çaça çalarken uyumsuz ezgileri sesleri çıktığınca uzatarak avazları çıktığı kadar eski Béarn türküleri söyleyecekler. Ve gecenin sonunda, küçük gruplar halinde ırak çiftliklerine doğru uzaklaşacaklar.*

Kahvede üç bekâr masada oturuyor, konuşup, içki içiyorlar. "Siz dans etmiyor musunuz? – Hayır, bizden geçti... Arkadaşım, bir köylü gizlice: "Ne demezsin! Onlar hiçbir zaman dans etmediler!" Bir diğeri: "Ben gece yarısını bekliyorum. Az önce bir göz attım, sadece gençler var. Bana göre değil. Benim kızım yaşındalar... Bir şeyler yemeğe gideceğim, daha sonra döneceğim. Zaten, yaşım da dans etmeye uygun değil. İyi bir valste dans edebilirdim ama vals çalmıyorlar. Ve dahası gençler vals yapmayı bilmiyorlar – peki bu gece daha büyük kızlar olacağını düşünüyor musun? – Evet, yani, göreceğiz. Peki sen, sen niye dans etmiyorsun? Yemin ediyorum eğer bir eşim olsaydı dans ederdim." Köylü: " Evet, ve eğer dans etselerdi bir eşleri olurdu. Bu işin içinden çıkılmaz." Bir diğeri: "A! Biliyorsun, bizim için dertlenmene gerek yok, biz mutsuz değiliz!" Balonun sonunda iki bekâr yavaşça ayrılıyorlar. Bir araba çalışıyor, duruyorlar. "Görüyorsun bu arabaya az önce kızlara baktıkları gibi bakıyorlar. Zaten aceleleri yok, inan... Böyle istedikleri kadar oyalanabilirler."

Böylelikle, bu küçük kır balosu gerçek bir uygarlıklar çarpışmasının aracısıdır. Onunla birlikte tüm kent dünyası kültürel modelleri, müziği, dansları, beden usulleriyle köy yaşamına baskın yapar. Kutlamaya ilişkin geleneksel davranış modelleri kaybolmuş ya da yerlerini kentli modellere bırakmışlardır. Bu alanda, diğer alanlarda olduğu gibi inisiyatif kasabalılardadır. Adlarında (*la crabe, lou branlou, lou moun chicou*, vb.), ritimlerinde, müziklerinde ve onlara eşlik eden sözlerde köyün izini taşıyan eski danslar yerlerini kentten gelen danslara bıraktılar. Oysa beden tekniklerinin bütün bir kültürel genel duruma bağlı olan gerçek sistemler oluşturduğunu kabul etmek gerekiyor. Burada *Paysanas*'ı, kabasabalı köylüyü ele veren bu *habitus*'u, Béarn köylüsüne özgü hareket alışkanlıklarını incelemeyeceğiz. Halka dayalı gözlem, basmakalıp düşüncelere temel teşkil eden bu *hexis*'i bütünüyle yakalar. "Eskinin köylüleri, derdi yaşlı bir kasabalı, her zaman dizleri bitişikmiş gibi eğik bacaklarla, kıvrılmış kol-

larla yürürlerdi. "(P. L.-M.) Bu duruşu açıklamak için orakçının duruşunu hatırlatıyordu. Köylünün *habitus* 'unu gerçek bileşimsel birlik olarak görmekte usta olan kentlilerin eleştirel gözlemi yürüyüşün yavaşlığını ve hantallığını vurgular; *brane* insanı kasabada oturan için *carrère*'in asfaltına bastığında bile her zaman engebeli zorlu ve çamurlu zeminde yürüyen; pazar ayakkabılarını giymiş olsa bile büyük nalınlarını ya da ağır botlarını sürüyen, omuzunda yükü arkasından gelen inekleri çağırmak için arasıra geriye dönüp bakarken yürüdüğü gibi büyük ağır adımlarla yürüyendir. Kuşkusuz gerçek bir antropolojik betimleme söz konusu değildir[1]; ancak bir yandan kentlinin içten etnografisi beden kullanımını bir sistemin ögesi olarak kavrar ve üstü kapalı biçimde yürüyüşün ağırlığı, kıyafetin kötü kesimi ya da dışa vurumun beceriksizliği arasında anlam düzeyinde bir bağın varlığını ileri sürer; ve diğer yandan köylünün özelliği olan bedensel hareketler sisteminin birleştirici etkisinin (belli belirsiz biçimde sezgiyle yakalanan) kuşkusuz ritimler düzeyinde bulunacağını belirtir. Mauss'un, yanına bir Fransız bandosu verilmiş olan Britanya alayının yaşadığı aksilikleri konu alan anektodunu hatırlayanlar için, *empaysanit* yani "köylü" köylünün baloda işinin olmadığı açıktır[2]. Gerçekte, geçmişin dansları nasıl tüm bir köylü uygarlığına bağlıysa[3] modern danslar da kent uygarlığına bağlıdır; bu danslar yeni bedensel usullerin benimsenmesini zorunlu tutarak, bedensel *habitus*, üzerinde bilinçli eylemin etkili olmadığı yaşanan en doğal şey olduğundan, gerçek bir "doğa" değişimini isterler. Çarliston ya da çaça gibi iki eşin karşı karşıya geldikleri ve birbirlerine sarılmadan sektikleri dansları düşünelim[4].Köylü için bundan daha yabancı bir şey olabilir mi? Açık tutmaya alışık olduğu ellerini ne yapacak? Dahası basit gözlem ve görüşmeler köylünün modern dansın hızına uyum sağlamakta zorlandığını gösterir. " Ba. birkaç paso doblo ve java yaptı; orkestradan fazlasıyla ileride olmaya alışkındı. Onun için, iki, üç ya da dört zamanlı müzik yoktu. Çalmaya başlar başlamaz yürünürdü, ayaklara ya da başka yerlere basılırdı ama önemli olan hızdı. Kısa sürede kendini izleyiciler arasında buldu. Uygun biçimde dans edememiş olmaktan duyduğu sıkıntıyı asla saklamadı. " (P. C.) Bekârların % 66'sı dans etmeyi bilmiyor (evli erkeklerde bu oran %20'dir); içlerinden üçte biri yine de baloya gidiyor.

Bundan başka, "kılık kıyafet" diğerleri ve özellikle de kızlar tarafından doğrudan ekonomik ve toplumsal durumun simgesi gibi algılanır. Gerçekten de bedensel *hexis* her şeyden önce bir toplumsal *signum*'dur[5]. Bu, köylü için belki özellikle doğrudur. "Köylü havası" denilen şey kuşku-

suz, modern dünyaya en açık, mesleklerinde en dinamik ve en yenilikçi olanların kurtulmayı başaramadıkları ortadan kaldırılamaz kalıntıdır[6].

Oysa cinsiyetlerarası tastamam bedensel *hexis*, hem kendi içinde hem de toplumsal *signum* olarak algının ilk nesnesidir. Azıcık beceriksiz, kötü traşlı, kötü giyimli olduğu anda köylü sevimsiz, asık suratlı "zavallı (*escu*), beceriksiz (*desestruc*), hırçın (*arrebouhiec*), bazen kaba (*a cops groussè*)" (P. L. -M.) bir *hucou* (kukumav) gibi algılanır. Onun için şöyle denir: *n'ey pas de hère*, yani sözcüğü sözcüğüne "fuarlı değil" (fuara gitmek için en güzel giyisiler giyilirdi), onunla dışarı çıkılmaz. Böylelikle bütün kültürel gelişimleri nedeniyle el kol hareketlerine ve davranışlara, kıyafetlere ve bütün bir duruşa karşı daha dikkatli ve hassas olan, dış görünümden kişiliğe dair sonuçlar çıkarmakta hızlı davranan kızlar, kentli ideallere daha açık olarak erkekleri dış ölçütlere göre değerlendirirler: Bu ölçüte göre değerlendirilen erkekler değersizdirler.

Böylesi bir duruma sokulan köylü, başkalarının kendisine dair oluşturduğu imgeyi, basit bir stereotipi söz konusu olduğunda bile içine atmaya yönelir. Bedenini, toplumsal izin damgasını vurduğu, köy yaşamına bağlı davranışların ve işlerin izlerini taşıyan *empaysanit*, köylü bir beden olarak görecektir. Devamında bedeninde ve bedeninden utanır. Onu bir köylü bedeni olarak gördüğü için bedenine dair üzüntü veren bir bilince sahiptir. Bedenini kaba bir köylü bedeni gibi gördüğü için kaba bir köylü olduğunun bilincindedir. Onun için bedeninin bilincine varmanın köylü olduğunun bilincine varmada ayrıcalıklı bir etken olduğunu öne sürmek abartılı olmaz.

Köylüyü (kentlinin tersine) bedeniyle olan bağlarını koparmaya, utangaçlığın ve tutukluğun kökü olan içe dönme davranışına iten, bu sıkıntı verici beden bilinci onun dans etmesini, kızlar önünde basit ve doğal hareketlerde bulunmasını engeller. Gerçekte bedeninden utandığından kendini yitirmesini ya da kendini sergilemesini gerektiren bütün durumlarda rahatsız olur ve beceriksizleşir. Dansta olduğu gibi bedenini göstermesi, dışa vurmayı, kabul etmeyi ve ötekine sunulan bedenden hoşnut bir bilince sahip olmayı gerektirir. Gülünç duruma düşme korkusu ve utangaçlık, tersine, kendine ve bedenine dair keskin bir bilince, kendi bedenselliğiyle gözleri kamaşmış bir bilince bağlıdır. Öyleyse dans etmeye karşı isteksizlik bu keskin köylülük bilincinin açığa çıkmasından başka birşey değildir; bu köylülüğü daha önce de kendiyle alay etme ve kendi hakkındaki ironi konusunda görmüştük; bu köylülük özelikle kent dünyasıyla kapışan zavallı kahramanların olduğu fıkralarda ortaya çıkar.

Böylelikle ekonomik ve toplumsal durum, evlilik eğilimini ilk olarak, erkeklerin bu durumun farkına varması aracılığıyla etkiler. Gerçekte kendinin farkına varan köylü kendini aşağılayıcı anlamıyla köylü olarak görmek için yeterince şansa sahiptir. Bu durumun kanıtı bekârlar arasından, ya en kaba köylülerin, ya en bilinçli ve kendilerine köylülükten kalanların en fazla bilincinde olan köylülerin ayırdedilebilmesi olgusunda bulunabilir.[7]

Genç kızla tanışmanın tedirginliği tepe noktasına taşıması doğaldır. Bu, köylünün öncelikle bedeninden hiç olmadığı kadar çok utandığı durumdur. Bunun dışında cinsiyetlerarası ayrım nedeniyle kız tamamen bir bilinmezlikle çevrilidir. " Pi. papazın düzenlediği gezilere katıldı. Kışkırtıcı mayolar yüzünden sahile pek gidilmezdi. Aynı hareketten, JAC'tan kızarla karma geziler. Nadiren, yılda bir iki kere olan bu geziler, askere gitmeden önce düzenlenir. Kızlar bu geziler sırasında kapalı bir grup olarak dururlar. Ortak şarkılar söylense, birkaç utangaç oyun oynansa da sanki iki cinsiyetten katılımcıların arasında gizli hiçbirşey olamazmış gibidir. Kırda kızlarla erkekler arasında arkadaşlık yoktur. Arkadaşlığın ne olduğu bilindiğinde ve anlaşıldığında bir kızla arkadaşlık edilemez. Genç erkeklerin pek çoğu için bir kız, kızların sahip olduğu tüm gizemle, iki cinsiyet arasındaki bu büyük ayrımla ve aşılması kolay olmayan uçurumla birlikte sadece bir kızdır. Kadınlara yaklaşmanın en iyi yollarından biri (kırdaki tek yol) balodur. Birkaç utangaç denemeden ve onu java'nın ötesine götürmeyen bir çıraklık döneminden sonra Pi. ısrar etmedi. En azından bir dansı reddetmeyecek bir komşu aranacaktır. Baloda, yani her onbeş günde ya da ayda bir iki kere dans etmek çok az, çok çok az. Her ne olursa olsun dışarıdaki balolarda çok az başarı şansıyla koşuşturabilmek için çok az. Böylelikle dans edenleri seyredenlerden biri haline geliniyor. Sabahın ikisine kadar onlar seyredilir; daha sonra dans edenlerin iyi eğlendiği düşünülerek eve dönülür; uçurum işte böyle açılır. Eğer evlenme niyetindeyse durum ağırlaşır; hoşunuza giden bir kıza nasıl yaklaşırsınız? Özelikle "korkusuz" olunmadığında nasıl bir fırsat yakalanır? Sadece balo var. Balo dışında bir merhaba bile yok... Bir konuşma, özellikle can sıkıcı bir konuda, nasıl sürdürülür ? Bu, bir tango sırasında yüz kez daha kolaydır... Karşı cinsten kişilerle ilişki ve iletişim eksikliği en yatkın olanlara kompleksler kazandırmak içindir. Daha da ağır olan, bireyin biraz utangaç bir doğasının olmasıdır: utangaçlık ancak kadınlarla sürekli ilişki kurulduğunda yenilebilir ama tersi durumda artabilir. Gururdan kaynaklanan gülünç duruma düşme korkusu da durdurabilir.

Bazen nedensiz bir gururdan kaynaklanan utangaçlık, köşesinden çıkma olgusu, tüm bunlar bir kız ve değerli bir oğlan arasında bir uçurum yaratır." (P. C.)

Duyguların ifade edilmesini düzenleyen kültürel normlar karşılıklı konuşmanın zorlaşmasına katkıda bulunur. Örneğin, anne ve babalar ile çocuklar arasındaki ilişki sevgi sözcüklerinden çok hareketlerle ifade edilir: "Eskiden, hâlâ orakla tırpan yapılırken, orakçılar bir sıra halinde ilerlerlerdi. Yanımda çalışan babam yorulduğumu görünce beni rahatlatmak için, hiçbir şey söylemeden benim yerime keserdi." (A. B.) Kısa bir süre öncesine kadar baba ve oğul birlikte kahvede oturmaktan sıkıntı duyarlardı; kuşkusuz önlerinde açık saçık hikayeler anlatılabileceği ya da sohbetler yapılabileceği ve bu da her ikisinde de dayanılmaz bir rahatsızlık yaratacağı için. Aynı utanma erkek ve kız kardeşler arasındaki ilişkileri de yönetirdi. Özel yaşama, "doğaya" ait her şey konuşmadan çıkarılır. Rahat konuşmalar yapmak ya da onları dinlemek hoşuna gitse de köylü, cinsel ya da özellikle duygusal yaşamı söz konusu olduğunda ağzı sıkılığın en uç noktasındadır.

Genel olarak duygular, üzerlerinde konuşmanın yakışık alacağı şeyler değildir. Bedensel beceriksizliğe eklenen sözel beceriksizlik oğlan tarafından olduğu kadar kız tarafından da, özellikle de bu kız kadın dergilerinde ve tefrika romanlarda kentli duyguluğun ifade biçimini öğrendiğinde duyulan sıkıntıda görülür. "Dans etmek için adım atmak, bir ayağı diğerinin önüne koymak yeterli değildir. Ve de zaten bazıları için bu bile o kadar kolay değildir. Dans ederken ya da dans ettikten sonra kızlarla konuşmayı biraz bilmek de gerekir. Dans sırasında tarım işleri ya da havanın dışında, başka konulardan konuşabilmek gerekir. Ve bunu yapabilen çok kişi yok." (R. L.)

Eğer kadınlar kente ait bedensel ya da kılık kıyafete dair kültürel modelleri benimsemekte erkeklerden daha yetenekli ve daha hızlılarsa bu durum farklı ortak nedenlere bağlıdır. İlk olarak kent onlar için özgürleşme umudunu temsil ettiğinden erkeklerden çok daha fazla isteklidirler. Buradan Mauss'un söyledikleri bu "saygın öykünmeye" ayrıcalıklı bir örnek oluşturdukları sonucu çıkar[8]. Yeni ürünlerin ya da yeni rahatlık biçimlerinin çekiciliği ve etkisi, kibarlık idealleri ya da kentsel eğlenceler, doğru ya da yanlış, uygarlıkla özdeşleştirilen kentsel uygarlığın işareti olarak görüldükleri için baskın olurlar. Moda kentten, Paris'ten gelir, örnek tepeden iner. Kadınlar şiddetle kent yaşamını isterler ve bu saçma bir istek değildir, çünkü evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sisteminin man-

tığında bile kadınlar aşağıdan yukarıya doğru giderler. Dolayısıyla evlilikten, her şeyden önce dileklerini gerçekleştirmesini beklerler. Bütün umutlarını ona bağladıklarından, kentlinin dış görünüşünü kendilerine uygulayarak uyum sağlamaya güdülenirler.

Ancak dahası var: Kadınlar tüm kültürel öğrenme süreçleri boyunca kişinin dış görünüşünün ayrıntılarına ve sözcüğün farklı anlamlarıyla "kılığa" ilişkin her şeye dikkat etmeye hazırlanırlar. Konumları gereği beğenme tekeline sahiptirler. Bu davranış bütün kültürel sistem tarafından özendirilir ve desteklenir. On yaşındaki bir kızın annesi ya da arkadaşlarıyla bir eteğin kesimi ya da korsajı üzerine tartıştığını duymak nadir rastlanan bir durum değildir. Bu tür bir davranış oğlanlar tarafından reddedilir çünkü toplumsal onay tarafından cesaretlendirilmez. Erkek değerlerce yönetilen bir toplumda tersine her şey asık suratlı ve kaba, haşin ve kavgacı davranışı desteklemeye katkıda bulunur. Kılığına kıyafetine fazla dikkat eden bir erkek aşırı "beyefendi" ya da aynı anlamda "aşırı" kadınsı görülecektir. Buradan çıkan sonuca göre, erkekler ilk eğitimlerini belirleyen kurallar nedeniyle bedensel *hexis*'ten kozmetiğe kadar "kılığın" tamamına ilişkin olarak bir tür kültürel körlüğe (dilbilimcilerin "kültürel sağırlıktan" bahsettikleri anlamda[9]) yakalanmışken kadınlar, ister kıyafet ister bedensel usuller olsun kentli modelleri farketmede ve onları hareketlerine dahil etmede daha yeteneklidirler[10]. Köylü kadın kent modasının dilini iyi konuşur çünkü onu iyi anlar ve onu iyi anlar çünkü kültürel dilinin "yapısı" onu buna yöneltir. Dolayısıyla köylü erkek ve kadınların kentlide ve kent dünyasında olduğu kadar diğer köylülerde de algıladıkları karşılıklı kültürel sistemlerin sonucudur. Buradan, kadınlar ilk olarak "kentselliğin" dış işaretlerini benimserken erkeklerin özellikle teknik ve ekonomik alanda daha derin kültürel modelleri izledikleri sonucu çıkmaktadır. Ve böyle olması anlaşılabilir bir durumdur. Kent köylü kadın için ilk olarak büyük bir mağazadır. Bazıları kimi kişilere ayrılmış olsa da mağazaların çoğu bütün sınıflara hitap eder. "Kıyafetlere gelince, diye belirtiyor Halbwachs, herkes onları sokakta giyiyor ve farklı sınıflardan insanlar, her ne kadar bu bakımdan bir parça tekbiçimcilik oluşmaya başlıyorsa da, birbirleriyle karşılaşıyor ve birbirlerini gözlemliyorlar. Yiyecekler ve belli bir noktaya kadar kıyafetler için pazar ortaklığı var."[11] Kente dair algısının tekyanlı ve yüzeysel niteliğinden dolayı genç köylü kızın, kent yaşamını, özgürleşmenin açık işaretleri olarak gördüğü belli bir tip kıyafet ve saç kesimiyle bağdaştırması, kısacası, söylendiği gibi, onun sadece iyi yönünü görmesi normaldir; bura-

dan, bir yandan kentin ve kentlinin onun üzerinde gerçek bir hayranlık uyanırdığı ve onun kendi durumunun dış işaretlerini kentli kadından aldığı yani kendini onda tanıdığı anlaşılır.

Birçok aile, her zaman, kızlarını evliliğe daha iyi hazırlamak için ve kızlar çiftlikte oğlanlardan daha az gerekli olduğundan onları okul çıkışında çıraklık yapmaları için, örneğin bir terzinin yanına verirlerdi. Ek derslerin ortaya çıkmasından beri, ilköğretim diplomasını alana kadar, eğitimlerine oğlanlardan daha rahat biçimde devam ettiriliyorlar ki bu durum sadece kentin üzerlerinde yarattığı hayranlığı ve cinsiyetlerarası ayrımı arttırıyor[12]. Kızlar kentten, kadın dergilerinin, tefrika romanların, anlatılan filmlerin, radyoda[13] çalan moda şarkıların aracılığıyla cisiyetlerarası ilişki modellerini ve "köylü" köylünün tam karşıtı olan ideal erkek tipini de ödünç alıyorlar. Böylelikle, köylünün karşılayamayacağı bir beklentiler sistemi oluşuyor. Tek hevesi "iyi bir köylü çocuğuyla" evlenmek olan çoban kızının dönemi artık çok geride. Beyefendinin rövanşına tanık olunuyor.

Kentli kültürel modellerin cinsiyetlere göre farklı oranda nüfuz etmesinin sonucu olarak ortaya çıkan referans çerçevesindeki iki yönlülük nedeniyle kadınlar köylü arkadaşlarını onlara hiç şans tanımayan ölçütlere göre değerlendirirler. Böylece birçok dinamik çiftçinin nasıl bekâr kalabildiği anlaşılabilir. İşte böylelikle, bekârlara sahip işletmelerin, hepsi de hali vakti yerinde olan % 14'ü modernleştirilirler. Yeni kırsal elitte, özellikle JAC ve CUMA üyelerinden pek çoğu bekâr. Teknik alanda yenilenme bir parça saygınlık kazandırsa da evliliği kesin olarak kolaylaştırmıyor. "Yörenin en akıllı ve dinamiklerinden olan La., Pi., Po., gibi erkekler evlenilmezler arasında. Bununla birlikte iyi giyiniyor ve sık sık dışarı çıkıyorlar. Yani tarımsal yöntemleri getirip yaydılar. Bazıları evlerini donattılar. Bu alanda budalaların diğerlerinden daha başarılı olduklarını söylemek lazım." (P. C.) Eskiden gençlere yani evli olmayanlara bırakılan örneğin kutlamaları düzenlemek gibi sorumluluklarla yetişkinlere ayrılan belediye meclisi gibi sorumlulukları birbirinden ayıran toplumun gözünde bekâr, hiçbir zaman gerçek anlamda bir yetişkin değildir[14]; bugün bekârlık gitgide bir kadermiş gibi görülüyor, öyle ki bireylere, onların kötü özelliklerine ve kusurlarına yüklenmekten çıkıyor. "Büyük bir aileden geliyorlarsa onlar adına bahaneler bulunur; özellikle büyük evin parıltısına güçlü bir kişiliğin parıltısı da eklendiğinde. Şöyle denir: "Yazık, halbuki güzel bir mülkü var, akıllı vb." Güçlü bir kişiliği olduğunda her şeye rağmen kendini kabul ettirmeyi başarır aksi halde karalanır.

(A. B.) Bu durum komşuları olarak 40 ve 37 yaşındaki iki bekârın evine "çeki düzen vermeye" giden bir kadının anlatısında daha somut olarak görülecektir: " Onlara şöyle söyledik: "Dağınıklıktan başka bir şey bulamadık!" Bu kuşlar (*aquets piocs*)!Bulaşığa bile dokunmamışlar! O kadar pisti ki! Nereye bakacağımızı bilmiyorduk. Onları kapı dışarı ettik. Onlara şöyle söyledik: "Utanmıyor musunuz? Evleneceğinize... Bunları yapması gereken biz miyiz... Bunları yapacak bir kadın lazım." Başlarını öne eğdiler ve gittiler. Bir *daune* olduğunda, komşu ya da akraba kadınlar onlara yardım etmek için gelirler. Ancak kadın olmadığında her şeye onlar karar vermek zorunda." (M. P.-B.)

İçinde bekârların yaşadığı çiftliklerin % 42'sinin (% 38'inin yoksul köylülere ait olduğu) evlilere ait işletmelerin sadece % 16'sı karşısında gerilemesi bekârlıkla işletmenin durumu arasında açık bir karşılıklı bağıntı olduğunu gösterir; ancak mülkün gerilemesi bekârlığın etkisiyle olabileceği kadar onun nedeni de olabilir. Toplumsal bir sakatlık gibi yaşanan bekârlık pek çok durumda, uzun dönemli bir geleceğin var olmamasının sonucu olan bir çekilme ve vazgeçme hareketine neden olur. Bu durum bir tanıklık arasından bir kez daha görülecektir: " Mi.'nin Houratate mahallesindeki evine gittim. Çam ağaçlarıyla çevrili bakımlı bir evi var. 1954 dolaylarında anne ve babasını kaybetti ve şimdi yaklaşık 50 yaşında. Yalnız yaşıyor. "Beni bu kılıkta görmenizden utanıyorum." Çamaşır yıkamak için avluda yakılan ateşi üflüyordu. "Sizi buyur etmek ve ağırlamak isterdim. Hiç gelmediniz. Ama biliyorsunuz, her yer dağınık. Yalnız olunca... Kızlar artık kıra gelmek istemiyorlar. Umutsuzum, biliyor musunuz. Bir aile kurmak isterdim. Evin şu tarafını düzenlerdim (ağabey evlendirilirken evde bir şeyler yapmak gelenektendir). Ama toprak artık bitti. Artık kimse olmayacak. Artık toprakla uğraşmak istemiyorum. Tabii ki ablam geldi, zaman zaman gelir. SNCF'te çalışan biriyle evli. Kocası ve küçük kızıyla geliyor. Ama burada kalamaz[15]." (A. B.) Bekârın dramı onu bu halde görmekten umutsuzluğa kapılan ailenin baskısıyla ikiye katlanır. "Onları azarlıyorum diyordu yaşları gelmesine rağmen evlenmemiş olan iki oğul sahibi bir anne, onlara şunu söylüyorum: 'Siz kadınlardan korkuyorsunuz! Sürekli yiyip içiyorsunuz. Ben artık burada olmadığımda ne yapacaksınız? Ben sizin yerinize bu işlerle ilgilenemem!'" (Vve., 84 yaşında) Ve oğlunun arkadaşıyla konuşan bir diğeri: "Ona bir kadın bulmasını söylemek lazım, seninle aynı zamanda evlenmesi gerekirdi. Yemin ederim bu korkunç bir şey. Kaybolmuşlar gibi bir başımızayız." (P. C. tarafından aktarıldı) Kuşkusuz her biri, belki

de bugünü ve geleceği olmayan bir yaşama katlanmakta kendisi için zorunlu olan vazgeçme kaynaklarını uzun bir bekârlık geleneğinden alarak, durumun umutsuzluğunu saklamak için kibirini ve gururunu bırakıyor. Bununla birlikte, bekârlık köylü durumun sefaletini saptamada ayrıcalıklı bir fırsat sunar. Eğer kuraklığını ifade etmek için "toprak bitti" diyorsa bu, durumunu köylü sınıfın bütünü üzerine yüklenen bir zorunlulukla belirlenmiş gibi anlamamak elinden gelmediğindendir. Erkeklerin bekârlığı herkes tarafından, malvarlığının temsilcisi ağabeyler arasından en yenilikçi ve en cesur olanlara soyu sürdürme olanağını sağlamakta, kısacası kendi düzeninin temellerini korumada ve aynı zamanda yeni düzenlemelere yer açmada yetersiz kalan bir toplumun ölümcül bunalımının belirtisi gibi yaşanıyor.

NOTLAR:

1) Bkz. J. L. Pelosse, "Conribution à l'étude des usages traditionnels", *Revue internationale d'ethnopsychologie normale et pathologique, Éditions internationales*, Tanger, cilt: I. no: 2.

2) Mauss, *Sociologie et Anthropologie*, s. 366.

3) Spor bu çözümlemeleri doğrulamak için bir başka fırsat sunar. Kent sporu olan rugby takımında neredeyse sadece kasabalı "kentliler" bulunur. Burada da, baloda olduğu gibi "üniversite öğrencileri" ve *carrèren*'ler bütün kültürel öğrenme dönemiyle, fiziksel güç istediği kadar kurnazlık ve zerafet de isteyen bir oyunda yer almaya hazırlanırlar. Çocukluklarından itibaren maçları seyrederek, oynamaya başlamadan önce bile oyunun anlamını kavrarlar. Geçmişte, bayram günlerinde (*lou die de Nouste-Dame*, 15 Ağustos, köyün işveren Bayramı) oynanan oyunlar, *lous sauts* (atlama), *lou jete-barres* (sopa atma), koşu, kaçma gibi oyunlar her şeyden önce atletik yetenekler gerektirir ve köylülere güçlerini gösterme fırsatını verirlerdi.

4) Curt Sachs (*Weltgeschichte des Tanzes*, Berlin, 1933, aktaran: Mauss, *Sociologie et Anthropologie*, s. 380) olduğu yerde hareket edilerek dans edilen dişileşmiş toplumları, yer değiştirmekten zevk alan erkek soylu toplumların karşıtı olarak gösterir. Pek çok genç köylünün dansetmeye karşı gösterdiği isteksizliğin, ruhunda ve bedeninde derinlemesine gömülü bütün bir imgenin bu biçimde "dişileşmesine" gösterdiği direnişle açıklanabileceğini salık vermeye girişebiliriz.

5) Bu nedenle bedensel tekniklerin bir yöntembilimsel incelemesini yapmaktansa kentlinin bunlara dair geliştirdiği ve köylünün ister istemez saklamaya çalıştığı imgeyi aktarmak bize daha doğru gözüktü.

6) Bekârlar kategorisi bütünüyle bu betimlemeye uyar. "Ba. akıllı hoş görünümlü, çiftliğini modernleştirmeyi başarmış, güzel bir mülke sahip olan biridir. Ama hiçbir zaman uygun biçimde dans etmeyi beceremedi (bkz. aktarılan metin). Önceki akşam olduğu gibi, her zaman sabahın ikisine kadar başkalarını seyretti . Bu, kızlara yaklaşma fırsatı olmayanların tipik halidir. Hiçbir şey, ne zekası ne durumu ne dış görünüşü onun bir kadın bulmasını engelleyemezdi." (P. C.) "Co. Düzgün dans ederdi, bununla birlikte hiçbir zaman kendi sınıfından 'köylü kızlardan' başkasını dansa kaldırmaya girişmedi." Ayrıca bkz. aktarılan metin, sayfa 118, Pi'nin durumu.

7) Birçok kasabalı oğlan nesnel olarak mezralardaki bazı köylüler kadar kabadır ancak bunun farkında değildirler.

8) A.g.y., s. 369.

9) Ernst Pulgram (*Introduction to the Spectography of speech*, Mouton et Cie, 1959) *cultural deaf-muteness*'dan bahseder. Ayrıca bkz., N. S. Troubetzkoy, *Principes de phonologie*, s. 55-56 ve 66-67.

10) Kıyafet genel havanın önemli bir parçasını oluşturur. Erkeklerin kent uygarlığının bazı parçaları karşısındaki "kültürel körlüğü" en iyi bu alanda kendini gösterir. Bekârların pek çoğu köyün terzisi tarafından hazırlanan kıyafeti giyerler. "Bazıları spor takımlar giymeyi deniyorlar. Renk uyumunda çuvallıyorlar. Ancak ailede anne modadan haberdarsa ya da daha iyisi sorunla kızkardeşler –olan biten daha haberdar olan– ilgileniyorsa iyi giyimli köylülere rastlanır." (P. C.) Genel olarak, bir oğlanın kız kardeşlerinin olması onun evlilik şansını arttırır. Kız kardeşleri aracılığıyla başka genç kızları tanıyabilir; onlarla dans etmeyi öğrendiği de olur.

11) Halbwachs, *Esquisse d'une psychologie des classes sociales*, Paris, 1955, s. 174.

12) 1962'de Lesquire'in ek ders öğrencilerinin cinsiyete ve anne ve babanın sosyo-profesyonel kategorisine göre dağılımı:

Cinsiyet	*Anne ve babanın sosyo-profesyonel kategorisi*							
	Tarımcı	Tarım çalışanı	Esnaf	Zanaatkar	Kadrolu memur	İşçi	Diğer	Toplam
Erkek	9	2	2	1	1	4	2	21
Kadın	17	0	5	2	2	3	2	31
Toplam	26	2	7	3	3	7	4	52

13) Kadınlar erkeklerden daha fazla evde kaldıklarından daha çok radyo dinlerler.

14) Evlilik yaşamdaki bir kırılmayı belirtir. Geceden sabaha balolar ve gece gezmeleri biter. Kötü bir üne sahip gençlerin birdenbire davranışlarını değiştirdikleri ve söylendiği gibi "yola girdikleri" görülmüştür. "Ca. Bütün balolara katıldı. Hiçbir zaman dışarı çıkmamış olan, kendinden daha genç bir kızla evlendi. Üç yılda ondan üç çocuk yaptı. Kız çok istese de dışarıya çıkmaz. Onu baloya ya da sinemaya götürmek bir kez olsun Ca.'nın aklından geçmemiştir. Tüm bunlar bitti. Artık iyi giyinmeye bile gerek yoktur." (P. C.)

15) Toplumsal yargılar çoğu zaman ağır ancak bekârların kendileri hakkında vardıkları sonuçla birleşiyorlar: "Çalışmak istemiyorlar. Böyle, evlenmeyen elli erkek var. Bunlar ayyaşlar. Eğer onları *carrère*'de içmek için çağırırsanız... Toprak artık bitti." (B. P.)

Sonuç

"Genç kızlar artık kıra gitmek istemiyorlar..." Doğal sosyolojinin yargıları özü bakımından kısmi ve tek yanlıdır. Kuşkusuz araştırma nesnesinin bileşimi bir görünümün seçimini de gerektirir. Ancak toplumsal olgu, hangisi olursa olsun, kendini görünümlerin sonsuz çokluğu gibi sunduğu, tek tek çözülmesi gereken bir ilişkiler yumağı gibi göründüğü için bu seçim kendini olduğu gibi kavrayamamazlık edemez, kendini geçici sayamaz ve diğer görünümler aracılığıyla kendini aşamaz. Sosyolojinin ilk görevi belki de, ondan itibaren bireyin toplumsal sistem hakkındaki öznel bilincinin ve bu sistemin nesnel yapısının birliğinin keşfedilmesini sağlayacak bütünlüğü yeniden oluşturmaktır. Sosyolog bir yandan toplumsal olgunun doğal bilincini, özü bakımından yansımayan bilinci yakalamaya ve anlamaya ve diğer yandan olguyu düşünmek için "sosyal sorunları çalışmaktan" vazgeçen gözlemci konumunu ona sunduğu ayrıcalık sayesinde, toplumsal olguyu öz doğası içinde kavramaya çalışır. Bundan dolayı, incelemesinin keşfetmesini sağladığı nesnel verinin gerçeği ile onu yaşayanların öznel gerçekliğini uzlaştırmayı kendisi için görev bilmelidir. Örneğin, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler sisteminin iç karşıtlıklarını betimlerken, bunlar kurbanları olan kişilerin bilinçlerinde aynı düzlemde

olmasalar da, bu karşıtlıkları, evlenme olanaksızlığı biçimi altında somut olarak yaşayan bu erkeklerin yaşanmış deneyimini sözcüklere dökmekten başka bir şey yapmaz. Eğer, kendine, öznelerin durumları üzerine oluşturdukları bilince önem vermeyi ve onların bu durum hakkındaki açıklamalarını harfi harfine almayı yasaklarsa bu bilinci, gerçek temelini keşfetmeyi denemek için yeterince ciddiye almış olur ve ancak yaşanmış bilince doğrudan mal edilen gerçeği ve bilimsel düşünceyle emek verilerek elde edilen gerçeği bir kavrayışın birliği içinde benimsediğinde tatmin olur. Sosyoloji, tek amacını gözlemlediği bireyleri harekete geçiren gizli noktaları keşfetmek olarak belirleseydi, eğer işinin kuklalar gibi kurallarını bilmedikleri bir oyunu oynuyor olsalar bile insanlarla ilgili olduğunu unutsaydı, kısacası eğer, bu insanlara davranışlarının anlamını geri vermeyi kendisi için görev bilmesiydi, belki de bir saatlik bir çabayı bile hak etmezdi.

Bilgi Verenler

J.-P. A., 85 yaşında; Lesquire doğumlu; kasabada yaşıyor ancak tüm gençliğini bir mezrada geçirmiş; dul; ilköğretim sertifikası sahibi; görüşmeler sırasıyla Fransız ve Béarn dillerinde yapıldı.

P. C., 32 yaşında; Lesquire doğumlu; kasabada yaşıyor; evli; ilkokul mezunu; orta sınıf; görüşmeler Fransızca yapıldı.

A. B., 60 yaşında; kasabada yaşıyor; evli; ilkokul mezunu; orta halli; görüşmeler, Béarn diline bazı kaçışlar dışında Fransızca yapıldı.

P. L., 88 yaşında; Lesquire doğumlu; bir mezrada yaşıyor; dul; ilköğretim sertifikası sahibi; zanaatkar; görüşmeler sırasıyla Béarn ve Fransız dillerinde yapıldı.

A. A., 81 yaşında; Lesquire doğumlu; bir mezrada yaşıyor; dul; okuma yazma biliyor; köylü; görüşmeler Béarn dilinde yapıldı.

F. L., 88 yaşında; bir mezrada yaşıyor; evli; okuma yazma biliyor; köylü; görüşmeler Béarn dilinde yapıldı.

J. L., 65 yaşında; Lesquire doğumlu; evli; okuma yazma biliyor; köylü; görüşmeler Béarn dilinde yapıldı.

R. L., 35 yaşında; Lesquire doğumlu; evli; okuma yazma biliyor; esnaf; görüşmeler Fransızca yapıldı.

Vve A., 84 yaşında; Lesquire doğumlu; bir mezrada yaşıyor; okuma yazma biliyor; köylü; görüşmeler Béarn dilinde yapıldı.

B. P., 45 yaşında; komşu bir köy doğumlu; mezrada yaşıyor; evli; ilköğretim sertifikası sahibi; köylü; görüşmeler Béarn dilinde yapıldı.

L. C., 42 yaşında; komşu bir köy doğumlu; kasabada yaşıyor; evli; ilköğretim sertifikası sahibi; esnaf; görüşmeler Fransızca yapıldı.

Öte yandan, bekârların söylediklerinde onlarla ilgili temel bilgiler bulunacaktır.

Bir çevriyazıdan çok, tanıklıkları yerel dilde kaydetmek için, Béarn dili edebiyatında geleneksel olarak kullanılan yazımı benimsemeyi tercih ettik.

*Ek I: Bibliyografik Notlar**

Pireneler taşrasında, Bigorre, Lavedan, Béarn ve Bask Bölgesi'nde, kanunları ancak Anayasa mevzuatını ve ilkelerini açık biçimde ihlal ederek sürdürülebilen özgün bir geleneksel hukukun varlığını sürdürmesi tarihçilerde ve hukukçularda merak uyandırmıştır. "Béarn hukuku [...] diye yazar Pierre Luc, Roma hukukundan çok az etkilenmiş, özü bakımından bir gelenek ve görenek hukuku gibi görünür ve tanık bir hukuk olma özgünlüğünü sunar. İşte böylelikle, örneğin yardımcı yeminlileri sınama niteliğindeki bağlılık andı, kefillik konusunda rehinelerin tahsis edilmesi, ölü-rehin, koşul olarak parayı öne süren zorunlulukların mal olarak ödenmesi olanağı XIV. ve XV. yüzyıllarda bu hukuk içinde günlük bir kullanıma sahipken, bu uygulamalar iki yüzyıl ve daha öncesinde bazı bölgelerde yürürlülükten kalkmıştı" [12, s.3-4]. Eğer Béarn hukukçuların ve tarihçilerin merakını uyandırdıysa bu, yerel geleneklerin, Fransa'nın güneydeki taşra illerinin pek çoğunda yaşananın tersine, bu bölgede, Roma hukukuyla ilişki kurmaya direnmeleri nedeniyledir.

* M.-C. Bourdieu ile ortak kaleme alınmıştır.

Hukuksal ya da tarihsel incelemeler uzun bir süre, gelenek ve görenekleri anlatan kitaplardan yani Béarn *For*'larından başka bir şeyi temel almadılar. Böylelikle, XVIII. yüzyıldan itibaren Béarnlı hukukçular, de Maria [1 ve 2], Labourt [3] ve Mourot [4 ve 5] özellikle çeyiz ve miras gelenekleri konularında Béarn *For*'ları üzerine yorumlar yazdılar. Oysa Rogé'nin gözlemlemiş olduğu gibi [7 ve 8], çözümlenmeden önce eleştirel bir çalışmanın nesneleri olmaları gereken, farklı dönemlerden metinlerin sıklıkla bozulmuş değişkelerini toplu halde içeren *For*'ların ilk basımı tamamen vasattır [6]. Böyle bir basımın hatası olarak modern yazarlar, kendilerini, özellikle iyileştirilmiş 1551 *For*'unun, XVI. yüzyıldan itibaren bol bulunan hukuk ilmi belgelerinin ve daha istekli olarak XVII. ve XVIII. yüzyıl hukukçularının bu farklı metinler hakkındaki yorumlarının incelenmesine bağladılar. Her ne kadar iyileştirilmiş *For*'u ve monarşinin son yüzyıllarının hukuk ilmini temel alsalar da Laborde'un Béarn'daki çeyiz üzerine incelemesi [9] ve Dupont'un Béarn'daki veraset düzeni üzerine incelemesi [10] büyük bir ilgiyi gösterir. A. Fougères'in [11] kalın tezi Béarn'a ilişkin olarak önceki yapıtlardan alıntılarla yetinir.

Hukuk tarihçileri gelenek metinlerinin, bunlar geçerliliği kalmamış yasaları kapsadıkları ve canlı düzenlemeleri es geçtikleri için nispeten kuramsal bir hukuku temsil ettiğinden, sakınımlı kullanılmaları gerektiğini keşfedeceklerdir. Noterde yapılmış anlaşmalar onlara gerçek uygulama hakkında bilgiler sunabilecek bir kaynak gibi göründü. Bu tip araştırmaların örneği P. Luc [12] tarafından sunuldu. Noter kayıtlarından hareketle ilk önce kırsal nüfusların yaşam koşullarını, toprak düzenini, Béarn'daki aile yapısını ve mal varlığının korunmasına ve iletilmesine yön veren kuralları ve ikinci bir bölümde, aile ve topluluk çerçevesinden toprağı işletmenin teknik ve hukusal yollarını ve kredi ve değiş tokuş yaşamını inceledi.

Béarn toplumunun geçmişi hakkında tek bir etnografik araştırmayla toplanabilmiş olan bilgilerle tarihçilerin ve hukukçuların belgelerden (gelenek ve görenekleri anlatan kitaplar ile noter anlaşmaları) çekebildikleri verilerin karşılaştırılması etnoloji, tarih ve daha açıkça hukuk tarihi arasındaki ilişkiler üzerine yöntembilimsel düşünmeye temel olabilirler.

Napoleon Yasalarının en ünlü rakibi Frédéric Le Play de, Anayasanın uygulanmasından doğmuş olan kararsız aile tipinin karşısına koyduğu, ona göre aile kurumunun en ideali olan kök aile modelini Béarn ve Bigorre dağlarına yerleştirir. Üç aile tipini, ataerkil aile, modern toplumun

özelliği olan kararsız aile ve kök aileyi tanımladıktan sonra Frédéric Le Play kendini bu sonuncusunu betimlemeye (s. 29 ve devamı) ve bu ailenin her bir üyesine sağladığı yararları göstermeye verir: "(bu veraset düzeni), ağır ödevlerden kafası karışmış olan mirasçıya, eve ve ataların atölyesine bağlı saygınlığı verir; dışarıda evlenen üyelere özgürlüğün çekiciliğinin yanında, kök ailenin desteğini garanti eder; baba evinde kalmayı tercih edenlere ailevi mutlulukların yanında bekârlığın huzurunu sunar; hepsine, en ileri yaşlılık anına kadar, baba evinde ilk çocukluğun anılarına yeniden kavuşmanın mutluluğunu sağlar." (s. 36–37) "Her kuşakta bir mirasçı atayarak tarımla uğraşan kök-aile kardeşlerin çıkarını ağabeyinkine kurban etmez. Tam tersine, bu sonuncuyu, kardeşlerinin ve ardından çocuklarının yararına çalışmasının açık kazancından vazgeçmeye mahkûm eder. Maddi çıkarın feda edilmesini ahlaki buyruğun telafisiyle elde eder: baba evine sahip olmaya bağlı saygınlıkla." (s. 114) İkinci bir bölümde Play, 1856'da Levadan'daki kök-aileye örnek sayılan Melouga ailesinin monografisini sunar; E. Cheysson'un bir sondeyişi bu ailenin kanunların ve törelerin etkisi altında yok oluşunu betimler: "Melouga ailesi, bu son dönemlere kadar, güçlü ve verimli bir toplumsal örgütün zamanı geçmiş bir örneği olarak kalmıştı; ancak o da sırası geldiğinde, onu uygun koşulların beklenmedik rastlaşması sayesinde kurtaran kanunların ve törelerin etkisine maruz kalmak zorunda kaldı. Yasalar etkisini gösterir; eşitleştirme ilerler: Kök aile ölmek üzeredir, kök aile ölür." (s. 298)

Play ekolünden kuramcıların karşısına, etnografik araştırmanın verilerinin dışında, XVIII. ve XIX. yüzyılın noter anlaşmalarına dayanarak, veraset geleneklerinin ve evlilikle ilgili kuralların Anayasaya rağmen ayakta kaldıklarını gösteren Saint-Macary'nin incelemeleri [14] çıkarılabilir.

Farklı yazarlar aile kurumunu ve bu kurumun ayrılmaz parçaları olan veraset geleneklerini çok farklı nedenlere atfederler. Örneğin, Bonnecaze için "organik aile anlayışının Béarn'ın kırsal nüfusu tarafından sürdürülmesinin tek kaynağı, bu anlayışın yansıttığı Béarn ruhudur." [15] Bu "ruh", eve tapınma ve kök ailenin örgütlenmesine bağlı ekonomik ve toplumsal yararlara ilişkin çok gerçekçi bir anlayışla bağlaşık grubun değerlerine kurban etme düşüncesinde ifade edilen derin bir gizemcilikle belirtilir.

Diğerleri, yaşam biçimlerinin ve geleneklerin sürüp gitmesini coğrafi ve tarihsel etkenlerin oyunuyla açıklamışlardır. Béarn, Fransız kralının otoritesinden bütünüyle kurtulan tek feodal devlet ve Béarn vikontu da haklarını bütünüyle zorbalıkla elde eden tek kişi olmuştur. Bu, tüm eski

taşra illeri arasında en çok Béarn'ın Fransız krallığı çizgisinde yaşadığını açıklar; özgürlük düşüncesi ve toplulukla birleşmenin reddedilmesi Devrime kadar sürecektir. Fransa'ya bağlandıktan bir yüzyıl sonra, idare memurları, merkeziyetçi monarşinin kanunlarını ve adetlerini kabul ettirme çabalarında her zaman Béarn toplumunu temsil eden sözcülerin, Pau Meclisi ve Béarn Devletlerinin güvensizliği ve düşmanlığıyla karşılaşıyorlardı. Bu ulusal direnişin uzatılması güçlü bir iç bağlantı gerektiriyordu. Ve gerçekten de Béarn nüfusunu oluşturan iki grup, dağ vadilerindeki çobanlar ve dağ eteklerindeki köylüler farklı ancak her ikisi de yüksek düzeyde birleşmeyle ötekilerden ayrılan toplumsal örgütleri temsil ediyorlardı.

Dolayısıyla her şey, son derece özgün kültürel modellerin sürekliliğinin nedenini özgün bir tarihte bulmak gerektiğini düşünmeye iter. Béarn tarihi hiçbir zaman bu bakış açısıyla hazırlanmamıştır. Bu nedenle, belgelerdeki eksiklikler yüzünden, yetki eksikliğinden, daha önce yayımlanan çalışmalarda böyle bir incelemenin ögelerini bulmak, gerçek bir sentez sunmak gerekli görüldü.

Ortaçağ konusunda, yazarlar özellikle kırsal yaşama ve Pirenelerdeki toplulukların toplumsal örgütlenmesine sarıldılar. Théodore Lefebvre [17] ve Henry Cavaillères'in [18] çalışmalarının ilk bölümlerinde iyi kaynakçaların yanı sıra çok sayıda belge bulunacaktır. Dağ eteğindeki toplulukların kırsal tarihi çok daha az bilinir. Bununla birlikte, Pierre Luc'un daha önce anılan kitabı [12] XIV. ve XV. yüzyıllardaki kırsal yaşamın, tarımsal yöntemlerin ve kırsal toplulukların durumunun ayrıntılı bir görünümünü sunar. Ancak bu inceleme, tarihsel bir bağlam içine yerleştirilerek ve karşılaştırmalı yönteme başvurarak iyileşecekti. Eğer Béarn'daki kırsal alanın dikkate değer istikrarı veraset ve evlilik geleneklerine bağlıymış gibi gözüküyorsa, bu geleneklerin sürekliliğinin nedeni ancak derebeylik haklarının ve *besis* (*lou besiat* veya *besiau*) topluluğunun incelenmesiyle açıklanır. Eğer, March Bloch'un düşündüğü gibi "bu iki ilişki türü çatışkısal değillerse ama tam tersine birbirlerini güçlendiriyorlarsa" ölçülü boyutları ve basitleştirilmiş bir örgütlenmeyle (feodal hakların karışıklığı orada diğer yerlerdekinden daha azmış gibi göründüğünden) belirginleştirilen kırsal kesimdeki derebeylik haklarının incelenmesinde küçük köylü topluluklarının iç bağlantısının nedenlerinden birini aramak gerekmez miydi?

Özellikle siyasal ve kurumsal tarihe ayrılmış olsa da P. Tucoo-Chalaa'nın kitabı [19] bu dönem Béarn toplumunun tarihine ve özellikle genel Vikontluk tarihi içinde toplanan kırsal sınıfların tarihine başlıca

bir katkı yapar. P. Tucoo-Chalaa kırsal derebeylik haklarının eksiksiz bir incelemesini yaptığını ileri sürmeksizin, özgünlüğü üzerinde durur: dağlıları ve dağ eteklerindeki köylüleri ayıran yaşam biçimi ve çıkar çatışmasının Béarn'ın kırsal tarihine egemen olduğunu ortaya çıkarır ve Béarn toplumunun Fransız Devrimine kadarki gelişimini pek çok bakımdan açıklar. Toprağı bölünmeye karşı koruma gerekliliği kuşkusuz büyük oranda, dağlı toplulukların dağ eteklerindeki köylülere toprağı tarıma açarak malvarlığının arttırılmasına olanak verecek olan işlenmemiş topraklar üzerinde ağır yükümlülükeri kabul ettirmesinden ileri gelir.

Kırsal sınıfların tarihinin bazı özel görünümleri konusunda, iyi belgelenmiş ve kişisel araştırmaların sonuçlarıyla zenginleştirilmiş bir Béarn tarihi kılavuzunun yazarı olan J. B. Laborde'un [20 ve 21] çalışmalarına başvurulabilir. Paul Raymond'un kitaplarının [22 ve 23] gösterdiği gibi, dağ eteğindeki köylü sınıfı, Ortaçağ'da hâlâ önemli bir toprak kölesi oranına sahipti. Köleler, çok sonradan, ancak XIV. yüzyılın başında güç kazanan bastit hareketi çerçevesinde özgür bırakıldılar.

Ortaçağ'daki kurumların tarihi Béarn ulusunun doğumu konusunda değerli bilgiler sunar. Yetkilerin ve ayrıcalıkların artması arasından ve bucağa ait özgürlüklerin gelişmesi arasından, Béarnlılara kamu işlerine rahat bir biçimde katılma imkânı tanıyan dikkate değer bir hukukla donanmış bu küçük özgür devletin oluşmasmı izlemeye olanak verir. Béarn devletleri gibi kurumlar ve bucak ölçeğinde, *besi* (komşuluk hakkına sahip komşu, y.n.) meclisleri ve bunların *jurat*'ları hem Béarn dilinin ve yerel geleneklerin sürdürülmesiyle, toplumun birleşme gücü ve hem de iyi ve birleşmiş bir toplumun ifadesi gibi görünür. Kurumlar tarihi konusundaki temel veriler, P. Tucoo-Chalaa tarafından, *Histoire des institutions au Moyen Âge*'ın (Ortaçağ'da kurumların tarihi) "Les institutions de la vicomté de Béarn (X-XVe siècles)" (Béarn vikontluğunun kurumları. X-XV. yüzyıllar) başlıklı XIII. bölümünde bir araya getirilir [25].

Leon Cadier'nin daha eski, bazı noktalarda P. Tucoo-Chalaa tarafından tartışılan kitabı [26] kurumların yerleştirilmesi döneminin tamamı için hâlâ kaynak kitap olarak kalmaktadır. Devletlerin ikili, feodal ve "demokratik" kökenini ortaya çıkarır. Gerçekte, eğer kendisi de asil bağımlıların derebeyi karşısındaki bağımsızlığı sayesinde özellikle güçlü ve etkili bir kurum olan eski feodal saraydan doğmuşlarsa, bu sarayın Taşranın üç sınıfının temsilcisi bir meclis olmaya yönelik uzun dönüşüm süreci ancak belediyeye ve burjuvaziye ait özgürlüklerin gelişimine başvurularak anlaşılabilir; ancak bu özgürlükler, Béarn vikontlarının XII.

ve XIII. yüzyıllardan itibaren sundukları çeşitli ayrıcalıklar ve özgürlükler nedeniyle toplulukları harekete geçiren özgürlük düşüncesinde uygun bir zemin bulmamışlar mıydı?

Böylelikle, eski feodal kurumların güçlülüğü, derebeyinin özgürlükçülüğü ve topluluklar ve kasabalar tarafından elde edilen hakların ve özgürlüklerin önemi, Ortaçağ'ın sonundan itibaren, asillere ve çapulcu askerlere eşit bir yer veren ülkenin yönetiminde çok önemli bir görev üstlenmesi, yasalar ve Fransa krallığı tarafından sindirilmeye direnmede önemli bir etkiye sahip olması gereken bu özgürlükçü kurumun oluşturulmasına katkıda bulundular. "Eski Fransa'nın çok az kenti, diye bitirir L. Cadier, küçük, bağımsız Béarn devleti kadar özgürlükçü kurumlara sahip olmuştur."

Kırsal Béarn toplumunun ve ekonomisinin Eski Rejim'in son yüzyıllarında ve Devrim sırasında gösterdiği gelişim konusunu bütünüyle ele alan hiçbir inceleme yoktur. Bu dönem üzerine en yakın tarihli ve en bireşimsel çalışmalar Maurice Bordes'inkilerdir [27, 28 ve 29]. Béarn toplumunun istikrarı en iyi bu dönemde belli olmuş gibi gözüküyor. Gerçekten de, diğer bölgelerde ekonomi ve kırsal toplum ziraat devriminin ilk adımlarıyla alt üst olmuşken, Béarn'da, teknik ve ekonomik dönüşümler toplumun iç bağlantısını güçlendirmeye ve ekonomik temellerini sağlamlaştırmaya katkıda bulunmuş gibi gözüküyor.

XVIII. yüzyılın kırsal tarihine egemen olan olgu demografik yayılmadır. Demografik dengelilikle (Yüz Yıl Savaşlarının neden olduğu nüfus azalması nedeniyle *sıkıntı yaşamamıştır) geçen uzun* yüzyıllardan sonra Béarn da, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren nüfusunun arttığını görmüştür, ancak eğer J. B. Lafond'un belirttiği rakamlara bakılırsa bu artış diğer bölgelerdekinden daha az oranda olmuştur [31]. Sorun, bu büyümenin diğer taşra kentlerinde olduğu gibi, bir vasıfsız işçi sınıfının oluşumunu doğuracak kadar büyük olup olmadığını bilmektir. Her şey bunun tersine işaret eder, zira bu artış, dışarıya özellikle İspanya'ya doğru bir göç hareketiyle kendini gösterir ve diğer yandan bu toplum, yapısı nedeniyle, bu hafif fazlalığı sindirebilecektir: Tarım alanı tüm aileyi doyuramasa bile, yaşamlarını kazanmak için maaşlı çalışan olarak dışarıya giden çocuklar aile eviyle sıkı bağlarını korurlardı. Böylelikle küçük, hizmetçiler ve işçiler topluluğunu oluşturan kardeşler geleneksel toplumsal örgüte bağlı kalırlardı. Nüfus artışının yavaşlığı rahip Roubeau'nun 1774'te Béarn ekonomisi tablosunda [32] gösterdiği gibi, kentlerin ve bu arada sanayi ve ticaretin zayıf gelişimini açıklamaya katkıda bulunur.

Burjuva sınıfı her zaman çok az kalabalık olmuş olduğu ve gelirlerini uzun süre hayvanlara yatırım yapmakta kullandıktan sonra itibar için özellikle asil topraklara bağlandığı için, köylüye ait malvarlığının önemli bir bölümünü hiçbir zaman egemenliği altına almamıştır. Bu koşullarda, çeşitli değerlendirme biçimlerinin ve özellikle çiftlik ürünlerinin hiçbir zaman büyük bir önem kazanmaması anlaşılır.

Sahip olduğu alanın efendisi olan köylü, toprağın yapısından dolayı onu nispeten erken bir zamanda çitle çevirebilmiştir. "Béarn'da [...] her bir topluluk ya da yaklaşık her biri, "ovasının" yakınında, her yıl köylülerin üzerinde ister istemez yok olacak birkaç tarlanın yerini açtıkları, eğreltiotu, dikenli katırtırnağı ve buğdaygillerle kaplı "tepeleriyle" işlenmeye hazır bir toprağa sahipti" [33]. Bu geniş fundalıklar, varlığı serbest otlağın yok edilmesine ve bu vesileyle işlenmiş toprak üzerindeki nadasın kaldırılmasına olanak vermiş olan büyük doğal otlaklar oluşturuyordu. Dahası veraset ve evlilik geleneği, çitle çevirme hareketine engel oluşturabilecek bölünmeye karşı tarım alanını korumuştur. İdare memuru Lebret'nin 1703'te [34], vali Serbiez'in [35] yüzyılın sonunda sundukları Béarn ekonomisi tablolarının karşılaştırılması, bu hareketle bağlantılı tekniklerin ve tarımın dönüşümünün önemini gösterir. Koşut olarak Clos fermanlarıyla desteklenen işlenmemiş toprakların ve bazen de idare memurlarının ve yerel yetkililerin (özellikle Étigny'de) teşvikleriyle bucakların bile tarıma açılması girişimi görülür. March Bloch Béarnlı derebeylerinin nasıl bir bencillikle ortak yükümlülüklere karşı savaştıklarını göstermiştir; ancak hiçbir inceleme bu sorun karşısında toplulukların tutumunun ne olduğunu belirtmez [36 ve 37]. Nadasa bırakılan toprakların ortadan kaldırılması, 1644'ten itibaren L. Godefroy tarafından belirtilen yemlik bitkilerin ve özellikle mısırın ekilmeye başlanması yaşam düzeyinin iyileştirilmesine, demografik büyüme nispeten yavaş olduğu için, gözle görülür biçimde büyük ölçüde katkıda bulunmuştur [17]. Arthur Young'ın 1787'de Béarn'da Fransız Krallığı içinde eşi benzeri olmayan bir refah manzarasıyla karşılaşabilmiş olması böylelikle anlaşılır. "Moneng yoluna girdim (Lesquire'den 10 kilometre uzakta, Monein) ve gözlerime inanamamama neden olan, benim için, Fransa dahilinde çok yeni bir manzaranın ortasına düştüm. Art arda gelen, her biri, tıraşlanmış dikenli çalılardan çitlerle çevrelenmiş, çok sayıda şeftali ve diğer meyve ağaçlarından, çitlerde dağınık duran meşelerden ve ancak bir mal sahibinden beklenebilecek bu zevkli özenle bakılan ağaçlardan oluşan kendine ait bir bahçeye sahip, kiremit çatılı, hepsi taştan, iyi

inşa edilmiş, temiz ve rahat köylü evleri. Her bir ev buğday tarlalarının hemen yanında, biçilmiş ve bakımlı çimden kenarlıklarla, çitle çevrili bir alandan diğerine geçmek için kullanılan parmaklıklarla tamamen kapalı bir işletmeye sahip. Erkekler kırmızı külahlarıyla iyi giyimliler. Çiftlikler nüfusu ahlaksız ve sefil kılacak kadar küçük olmaksızın yöre, bütünüyle, küçük mal sahiplerinin elinde. Her şeyin üzerine bir temizlik, sıcaklık ve sağlık havası sinmiş. Yeni inşa edilmiş gibi duran evlerinde ve ahırlarında, küçük bahçelerinde, çitlerinde, kapılarının önüne uzanan avlularda, kümeslerinde ve domuz ağıllarında bile bu hava görülüyor. Eğer kendi mutluluğu dokuz yıllık bir kiraya bağlıysa bir köylü domuzunun sağlığını düşünemez. IV. Henry'nin doğum yerinden birkaç mil uzakta, Béarn'dayız. Köylüler bu lütufları bu iyi prense mi borçlular? Bu iyi hükümdarın iyilikister dehası hâlâ daha yöreye egemen gibi; her bir köylü bolluk içinde." [38, II. cilt, s. 146 ve 147.]

Şu halde, yaşam koşullarının iyileştirilmesi köylü toplumun ekonomik temellerinin güçlendirmiş ve içinde kuşkusuz bir hiyerarşinin bulunduğu, ancak diğer bölgelerde gözlemlenen şiddetli çatışmaların yer almadığı bir küçük mal sahipleri sınıfının korunmasına katkıda bulunmuş gibidir. Eğer Béarn toplumu özgünlüğünü koruyabildiyse bu, belki de kentlerin gelişiminden kaynaklanan güncel büyük ekonomik hareketlerin uzağında ve daha genel olarak, kendi basit durumunda kalmış olmasına bağlıdır. Ancak, özellikle, bu toplum her zaman kendi değerlerine yönelik derin bir bilinç ve kendi ekonomik ve toplumsal düzeninin temellerini korumakta kararlı bir istek ortaya koymuştur. Gerçekte, bu isteğin bu kadar bilinçli ve bu kadar kurumsallaşmış biçimde ifade edildiği toplumlara nadir rastlanır. Bucak bir *besiau* yani "komşuluk haklarına sahip bir komşular topluluğu"ydu. Her *besi* ortak mallar üzerinde otlak, palamut toplama, ağaç kesme, fıçıdan fıçıya aktarma, eğreltiotu toplama hakkına sahipti. Topluluğun meclislerine katılma ve sorumluluk görevlerine seçilebilecek tek kişi olma ayrıcalığı vardı. Kentlerde kişisel hak olan sorumluluk hakkı kırlarda bir evin ve aynı anda bir arazinin miras yoluyla elde edilmesine bağlı gerçek bir haktı; tek düşüncesi değişmez bir *besi* ve mülk sayısını sürdürmek olan topluluk *besi* unvanını elde etmeyi çok sıkı kurallara bağlıyordu. Komşuluk hakkı yeni gelen (*poublan*) tarafından ancak, ant içildikten ve bir miktar para yatırıldıktan sonra, topluluk meclisinin rızasıyla elde edilebilirdi [39 ve 31]. Kuşkusuz bu meclislerde toplumsal hiyerarşinin yansıması bulunuyordu; genelde köylü "büyük ailelerden" gelen üyeler, sahip oldukları haklara ve topluluğun onlara biçtiği

saygınlığa göre düzenlenen ödevlere ve görevlere sahiptiler. Büyük bir toplumsal birleşmenin çok sayıda işareti. Öz temellerinin korunması için bu kadar güçlü bir biçimde örgütlenmiş bir toplumun, Devrim ve Anayasayla ortaya çıkan kargaşalar arasında geleneksel yasalar mirasını neredeyse hiç bozulmadan koruyabilmesi anlaşılır bir durumdur.

I. Béarn geleneğini konu alan yayınlar

[1] De Maria, *Mémoires sur les dots de Béarn*, ve eki: "Mémoires sur les coutumes et observances non-écrites de Béarn" (el yazması eser, Aşağı Pireneler Eyalet Arşivleri).

[2] De Maria, *Mémoires et Éclaircissements sur le for et coutume de Béarn* (el yazması eser, Aşağı Pireneler Eyalet Arşivleri).

[3] Labourt, *Les Fors et Couumes de Béarn* (el yazması eser, Pau Belediye Kütüphanesi)

[4] Mourot (J. F.), *Traité des dots suivant les principes du droit romain, conféré avec les coutumes de Béarn, de Navarre, de Soule et la jurispondance du Parlement* (L. Laborde tarafından aktarılan, *La Dot dans les fors et coutumes du Béarn*, s. 15).

[5] Mourot (J. F.), *Traité des biens paraphernaux, des augments et des institutions contractuelles, avec celui de l'avitinage* (L. Laborde tarafından aktarılan, *a.g.y.*).

[6] *Mazure (A.) et Hatoulet (J.), Fors de Béarn, législation inédite du XI*[e] *au XVIIIe siècle*, karşılıklı çeviri, notlar ve girişle, Pau, Vignancour, Paris, Bellin-Mandar, Joubert, tarihsiz (1841-1843).

[7] Rogé (P.), *Les Anciens Fors de béarn*, Toulouse, Paris, 1908.

[8] Brissaud (J.) ve Rogé (P.), "*Textes additionnels aux anciens Fors de Béarn*", Toulouse, 1905 (*Bulletin de l'université de Toulouse, mémoires originaux des facultés de droit et des lettres*, B serisi, n° III).

[9] Laborde (L.) *La Dot dans les fors et coutumes du Béarn*, Bordeaux, 1909.

[10] Dupont (G.), "Du régime successoral dans les coutumes du Béarn", tez, Paris, 1914.

[11] Fougères (A.), "Les Droits de famille et les successions au Pays basque et en Béarn, d'après les anciens textes", tez, Paris, 1938.

[12] Luc (P.), "Vie rurale et pratique juridique en Béarn aux XIVe et XVe siècles", hukuk tezi, Toulouse, 1943.

[13] Le Play (F.), *L'Organisation de la famille selon le vrai modèle signalé par l'histoire de toutes les races et de tous les temps*, MM. E. Cheysson, F. Le Play ve C. Cannet tarafından yazılmış bir sonsöz ve üç ekle birlikte, Ad. Focillon, A. Le Play ve Delaire tarafından yeni belgelerle zenginleştirilmiş 3. basım, Paris, 1884.

[14] Saint-Macary (J.), "Les régimes matrimoniaux en Béarn avant et après le Code civil", tez, Bordeaux, 1942; "La désertion de la terre en Béarn et dans le Pays basque", tez, Bordeaux, 1942.

[15] Bonnecaze (J.), *La Philosophie du Code Napoléon appliqué au droit de la famille. Ses destinées dans le droit civil contemporain*, 2. basım., Paris, 1928.

II. Béarn ve Pirene bölgesi tarihi incelemeleri

[16] Laborde (J. –B.), *Précis d'histoire du Béarn*, Pau, 1941, 343 s.

[17] Lefebvre (Th.), *Les Modes de vie dans les Pyrénées atlantiques orientales*. A. Colin, 1933, in-8°, 778 s., 152 res.

[18] Cavaillès (H.), *La vie pastorale et agricole dans les Pyrénées des Gaves, de l'Adour et des Nesles*, Paris, A. Colin, 1931, in-8°, 414 s., XIII pl.

[19] Tucoo-Chalaa (P.), *Gaston Phébus et la Vicomté de Béarn (1343-1391)*.

[20] Laborde (J.-B.) ve Lorber (P.), "Affranchissement des besiaux, fondation des bastiades en Béarn aux XIIIe, XIVe siècles", *Revue d'histoire et d'archéologie du Béarn et du Pays basque*, 1927.

[21] Laborde (J.-B.), "La fondation de la bastide de Bruges en Béarn", in *Revue d'histoire et d'archéologie du Béarn et du Pays basque*, 1923-1924, ve ayrı basım, Pau, 1924.

[22] Raymond (P.), "Enquête sur les serfs en Béarn sous Gaston Phébus", in *Bulletin de la Société des sciences, des lettres et des arts de Pau*, 2. seri, VII. Cilt, 1877-1878 ve ayrı basım, Pau, 1878.

[23] Raymond (P.), *Le Béarn sous Gaston Phébus, dénombrement des maisons de la vicomté de Béarn*, Aşağı Pireneler Arşivlerinin özet dökümünün VI. cildinin özeti, Pau, 1873, in-4°.

[24] Fay (H.), Dr., *Histoire de la lèpre en France*, I. cilt: *Lépreux et cagots du Sud-Ouest*, Paris, 1909.

[25] Tucoo-Chalaa (P.), "Les insitutions de la vicomté du Béarn, (X[e]-XVe siècles)"; *Histoire des insitutions au Moyen Âge*, Lot, F. ve Fawtier, R. (der), I. cilt: *Les Institutions seigneuriales*, XIII. bölüm, Paris, PUF, 1957, in-8°, XII.

[26] Cadier (L.), *Les États de Béarn depuis leur origine jusqu'au commencement du XIVe siècle*, Paris, Cadier, 1888.

[27] Bordes (M.), *Contribution à l'étude de l'enseignement et de la vie intellectuelle dans les pays de l'intendance d'Auch au XVIIIe siècle*, Auch, impr. Cochevaux, 1958, in-8°, 83 s.

[28] Bordes (M.), *D'Étigny et l'Administration de l'intendance d'Auch (1751-1767)*, Auch, Cochevaux, 1957, 1 034 s., 2 cilt, VII pl., kutuda, edebiyat tezi, Paris, 1955.

[29] Bordes (M.), "Recueil de lettres de l'intendant d'Étigny", in-4°, 691 s., edebiyat ek tezi, Paris, 1956.

[30] Habakkuk (H. J.), "Family structure and economic change in nineteenth century Europe", *The Journal of Economic History*, Londra, XV, 1955 (önemli bir kaynakça içerir).

[31] Lafond (J.-B.), "Essai sur le Béarn pendant l'administration d'Étigny"; *Bulletin de la Société des Sciences, des Lettres et des Arts de Pau*, XXXVII. cilt, 1909, s. 1-263.

[32] Roubaud (Abbé), "L'agriculture, le commerce et l'industrie de Béarn en 1774" (*Journal de l'agriculture, du commerce, des arts et des finances*'ın özeti); *Bulletin de la Société des sciences, des lettres et des arts de Pau*, Pau, XXXIX. cilt, 1911, s. 207-226.

[33] Bloch (M.), *Les Caractères originaux de l'histoire rurale française*, Paris, A. Colin, 2. basım, 1955, 2 cilt.

[34] Bloch (M.), Soulice tarafından *Bulletin des sciences, des lettres et des arts de Pau*'da yayımlanan inceleme yazısı, 2. basım, XXXIII. cilt, 1905, p. 55-150.

[35] Serviez, *Statistiques du département des Basses-Pyrénées*, Paris, X. yıl, 140 s.

[36] Durand (H.), *Histoire des biens communaux en Béarn et dans le Pays basque*, Pau, 1990.

[37] De Boilisle, *Correspondance des contrôleurs généraux des finances avec les intendants des provinces*, Paris, 3 cilt (tarihsiz).

[38] Young (A.), *Voyages en France en 1787, 1788 et 1789*, çev. ve yay. haz. Henri Sée, Paris, A. Colin, 1931, 3 cilt.

[39] Tucat (J.), *Espoey, village béarnais, sa vie passée et présente*, Pau, 1947.

Ek II

1836-1954 yılları arasında nüfusun değişimi

Yıl	Kasaba	Mezra	%Kasaba/ Mezra	Toplam	Azalma (%)
1836	499	2330	21	2829	
1866			2541	10,1	
1881	471	1997	24	2468	2,8
1891	407	1666	24	2073	16
1896	374	1665	23	2039	1,7
1901	322	1056	19	1978	2,9
1906	328	1624	20	1952	1,6
1911	293	1601	18	1894	2,9
1921	259	1408	18	1667	11,4
1931	262	1371	19	1633	2
1936	258	1363	19	1621	0,7
1946	303	1277	19	1580	2,5
1954	258	1093	18	1351	14,4

1836 ve 1954 arasında, bucağın nüfusu yarı yarıya azaldı. Kırsal göç doğrudan tarımsal krize bağlıdır. İşte böylelikle toplam nüfustaki azalma 1881 ve 1891 arasında %16'ya ulaşır. Oysa 1884 ve 1893 arasında, birçok kötü yılın, büyük bir kırsal göç hareketine neden olarak birbiri ardına geldiği biliniyor: "Buğday ekiyor, tohum bile elde edemiyorduk. Don, yağmur, kötü aletler, kara saban (*aret*) vardı, gübre yoktu. Çok kimse borç almak zorundaydı. Köylüler, onları hiçbir şey satmamaya zorlayan alacaklıların, "yoksullarla beslenenlerin" (*lous minjurs de praubes*) avıydı. Bo. 500 frank alacaklıydı. Ona borcu olanla bozuşur. Parayı almak için ödeme emri çıkarttırır. Ardından mülkü haczettirir. *Daune*, zaten daha önce bir başka alacaklıya 1 800 frank borçlanmıştır. Kısacası, Bo'nun parası bile ödenmez. Çok kötü bir yıl olan 1892'de, La. (kasabanın büyük mal sahibi) karın doyurmaya yetmeyecek paraya işçi çalıştırdı: Erkekler günde 1 franga, kadınlar 12 kuruşa. Bağın toprağını küçük sepetlerde yeniden yukarıya taşımak için zincir oluşturmak gerekiyordu. Erkekler sepetleri doldurur, kadınlar elden ele geçirilerdi. 30 işçisi oldu. İşe daha fazla işçi almadı. Çok sayıda insana sahipti" (J.-P. A). 1891 ve 1896 arasında azalma kuvvetli şekilde yavaşlar (% 1,7). 1893 de çok kötü bir yıl oldu. Uzun süre "1893 kuraklığı" (93 *séquère*'i) konuşuldu. "1894 ve 1895 çok iyi yıllar oldu, tohumların gelmesiyle buğday güzeldi. Bir mayısta yağmur yağdı. Mısır toplanana kadar yağmur yağmamıştı. Mısır çok güzeldi." 1914'e kadar azalma oranı aşağı yukarı sabit kalır. "1905 dolaylarında çok iyi yıllar oldu. Güneyli bağcıların grevleri gerçek bir kargaşaya, yeni bir göçe neden oldu. Bundan beri her şey daha iyi gidiyor. Şarap durmadan yükseldi. İkinci olarak, mayalandırılan Güney şarabı, su şarabı, Oloron'a litresi 1 kuruştan geliyordu. Köylüler kaçakçılara karşı grev yaptılar. Burada şarap satılamıyordu. 1905'ten önce iyi, büyük bir fıçı şarap litresi 20 ya da 30 franktan satılırdı. 1905'ten itibaren litresi 100 franktan. Güney şarabına 4 kuruş ödeniyordu ve buranın şarabının fiyatı artmıştı. İnsanlar iyi yaşıyorlardı." (J.-P. A.) 1914-1918 savaşı yeni bir ani düşüşe neden oldu (%11,4). Savaşta bucaktan 94 kişi öldü. 1921 ve 1946 arasında kırsal göç yeniden yavaşladı. Bu yıllar boyunca, 1932 yılı dışında iyi ürün alındı. 1945'ten sonra kırsal göç, 1881-1891 yıllarındakiyle (%14,4) karşılaştırılabilir bir öneme sahip, ancak bütünüyle farklı nedenlere bağlanabilir olarak yeniden başladı. Eskiden sefalet yüzünden kırdan kovulan köylüler şimdi kentin cazibesine kapılmışlardır. Her ne kadar doğum oranının düşüşü de kendi görevini getiriyorsa da, demografik kanamanın temel nedeni (bkz. Ailelerin boyutuyla ilgili tablolar)

kente doğru göçtür. Béarn her zaman kardeşlere sırt çeviren bir yer olmuştur. Bununla birlikte, eskiden toprak yokluğundan gidilirken bugün işgücü yokluğundan gidiliyor. "Çiftlik sahiplerinin, kiracılarının, işçilerin sayısı çok azaldı. *Truque-tarrocs aus cams dous autes*'in (başkalarının tarlalarında kesek ufalayanlarin) oğulları ve kızları daha rahat bir yaşamın veya en azından daha güvenli bir kazancın peşinden gittiler." (P. L.-M.) En yeni olay, artık köylü işlerini istemeyen genç kızların göçüdür.

Lesquire'de saptanabilen azalma, Béarn'ın kırsal bölgelerinin tamamında yaşanan genel bir olaydır. 1946 ve 1954 arasında kentler iki kat oranında büyürken, Aşağı Pireneler eyaleti 4 200 kişi kazandı; bu, köylerdeki toplam azalmayı ölçmeye olanak veriyor. Kentsel bir alana taşmayan ya da düzenli çalışan bir sanayi merkezine sahip olmayan bölgeler nüfus kaybettiler. Lesquire bucağı, buradaki azalma Accous'taki %11, Aramits'te %10, Lembeye'deki % 9'luk orana karşı %14 oranında olduğu için göçten en çok etkilenenlerden biridir.

Ek III: Bir Kasabalı ve Bir Bekâr Arasındaki Konuşma

Akşamüstüne doğru kilise meydanına varıyor. Soluk renklerde, üzerinde erzakla dolu çantaların (bakkaliye, vb.), gidonunda büyük bir *choyne*'un (2 kiloluk ekmek) olduğu çamurlu bir bisikleti itiyor. Ağır, gülünç bir tavır, Pazar günlerinde ve pazarların kurulduğu günlerde uzun süre hizmet etmiş eski, kullanılmış bir kıyafet, kötü havalar yüzünden şekli bozulmuş bir külah, kauçuktan çarıklar içindeki renksiz çorapları gösteren çizgili, paçaları sökülmüş pantolon.

"Akşam yemeğini zamanında yemeyecek misiniz?

– A hayır... ama yola çıkmadan önce iyi yedim... Sabah 9'a doğru bir iki çatal bir şeyler atıştırırız.

– Alışverişi yapmaya siz mi geliyorsunuz?

– Eh evet, annem 80 yaşında. Bana şöyle diyor: "Sen bisiklete binebilirsin, git bana ekmek ve bakkaldan alınacakları al[1].

– Oturduğunuz yere gelen seyyar bakkal yok mu?

– Biz çok uzaktayız, fırıncı-bakkal Pé.'nin ambarına kadar geliyor; ancak onu az bir zamanla kaçırdık. Of! Üstümü değiştirmek ve yol gitmek beni ne kadar sıkardı... Bizim evden pazaryerine yaklaşık 6 kilometre var[2].

– Kasabaya gelen komşunuz yok mu?

– Komşu mu... Ben annemle yalnızım. Komşum Ja. çalışmaya bana geliyor. Ja. ile bölünmez miras olarak aldığı küçük mülkünü bıraktı... Amcasının ölümünden sonra bu evde tek başına ne yapmasını bekliyorsunuz? 40 yaşında bir kadın alamaz veya bulamaz. Diğer komşu, Rémi, 80 yaşındaki annesiyle birlikte yalnız yaşıyor. Evi yıkılıyor, yakında oturulabilir odası kalmayacak.

– Pek ücra bir mahalleymiş canım!

– Öyle ya! Di. çiftliği *marterou*'ya (Katolik yortusu) kadar oğul El. tarafından kullanılıyordu.

– O da mı toprağı terk etti?

– Orayı çok seviyordu: yer çok inişli olsa da çok iç açıcıydı (*gauyous*). Düzenini kurmuştu. Kız kardeşi değirmenden çamaşırlarını yıkamaya geliyordu[3]. Depolanacak yiyecek ve gereçleri almak için veya cumartesi akşamı kağıt oynamak için kasabaya geldiğinde Ja. onun ahırına göz kulak oluyordu. Sonsuza kadar yapayalnız duramazdı ve bir kadın bulmak gerekliydi...

– Kendime yalnız bir adam bu kadar uzak bir yerde nasıl durabilir diye soruyorum

– Demirden bir iradesi vardı. Çok becerikli ve hareketli; mübaşir ona sözleşme feshi bildirimini getirdiğinde ağlıyordu.

– Taşınmaktan mı korkuyordu?

– Hayvanlardan kurtulmak midesini bulandırıyordu. İyi hazırlanmış topraklar ona iyi bir ürün vaat ediyordu. Sözleşmeyi bozma bildirimi (*lou couynet*) için sunulan nedenlerin "geçersiz" olduğunu sanıyordu.

– Hakem kuruluna gitmedi mi?

– Bir Bask gibi, çok gururlu ve inatçıydı! Her şeyi sattı ve bir iş yerinde çalışmak için Pau'ya gitti[4].

– Mahallede kimse kalmadı mı[5]?

– Ju.'nun ailesi, ilk komşu gittiğinden beri alışverişimizi yapacak hiç kimse yok[6].

– Gerçekten de, bu Ju.'lar, burayı dolduran kalabalık bir aile.

– Gitmekle iyi ettiler. Gençlerin, dört oğlan ve bir kız, bisikletleri ve motosikletleri vardı ve hatta nihayet eski bir arabaları olmuştu. Kasabaya nasıl gitsinler istiyorsunuz! 800 metrelik, neredeyse geçilemez kötü bir yolumuz var. Suların aşındırdığı bir *camiasse* (kötü yol). Bu makineleri ve geri kalanları ödemekte zorlandılar... Onları, küçük mülklerini yok pahasına satmaya zorlayarak, onlara iyilik edildi. Zaten bu gençler iyi maaşlar alıyorlar ve Pau'da, Toulouse'da güzel evlilikler yaptılar.

– Bu yol, bunu düzeltmek mümkün olmaz mıydı?

– Tutsaklıktan sonra niyetlendim. Bir kilometre yol büyük bir iş. Bana yardım edecek sadece Ja. P. ve Mo. var!... Eğer daha genç olsaydım... ama savaş bize çok zaman kaybettirdi... Ve dahası yalnızım. *Bunca şey kime yarara ki*[7]?

– Bir eş bulmak gerekirdi...

– Evet, haklısınız[8]. Ama bu savaş ve esaret. Evet gerekirdi! Babam daha istekli çalışıyordu[9]. Yalnız bir adam... yapayalnız, toprakta kaybolur. Yemek hazırlamak, çamaşırla uğraşmak, sürüyü gütmek ve ona göz kulak olmak. Evi aydınlatmak. Alışverişi yapmak, kapıyı açık tutmak. Bugün kadınlar artık bir köylü istemiyorlar[10]!

– Ama neden? Oysa sizin gibi ciddi oğlanlarla mutsuz olmazlardı[11]...

– Mutsuzluk yaşlıdır. Bir çiftlikte ne olup bittiğini biliyorlar! Anne ve babalarının şikayetlerini duyuyorlar. Ekilenin her zaman ürün vermediğini biliyorlar. Hiçbir şey kesin değil. Paraları her zaman ellerinde tutan yaşlılara karşı sabırlı olmak gerekiyor. Ve araç gereç almak için para lazım! Bir "ekin biçme makinesi" almak zorunda kaldım ve her yeri biçiyorum, ne kadar inişli olursa olsun, ama işin içinden çıkmak için doğru yürümek gerekiyor[12].

– Ama yardım gördünüz[13]?

– Evet, Tarım Kredi koperatifinden, köy işlerinden[14]. Ama bir an önce kazanmak, ana parayı geri ödemek gerekiyor. Tüm bunları kızlar evlerinde duyuyorlar. Tartışılıyor ve sık sık kavga ediliyor: "Komşu traktörü satın aldı[15]." Böylece kızlar, 20.000 frank maaş, iyi yiyecekler, iyi bir ev karşılığında kente gitmek için bir an önce "kulübe"yi terk ediyorlar. Ayakkabıları artık çamurlu değil ve sinemaya gidebilirler[16].

– Kızlarla hiç görüşmediniz mi?

– Eskiden mahallemde çok kız vardı –ne güzeldi gençlik yılları! Ablam genç yaşta Rey mahallesinden iyi bir ağabeyle evlendi. Dans etmeyi severdi ve baloda çok eğlenirdi. Bizim için, benim yaşımdaki erkekler için, bu savaş ve sonrasında esaret, bir yuva kurmakta bize sıkıntı verdi. Bu arada yaşıtımız kadınların hepsi kente, birkaçı kıra kaçtılar. Kalanlar erkeğe baktıkları kadar "konuma" ve "ana kapı"ya (evin değerinin simgesi) bakıyorlardı[17].

– Bu koşullarda çalışma isteğinin kaybolmasını anlıyorum[18].

– İnsanlar "evlenmelisin" diyorlar[19]. Hiç aramadan daha iyisini bulabilenler bile köyden ayrılıyorlar, biliyorsunuz; Ja. ailesinin ve pek çok genç kızın durumu bu. Başka yerde ne kadar az olursa olsun en azından

aylık bir.... Ve dahası doğru ya da yanlış köylülük mesleği çok gözden düştü[20].

– Çok yazık elbette!

– Evet cesaret kırıcı şeylerin söylendiğini duymak can sıkıcı. Edebildiğim kadar öncülük edeceğim, ama ya sonra? Ben kaçıyorum. Size zaman kaybettirdim... Sizin de işleriniz vardır. Eğer sizin de hoşunuza gidecekse beni görmeye gelin ama daha güzel bir havada. Annem içkiyle oyalandığımı düşünecek (*pintou*'dan *apintoua's*, yarım litre şarap)[21].

– Hoşçakalın bayım."

Geleneğin gerektirdiği üzere, kendi mahallesinden insanların onları evlerinden ayıran uzun yola çıkmadan önce ayakkabılarını değiştirdikleri, motorlarının ya da bisikletlerinin üzerindeki yükleri dengeledikleri La. evinin arkasındaki çıkmaz sokakta kayboluyor.

NOTLAR:

1) *Tu qué pots courre en biyclete, ben mé coueille lou pa é las épiceries.*

2) *mes que se l'abem manquat per prim... Oh que m'enbestiabe d'em chanya et de ha lou cami...qu'y a près de 6 kilomètres de nouste à la carrère.*

3) *L'endret que y gauyous bien qué hère en pènen. Que s'ère organisat. –La so déu Mouli queou bienè ha la bugade.*

4) *Quey trop fier et cabourrut coum, u basquou! Qua d'a benut tout et quey partit ta Pau tribailha dens ue entreprése.*

5) *Dens lou quartiè n'y soun pas arrès mey?*

6) *Despuch qué la famille déou Ju. –lou purmé besi – e soun partis, n'abem pas arres mey t'as ha las coumissious.*

7) *Et puch que souy tout soul – Ta qui ha tout aco...*

8) *Qu'abet raisou.*

9) *Lou mé pay que tribailhabe dap mey de gous.*

10) *Guida e guarda lou bestia. Ha luts dens la maysou. Ha lous marquats, teine la porte uberte. Ouey ne bolin pas mey d'u paysa la hemnes.*

11) *Mes perqué?...pourtan ne seren pas malerous dap garçous serious coum bous...*

12) *Lou semai n'ey pas toustemt lou récoltat; arré dé fixe – que cau hère de patience dat lous bieilhs qui toustem tienen lous sos. S'en y a abans des poude equipa! Qu'ey poudut croumpam ue "facheuse mécanique" et que coupi pertout per tan penen qué sie (300 000) mes que cau tira de dret ta s'en sourti.*

13) *Mes quet aydats?*

14) *Oui, lou Crédit agricole, lou génie rural.*

15) *Lou besi qu'a croumpat lou tractur.*

16) *N'an pas mey "la hangue" aus esclops et que podin ana tau cinéma.*

17) *Qu'espiaben la pousissiou, lou pourtau autan coum l'homi.*

18) *Que coumpreni que lou gous deu tribail ques per hens aqueros counditious.*

19) *Quet cau maridat, se disen lou mounde.*

20) *Ailhous que toque "u mes" per tan petit que sie... Et puch à tor ou à raisou lou mestié de paysa quey hère descridat.*

21) *Que tirerey tan qui pousqui, mes après? Qué m'escapi... Je vous fais perdre votre temps – vous avez du travail vous aussi... venez me voir sip hè plasé mès cuan lou tems sie mey beroy. Mama qué be pensa quém souy apintouat.*

Ek IV: Bir Kasabalı ve Bir Köylü Arasındaki Bir Diğer Konuşma

"Bak, geçen gün yörenin en zenginlerinden Ra.'nın evindeydim. Ona şöyle dedim: 'Sen, sen kendini çiftliğinin efendisi sanıyorsun öyle mi? Bütün bu tarlaların ve bağların sana ait olduğunu mu sanıyorsun? Eh öyleyse, sana söyleyeyim, sen traktörünün kölesisin. Bütün bu topraklarla neyin var? Evet güneş altında milyonlarca ürünün var, 4 veya 5 milyon. Peki sonra? Ne kazandığını hesapla; evet, kağıdı, kalemi al. Anlıyor musun, artık eski yöntemler kalmadı; hesap yapmayan, not defteri ve kalemi olmayan köylü mahvolmuştur. Çalışma saati başına babana, annene, kız kardeşine ne verdiğini hesapla, ne kazandığını hesapla. Göreceksin, cüzdanını alıp avluya atacaksın. Bir kız sevdiğini varsay: Bütün gün iflahı kesilene kadar çalışacağını ve akşam yorgunluktan bitkin halde (*harte de mau*) inek sağmaya gideceğini mi sanıyorsun? Köylü kızları köy yaşamını biliyorlar; bir köylüyü istemeyecek kadar iyi biliyorlar. Peki her sabah saat beşte kalkar mı? Seni seviyor olsa bile bir postacıyla evlenmeyi tercih eder, duyuyor musun? Evet bir postacı ya da hatta bir jandarma. Hayat çok çetin olursa insanların birbirini sevmeye zamanı kalmaz. Bütün gün iflahı kesilene kadar çalışır. Aşk neredendir, ne anlama gelir, kim bakar? Eve yorgunluktan ölmüş durumda dönerler. Buna

hayat mı diyorsun? Bu hayatı isteyecek bir tek kız bile olamaz. Artık duygu, etkilenme yok. Ve dahası yaşlılar var. Kimse onlara sıkıntı vermek istemez. Onları pohpohlamak, okşamak isteriz. Ve diğer yandan çok sıkıntı olduğu için çok yorgun olduğumuz için kavga ederiz. Genç kadınlar özgürlüklerine sahip olmak, hoşlarına giden bir şeyi hesap vermeden satın alabilmek istiyorlar. Hayır buraya gelmek isteyecek kimse yok.'" (L. C.)

Ek V: Küçük Aileden Bir Küçük Oğulun Örnek Hikâyesi

1895 doğumlu Lo. küçük bir mülk (yaklaşık 20 nüfuslu) üzerinde yaşayan yedi çocuklu bir ailenin ilk küçük erkek çocuğudur. 12 yaşına kadar okula gitmiştir. 1916'da esir düşmüş ve 1918'e kadar Essen madenlerinde çalışmıştır[1]. "Döndüğümde ağabeyim evlenmişti. İki yılımı aile içinde çalışarak geçirdim. Savaştan sonra çok sayıda kutlama yaptık. Ben dans etmiyordum ama kahvelerde bitmek bilmez kağıt oyunları oynuyor, "gece yemekleri" yiyorduk. 1923'te evi terk ettim. Neden? Ailemle veya ağabeyimin yeni ailesiyle bir maaş belirlemek zorunda kalmaktan rahatsız olmuştum. Akrabanın, ablanın kocasının ağabeyinin yanında hizmetçilik yapmaya gittim; benim yaşımdaydı ve büyük bir mülkün başındaki tek kişiydi. Savaştan hasta dönmüştü ve kalabalık bir ailesi vardı. 1960'ta öldü. Dul kalan eşi ve çocukları –artık büyüdüler– beni mülkün reisi gibi görüyorlar.

– Neden evlenmediniz?

– Bir mirasçı bulmam gerekiyordu. Kendi paramla ev kuracak durumum yoktu. Ve ayrıca, böyle mutluydum. Bu eve, çocuklara, ataların toprağına, mahalleye bağlıdım. Başka yerde ne yapacaktım? Muharip maaşım var, ayrıca altmış beş yaşından sonra da işçi emeklisi maaşı alıyo-

rum. Sağlığım yerinde ve kimse tarafından rahatsız edilmeksizin tarlaların işleriyle uğraşmaktan çok memnunum. Komşu mülkler terk edilirken ben kırk yıldır işlediğim bu tarlaları çok seviyorum."

Küçük aileden bir başka erkek kardeş (Béarn dilinde görüşme)

J. Lou 16 Kasım 1896'da doğdu: "Bizim zamanımızda hayat çok zordu. Altı çocuklu bir ailenin sondan bir önce doğan çocuğuydum. Anne ve babam açıkgöz değillerdi ve hayatlarını güçlükle kazanıyorlardı. Ha.'ların ocağında kiracıydılar, burada küçük bir mülkleri vardı ve bunu borçları yüzünden satmak zorunda kaldılar. Böylelikle, çok gençken erkek kardeşlerim gibi "işe yerleştirildim". Benim sıram ben yedi yaşındayken geldi ve ekmeğimi kazanmak için Ba.'ların evine geldim. Korularda hayvanlara bakıyordum. Korktuğum ve aç kaldığım çok oldu (*de bets bentes de pou y de hami*). Okul mu? Çoğu zaman evin kadınları veya komşu kadınlar tarlalarda inekleri gütmek ya da alışveriş yaptırmak için beni çağırırlardı! Yıllık 10 frank olan maaşım çoğunlukla "önceden yatırılırdı" (*crubat d'avance*)! Ana yemek bazen haşlanmış patatesin eşlik ettiği yarım konserve sardalyaydı. Ah! Bugünkü insanlar ne kadar şanslı olduklarının farkında değiller. Ne kadar şansa sahiplerse o kadar yakınıyorlar (*mey è n'an mes es plagnen*)! 12 yaşıma doğru bu evde ilk Kudas ayininden geçtim. Askerlik yaşında, vücut yapımın zayıflığı yüzünden çürüğe çıkarıldım. Dans etmeyi sevmiyordum. Ne sefalet! İki kuruşa "kendilerini veren" birkaç kadın, kalabalık ailelerin annelerini tanıdım. Bununla ekmek alıyorlardı. Dışarı çıkabildiğim zamanlarda giyinmek için param yoktu! Uzun zamandır oturduğum küçük mülkü büyükanne ve büyükbabam sayesinde aldım. Anneme, sadece, yaşadığı sürece satılmayacak toprakların alınmasında kullanılması koşuluyla 2000 frank vermişlerdi. Erkek ve kız kardeşlerim paylarını almak için beni hırpalıyorlardı. 1929'a, annenin ölümüne kadar beklemek zorunda kaldılar. O zaman, bu toprakta yorulan, kan ter içinde kalan ben iken, onlara paylarını vermek zorunda kaldım.

"Evlilik? Bir kuruşum yoktu. Nasıl evlenecektim? (*Quin se calè marida*) Geceleri Lesquire'in, bazen de Pau'nun hanlarında geçiriyorduk. Ünlü *cupelè*'lerden biri oldum. Daha öncesinde çürüğe çıkan ama 1916'da "toplanan" kişilere böyle deniyordu. Dönüşte, birkaç işçinin yardımıyla mül-

kümü işlettim. Benim gibi bekâr olan ya da kötü evlilikler yapmış birkaç mahalle arkadaşıyla korkunç geceler geçirdik."

NOT:

1) Burada sadece belirgin ayrıntılar tutuldu. Askerlikteki ve savaştaki özyaşamöyküleri çok büyük bir parçayı oluşturur.

Ek VI:
Annenin Aşırı Otoritesi ve Bekârlık

Sé. ailesi

"Baba büyük bir aileden geliyordu. Silik, çok iyi yetiştirilmiş farklı biriydi, biraz içki içerdi. Çok büyük bir aileden gelen, güzel ve biraz kendini beğenmiş daha genç bir kadınla evlendi (kısmen savaş ödeneği sayesinde). Ondan dört çocuğu oldu.

"Karısının isteklerine karşı gelemezdi. Karısı, para olduğundan (ödenek), biraz fazla geniş bir hayat sürdürüyordu. Her pazartesi ve perşembe yerel dedikodulardan haberdar olmak ve Pau'da ailenin ününü arttırmak için pazara gidiyordu.

"Çocuklar çok bakımlıydılar. Onlara büyük bir aileden geldikleri hissettiriliyordu. Bütün kararları kendisi alan anne tarafından büyülenmişlerdir. Önemli işlerde kızlar annenin görüşünü paylaşırlar. Kız bir jandarmayla görüşüyordu. Hasta olduğu bahanesiyle iki yıl boyunca, sanki hapsedilmişti. Jandarma çok küçük bir aileden geldiği için anne evliliğe karşı çıkıyordu. Buradan itibaren annenin otoritesi kendini gösteriyor. Normal olarak, bir adam evinden çok ambarını düşünmeli. Hayvanlar kutsaldır. Genelde ahır ve ambar evden daha önemli ve bakımlıdır; oysa ambarlar birbiri ardına yıkıldılar. Bir kadın tarafından yönetilen ev kısa zamanda çöker. Bir kadının alamayacağı, almayı bilmediği kararlar var-

dır. Kız sonunda evlendi. Oğlanlardan biri G.'de evlenmeyi başardı. Babanın ödeneği ölümüyle birlikte (1956) kesilince gitmek zorunda kaldı. Oğlanlar bir duvarcının yardımıyla ahırlarının bir bölümünü yeniden inşa ettiler. Şu anda, onlar için evlilik söz konusu değil. Azıcık kişilikleri yok. Dışarı çıkmazlar. Araç gereci iyileştirmek söz konusu değil. Yakın zamanda bir ekin biçme makinesi aldılar. Otlaklar saz içinde, bakımsız. Ağaçlar bakımsız. Diğer gün onları gördüm, tahtadan bir tapanı iyi kötü tamir etmekteydiler! Ev bakımsız. Anne büyük ailenin saygınlığını koruma isteğini sürdürüyor; mülkün şimdiki haliyle orantılı olmayan bir hırs." (A. B.)

Ja. Ailesi

"Baba emekliydi, çok cesurdu, ara sıra içerdi. Sağlığı kötüydü, çok şişmandı. Ama özellikle, savaş yüzünden 'bunalmıştı' ve evde hiçbir ağırlığı yoktu. Karısı bütün ev halkı üzerinde söz sahibiydi. Çok otoriterdi. Haberleri öğrenmek, ilişki kurmak, 'ışık saçmak', *daune*'u (*dauneyà*) oynamak için pazartesi ve perşembeleri düzenli olarak pazarlara giderdi. Zaman kaybı, harcamalar, alışverişler ve dahası kadın gittiğinde ev boş kalır. Dağınıklık. Boş laflar, tefrika roman, bu kadınlar eve başka uğraşlar sokarlar. İçerisi sahipsiz kalır, gözardı edilir. Çiftlik bakım görmez. Kadın Pau'ya gitmenin bahanesi olsun diye birkaç düzine yumurta satmaya devam eder. Erkekler yemek yapma alışkanlığı edinmeye başlarlar. Bu, erkekler için onur kırıcıdır ve kurallarda yoktur. Yavaş yavaş moralleri bozulur; çalışmaya biraz daha geç giderler. Bir çiftliği yöneten kişi kadındır. Yemekleri yapan, erkeklerin düzgün giyinip giyinmediklerine dikkat eden kadındır.

"Anlaşmazlıklar her zaman kadınlardan kaynaklanır. Müstakbel gelinler yaşlı kadınlarla olan anlaşmazlıklardan korkarlar. Yaşlı kadınlar şöyle der: "Evlenmeleri lazım". Ama bu bir tür kendi değerini göstermedir. Aynı zamanda şöyle diyen çok bekâr vardır: "Annem olduğu sürece!" Yaşlı kadın abartılı bir önem kazanır. Annenin varlığı evliliğin aciliyetini azaltır. Evliliği durdurduğu da olur...

"Bu koşullar altında her şey batmaya doğru gider. Alet takımı ilkel ve gelirler önemsizdir. Alet takımının bakımı çok önemlidir. Malzeme evden önce gelir. Bir kadın bu şeylere, bozulan dingillere vb. göz kulak olamaz. Eskiden önemli olan ev bakımsızdır, çatıda "oluklar" vardır. Tarım Kre-

disi'ne başvurmaktan korkarlar çünkü zaten borçlanmışlardır ve ayrıca *mama ne bou pas* (anne istemez). Anne bütçeyi az çok keyfince yönetmektedir. Hiçbir şey satın alamazlar. Annenin cenaze törenini ödemekte zorluk çektiler.

"Onlar eğitimin kurbanı. Zaman her şeyi tüketiyor gibi. Üç erkek kardeş, dışardan yardıma rağmen, tepki göstermekteki acizliklerini her gün daha fazla hissediyorlar. Kaderci bir izlenim veriyorlar. Yıkıntıların altında ezilmişler. Bu koşullar altında evlilik söz konusu değil. Maddi durumları kötü, kötü bir üne sahipler, üç kardeşten birinin ya da diğerinin evliliği imkânsız. Ağabeyin (48 yaşında) mahalleden kendinden 22 yaş küçük Bask kökenli genç bir kızla olası evliliği konuşuldu. Cesur bir oğlan ama bu gergin ve yerinde duramayan küçük Basklının karşısında çok yumuşak başlı ve beceriksiz! Yine de kardeşlerin büyük bir koruluk dolaylarında güzel bir mülkleri var. Şimdilik kendi çamaşırlarını kendileri yıkıyor ve tarlaların işlerini yapıyorlar." (A. B.)

1922'de doğan ağabey, annesinin ölümüyle, 1959'da 10 hektarı koruluk eğreltiotu tarlasından oluşan 30 hektarlık bir işletmenin başına geçti, 13 yaşına kadar bucağa ait okula gitti, iki küçük kardeşinin yardımıyla askere gidene kadar aile mülkünü işletti. 1942'de gençlik şantiyelerine sokuldu, 1973'te çalıştırılmak üzere Almanya'ya gönderildi. Saxe'taki bir fabrikada tornacı olarak çalıştırıldı." İş tarlalardakinden çok daha zor." 1945'te serbest bırakıldı.

"Annemin ölümüyle üçümüz de kendimizi yapayalnız bulduk. Peki nasıl evlenecektik? Hiçbir zaman dans etmedik. Bazen izlemek için balo salonuna giderdik. Yaşam çok keyifli değil. Büyük sıkıntılarımız var, çatılarının onarım masrafları var. Zengin değiliz. Ben yemek yapıyorum, çamaşırları yıkıyor ve onarıyorum. 'Domuz şenliği' için komşular yardıma gelirler. Çok eğlenceli bir gün değil. Komşular ve özellikle kadınlar her fırsatta yaraya tuz basarlar."

Ek VII: Bir Genelleştirme Çalışması: Breton Bölgesinin On Altı Kırsal Kantonunda Bekârlık

Béarn'da saptanan olayların genel bir nitelik ortaya koyup koymadığını doğrulamak için, nüfusu 1948 ve 1954 seçimleri arasında %10 oranında azalmış olan Breton bölgesinin merkezindeki on altı kantonu (yani 135 433 kişi) incelemeyi tercih ettik[1]. Bu araştırma (INSEE yöneticisi M. Claude Siebel'le ortak yürütüldü) inceleme alanının tamamında, erkeklerdeki düşük evlenme oranını ortaya çıkardı. Yoğun ve yerleşik nüfus arasında daha kesin bir ayrım yapma olanağı olmadığından, ele alınan alan içinden merkezdeki nüfusu 1000'den fazla olan bucakları ayırdık. Son olarak inceleme alanının kırsal kesimi aile reisinin ait olduğu sosyo-profesyonel kategoriye göre dağıtıldı.

Tarımla uğraşan nüfusta, 18'den 47 yaşa kadar olan erkek nüfustaki bekârların oranı, tarımla uğraşmayanlardaki %38,9 ve Rennes kentindeki %29,2'ye karşı %52'ye ulaşıyor –bunlardan %38,9'u aile reisinin oğlu ve %5'i hizmetçi. 29'dan 38'e kadarki yaş aralığında, aile reisinin oğlu olan bekârların oranı, Rennes kentinde, aynı yaş sınıfında görülen %5,7'lik (%11,8 üzerinden) orana karşı, tarımla uğraşan kesimde %28, 3'lük oranla (%41,0 üzerinden) özellikle yüksek.

Tarımsal kategorilerde %52,0'ye karşı %32,7, tarımsal olmayan kate-

Bekârların oranları: Breton bölgesinin orta kesimi ile Rennes kentinin karşılaştırması

	İnceleme alanı (Breton Bölgesinin iç kesiminden 16 kanton)						Rennes kenti	
	Tarımla uğraşan reisin SPK'si		Tarımla uğraşmayan reisin SPK'si		Hepsi		Hepsi	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam nüfus	46122	41936	21131	26244	67253	68180	51203	61514
Oran	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bekârlar:	%53,4	%44,4	%45,3	%35,8	%50,9	%41,1	%45,2	%43,4
çocuklar	43,6	39,2	38,6	27,4	42,0	34,6	38,7	33,7
ev reisi	3,7	1,1	3,9	5,4	3,8	2,8	2,7	4,5
diğer akrabalar	3,1	2,9	1,4	1,7	2,6	2,5	0,6	1,2
pansiyoner ve hizmetçiler	3,0	1,2	1,4	1,3	2,5	1,2	3,2	4-0
Evliler:	19865	19838	10096	10390	29961	30228		26702
	%43,1	%47,3	%47,8	%39,7	%44,5	%44,3	%51,4	%43,4
ev reisi	38,7	0,3	44,8	1,4	40,6	0,7	48,6	1,1
karı	-	42,1	-	35,6	-	39,6	0,1	40
çocuklar	2,9	3,4	2,4	2,2	2,7	2,9	1,8	1,7
bir kuşak öncekiler	0,9	1,1	0,2	0,3	0,7	0,8	0,2	0,2
diğerleri	0,6	0,4	0,4	0,2	0,5	0,3	0,7	0,4
Dullar ve boşanmışlar	%3,5	%8,3	%6,9	%24,5	%4,6	%14,6	%3,4	%13,2
ev reisi	1,9	4,6	5,7	21,8	3,1	11,2	2,6	10,7
bir kuşak öncekiler	1,3	3,3	0,7	1,9	1,1	2,8	0,3	1,8
diğerleri	0,3	0,4	0,5	0,8	0,4	0,6	0,4	0,7
18-47 yaş arası nüfus	20637	17500	7836	8134	28473	25634	22086	26730
Toplamın oranı	44,8	41,7	37,1	31,0	42,4	37,6	43,1	43,5
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bekârlar	%52	%32,7	%38,9	%26	%48,4	%30,5	%29,2	%31,6
çocuklar	38,9	27,8	29,9	18,5	36,4	24,8	17,0	17,6
ev reisi	4,3	0,7	4,2	3,5	4,3	1,5	4,7	5,2
diğer akrabalar	3,8	2,4	1,9	1,6	3,3	2,2	1,1	1,4
pansiyonerler ve hizmetçiler	5,0	1,8	2,9	2,4	4,4	2,0	6,5	7,4
Evliler	%47,3	%65,5	%59,9	%69,8	%50,8	%66,9	%69,3	%64,5
ev reisi	40,2	0,3	53,3	2	43,8	0,8	64,1	1,6
karı	0,0	56,4	0	60,7	0	57,8		58,5
çocuklar	6,3	7,4	6	6,7	6,2	7,6	4,1	3,8
diğerleri	0,8	0,8	0,5	0,4	0,7	0,7	1,1	0,6
Dullar ve boşanmışlar	%0,7	%1,8	%1,1	%4,2	%0,8	%2,6	%1,5	%3,9

gorilerde %38,9'a karşı %26,0 ile erkeklerinkinden her zaman daha düşük olan kadınların bekârlık oranı, yaşam yerinden ve sosyo-profesyonel kategoriden bağımsızmış gibi görünüyor (en azından bir dereceye kadar). Sayfa 132'deki grafiğin eğrileri, iki grafik arasındaki karşılaştırma erkeklerin ve kadınların durumlarının ne kadar farklı olduğunu gösterirken farklı kategorilerin oranları arasındaki dikkat çekici bir uyarlığı açığa vuruyor[2].

Böylelikle, Lesquire'de saptanan verilere eş değer veriler daha büyük çapta ve farklı bir bölgede gözlemleniyor: Tarımla geçinen ve uzak bölgelerde yaşayan erkekler yarı yarıya bekâr kalma şansına sahipler; kadınlar ise yaşadıkları yere ya da mesleğe bağlı zorunluluklardan kurtuluyorlar. Lesquire hakkında önerilen açıklamalar bütün olayın nedenini açıklama şansına sahip olsalar da etkilerin kimliğinden nedenlerin kimliği çıkarılamaz ve özel koşullara dair sosyolojik bir inceleme gerekir.

NOTLAR:

1) Ele alınan kantonlar şunlardır: Côtes-du-Nord'da Boubriac, Callac, Corlay, Gouerec, Maël-Carhaix, Rosrtrenen, Saint-Nicolas-du-Pelem; Finistère'de Carhaix, Châteauneuf-du-Faou, Huelgoat, Pleyben, Sizun; Morbihan'da Cleguerec, Le Faouet, Gourin, Guémené-sur-Scorff. Aşağıdaki, merkezde 1000 den fazla nüfus barındıran bucaklar incelemeden çıkarılmıştır: Côtes-du-Nord'da Callac, Rostrenen; Finistère'de Carhaix, Châteauneuf-du-Faou, Huelgoat, Pleyben; Morbihan'da Le Faouet, Gourin, Guémené-sur-Scorff. Dolayısıyla, inceleme sahasını oluşturan 123 bucaktan, hepsi kırsal ve belirgin nitelikleri zayıf yoğunlukları (kilometrekare başına ortalama 45 nüfus) olan 114'ü ele alındı.

2) Fransa'nın tamamı için geçerli verilerle bir karşılaştırma yapmak için *Population*, n°2, 1962, s. 232, vd.'ye başvurulabilir.

Resim 1: Sürülen topraklar

Kümesten ve özellikle sürüden sorumlu olmanın yanısıra kadınlar tarla işlerinde, ot biçme, ekin kaldırma, bağ bozmada da önemli bir rol oynarlar. Özellikle tutmak söz konusu olduğunda çok zor bir iş olan hayvanları koşma da onlara düşer.

Resim 2: Lesquire kasabasının batı kesiminin havadan görüntüsü

Kasabanın evleri büyük sokak boyunca aralıksız bir cephe dizisi oluşturarak yığılıyorlar. Evlerin neredeyse hepsi, kuru ot yüklü yük arabalarının geçisi için ayrılmış kemerli kapıyı korumuşlar. Evin arkasındaki iç avluda domuz ahırı, kümes ve tavşan kafesi. Ötede, ahır, sıkma makinası ve ot ambarıyla tahıl ambarı. Sonra, iki yandan bir asma dizisiyle sınırlandırılmış yaklaşık yüz metre uzunluğunda ve evin genişliğindeki toprak şerit.

Resim 3: Lesquire kasabasından bir görüntü

Resim 4: Kasabanın merkezi

Resim 5: Yamaçlardan uzak bir çiftlik

Ev ve tahıl ambarları, bir kale görüntüsü verecek şekilde avluyu dört yanından kapatıyorlar.

Resim 6: Terk edilmiş büyük bir ev.

Resim 7: Tarım şenliği balosu.

Resim 8: Tarım şenliği balosu.

Resim 9: Tarım şenliği balosu.

Ayakta, pistin kenarında, daha yaşlı bir grup sessizce seyrediyor. Dansa katılma arzusuna kapılmış gibi, bazen ilerliyor ve dansçılara ayrılmış alanı daraltıyorlar. Hepsi orada, hepsi bekâr. Tarım şenliğinde herkes "gezinti alanında"dır ve herkes dans eder, "yaşlılar" bile. Bekârlara gelince onlar alışılmıştan fazla dans etmezler fakat daha az fark edilirler çünkü köyün kadınları ve erkekleri, bazıları arkadaşlarıyla çene çalmak, diğerleri gözetlemek, dedikodu yapmak ve olası evlilikler üzerine tahmin yürütmek için gelmişlerdir.

II. Kısım

Yeniden Üretim Stratejileri Sisteminde Evlilik Stratejileri

"Büyük evlat hakkına sahip kişi, yani ilk doğan oğul, toprağa aittir. Toprak onu miras alır."

K. MARX,
Ébauche d'une critique de l'économie politique.

Béarn köylülerinin hem soyun devamını sağlamak hem de üretim araçları üzerindeki haklarını sürdürmek için başvurdukları uygulamaların apaçık *bir düzen* içinde olması, bunun *kurallara* uymanın bir sonucu olduğunu göstermemektedir. Gerçekte, bugün bile hâlâ daha bütün bir etnoloji geleneğinin yakasını bırakmayan ve her bir uygulamayı *yasayı uygulama* olarak ele alma eğiliminde olan hukukşinaslıktan vazgeçmek gerekiyor: Bu bir emrin uygulanması olabilir, ya da uygulamalar kesin olarak oluşturulmuş ve yasal olarak onaylanmış hukuki kurallardan veya ahlaki ya da dini onaylamalarla dolu alışılmış buyruklardan çıkarsanabilirmiş gibi yapan saf bir hukukşinaslık durumunda da bir tasarının uygulanması olabilir[1]; bu uygulama, yapısalcılık durumunda, bilinçdışı örtüsü altında, dil ve söz arasındaki ya da yapı ve uygulama arasındaki ilişkiyi göstererek saf hukukşinaslığın uygulama kuramını müzikal partisyon ve yerine getirme arasındaki ilişki üzerinde yeniden kuran bilinçdışı bir modelin uygulanması da olabilir[2]. Oysa maddi varoluş koşulları ve uygulamaların temel üreticisi ve birleştiricisini oluşturan ailevi eğitimle (yani *habitus*) yerleştirilmiş düzenlemelerin sistemi, bu uygulamaların, etkenlerin ancak yeniden üretebilecekleri biçimde yeniden üretmeye

giriştikleri yapıların ürünüdür; bu etkenler, tüm zamanların (ya da gelenekçi eskilerin dedikleri gibi "kayıp hafızanın") uygulamalarını belirlemiş oldukları için nesnelerin doğasına kayıtlı gibi görünen daha önceden sınanmış stratejileri kendiliğinden ya da daha uygun ya da açıkça daha elverişliymiş gibi bilinçsizce yeniden keşfedeer veya bilinçli biçimde taklit eder. Ve ister malvarlığının bütünlüğü içinde aktarılmasını ve aileyi ekonomik ve toplumsal hiyerarşideki yerinde tutmayı sağlamayı amaçlayanları isterse de soyun biyolojik sürekliliğini ve iş gücünün yeniden üretimini güvence altına almayı amaçlayanları olsun bütün bu stratejiler kendiliğinden bağdaşan olmaktan uzaktır, işlevlerinin üst üste gelmesine karşın, sadece *habitus*, tüm seçimleri, hiçbir zaman eksiksiz ve sistemli açıklamaya ulaşmadan yönlendiren kavramlar sistemi olarak, isterse ancak etnologların hukukşinaslığında ilke olarak varlığını sürdüren "normlardaki" kusur pahasına, özü her durumda korumada zorunlu olan kasuvistiği kurabilir.

Böylelikle, kadınlara sadece mirasın bir kısmınını değil, mirasçı statüsü (er. *hérètè* ve diş. *hérètère*) de verilmesinin oluşturduğu erkeklere ait üstünlük ilkesinin ihlali, *uyarılmış* yani *haberli* gözlemcinin dikkatini, soyun çıkarlarını (toplumsal olarak tanımlanmış) ya da aynı anlama gelen malvarlığının bütünlüğünü korumak için kullanılan bütün stratejilerin üzerinde tutmayı sağlayacak en iyi şeydir. Nasıl ki etnologlar Berberi ve Arap toplumlarının evlilik sistemlerini, diğerleri arasında sadece bir evlilik stratejisini ve en sık rastlanmayanını temsil eden bu tür bir evlilik onlara kaçınılmaz olarak bu sistemin etnolojik geleneğin sınıflandırma bilimlerine göre, ayırdedici çizgisi gibi göründüğü için çapraz kuzinlerle evliliğe indirgemişlerdir, çözümlemecilerin çoğunluğu da, Béarn veraset sistemini, erkek kadar kızı da koruyabilen "büyük evlat hakkı" ile ötekilerden ayırmışlardır, çünkü hukuk kültürü gözlükleri onları, ilkelerin gücünün içinde hâlâ daha kendini gösterdiği bir ilkeler ihlalinden ibaret olan şeyi bu sistemin ayırdedici çizgisi olarak yakalamaya mahkûm etmiştir. Gerçekte, sadece her ne pahasına olursa olsun malvarlığını soyda tutma gerekliliği, erkek çocuk olmamasının yarattığı zorlayıcı nedenin varlığı durumunda ve yalnızca bu durumda soyun devamlılığının temeli olan malvarlığının aktarımının sağlanması görevini bir kadına emanet etmeye dayalı umutsuzluğun çözümüne götürebilir: Mirasçı statüsünün ilk doğana değil ama son doğan bile olsa ilk erkek çocuğa düştüğünü biliyoruz. Mirasa ya da verasete ilişkin kurallar, tıpkı özellikle sistemin elinden kaçmış basit (halihazırdaki ya da gücül) kayıtlar olan noter bel-

gelerinin incelemesine dayandıklarında, gerçek uygulamaların çok uzağında kalan hukuk tarihçileri gibi ya da çoğunlukla Roma hukukundan kalma nesneleşmiş sınıflandırmalar yoluyla, burada tek yönllü veraset ile ikili ya da kadından gelen veraset sistemleri arasındaki sahih ayrımın yaratabileceği türden yanlış sorunlar üretebilecek antropologların yaptığı gibi, geleneksel olarak kabul edilmiş temsil tartışılmaz biçimde tersine çevrilir[3].

Bunun tersine, her şey, evliliğin ideal bir kurala boyun eğmenin ürünü olmadığını ancak, özel bir geleneğin son derece içe atılmış ilkelerini kullanarak, bilinçli olmaktan çok bilinçsiz olarak, bu geleneğin açıkça adını belirttiği özgün çözümlerin birini ya da diğerini üretebilen bir *stratejinin* sonucu olduğunu gösterir. Büyük ya da küçük, kız ya da erkek, her bir çocuğun evliliği her ailede sadece malvarlığının sürdürülmesi için veraset veya evlilik gelenekleriyle sunulan bütün olanakları kullanarak çözebilecekleri özel bir sorunu ortaya çıkarır. İster malvarlığının sürdürülmesini kadınlara bırakmak için Fortes'in çok sevdiği deyişle "soy zincirinin üstünlüğü ilkesi" çiğnensin, ister iki yanlı veraset yönetimindeki kaçınılmaz ödünlerin malvarlığına zararlı sonuçlarını, hukuksal hilelerle olsun küçültme ya da hatta geçersiz kılma amacı güdülsün, ister, daha genel olarak, soy ağacına nesnel olarak kayıtlı ilişkiler, soyun çıkarına yani maddi ya da sembolik sermayenin korunmasına veya arttırılmasına en uygun yakınlaşmaları ya da birleşmeleri, *ex ante* (önceden) veya *ex post* (sonradan) aklamak için, gerekli oyunlara maruz bırakılsın, bütün bu araçların, bu yüce görevin yerine getirilmesinde yararı olacakmış gibi antropolojik hukukşinaslığın sınıflandırmalarının uyuşmaz olarak gördüğü stratejilere başvurulabilir. "X'lerle yakın akraba olduklarını keşfettiler, diyordu bir bilgi veren, bu sonuncular kızlarının Y. oğulla evliliği sayesinde "büyük" olduklarından beri." Soy ağaçlarının özellikle yazısız toplumlarda ancak etnologun yapım çalışmasıyla var olduğu fazlasıyla gözardı ediliyor; bir tek etnolog, yaşıt akrabalar arasındaki ilişkiler bütününün, yani *almaşık olarak kullanılabilecek* bu *ilişkiler sisteminin* sadece bir kısmını oluşturduğu pek çok kuşaktaki akrabalık ilişkileri ağını *totà simul* , yani eşzamanlı bütünlük içinde, *uno intuito* değerlendirilip herhangi bir noktadan itibaren herhangi bir yöne doğru gözden geçirilmesine elveren uzamsal bir şema biçiminde gösterebilir[4]. Somut olarak bakımlı, kalabalık, açılmış, dolayısıyla geçmesi kolay yollar ağı ya da daha iyisi, gerçekten yapılmış ilerlemelerin ve yolların hodolojik alanı, kuramsal olarak olanaklı bütün yolların ve güzergâhların hayali temsili olarak bir

haritanın geometrik alanı için neyse, gerçekten ve bugün için kazanılan, tanınan, uygulanan ve denildiği gibi "iyi tutulmuş" akrabalık ilişkileri de *inşa edilen* soyağacı için odur; ve metaforu uzatırsak, soyağacı bağları, terk edilmiş yollar gibi, ara verilerek kullanıldıklarında bile eğer düzenli bir bakım görmezlerse yok olmakta gecikmeyeceklerdir. Karşılıklı, düzenli ziyaretler, mektuplar, hediyeler vb. ile korunmamış bir ilişkiyi düzeltmenin ne kadar zor olduğu sıklıkla hatırlanır ("Sadece bir şey istemek için arayıp soruyormuş gidiyormuş gibi görünülmez"): Tıpkı armağan alışverişinin, "sen bana-ben sana" tavrının bir tek eşsürem üstünde yan yana getirilebilecekleri için tersyüz edilebilir olduğunu sinik biçimde ifşa ederek hakiki nesnelliğini gizlemesi gibi, sanki kendiğindenmiş gibi hep iyi tutulmuş ilişkilerin devamlılığı da ilişkilerin nesnel işlevini gizler; buradaki ilişkilerin her durumda içerdikleri güvencelerin aralıklı olarak kullanılması bu tür ilişkileri açıkça orataya koyar. İlişkilerin sürdürülmesi açıkça, çok fazla beklentisi olduğundan aynı anda hem onları işler durumda tutacak ve hem de sürekli olarak "işleyerek" görevlerini gizleyemeyecek olanlara düştüğünden, soyağacının reddettiği "kuramsal akrabalar" içinden "yararlı" akrabaların payı, bunun için hiçbir şey yapmaya gerek olmaksızın grup tarafından tanınan hiyerarşilerde yükselindiği ölçüde büyümeye devam eder: Kısacası, kayırmacılık yapanlar akrabalardır. Gerçekte, en büyüklerin en büyük ailelere sahipken "yoksul akrabaların" aile olarak da yoksul olmalarının nedeninin diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da paranın parayı çekmesi olduğunu, kayırmacı geleneğin ve bunu canlı tutmanın "kayırmacılıkta"[5] bulunacak maddi ve simgesel çıkarlara bağlı olduğunu görmek için bütün bu akrabaların, torunların ve torunların torunlarının nasıl olup da güçlülere yöneldiğini sormak yeterlidir.

*

* *

Her bir çocuğun evliliğinin bir aile için bir kağıt oyunundaki bir turun eşdeğerini temsil ettiği farzedilirse, bu turun değerinin (sistemin ölçütlerine göre ölçülen) iki anlamda da oyunun niteliğine, yani alınan kağıtların bütünü olarak, gücü oyunun kurallarına göre tanımlanan çekilen kağıtlara ve az ya da çok ustalıkla bu kağıtları kullanma biçimine bağlı olduğu görülür. Başka bir deyişle, evlilik stratejileri her zaman, en azından en çok kayırılan ailelerde, bir evlilik yapmayı değil "iyi bir evlilik yapmayı", yani kazançları en yüksek noktaya çıkarmayı ve/veya çok özel türden bir anlaşma olarak evliliğin ekonomik ve sembolik masraf-

larını en aza indirmeyi amaçladıkları için, her durumda, anlaşmaya bağlanabilen malvarlığının maddi ve sembolik değeri ile malvarlığı mülkiyetine talip farklı kişilere özgü çıkar sistemlerini, taliplere cinsiyetlerine ve doğum sıralarına göre malvarlığı üzerinde farklı haklar tahsis ederek tanımlayan malvarlığının iletilme biçimi tarafından yönetilirler. Kısaca, veraset biçimi, ailenin, yalnızca değil ama her şeyden önce malvarlığının ekonomik değeriyle saptanan toplumsal hiyerarşideki konumuna göre, aynı aileden gelenlere kökten bağlanmış olan doğum sırası, evlilik şansı gibi ölçütlere göre belirginlik kazanır.

Evlilik stratejisi, ilk ve doğrudan görevi, soyun, dolayısıyla soyun iş gücünün yeniden üretimini güvence altına alacak yolları sağlamak olsa da, nakit para darlığının egemenliği altında olan bir ekonomik dünyada malvarlığının korunmasını da güvence altına almak zorundadır[6]. Geleneksel olarak miras bırakılan malvarlığı payı ve evlilik anında ödenen tazminat birbirine çok bağlı olduğundan, *adot*'nun (*adoutà*'dan, donatma, çeyiz verme) tutarını belirleyen mülkün değeridir; *adot* da, sırası geldiğinde, müstakbel kocanın ailesi tarafından istenen *adot* tutarının mallarının önemine bağlı olmasıyla aynı nedenden, zilyetinin evlilik isteklerini yönetir. Buradan, *adot* aracılığıyla ekonominin, evlilikler ekonomik olarak eş konumdaki aileler arasında gerçekleşme eğiliminde olduğundan, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkileri düzenlediği sonucu çıkar. Kuşkusuz, büyük mülk büyük aile yaratmaya yeterli değildir: Yüceliklerini veya zenginliklerini sadece sertliklerine, çalışma hırslarına ya da utanmazlıklarına borçlu olan ve büyüklerden beklenen, özellikle saygın davranış ve onur duygusu, cömertlik ve misafirperverlik gibi erdemleri göstermeyen evlere hiçbir zaman soyluluk belgeleri verilmez; tersine büyük ailenin saygınlığı yoksullaşmaya dayanabilir[7].

Sadece maddi sermayesiyle değil ama iki soydan, pek çok kuşaktan[8] akrabaların tamamının değeriyle ölçülen sembolik sermayesiyle, onur değerlerine (*aunou*) gösterdiği saygı ve çevrili olduğu toplumsal yargıyla farklı olan bir "soylular sınıfını" köylü güruhtan ayıran zıtlık, denksiz evlenme olarak görülen bazı evliliklerin olanaksızlığını (hukuksal) doğurur. Bu statü grupları ekonomik temellerinden ne bütünüyle bağımsız ne de onlara bütünüyle bağımlıdırlar ve denksiz evlenmenin reddedilmesinde her zaman ekonomik çıkar düşüncesi olsa da, "büyük evden" bir büyük oğul, kendi konumundan biriyle evlenmek için, ekonomik olarak çok daha karlı bir eşi reddedebilirken, "küçük bir ev" kızlarından birini "büyük ailenin büyük oğluyla" evlendirmek için varını yoğunu verebilir

("Kızı oraya yerleştirmek için neler yapmadım! Bunu diğerleri için yapamazdım"). Ancak, kabul edilebilir aykırılık payı her zaman sınırlı ve belli bir eşiğin üstünde kalır, oysa ekonomik farklılıklar, birleşmeleri engeller. Kısacası servet eşitsizlikleri, olası yani meşru eşler alanı içinde, ailesinin statü grupları hiyerarşisi içindeki konumunun nesnel olarak her bireye tahsis etmiş olduğu ayrım noktaları belirleme eğilimindedir ("P.'lerin küçük kızı Madeleine, M.'lere, L.'lere ya da F.'lere gelin gitmeliydi").

Adot aracılığıyla çok eşitsiz aileler arasındaki evlilikleri, ailenin ekonomik bağımsızlık sınırları içinde, evlilik anlaşmasıyla sağlanmaya elverişli *maddi ve sembolik kazancı en yüksek noktaya ulaştırmayı* hedefleyen örtük en uygunluk hesabı sonunda ortadan kaldırma eğiliminde olan ilkeler, evlilik stratejilerini tanımlamak için üstünlüğü erkeklere ve önceliği ağabeylere veren ilkelerle birleşirler. Malvarlığının bütünlüğünün sürdürülmesine verilen mutlak önceliğin soyla ilgili ikinci dilden basit çevirisi olan ağabeye tanınan ayrıcalık ve soyun erkek üyelerine tanınan öncelik, ileride görüleceği gibi, erkeklere, maddi ve simgesel kazancın en yüksek noktaya ulaştırılması arayışının neden olabileceği "aşağıdan yukarıya evlilikleri" yasaklayarak katı bir denk evliliği desteklemeye yardımcı olur: Ağabey, sadece, *adot*'yu bir gün geri ödemek zorunda kalma endişesiyle değil, ama ve özellikle eve değin yetki ilişkilerinin yapısındaki konumu tehdit altına gireceği için de ne çok yukarıdan, ne de, denksiz evlenmeyle onurunu kaybedeceği ve kardeşlerin çeyizini vereme durumuna düşeceği korkusuyla çok aşağıdan bir evlilik yapamaz; risklere ve denksiz evlenmenin maddi ve simgesel maliyetine ağabeye göre daha az meydan okuyabilen kardeşe gelince o da, egemen olan ve aşağılayıcı bir duruma maruz kalmadan açıkça kendi durumunun üstünde bir evlilik yapma eğilimine kendini daha fazla kaptıramaz. Maddi ve simgesel sermayenin arttırılmasını, korunmasını ya da israfını belirleyebilen evlilik köylü ailelere, parasal değiş tokuşlarla aynı anda toplumsal hiyerarşide birleşmiş ailelerin konumunu doğrularken bu hiyerarşiyi de yeniden doğrulamaya özgü simgesel değiş tokuşların gerçekleşmesinde en önemli fırsatlardan birini sunduğu için, hiç kuşkusuz, üretim biçiminin sürerliliğinin sınırları içinde, bütün toplumsal yapının dinamiğinin ve statiğinin kaynağında bulunuyordu.

Bilgi verenlerin ideal normu betimlemek ya da noter tarafından incelenmiş ve yeniden yorumlanmış eşsiz durumun hesabını vermek için ödünç aldıkları hukuksal söylem, bu konularda tek usta olan (sözcüğün

iki anlamıyla da) ailelerin karşıt risklerde yön bulmayı denerken kullandıkları karmaşık ve ince stratejileri, kendileri de neredeyse matematiksel formüllere indirgenebilir olan yüzeysel kurallara indirger: Her bir erkek ya da kız kardeş, genelde evlilik sırasında, neredeyse her zaman mülkün ufalanmasını önlemek için para olarak ve istisnai olarak küçük bir toprak biçiminde verildiğinden (önceden belirlenmiş bir tutarın ödenmesi karşılığında her zaman kurtarılabilecek basit bir ölü-rehin), topraktan vazgeçmeleri karşılığında kardeşlere verilen bir tazminat olduğu halde çoğu zaman haksız yere bir çeyizle özdeşleştirilen *adot*'ya, malvarlığının belirlenen bir kısmı üzerinde hak sahibidir[9]. Ancak, yine burada da, kayıt kütüğünü soyağaçlarının yerine koyarak, tek düşüncesi malvarlığının bütünlüğünü korumak olan aile reisine sadece *son* bir çare sunan bir yöntemi, evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin mekanik modelleri kadar gerçekdışı bir "veraset düzenin" evrensel uygulama normaları gibi sunacak olan hukukşinaslıktan sakınmak gerekir[10]. Aşırı nakit para darlığı (en azından bir yanıyla, zenginliğin ve toplumsal statünün her şeyden önce mülkün boyutuyla ölçülmesine bağlı olan), geleneğin sunmuş olduğu, ödemeleri, bazen anne ve babanın ölümüne kadar pek çok yıla yayma olanağına karşın tazminatın ödenmesinin bazen olanaksız olmasına neden olurdu: O halde, kardeşlerden birinin evliliği veya anne ve babanın ölümü sırasında paylaşımda karar kılmak yani *adot*'ları ödemek için satılmış ya da *adot* olarak verilmiş toprakları geri satın almak için gereken parayı bir gün toplayarak malvarlığının bütünlüğünü yeniden kurmak umuduyla *adot*'ları toprak olarak ödemek zorunda kalınınıyordu[11].

Ancak, *eğer* adot ve onun aracılığıyla evlilik, bütünüyle ve her durumda, malvarlığının değerine ve meşru mirasçı sayısına bağlı olsaydı ve eğer, oybirliğiyle büyük bir yıkım olarak görülen paylaşma tehdidini uzaklaştırmak için başka yollar bilinmeseydi, aile mülkü çok kötü korunmuş olurdu[12]. Gerçekte, söylendiği gibi, "büyük oğulu yetiştiren" anababadır ve bilgi veren çeşitli kişiler daha eski bir dönemde, oranlar herhangi bir kurala bağlı olmadığı için, babanın kardeşlere verilen üstenin tutarına kendi keyfine göre karar verdiğini belirtiyorlar; her durumda, pek çok ailede, genç çiftin, "yaşlıların" ölümüne kadar her türlü bilgiden ve doğal olarak da para işleri üzerindeki her türlü yetkiden (hayvan satışları gibi önemli ticari işlemlerden elde edilen para evin yaşlı sahibesine emanet edilir ve dolaba –*lou cabinet* – "kaldırılır") yoksun bırakıldığını bildiğimiz için, hukuksal kuralların hiçbir zaman harfi harfine uygulanmamış

olduğunu düşünebiliriz, elbette hukukça ve noterlerce tanınan durumlar dışında, yani hastalık durumunda, ya da öncesindeki bir *hukuksal kötümserliğin* ortaya çıkardığı ve sözleşmelerde *her zaman* öngörülmüş, istatistiksel olarak istisnai durumların dışında[13]: Gerçekten de, baba her zaman, nakit parayla yapılan bağışlar ya da itibari satışlarla (*ha bente* "satış yapmak") az ya da çok gizli olarak, çocuklarından birini ya da ötekini kayırmak için kurallarla (medeni kanundan başlayarak) oynama özgürlüğüne sahiptir. Hiçbir şey, bazen, ailelerin, mülkün paylaşımını engellemeye yönelik, çocuklardan birinin evliliği sırasında sıklıkla kibarca gerçekleştirilen "mirasçı atama" (bu atamanın noter önünde bir anlaşmayla onaylanmasını engellemez), bazen de vasiyet (1914'te, pek çok kişi savaşa giderken böyle yaptı) gibi "düzenlemelerini" adlandırmak için kullanılan "paylaşım" sözcüğüne kapılmaktan daha safça olmazdı: Mülke değer biçildikten sonra aile reisi, her birinin, yaşça en büyük olmak zorunda olmayan mirasçının[14] ve miraşçı için Yasanın ve hatta geleneğinkilerden daha avantajlı hükümlere çoğu zaman kendi istekleriyle razı olan ve bu usulün vesilesi olan evlilikleri sırasında, diğerlerinin eşdeğerini ya kendi evlilikleri ya da anne ve babalarının ölümü sırasında bir bağış alan kardeşlerin haklarını saptardı.

Ancak, yasaları ihlal ve sözde veraset kurallarına göre düzenlenmiş aykırı davranış örneklerini çoğaltmak da yine hukuksal tuzağa düşmektir: Eski gramercilerin düşündükleri gibi "istisnanın kuralı doğruladığı" kesin değilse de, istisna her durumda, kuralın *varlığına* saygınlık kazandırma eğilimindedir. Oysa malvarlığının bütünlüğünü korumak ve her bir evlilikte saklı olan malvarlığına sahip çıkmaya ilişkin rekabetçi ilişkiler bütünü olarak mülkün ve ailenin bölünmesi güçüllüklerini uzak tutmak için bütün yolların iyi olduğunu gösteren uygulamaları ciddiye almak gerekir. Her şey sanki bütün stratejiler az sayıda örtük ilkeden doğuyormuş gibi gerçekleşir. İlki, erkeklerin kadınlar üzerindeki önceliği, eğer mülkiyet hakları bazen kadınlar aracılığıyla iletilebilirse ve eğer mallardan oluşan belirli bir bütüne sahip çıkmayla tanımlanan tekelci grup, yani aile ("ev") soyut olarak cinsiyetlerine bakılmaksızın malvarlığı üzerinde mülkiyet haklarına sahip kişiler topluluğuyla özdeşleştirilebilirse, mirasçı statüsünün, kızlar kendilerinden genç bile olsa bir erkek çocuğun varlığıyla doğum sıraları ne olursa olsun kız kardeş statüsüne yargılı kılındığından, ancak, görüldüğü gibi, son çare olarak, yani hiç erkek olmadığında kızlara düşebilmesine neden olur; bu durum, malları elinde tutan ve soyadının, ünün ve topluluğun çıkarlarının teminatı "aile reisi" (*capmaysoué*) sta-

tüsünün sadece mülkiyet üzerindeki hakları değil ama tamamen siyasal olan topluluk içinde yetki kullanma ve özellikle aileyi diğer gruplarla olan ilişkilerde temsil etme ve ilişkiye sokma hakkını da kapsadığı bilindiğinde anlaşılır[15]. Sistemin mantığı için bu hak tek bir adama, ya aile erkeklerinin (*agnat*'ların) büyüğüne ya da onun olmaması durumunda kadınlar aracılığıyla mirasçı olmuş ve soyun vekili olarak belli durumlarda, mülkünü vererek onu kendine mal eden "eve" soyadını feda etmek zorunda kalan mirasçı kadının kocasına geçer (anne ve babanın ölmesi durumunda)[16]. İkinci ilke, ağabeyin kardeşler üzerindeki üstünlüğü, malvarlığını, ailenin ekonomik ve siyasal kararlarının asıl öznesi yapma eğilimindedir[17]. Aile reisinin malvarlığının çıkarlarını gösteren çıkarlarının kimliğini saptamak, onun malvarlığındaki kimliğini tanımak için, kesin ve açık herhangi bir normun sunacağından daha çok fırsat sunar. Büyük oğula verilen toprak yetkisinin bölünemezliğini ileri sürmek, toprağın bölünemezliğini öne sürmek ve büyük oğulu onun koruyucusu ve teminatı olmaya azmettirmektir[18]. Kısacası, grubun temel buyruğuna, malvarlığının bütünlüğünün sürdürülmesine uygun uygulamaların ana doğrusal bir yapısını yerine oturtmak için, toprağın büyük oğula, büyük oğulun da toprağa ait olmasına, dolayısıyla toprağa miras olarak onu miras alanın kalmasına neden olan temel denklemi ortaya çıkarmak yeterlidir.

Ancak, aile tarafından yapılan ve büyük oğula ve özellikle de büyük evden gelene, sırasına bağlı ayrıcalıkları ve ödevleri ara vermeksizin hatırlatan grup tarafından hiç durmaksızın pekiştirilen kafasına sokma çalışmasına rağmen kimlik tanımanın her zaman gerçekleştiğine ve her zaman çatışmasız ve dramsız biçimde gerçekleştiğine inanmak saflık olur. Kafasına sokma ve kültürel yeniden üretim girişiminde yaşanan başarısızlıklar yüzünden sistem hiçbir zaman bir mekanizma gibi işlemez, ayrıca bu sistem ne ödev ve duygu arasındaki çatışmalar olarak yaşanabilecek düzenlemeler ve yapılar arasındaki çelişkileri ne de kişisel çıkarların, toplumsal uygunlukların sınırları içinde doyurulmasını sağlamaya yönelik kurnazlıkları gözardı etmez. Böylikle, başka durumlarda, kendi isteklerini doyurmak için (örneğin en gözde çocuklarının kendisi için birkaç kuruş biriktirmesine izin vererek)[19] gelenekle bizzat oynayabilen anne ve babalar, denksiz evlenmeleri yasaklamak ve duyguları çiğneyerek, toplumsal yapıyı ailenin bu yapı içindeki konumunu kollayarak korumaya en uygun birleşmeleri kabul ettirmekten, kısacası büyük oğulun ayrıcalığının bedelini, kendi çıkarlarını soyundakilerinin buyruğuna vererek ödemesini sağlamaktan sorumlu olduklarını hissediyorlardı: "100

frank için evlilikten vazgeçildiğini gördüm. Oğlan evlenmek istiyordu. 'Kardeşlere nasıl ödeme yapacaksın? Eğer evlenmek istiyorsan çek git.' Tr.'lerin evinde beş kız kardeş vardı, anne ve baba ağabeyi sürekli kayırıyorlardı. 'Tuzlu etin' iyi kısmını ve diğer her şeyi ona veriyorlardı. Ağabey annesi tarafından çoğu zaman şımartıldı, ta ki evlilikten bahsedinceye kadar... Kız kardeşlere et yoktu, hiçbir şey yoktu. Ağabeyi evlendirme zamanı geldiğinde, üç kız kardeş zaten evliydi. Oğlan La.'dan meteliksiz bir kızı seviyordu. Babası ona şöyle dedi: 'Evlenmek mi istiyorsun? Kız kardeşlerin (için çeyiz) verdim, diğer ikisine çeyiz vermek için para getirmen lazım. Kadın kap kacak dolabına konsun[20] (yani süs olsun diye) diye yaratılmamıştır. Kızın hiç bir şeyi yok, ne götürecek?' Oğlan E. adlı başka bir kızla evlendi ve 5000 franklık bir çeyiz aldı. Evlilik yürümedi. Ağabey kendini içkiye verdi ve çöktü. Çocuğu olmadan öldü"[21]. Anne ve babaların isteğine karşı gelerek evlenmek isteyenlerin, başka bir erkek ya da kız kardeşin lehine olacak biçimde, kendilerini mirastan yoksun bırakılma tehlikesine atarak evi terketmekten başka çareleri yoktu. Ancak, sınıfının en tepesinde bulunmaktan sorumlu olan büyük evin ağabeyi topluluğun bütün normlarına aykırı bu uç çözüme herkesten daha az başvurabilirdi: "Lesquire'ın en büyük ailesi olan Ba.'ların büyük oğlu evden ayrılamıyordu. Mezrada ceket giyen ilk kişi olmuştu. Önemli bir kişiydi, belediye meclisi üyesiydi. Gidemezdi. Dahası gidip hayatını kazanma yeteneğine sahip değildi. Çok *enmoussurit* (*moussu*'den "*enmonsieuré*", beyefendi) idi." (J.-P. A.) Üstelik, anne ve baba hayatta oldukları sürece mirasçının mülk üzerindeki hakları, onun sınıfına tutunma yollarına sahip olamayacağı ve kardeşlerden ya da aşağı sınıftan ağabeylerden daha az özgürlüğe sahip olacağı biçimde gizilgüç olarak kalırdı: "Baba paraları çok yavaş akıtırdı... Genelde dışarıya bile çıkamazlardı. Gençler çalışır, yaşlılar parayı alıkoyardı. Bazıları, biraz cep harçlığı kazanmaya dışarıya giderler; bir süre arabacı ya da gündelikçi olarak çalışırlardı. Böylelikle, istedikleri gibi kullanabilecekleri biraz paraları olurdu. Bazen, askere gitme vesilesiyle, kardeşe birkaç kuruş (*u cabau*) verilirdi: Ya işleyebileceği küçük bir tarla parçası, ya iki koyun, ya da bir inek, ona para kazandırabilecek bir şey. Böylelikle, bana da bir arkadaşıma *gasalhes* olarak emanet ettiğim bir inek verilmişti. Ağabeylerin genelde hiç paraları olmazdı ve dışarı çıkamazlardı. Anne ve baba "bir gün her şey senin olacak" [22] (*qu'at aberas tout*) derlerdi ve bu arada hiçbir şeyi ellerinden bırakmazlardı. " Böylelikle, en sık rastlanan durumda, anne ve babanın çıkarları soyunkilerle kesiştiğinde, soyun sürdürülmesinin temel aracını

oluşturan anne ve babanın yetkisi, kendi meşru amacına ters düşebilir ve ne anne ve babasının gücüne karşı başkaldırabilen ne de duygularından vazgeçebilen[23] ağabeyleri, reddedilen bir evliliğe karşı çıkmanın tek yolu olarak, bekârlığa yöneltebilirdi.

Ancak, otoritenin bireysel duygulara gem vurmak için kendini ısrarla ortaya çıkardığı, bu her zaman istisnai patolojik durumları incelerken, eyleyenlerin konumlarının nesnel yapılara uyduğu, bu arada da bu kendiliğinden "uygunluk" sağlandığından uygunluklara dair herhangi bir başvurunun akla gelmediği için normun örtük kaldığı diğer durumları unutmamalıyız. Sistemin ayrıcalıklı kişisi olan mirasçıdan rahatça elde edilemeyen bir şey, toprak kanunu yüzünden feda edilen kardeşlerden nasıl elde edilebilir? Kuşkusuz, evlilik stratejilerinin özerkleştirilmesinin de gösterdiği gibi, şunun unutmamak gerekir: Doğurganlık stratejileri, ilk doğan çocuğun erkek olmasını sağlayan biyolojik raslantının yardımıyla, veraset tek çocuğa kaldığında, bu zorluğu ortadan kaldırır ve çözer. Gerçekten de anne ve babalar, çekmiş oldukları kağıtlardan memnun olduklarında, kağıt sayısını sınırlayarak kağıt dağıtma üzerine etki yapabilirler: Kağıtların ortaya çıkma sırası yani ilk doğanın kız ya da oğlan olmasını sağlayan biyolojik rastlantı bundan dolayı büyük önem taşır. Yeniden üretim stratejilerinin farklı türleri olan evlilik stratejilerini ve üreme stratejilerini birleştiren ilişki, ilk durumda çocuk sayısının orada sınırlandırılmasına ve ikinci durumda sınırlandırılmamasına yol açar. Bir kızın dünyaya gelişinin hiçbir zaman coşkuyla karşılanmamasının nedeni ("Bir evde bir kız doğduğunda, der atasözü, temel direklerden biri devrilmiş demektir") bu kızın her durumda kötü bir kağıt anlamına gelmesidir; oysa kız aşağıdan yukarıya doğru giderek oğlana dayatılan toplumsal engelleri tanımaz ve ayrıca hem fiili hem de hukuki olarak kendi konumundan yukarıda biriyle evlenebilir: Mirasçı kız yani tek kız (her zaman "erkek bir mirasçıya" sahip olma umudu olduğundan çok nadir rastlanan bir durum) ya da bir ya da pek çok kızkardeşin ablası, bir ağabeyle evlilik durumunda "ev" nerdeyse bir diğerine eklenmiş olacağından ve bir kardeşle evlilik durumunda eve dair yetki (en azından anne ve babanın ölümünden sonra) bir yabancıya bırakılacağından, malvarlığının korunmasını ve aktarılmasını ancak soyu tehlikeye atarak sağlayabilir; bir kızkardeş ancak, bir erkek kardeşte olduğu gibi, ne onun çok uzağa gitmesi ne de sunacağı iş gücü getireceği yükle orantılı olmadığından evde bekâr kalması isteneceği için evlendirilebilir, dolayısıyla çeyizlendirilebilir[24].

Şimdi de, sırası ne olursa olsun, soyun devamında erkek bir çocuğun bulunması durumunu ele alalım: Mirasçı tek çocuk olabilir ya da olmayabilir, bu son durumda bir erkek kardeşi veya bir (ya da birçok) kız kardeşi ya da bir (ya da birçok) erkek ve bir kız kardeşi (ya da değişken oranlarda birçok erkek ve/veya kız kardeşi) olabilir. Bizzat, eşdeğer stratejiye sahip çok sayıda farklı oranda başarı sunan bu oyunlardan her biri, değişik oranlarda kolay ve değişik oranlarda karlı stratejilere izin verir. Mirasçı tek çocuk olduğunda[25] evlilik stratejisi zengin bir kız kardeşle evlilik aracılığıyla olabildiğince yüksek bir *adot*'nun elde edilmesinden başka bir şeyi hedeflemez; eğer, blöf stratejileriyle bile olsa (tanıdıklardan oluşan bir dünyada her zaman çok zor ve çok risklidir bu) evlilikten beklenebilecek maddi veya simgesel kârın en yüksek noktasına çıkarılmasına yönelik arayış ancak orantısız bir evliliğin ya da, söylendiği gibi, yukarıdan aşağıya bir evliliğin içerdiği ekonomik ve siyasal risklerle sınırlanıyorsa, bu gelir karşılıksızsız bir gelirdir (birleşmelerdeki denksizlikler dışında). Ekonomik risk, kocanın ya da karının çocuk doğmadan önce ölmesi durumunda istenebilen ve olasılığıyla orantılı olmayan endişeler yükleyen çeyiz iadesiyle vermeyle, *tournedot*'la gösterilir: "Büyük bir ailenin kızıyla evlenen bir adam düşünelim. Kız ona 20 000 franklık bir çeyiz getiriyor. Ailesi adama şöyle diyor: '20 000 frangı alıyorsun, iyi bir iş yaptığına inanıyorsun. Gerçekte kendini kapının önüne koyuyorsun. Bu çeyizi sözleşmeyle aldın. Bir kısmını harcayacaksın. Başına bir kaza gelecek. Geri ödemek zorunda kalırsan nasıl ödeyeceksin? Ödeyemeyeceksin.' Evlilik pahalıdır, düğün masraflarını karşılamak, evi hazırlamak vb. gerekir. " (P. L.) Genel olarak, eşlerden birinin ya da ötekinin çocuk doğmadan önce ölmesi korkusuyla *adot*'ya dokunmaktan kaçınılırdı[26]. Siyasal olarak adlandırılabilecek risk kuşkusuz, bütün uygulamaların temel ilkelerinden birine dokunduğu için stratejilerde daha doğrudan hesaba katılabilir: Kültürel geleneğin erkeğin yararına kurduğu ve bir evliliği değerlendirmek için eril bakışı gerektiren ("yukarıdan aşağıya" üstü kapalıca her zaman aşağı sınıftan bir erkek ile yukarı sınıftan bir kadın arasındaki evlilik anlamına geldiğinden) simetrisiz nedeniyle, ekonomik engeller dışında, küçük aileden büyük kızın büyük aileden küçük oğulla evlenmesine hiçbir şey engel olamaz, oysa küçük aileden büyük oğul büyük aileden büyük kızla evlenemez; aynı nedenle ekonomik zorunluluk yüzünden yapılan evlilikler içinde sadece kültürel keyfiliğin erkeğin yararına kurduğu simetrisizliğin, eşlerin ekonomik ve toplumsal durumları arasında bulunan aynı anlamdaki simetrisizlik ile iki katına

çıktığı birleşmelerde tamamen tanınmaktadır. Gerçekten de *adot*'nun tutarı yükseldikçe, dışarıdan gelen eşin konumu da güçlenirdi. Görüldüğü gibi evdeki yetki ekonomik güçten bir dereceye kadar bağımsız olsa da, *adot*'nun tutarı otoritenin aile içindeki dağılımının ve kayınvalidenin ve gelinin, onları karşı karşıya getiren yapısal çatışma içinde sahip oldukları gücün temellerinden birini oluşturur[27] –böylelikle, içerinin sahibesi olarak başka durumlarda, "yukarıdan aşağıya" bir evliliği engellemek için yetkisi dahilindeki bütün yolları kullanabilen anne, yeni ailesine "evin sahibesi" (*qu'ey entrade daune*) olarak girdikleri söylenen[28], büyük ailelerden gelen bu genç kızlara göre, aşağı tabakadan bir genç kızın onun otoritesi önünde daha kolaylıkla eğileceğinin bilincinde olarak oğlunun çok yukarıdan bir kadınla (bir dereceye kadar) evliliğine karşı çıkan ilk kişi olurdu. "Aşağıdan yukarıya evlilik", grubun erkek üyelerine toplumsal yaşamda olduğu kadar işte ve ev işlerinde de tanıdığı üstünlüğü tehdit eder ve anne, otoritesini yani ev sahibesi olarak çıkarlarını koruyarak soyun çıkarlarını dış tecavüzlere karşı korumaktan başka bir şey yapmaz[29].

Simetrisizlik riski hiçbir durumda, büyük oğulun kalabalık aileden bir kız kardeşle evlenmesi durumunda olduğu kadar büyük değildir: Evlilik aracılığıyla verilen *adot* ve malvarlığından pay arasındaki yaklaşık eşdeğerlik (*adot* sözcüğünün ikiz anlamının gösterdiği) dolayısıyla, birleşme şansı olan mülkler arasında zaten eşit olan şeyler nedeniyle çok zengin ancak çok kalabalık bir aileden bir genç kızın *adot*'su orta sınıf bir ailenin tek küçük kızınınkinden daha yüksek olamayabilir. Öyle ise getirilen *adot*'nun değeri ile ailenin malvarlığının değeri arasında görünürde kurulan denge, otorite ve otorite iddiasının köken ailenin maddi ve simgesel sermayesine olduğu kadar çeyizin tutarına da bağlı olduğu oranda, çatışmalar doğurucu bir karşıtlığı gizleyebilir. Büyük oğulun büyük kızla evliliği, özellikle kadın mirasçı lehine bir simetrisizlik olduğunda, aile içindeki siyasal otorite sorusunu ortaya çıkarır. Bu tür evlilik, iki komşuyu bir araya getirerek iki mülkü birleştirdiği durumun dışında, eşleri meskenin saf ve basit ayrılığına yerleştirmediğinde, iki yuva arasındaki istikrarsızlığa yerleştirme eğilimindedir. Diğerlerinde olduğu gibi burada da söz konusu olan mesken konusundaki açık ya da gizli çatışma da, soylardan birinin ya da ötekinin egemenliği, bir "evin" ve o eve bağlı soyadının yok olmasıdır[30]. Belki, ev üzerindeki yetkinin ekonomik temelleri sorusuna orada, diğer yerlere göre daha gerçekçi olarak yaklaşıldığından[31] ve bu arada temsiller ve stratejiler nesnel gerçeğe daha yakın olduğundan, Béarn

toplumu, çok sıklıkla iyi duygulara teslim edilmiş aile sosyolojisinin siyaset sosyolojisinin özel bir durumundan başka bir şey olamayacağını salık verir: Eve dair güç ilişkilerinde eşlerin konumu ve Max Weber'n deyişiyle, aile otoritesi yani ev işlerinde meşru yetki kullanımı tekeli için yarıştaki başarı şansları, hiçbir zaman getirmiş oldukları maddi ve simgesel sermayeden (doğası dönemlere ve toplumlara göre değişebilir) bağımsız değildir.

Ancak her şeye karşın tek mirasçıya bir dereceye kadar nadir rastlanır. Diğer durumlarda, kardeşlere verilebilecek *adot*'nun tutarı, dolayısıyla yapacakları evlilik ve hatta evlenip evlenemeyecekleri büyük oranda mirasçının evliliğine bağlıdır: Bu nedenle, bu durumda doğru strateji, gelinin ailesinden, paylaşıma ya da mülkü ipotek ettirmeye başvurmaksızın ve bununla birlikte mülk üzerinde aşırı ya da imkânsız bir çeyizi geri ödeme tehdidi oluşturmaksızın erkek kardeşlerin ve/veya kız kardeşlerin *adot*'sunu ödemeye yetecek bir *adot* almaya dayanır. Bu, her evliliği özerk bir birim olarak ele alan antropolojik geleneğin tersine, bir ailenin çocuklarından birinin evliliğine yatıracağı ekonomik ve sembolik sermaye büyük oranda bu değiş tokuşun ailenin evlilik tarihi içindeki, konumuna bağlı olduğundan, her evlilik sözleşmesinin ancak bir dizi maddi ve simgesel değiş tokuş içerisindeki bir dönem olarak anlaşılabileceğini ilk bakışta söylemektir[32]. Görünüşe rağmen, bir kız kardeşi (ya da kız kardeşleri) olan ağabeyin durumu bir erkek kardeşi (ya da erkek kardeşleri) olanınkinden çok farklıdır: Bütün bilgi verenlerin kendiliklerinden belirttikleri gibi, evlilik şanslarını arttırmak amacıyla kızların *adot*'sunun hemen her zaman erkeklerinkinden daha yüksek olmasının nedeni, görüldüğü gibi, bu yararsız ağızları en kısa sürede evlendirmekten başka çıkış yolu olmamasıdır. Küçük oğulların durumunda strateji, öncelikle kol gücünün malvarlığı için sadece yararlı olabilecek biçimde toprağa olan açlığı artırması ölçüsünde karmaşıktır. Buradan, küçük oğulu (değilse bile, belki büyük ailelerde ilk küçük oğulu) evlendirmede, küçük kızı ya da hatta büyük oğulu evlendirmeye göre daha az acele edildiği sonucu çıkar. Küçük oğul bir mirasçı kadınla evlendirilebilir; bu en olağan ve çıkarlar en uygun, değilse de soyun çıkarlarına en uygun olanıdır. Eğer aynı sınıftan bir ailede evlenirse (bu en sık rastlanan durumdur), kısacası iyi bir *adot* getirirse ve dölleyiciliği ve yaptığı işle kendini kabul ettirirse, onurlandırılır ve gerçek sahip muamelesi görür[33]; tersi durumda, yani "aşağıdan yukarıya" evlendiğinde, her şeyini, *adot*'sunu, işini ve bazen soyadını (örneğin Jean Casenave "Yan dou Tinou"ya, Tinou evin-

den Jan'a dönüşür), kayınvalide ve kayınpederinin "efendisi olarak kalmayı" istedikleri yeni eve feda etmek zorundadır[34]. Bir yandan, bazen kısır, *esterlou*, "açlığın susuzlukla evliliği" (en yoksulların ancak karılarıyla birlikte "yatılı hizmetçi" *baylets a pensiou*,olarak işe girerek elinden kurtuldukları) olarak adlandırılan bir kız kardeşle evliliğin iyi ya da kötü olasılıkları karşısında geri adım atmayanların sayısı çok az olduğundan ve diğer yandan baba evinde kalarak yeni bir yuva kurma olanağı ağabeye ayrılmış bir ayrıcalık olduğundan, emekle toplanan birkaç kuruşla (*lou cabau*) arttırılan *adot*'ları sayesinde mirasçı bir kızla evlenmeyi başaramayanlara kente ya da Amerika'ya doğru gitmek ve bir meslek sahibi olmak ve bir iş kurmak umudundan veya bekârlıktan ve kendi evinde ya da başkalarının evinde (en yoksullar için) hizmetçilikten başka yol kalmıyordu[35]. Ailenin bakış açısından, evliliği çok daha az masraflı ve bekârlığı karşılaştırılamaz biçimde daha yararlı olduğu için, erkek kardeşin kız kardeşe son derece tercih edilebilir olması anlaşılır. Hiç kuşkusuz aile ne kadar genişse oğlanların sundukları yarar o kadar büyüktür: Üç ya da dört kız kardeşin evliliği gerçekten de, en zengin ailelerde bile, mülkün bölünmesine yol açmaya kadar gidebilecek neredeyse başa çıkılamaz zorluklar yaratır. Bu, bütün sistemin, en sonunda, doğurganlık stratejilerine dayandığını söylemektir[36]: Bunun olumsuz bir kanıtı, her durumda oyun dışına çıkarılmış küçük mal sahiplerinin, hizmetçilerin, günlük işçilerin ailelerinin aşırı büyüklüğüyle kendi kendilerini oyun dışına atmalarında görülür.

Kısacası, erkek kardeşleri evlendirmekte acele edilmediğini ısrarla söylemek gerekir: Bunun için çok az çaba gösterilir ve evliliğe güdümlü bir evrende, bu ihmalkarlık onların evlilik şanslarını büyük ölçüde zayıflatmaya yeterlidir. Çeyiz verme, kardeşin ağabeyin yanında birkaç yıl boyunca çalışması veya onunla gerçek bir iş sözleşmesi imzalaması ya da hatta payında bir artış umut etmesi koşuluna bağlanabilir. Kuşkusuz, bir erkek kardeş için, başarılamamış evlilikten, onu bilinçli ya da bilinçsiz olarak, en azından bir süre için "maaşsız hizmetçi" olarak evin hizmetinde tutmaya zorlayan ailelerin işbirliğiyle evlilik "yaşını geçirten" acımasız alışkanlığa[37] kadar çok sayıda bekâr kalma biçimi vardı. Kente hayatını kazanmaya giden ya da Amerika'da servet aramaya giden kişi ile evin yükünü arttırmaksızın ve mülke zarar vermeksizin iş gücünü beraberinde getirerek evde kalan kişi karşıt yollardan, malvarlığının korunmasına katkıda bulurlardı[38]. Çocukluktan itibaren aşılanan geleneksel değerleri ve kardeşler arasındaki görevlerin ve yetkilerin bölünmesini benim-

seme, ailenin malvarlığına, eve, toprağa, aileye ve özellikle belki de ağabeyin çocuklarına bağlılık, birçok erkek kardeşi, Le Play'in görkemli işlevsel formülüne göre, "ailevi şevinçlerle bekârlığın huzurunu sunan" bu yaşamı kabul etmeye itebilir[39]. Evde kalan küçük oğul sıklıkla "ailenin üyesi" muamelesi gören, özel yaşamını işgal edilmiş ve patronunun aile yaşamıyla bağlanmış gibi gören, kendini, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, zamanının ve özel duygularının önemli bir kısmını sonradan edindiği ailesine ve özellikle çocuklara yatırmaya cesaretlendirilmiş olarak bulan ve çoğu zaman, aile yaşamına katılmayla sağlanan ekonomik ve duygusal güvenliğin bedelini evlilikten vazgeçerek ödemek zorunda olan hizmetçinin "ideal" sınırını (ailenin yani sistemin bakış açısından) temsil eder; çünkü her şey onu kendine ait olarak görmekte haklı olduğu bir aileye yatırım yapmaya ve hatta aşırı yatırım yapmaya iter[40]. O halde, küçük oğul, deyiş yerindeyse *yapının kurbanı*'dır, yani kolektif varlık ve ekonomik birim olan, ekonomik bütünlüğüyle tanımlanan kolektif varlık olan "evi" çok çeşitli koruma önlemleriyle çevreleyen bir sistemin toplumca atanmış, dolayısıyla da bu durumunu kabullenmiş bir kurbanıdır.

*

* *

Her şey, evlilik stratejileri üreme stratejilerinin başarısızlıklarını düzeltmeyi hedefliyormuş gibi cereyan ediyor: Örneğin çok kalabalık ve kızlar yönünden çok yüklü soyların özel durumunda olduğu gibi, en iyi oyuncunun bile onlarla ya da onlara karşı hiçbir şey yapamadığı oyunlar vardır. Evlilik stratejileri sanatında kendini gösteren ustalık söylemin düzenine giremez çünkü *kaza dışında*, onları çözmeye ya da aşmaya yönelik norm gibi, kendileri de etik ve pedagojik sistemin öğütlerinde ve kurallarında yazılmış ve değiştirilmiş yaşam koşullarıyla aşılanan, toplumsal olarak üretilmiş bu türden bir içgüdü olan *habitus*'un "başarısızlıklarından" doğan ödev ve duygu, akıl ve tutku, kolektif çıkar ve bireysel çıkar çatışmalarını ortadan kaldırmaya yönelir. Yapılar ve duygular arasındaki ilişkilerin sorgulanmasının ne kadar yapay ve basitçe dışa bağlı olduğu anlaşılıyor: Bireyler ve hatta aileler sadece, en açık biçimde itiraf edilebilen erdem, sağlık ve kızların güzelliği, oğlanların saygınlığı ve çalışma şevki gibi ölçütleri, bu kılık değiştirmeler içinden sistemin mantığı içinde gerçekten anlam taşıyan ölçütleri, yani malvarlığının değeri ve *adot*'nun tutarını saptamayı yine de bırakmaksızın, tanıyabilirler. Sistemin, durumların büyük bir çoğunluğunda, işleyişinin gerçek ilkeleri açı-

sından en az anlamlı ölçütler temeli üzerinde işlemesinin nedeni öncelikle, ailevi eğitim sistem açısından birincil ölçütlerle eyleyicilerin gözündeki başlıca özellikler arasında çok sıkı bir karşılıklı bağıntı sağlamak eğiliminde olmasıdır: Nasıl ki büyük evin ağabeyi herkesten çok "onurlu adam" (*homi d'aunou*) ve "iyi köylü" erdemlerinin canlı örneği olmak zorundaysa, "iyi kadın mirasçı" ya da "iyi kız kardeş" de, kendine küçük aileden kızlara bırakılmış küçük erdemden yaralanma hakkını tanıyamaz. Ayrıca bunun nedeni, toplumsal deneyimlerle güçlendirilen ilk eğitimin, algılama ve değerlendirme şemaları, uzun sözün kısası, diğer nesneler yanında cinsel eşlere uygulanan ve her biri bütünüyle ekonomik ya da toplumsal hesabın dışında, denksiz evlenmeyi uzaklaştırmak eğiliminde olan *beğenileri* benimsetmeye yönelmesidir: Diğer yerlerde olduğu gibi burada da mutlu, yani toplumsal olarak onaylanan dolayısıyla başarıya elverişli aşk, bu tür bir *amor fati*'den, özgür bir seçimin görünüşte rastlantısal ve keyfi yollarıyla toplumsal olarak birbirleri için seçilmiş eşleri bir araya getiren kendi toplumsal kaderinin aşkından başka bir şey değildir. Her şey, sanki en açık uyumsuzluklar, yoksul bir adamla zengin ancak çok çirkin ya da kendisinden çok yaşlı bir mirasçı arasındaki evliliğin skandal olarak değerlendirilmesine neden olan uyumsuzluklar, önceden kurulmuş uyumun saklanmasını ve bilinmemesini ve kaderin özgür seçimde yüz değiştirmesini sağlamak için gerekli asgari olasılığı temsil ediyormuş gibi cereyan eder.

Evliliğe dair her bir tercih üzerinde toplanan çelişkiler o kadar çoktur ve o kadar karmaşık birleşimler sunar ki, her durumda –başka bir biçimde kavranabilseler de– eyleyenlerin bilincini aşarlar; bundan dolayı, mekanik kurallarda sadece, açık ve kesin normların ya da bilinçsiz modellerin yerine getirilmesi olarak, uygulamaların ve özellikle, çelişkileri uzlaştırmaya, dengelemeye ve bazen ortadan kaldırmaya olanak tanıyan stratejilerin sınırsız çeşitliliğinin hesabını vermek için bütün parçalardan, sınırsız sayıda yaratmaya zorlayan uygulamanın örtük temsilini saklayabilirler. Evliliğin mülk üzerinde ve onun arasından sürdürmekle görevli olduğu aile üzerine yüklediği bütün tehditlere –kardeşlere ödenen zarar bedeli her zaman, büyük oğula tanınan ayrıcalığın her ne pahasına olursa olsun engelleme görevini üstlenmiş olduğu mülkün bölünmesini belirleyebileceğinden– bütün bir savunma ve eskrimin ya da satrancınkilere benzer "darbeler" sistemiyle karşılık verilir. Hukuksal hayal gücünün hukuku düzenlemek için ürettiğine benzer, biçimsel ve açık kurallara

indirgenebilir basit usuller olmaktan uzak bu stratejiler, kurallara boyun eğmenin ürünü olmaksızın düzenlenebilen, kendiliğinden düzenlendiğinden kuralın açıklamasından, korumasından, vergilendirmesinden bağdaşık sınırsız sayıda uygulamayı doğuran az sayıdaki örtük ilkenin uygulamaya dayalı egemenliği olarak *habitus*'un ürünüdür. Yeniden üretmeye yöneldiği yapıların ürünü olduğu için ve daha kesin olarak kurulu düzene ve bu düzenin bekçilerinin yani eskilerin emirlerine "kendiliğinden" boyun eğmeyi içerdiğinden bu *habitus*, örneğin farklı eyleyenlerin, otomatik olarak bağdaşır olmayan gereklikler sistemleri tarafından doğrulan uygulamaya dayalı çatışkılara, toplumsal hiyerarşideki konumlarına, ailedeki doğum sıralarına göre, cinsiyetlerine vb. bağlı olarak getirdikleri erkek kardeşlerin göçü ve bekârlığı, doğumların sınırlandırılması gibi görüngüsel olarak çok farklı çözümlerin ilkesini içerir. O halde, tam tamına evliliğe dair stratejiler ne veraset stratejilerinden, ne daha fazla üreme stratejilerinden ne de pedagoji stratejilerinden yani bütün grubun kendisine de miras olarak kalmış, korunmuş ya da arttırılmış yetkileri ve ayrıcalıkları bir sonraki kuşağa aktarmak için kullandığı biyolojik, kültürel ve toplumsal *yeniden üretim stratejileri* bütününden, soyutlama yapılmaksızın ayrıştırılamaz.

NOTLAR:

1) Etnolojinin hukuki gelenekten sadece kavramları, araçları ve sorunları değil, ama kendini en açık biçimde "akrabalık adları" ve "akrabalık davranışları" arasında kurduğu ilişkide ortaya koyan bir uygulama kuramını da ödünç almış olduğuna dair yüz kanıt arasından Radcliffe-Brown'ın *jural* terimini örtmeceli kulllanımını (ataerkillik ve anaerkillik için de *father-right* ve *mother-right*'ı kullanır) örnek olarak göstermek yeterli olacaktır: "Terimin, diye gözlemler Louis Dumont, çevrilmesi zor. Sadece 'yasal' ya da 'hukuki' anlamına gelmediği görülecektir. Var olan şey ister yasal onaylama ister sadece gerektiğinde dini bir onaylamayla bütünlenmiş ahlaki onay olsun, 'haklardan ve ödevlerden söz edilerek tanımlanabilecek' –alışılmış haklar ve ödevler– ilişkiler söz konusudur. İster kişiler ister nesneler söz konusu olsun, sonuç olarak söz konusu olan, kesin, belirli buyrukların nesnesi olan ilişkilerdir." (L. Dumont, *Introduction à deux theories d'anthropologie sociale*, Paris, Mouton, 1971, s. 40.) Hiç kuşku yok ki, böylesi bir kuram eğer gözlemci ile nesnesi arasındaki ilişkide kayıtlı olan ve açıkça nesne olarak görülmedikçe nesnenin oluşmasında gerekli olan ön varsayımlarla ilişkide olmasaydı, *strateji*'ninkinden çok *kural*'ın dilini konuşan bir etnoloji geleneğinin içinde varlığını sürdüremeyecekti. Uygulamalarda ve söylemlerde kavramaya çalıştığı kuralları uygulama yeteneğinden yoksun gözlemciden farklı olarak yerli, nesnel ilişkiler sistemini –uygulamaları ya da söylemleri bir o kadar kısmi güncelleştirmeyi temsil eder– hiçbir zaman sadece *profiller aracılığıyla*, yani günlük yaşamın acil durumlarında ancak birer birer, dolayısıyla ard arda temsil edilen ilişkiler biçiminde

kavramaz. Bu yüzden, etnologun sorusu tarafından, en iyi varsayımda, etnolog eşliğinde, uygulaması üzerine düşüncel ve hemen hemen kuramsal bir dönüşe davet edilen en iyi haber alan bilgi verici iki karşıt eksiklikler sistemini elinde toplayan bir söylem üretir: *içtenliğin söylemi* olarak emin olduğu her şeyi, kesin olduğu için sessizlikle geçiştirir; *yabancı için söylem* olduğunda, ancak özel durumlara yönelen bütün doğrudan göndermeleri (yani ana çizgileriyle, bütün bir ön bilgiler sistemini çağrıştıran ve özetleyen özel isimlere doğrudan bağlanan bütün bilgiler) ortadan kaldırmak koşuluyla tamamen anlaşılır kalabilir. Yerli, kendisini sorgulayını söyleminin başvuru evrenine uzak gördüğü (özel ya da genel, bilgili ya da bilgisiz sorulan soruların biçiminde ele veren) ölçüde kendini içtenliğin diline bırakmaya eğilimli olduğu için, yerli dünyanın bilgince yeniden kurulması ile kendini ancak, bütün bireylerin özel isimler ve bütün durumların "ortak alanlar" olduğu neredeyse kusursuz bir tanıdıklararası evrenin sınırlı dolaşımına adanmış içtenliğin dilinin sessizlikleri, eksik söylenen sözcükleri ve boşluklarıyla temsil eden bu dünyaya dair yerli deneyim arasındaki mesafeden şüphe duyma yeteneğine sahip etnologların sayısının azlığı anlaşılır. Etnologu toplumsal dünyanın nesnelleştirici kavrayışına (ve özellikle, tek düşüncesi kendini içtenliğin yanılsamalarına hapsetmemek olan toplumbilimcinin kesin biçimde meydana getirmesi gerektiği bütün kırılmaların somutça ortaya konuluşu anlamına gelen yabancı durumu) ulaştıran aynı koşullar onun bu nesnelleştirici kavrayışın nesnel gerçeğine ulaşmasını engellemeye girişirler: Üçüncü türden bu bilgiye giriş gerçekte, toplumsal dünyaya dair nesnel bilginin, toplumsal dünyaya dair yerli deneyiminin tamamının gerçeğini oluşturduğundan, bu dünyanın ilk deneyimine kesin olarak indirgenemez olduğunun kavranması olanağının sunulmasını gerektirir.

2) Yalnızca Saussure'ü anarsak: "Psişik parça da tamamıyla oyunda değil: *yürütücü* yan söz konusu olmamaya devam eder zira *yerine getirme* hiçbir zaman kitle tarafından gerçekleştiririlmez; her zaman bireyseldir ve birey her zaman onun efendisidir; biz ona *söz* diyeceğiz." (F. De Saussure, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot, 1960, s. 37-38).

3) Hukukşinaslığa bağlı yanlışlar hiçbir zaman, tüm eğitimlerinin ve kullandıkları belgelerin (özellikle bilgince bir geleneğin koruyucuları olan uzman noterler tarafından üretilmiş hukuksal önlemler bileşimi olan noterlikte yapılmış anlaşmalar ve hizmetlerinin kullanıcıları tarafından gerçekten önerilen usuller gibi) doğasının da veraset ve evlilik stratejilerini kesin kurallar biçiminde göklere çıkarmaya ittiği hukuk ve gelenek tarihçilerinin çalışmalarındaki kadar açık değildir. (bkz. Kaynakçaya İlişkin Notlar, özellikle dn. 9, 10, 12 ve 14, s. 169-170).

4) Kabilliler, akrabalık ilişkileri üzerinden edinilebilinen iki bakış açısı arasında duruma, bu ilişkilere biçilen *göreve* göre erkek kardeşler topluluğu *thaymath* ile aynı gerçek ya da mitsel atadan gelenler topluluğu *thadjadith*'i açık açık birbirlerinden ayırırlar. Bir başka grupla çatışmak söz konusu olduğunda, örneğin klan saldırıya uğradığında, *thaymath* yardıma çağırılır: Bu, üçüncü ya da dördüncü kuşağa kadar uzanabilen gerçek akrabalık bağlarıyla biraraya gelmiş bireyler arasındaki güncel ve etkili bir dayanışmadır; *thadjadith*'in biraraya getirdiği grup sadece, *thadjadith*'in soyağacına bağlı olarak kurulmuş akrabalık ilişkileri bütünü olarak gösterdiği kuramsal bir dayanışmanın bütünsel biriminin, duruma göre az ya da çok geniş bir bölümünü temsil eder. "Thaymath bugünden, thadjadith dünden" denilir ve böylelikle, "kardeşliğin" (*thaymath*), canlı bir dayanışma duygusundan çok tehdit altındaki bir birimi düşüngüsel olarak geçerli saymak için gösterilen çabanın ifade edildiği ortak kökene başvurmaya göre alabildiğine daha gerçekçi bir rol oynadığı belirtilir.

5) Bu, soyağaçlarının yürürlükteki siyasal yapıların doğruluğunu göstermeyi amaçlayan bir ideoloji olarak kullanımının (örneğin Arap kabilesinin durumunda olduğu gibi)

yalnızca özel ve ayrıca akrabalık yapılarına verilebilecek *görevleri* belirten bir durum olduğunu söylemektir.

6) Bu çözümlemelere temel teşkil eden inceleme 1959'da ve 1960'da ve daha 1970 ve 1971'de, Lesquire adını vereceğimiz, Béarn'de, tepeler yöresinin kalbinde, iki büyük dere arasında bulunan köyde yürütülmüştür.

7) Toplumsal hiyerarşi bilinci en canlı olarak cinsiyetlerarası ilişkilerde ve evlilik aracılığıyla ortaya çıkardı.

"Baloda alt tabakadan bir erkek kardeş (*u caddet de petite garbure*) Gu.'nun (büyük köylü) küçük kızının önünde çok sendelemeyecekti. Diğerleri hemen şöyle diyeceklerdi: 'Kendini beğenmiş. Ablayı dans ettirmek istiyor.' İyi bir görünümü olan hizmetçileri bazen mirasçıları dansa kaldırırlardı, ama bu nadir rastlanan bir durumdu." (J.-P. A.) "Büyük evler" ve "küçük köylüler" (*Lou paysantots*) arasında çok güçlü biçimde hissedilen ayrım ekonomik alandaki belirgin bir karşıtlığa mı denk düşer? Gerçekte, toprak mülkünün dağılımını gösteren histogram, 15 hektardan küçük 175 mülk, 15'ten 30 hektara kadar 96 mülk ve 30 hektardan büyük 31 mülk olarak üç grubu ayırt etmeye olanak tanıyorsa da bu üç kategori arasındaki ayrılmalar hiçbir zaman kaba değildirler. Çiftlik kiracıları (*bourdès-mieytadès*) ve sahipleri (*bourdès en afferme*) çok az sayıdadır; çok küçük mülkler (5 nüfustan az) ve büyük araziler (30 nüfustan fazla) bütünün çok zayıf bir oranını, her biri %12,3 ve %10,9'unu oluştururlar. Buradan ekonomik ölçütün tek başına hassas ayrımları belirleyecek özellikte olmadığı sonucu çıkar. Bununla birlikte, iki aile grubu arasındaki çatışmanın belirtisi olan statü farklılıkları canlı biçimde hissedilir. Büyük aile sadece arazisinin genişliğiyle değil ama evin önemi gibi bazı dış işaretlerle de ayırt edilir: İki katlı evler (*maysous de dus soulès*) ya da "patron evleri" (*maysous de meste*) ve tek katlı, çiftçilerin, kiracıların ve küçük köylülerin oturdukları evler birbirlerinden ayrılırlar; "büyük ev" avluya açılan anıtsal ana kapıyla kendini gösterir. "Kızlar, diyor bir bekâr, erkekten çok kapıya (*lou pourtalè*) bakarlardı."

8) İşte, yakın tarihteki bir evliliği neden "iyi bir evlilik" olarak gördüğünü açıklaması istenilen bir bilgi verenin yaptığı *hesap*: "Po.'nun evine gelen (evlenmek için) kızın babası Abos'tan La.'dan, iyi bir mülkte evlenmeye Saint-Faust'a gelen bir erkek kardeşti. Bunun ağabeyi, ailenin 'büyüğü', 'haneyi' (ev) Abos'da elinde tutmuştu: İlkokul öğretmeniydi, daha sonra Paris'e SNCF'e gitti. La-Si'nin, Pardies'den büyük tüccarın kızıyla evlendi. Bunların hepsini annemden duydum. İki oğlundan birini Paris'te doktor (hastanede stajyer doktor), diğerini SNCF'te müfettiş yaptı. Po'nun evine gelen kızın babası, bu ihtiyarın kardeşi." Birçok başka durumda, eyleyenlerin evlilik alanı çapında, *eksiksiz* bir soyağacı bilgisine sahip oldukları (yetkinin sürekli harekete geçtiğini ve güncellendiğini varsayan) doğrulanabilmiştir: Buradan, her bireye, her an, kendi nesnel gerçeği yani pek çok kuşaktan bütün akrabalarının toplumsal değeri (yerel ölçütlere göre) hatırlatılabildiği için, blöf yapmanın ("Ba. çok büyük, ama ailesinde, Au.'nun yanında bu çok küçük") neredeyse olanaksız olduğu sonucu çıkar. Uzakta yapılan bir evlilik için aynı şey söz konusu değildir: "Uzakta evlenen kişi der atasözü ya aldatır ya aldanır (malın değeri konusunda)."

9) Bir ailenin iki çocuğu olduğunda mülkün üçte birine eşit olan kardeşin payı), mülke biçilen değer P olarak ifade edildiğinde, $(P\text{-}P/4)/n$, dolayısıyla büyüğün payı $P/4+(P\text{-}P/4)/n$ olurdu. Anlaşmazlık durumunda, farklı taraflarca seçilen yerel uzmanlara danışılarak mülkün mümkün olabilecek en kesin değeri hesaplanırdı. Mahalledeki veya komşu köydeki bir mülkün satış fiyatı temel alınarak kır, orman veya tarla "günü" (*journade*) üzerinden anlaşılırdı. Bu hesaplar yeterince doğruydular ve bundan dolayı herkes tarafından kabul edilirlerdi. "Örneğin Tr. mülkü için biçilen değer 30 000 frank oldu (1900'e doğru). Baba, anne ve beşi kız altı çocuk vardı. Ağabeye dörtte bir yani 7500 frank

verilir. Geriye altıya bölünecek 22 500 frank kalır. Kız kardeşlerin payı nakit olarak ödenen 3000 frank ve her zaman evlenen kadın tarafından getirilen 750 franlık *lou cabinet* (dolap) ile çamaşırlar, giysi takımları, yatak çarşafları, bezler, havlular, gömlekler, pufla tüyleriyle 3750 frank olur." (J.-P. A.)

10) Her şey, bir eşitlik tazminatından ibaret olanı malvarlığı üzerinde gerçek bir hak gibi göstererek Béarn köylülerini, hukuk sisteminin silahlarına ve sadece evlilik ya da veraset stratejilerini bilgin hukukun dili ve mantığı içinde biçimlendirerek ve onları böylelikle, ilkelerine aykırı gücüllüklerle doldurarak kendi hizmetlerinin ihtiyacını üreten hukukçuların hizmetlerine başvurmaya itenin ekonomik tutumların dönüşümü ve yeni değerlerin girişi olduğunu salık vermeye yardımcı olur.

11) Malların bireyden çok soya ait olduğunu söyleyen ilkenin uygulanmasında, soy tarafından geri alma, soyun bütün üyelerine devredilmiş olabilecek malları yeniden elde etme olanağını veriyordu. " 'Ana ev' (*la maysou mayrane*) çeyiz olarak verilen veya satılan topraklar üzerindeki 'rücu haklarını' (*lous drets de retour*) korurdu." Yani "bu topraklar satılırken böyle evlerin hakları olduğu ve bu hakların onlara önerileceği bilinirdi." (J.-P. A.)

12) Bilgi toplama sırasında, belli bir dönem içindeki paylaşmaların sıklığını belirlemeyi hedefleyen sistemli bir sorgulamaya girişmek düşünülmediyse de, bu durumun örnekleri nadir, hatta istisnai ve bu arada ortak hafıza tarafından bağlılıkla korunmuş gibi görünürler. 1830'a doğru, Bo. evi (iki katlı büyük bir ev, *a dus soulès*) ve mülkünün birbirleriyle dostane biçimde anlaşamayan mirasçılar arasında böyle bölüşüldüğü anlatılır: O andan itibaren ev bütünüyle "hendekler ve engeller kavşağıdır" (*toute croutzade de barats y de plechs*)... (Landes'dan gelen ve mülkleri birbirlerinden ayıran hendekler kazan, *barades* adlı uzmanlar vardı.) "Paylaştırmaların ardından bazen iki ya da üç aile aynı evde otururdu, her birinin kendi köşesi ve topraklardan payı olurdu. Bu durumda şömineli oda her zaman ağabeye düşerdi. Hi., Qu., Di. Chez An., mülklerinin durumu budur, hiçbir zaman tahsil edilmemiş toprak parçaları vardır. Bazıları daha sonra yeniden satın alınabildi ama hepsi değil. Paylaşma korkunç zorluklar yaratıyordu. Üç çocuk arasında pay edilen Qu. mülkünün durumunda, erkek kardeşlerden biri atlarını kendisine verilen uzak tarlaya götürmek için mahalleyi geçmek zorunda kalıyordu." (P. L.) "Bazen, bazı ağabeyler sahibi olarak kalabilmek için mülkü satışa çıkarıyorlardı. Ama evi geri satın alamadıkları da oluyordu." (J.-P. A.)

13) Her şey, evlilik anlaşmalarının *adot*'nun etrafına sardıkları ve onun "devredilemezliğini, zaman aşımına uğramazlığını ve haczedilemezliğini" sağlamayı hedefleyen sayısız korumanın (teminat, "alacaklıları sıraya koyma" vb.) hukuksal hayalgücünün ürünü olduğunu salık vermeye yardımcı olur. Anlaşmaların çeyizin geri verilmesine neden olacağını açıkça belirttikleri birliğin bozulması durumu yani eşlerin ayrılığı köy toplumu tarafından bilinmez.

14) Aile reisi, mirasçı sıfatının alışıla geldiği gibi ilk doğan erkek çocuğa dönmesini isteyen geleneksel kuralı malvarlığının çıkarına kurban edebilirdi: Ağabey sırasına layık olmadığında ya da diğer çocuklardan birinin mirasçı olmasında somut bir yarar bulunduğunda (örneğin, bir kardeşin, evliliği aracılığıyla iki komşu mülkün birleşmesine kolayca yardımcı olacağı durumda) olan durum buydu . Aile reisi öylesine büyük ve tüm topluluk tarafından öylesine güçlü biçimde onaylanan ahlaki bir yetkiye sahipti ki, mirasçı, geleneğe göre, evin devamlılığını sağlama ve ona olabilecek en iyi yönetimi sunma endişesiyle, zorla kabul ettirilen karara boyun eğmekten başka bir şey yapamazdı. Ağabey, eğer evi terkederse, bugün açık biçimde görüldüğü gibi, mirasçı her zaman toprağa bağlı kalan çocuk olduğundan, sıfatını kendiliğinden kaybetmiş olurdu. Ve bugün bile, çocuğu olmamış yaşlı aile reislerinin, her zaman başarıya ulaşmasa da, mülkü işlemek için kalmayı kabul

edecek gerçek bir mirasçı yani uzaktan da olsa bir akraba –örneğin bir yeğen– aradıkları görülür.

15) "Evin" reisi dış ilişkilerin ve özellikle önemli ticari işlemlerin, pazarda gerçekleşenlerin tekelini elinde bulundurur ve böylelikle ailenin para kaynakları ve buradan bütün ekonomik yaşamı üzerindeki yetkiyi kuşanırdı. Çok zaman eve hapsedilen kardeş, biraz ekonomik özgürlüğü ancak kendi için kıskanılan ve saygı duyulan bir kaç kuruş para biriktirdiğinde (örneğin savaş tazminatı geliriyle) elde edebilirdi.

16) Siyasal hakların mülkiyet haklarına göre *göreli* özerkliğine ikna olmak için, *adot*'nun yönetiminin kapsadığı biçimleri incelemek yeterlidir. Kadın kuramsal olarak *adot*'nun sahibi olarak kalmış olsa da (nicelik ve değer olarak eşdeğerinin geri verilmesi zorunluluğu her an yürürlüğe girebileceğinden), koca onu kullanma ve soyun devamı bir kez sağlandıktan sonra, kardeşlerin çeyizini ödemek için ondan yararlanma hakkına sahipti (taşınamaz mallar ve özellikle topraklar söz konusu olduğunda yararlanma hakkının sınırları muhakkak daha katı olarak). Kendi tarafında kadın, kocası tarafından getirilen çeyiz malları üzerinde, bir kocanın karısının çeyizi üzerindeki haklarına eşdeğer haklara sahip olduğundan, annesi ve babası damatları tarafından getirilen malların gelirlerinden yararlanır ve yaşadıkları sürece malların yönetimini yerine getirirlerdi.

17) Toplum, aile vb. gibi kolektif adların bir cümleye özne olarak yüklendiği her seferde, bu kavramlar sınıfının kesin bir kullanımının istediği üzere, söz konusu grubun en azından doğrudan incelenen ilişki altında gerçekten bir birim oluşturup oluşturmadığı ve olumlu yanıt durumunda, temsillerin, uygulamaların ya da çıkarların bu birleşmesinin hangi yollarla elde edildiği sorulmalıdır. Evin ve malvarlığının yaşaması, onun grubun bütünleşmesini koruma yeteneğine bağlı olduğundan, burada sorun özel bir yoğunlukta ortaya çıkar.

18) "Büyük evlat hakkının" ağabeyin üzerindeki malvarlığı haklarının değiştirilmiş bir teyidinden başka bir olmadığının kanıtı, ağabeyler ve kardeşler arasındaki çelişmenin sadece malvarlığına sahip ailelerde anlamlı olması, yoksullarda, küçük mal sahipleri, tarım işçileri ya da hizmetçilerde hiçbir anlam ifade etmemesidir ("Otlatacak bir şey olmadığında, diyor bir bilgi veren, ne ağabey ne de kardeş vardır").

19) Bir çocuğu kayırmak için uygulanan kurnazlıklar arasında en yaygın olanlarından biri, ona evliliğinden çok önce, *gasalhes*'a (Güvenilir bir arkadaşa, değeri hesaplandıktan sonra bir veya birkaç baş hayvanın emanet edildiği dostane bir sözleşme; ürünler gibi et üzerindeki kar ve zarar da paylaşılır) verildiğinde iyi kazanç getiren iki üç baş hayvan vermekti.

20) *Lou bachère* genelde giriş kapısının karşısına, süs odasına (*lou salou*) veya daha sıklıkla mutfağa ve en güzel sofra takımının sergilendiği yere konulan mobilyaydı.

21) Hikayenin devamı daha az aydınlatıcı değil: "Kavgaların sonunda tüm çeyizi baba evine dönen dula vermek gerekti. Ağabeyin evliliğinden kısa süre sonra, 1910'a doğru, kız kardeşlerden biri de La.'da 2000 franklık bir çeyizle evlenmişti. Savaş sırasında, ağabeyin yerini alması için S.'nin evinde (komşu mülk) evlenmiş olan kız kardeşi geri getirttiler. Daha uzakta, Sa.'da, La.'da ve Es.'te yaşayan kız kardeşler bu karardan hiç memnun olmadılar. Ama baba, malvarlığını arttırmak için evli bir kızı bir komşuya tercih etmişti." (J.-P. A., 1960'da 85 yaşında).

22) "Yaşlıların keyfiliğinin ve zorbalığının simgesi gibi göründüğü için sıklıkla alaylı bir biçimde söylenen bu kalıp cümle, bunun gibi, intikal olmaksızın yoksun bırakılmış mirasçılar sınıfından meşru mal sahipleri sınıfına geçiren, *yetkinin ve ayrıcalıkların aktarımının* bütün usullerinin doğurduğu özgül gerginliklerin ilkesine götürür: Gerçekten de, mirasçıları, büyük evlattan büyük evlada geçen meşrutaya bağlı dolaylı ikramiyelerin adına

uzayıp giden bir azınlıkta olma durumunun yükümlerini ve fedakârlıklarını kabul etmeye ikna etmek söz konusudur.

23) Soyun devamlılığını sağlamayı değerlerin değeri yapan bu teratolojik durumun bizzat sistemin normları bakımından acımasızlığı 1885 doğumlu, kasabada yaşayan zanaatçı bir yaşlı bekârın (I. A.) Béarn dilinde derlenmiş tanıklığında bulunur: "Okuldan hemen sonra babamla atölyede çalıştım. 1905'te Chambéry'de 13. dağcı asker birliğine katıldım. Alplerdeki tırmanışlarımdan iyi anılar taşıyorum. O dönemde kayak yoktu. Postallara, geçitlerin zirvesine tırmanmayı sağlayan geniş tahtalar bağlardık. İki yıllık askerlik hizmetinden sonra eve döndüm. Ré'den bir genç kızla sık sık görüştüm. 1909'da evlenmeye karar vermiştik. Gelin çeyiziyle birlikte 10.000 franklık bir çeyiz getiriyordu. İyi bir karardı (*u bou partit*). Babam açıkça karşı çıktı. O dönemde baba ve annenin rızasını almak zorunluydu (Hem "hukuki" hem de maddi olarak. "Donatılan evi" (*lou ménadje garnit*), yani ev eşyalarını –"büfe", dolap, yatak mobilyası (*l'arcaillieyt*), somya, vb.– sadece aile sağlayabilirdi). "Hayır, evlenmemelisin." Bana nedenlerini söylemedi ama kulağıma gelmesini sağladı: "Burada bir kadına ihtiyacımız yok." Zengin değildik. Zaten kız kardeşim ve annem oradayken fazladan bir boğazı daha doyurmamız gerekecekti. Kız kardeşim evi ancak altı ay sonra, evlenince terk etti. Dul kaldıktan sonra geri döndü ve hep benimle yaşadı. Elbettegidebilirdim. Ama eskiden, eşiyle birlikte ayrı bir eve yerleşen bir oğlan bir utançtı (*u escarni* yani, kurbanını olduğu kadar failini de gülünç duruma sokan hareket). Ciddi bir dargınlık olduğu düşünülecekti. Ailevi kavgalar insanların önünde sergilenmemeliydi [...] Çok etkilendim. Dans etmeyi bıraktım. Yaşıtım genç kızların hepsi evliydi. Diğerlerine karşı ilgim kalmamıştı. [...] Pazarları dışarı çıktığımda bu, kâğıt oynamak için oluyordu; bazen baloya bir göz atıyordum. Geceyi erkek erkeğe geçiriyor, kâğıt oynuyor, daha sonra ben gece yarısına doğru eve dönüyordum." Ve bilgi verenin tanıklığı ilgilininkiyle birleşiyor: "P. -L. M.'nin (kasabanın zanaatçısı, 1960'da 86 yaşında) dışarıya çıkmak için hiçbir zaman parası olmazdı. Diğerleri babalarına karşı koyup, biraz para kazanmak için dışarıya gitmenin yollarını ararlardı; o kendisinin yönetilmesine izin verdi. Hiç dışarı çıkmadan, doğru ya da yanlış köydeki her şeyden haberdar olan bir kız kardeşi ve bir annesi vardı. Evi onlar yönetiyorlardı. P. -L. M. evlenmekten bahsettiğinde babayla birlik oldular. 'Bir kadın neye yarar? Evde zaten iki kadın var.'" (J. -P. A.)

24) Bu aşırı yükte sakınca görmeme olanağı olan bazı büyük ailelerde kızlardan birinin evde tutulduğu oluyordu. "D.'den L'nin evinde abla Marie idi. Kız kardeş ve hayatı boyunca bütün kız kardeşler gibi maaşsız hizmetçi olarak kaldı. Alıklaştırıldı. Evlenmesi için çok şey yapılmadı. Böylece çeyiz ve geri kalan her şey evde kalıyordu. Anne ve babasının bakımını üstleniyor."

25) Sistemin organik süreci içinde soyun ağabeyin bekârlığıyla yok olduğunu görme riski neredeyse hiç yoktur.

26) Olağan olarak, kocanın anne ya da babasına ve sadece istisnai olarak anne ve babası olmaması durumunda bizzat mirasçıya verilen *adot* evlilikten doğan ailenin malvarlığıyla birleşmeliydi: Birliğin dağılması ya da eşlerden birinin ölmesi durumunda, çocuk olduğu takdirde onların eline geçerdi, yaşayan eş yararlanma hakkını korurdu ya da tersi durumda onu getirmiş olanın ailesine dönerdi. Bazı evlilik sözleşmeleri, ayrılık durumunda, kayınpederin, barışmanın ardından evine geri dönmeyi umut edebilecek damadı tarafından getirilen *adot*'nun faizini ödemekle yetinebileceğini öngörürdü.

27) Otoriter bir kadın için şöyle söylemek geleneği vardı: "Kepçeyi, ev işleri üzerindeki yetkiyi, bırakmak istemiyor." Kepçeyi kullanma ev sahibesinin tekelindeydi: Sofraya oturma zamanı geldiğinde, çorba tenceresi kaynarken, ev sahibesi ekmek "parçalarını" çorba kâsesine koyar. Kâseye çorbayı ve sebzeleri döker; herkes oturduğunda kaseyi

masaya getirir, çorbayı kepçeyle bir kez karıştırır, daha sonra kepçeyi, yemeğini ilk olarak alacak kişi olan aile reisine (büyükbaba, baba veya amca) doğru uzatır. Bu arada gelin zaten meşguldür. Geline yerini hatırlatmak için anne ona şöyle der: "Henüz kepçeyi vermiyorum."

28) Ev üzerindeki yetki çatışmalarında evlilik sözleşmesinin anımsatılması son kanıttır: "Senin getirdiğini getirince..." (*dap ço qui as pourtat*). Ve gerçekte, bazen baştaki dengesizlik o kadar büyük olur ki, gelin için ancak kayınvalidesinin ölümünden sonra "şimdi o genç *daune* oldu" denebilir.

29) Gerçekte anne, daha önemli bir çeyiz getirdiği oranda, kendi evliliğiyle açılan yolu izleyecek yani oğlunu köyünden ya da doğduğu mahalleden biriyle evlendirecek dolayısıyla böylelikle aile içindeki konumunu güçlendirecek durumda olduğundan, eşlerin ev üzerindeki yetkinin yapısı içindeki göreli ağırlığı evlilik stratejilerinin kaynağındadır. Bu –diğer kanıtları da görülecektir– soyun bütün evlilik hikayesinin her bir evliliğin içine sokulduğunu söylemektir.

30) Tanık gösterilen bütün durumlarda, bir dönem bir araya getirilmiş mülklerin, bir sonraki kuşaktan itibaren, çocuklardan her biri içlerinden birini miras olarak aldığından, ayrılmaları belirticidir. Lesquire'in en büyük ailelerinden ikisi her biri kendi alanında yaşamaya devam eden iki mirasçının evliliğiyle birleşmişti ("çocuk yapmak için ne zaman bir araya geliyorlar bilinmez") : Çocuklarından ağabey (1890'a doğru doğmuş olan) babanın mülkünü, ilk oğlan kardeş anneninkini, en büyük kız kardeş din adamı bir amcadan miras kalan bir çiftliği diğer iki kız kardeş kasabadaki bir evi aldılar. Büyük çocuklar arasında evliliğe dair soru her zaman aynı sözcüklerle aynı kınamaya neden oluyor: "Bu Da. kızla evlenen Tr.'nin durumu. Bir mülkten diğerine gidip geliyor. Her zaman yolda, heryerde, hiçbir zaman evinde değil. Sahibin orada olması lazım." (P. L.)

31) Ev üzerindeki otoritesini sağlamak için, mümkünse düğün sırasında, evlenen kadının, erkeğin nikah yüzüğünü tamamıyla takmasını engelleyecek biçimde parmağını bükmesi gerekirken evlenen erkeğin (*lou nubi*) gelinliğe basması gerektiği anlatılır.

32) Aynı aileden çocukların evlilikleri bütünü içindeki evlilik sırasının da belirleyici bir ağırlığı olabilir. Bu, ilk evlenen ailenin bütün kaynaklarını alıp götürdüğündeki durumdur. Ya da kız kardeş abladan önce evlendiğinde ki bundan böyle abla bazı gizli kusurları olduğundan şüphelenildiğinden evlilik pazarına daha zor "çıkarılacaktır"; bu durumda baba için söyle söylenir: "Genç düveyi (*l'anouille*) düveden (*la bime*) önce boyunduruk altına soktu."

33) Atasözü, erkek kardeşin durumunu büyük bir gerçekçilikle betimler: "Eğer iğdiş edilmiş bir horozsa onu yiyeceğiz, eğer bir horozsa onu koruyacağız."

34) Soyun devamlılığı ve malvarlığının aktarımı için ağabey ile kız kardeş arasındaki evlilik kadar iyi hazırlanmış olsa da erkek kardeş ve abla arasındaki evlilik, ancak "damat", ekonomik durumuyla, kendisini yeni ailesinin reisi olarak kabul ettirecek güçte bir ototiteye sahip olduğunda tamamen kabul edilir. Diğer bütün durumlarda – hizmetçi ile "patron" arasındaki evlilik sınırıdır– en temel kültürel zorunluluklar çiğnenir: "Büyük bir ailenin kızı hizmetçilerinden biriyle evleniyor. Kız piyano çalıyor, kilisede armoniyum tutuyordu. Annesinin çevresi genişti ve şehirden insanları ağırlıyordu. Farkı evlilik girişimlerinden sonra kız hizmetçisi Pa.'ya kaldı. Bu adam her zaman Pa.'lardaki olarak kaldı. Ona şöyle denirdi: 'İyi bir köylü kızı almalıydın. Senin için bir başka destek olurdu.' Sıkıntı içinde yaşıyordu; sözü edilmeye değmeyen bir kişi olarak görülüyordu. Karısının eski tanıdıklarıyla görüşemiyordu. Aynı dünyadan değildi. Çalışan oydu, yöneten ve yaşamın tadını çıkaran karısıydı. Sürekli rahatsızdı ve aile için de rahatsızlık vericiydi. Karısına sadakatli olmayı kabul ettirmek için bile yeterince güce sahip değildi." (J.-P. A.)

"Bir evde hizmetçi olan H. toprağına tutkuyla bağlıydı. Yağmur gelmedğinde üzülürdü (*pasabe mau*). Ve dolu! Ve kalan her şey! Sonunda patronla evlendi. 'Aşağıdan yukarıya' evlilik yapan bütün bu adamlar tüm yaşamları boyunca damgalanırlar. Sıkıntı çekerler." (P. L.)

35) Sadece uygun mevsimde "günler" (*journaus*) bulabilen ve kış boyunca ve yağmurlu günlerde çoğunlukla işsiz kalan, genelde iki yakasını bir araya getirebilmek (*ta junta*) için götürülü işler (*à près-heyt*) almak zorunda kalan, ekmek veya un almak için neredeyse bütün kazandığını harcayan ("1914'e kadar günlük bir kuruşla geçindi") günlük işçiden farklı olarak hizmetçi (*lou baylet*) bütün bir yıl için işe alındığından karnını doyurur, bir yerde barınır, temizlenir. Çok iyi bir hizmetçi 1914'ten önce, yılda 250-300 frank kazanıyordu. Eğer çok tutumluysa 10 ya da 12 yıllık maaşla bir ev satın almayı, bir genç kızın çeyizi ve biraz borç parayla çiftlik ve toprak sahibi olmayı umabilirdi. Ancak çoğu zaman bekârlığa mahkum edilmişti: "Küçük kardeş olarak, erkenden, 10 yaşında, hizmetçi olarak Es.'te işe alındım. Orada genç bir kızla görüştüm. Eğer evlilik gerçekleşseydi, bu, söylendiği gibi "açlıkla susuzluğun evliliği olacaktı" (*lou maridadje de la hami dap la set*). İkimiz de çok yoksulduk. Elbetteağabey, anne ve babasının "donatılmış evine" (*lou menadje garnit*) belediye başkanının önünden geçmeyi kolaylaştıran sürü, kümes, ev, tarım aletleri vs...'ye sahipti. Görüştüğüm genç kız kente gitti, genelde böyle olur, genç kız beklemez. O, gitmek, bir kız arkadaşının etkisiyle kentte hizmetçi olarak "işe girmek" için daha çok kolaylığa sahiptir. Bu arada ben, benimle aynı durumda olan diğer oğlanlarla birlikte, kendi tarzımda eğleniyordum." (N., tarım hizmetçisi, 1898) (Béarnca derlendi) Eskiden hizmetçinin durumundan daha sefil olan günlük işçinin durumu parasal ilişkilerin genelleştirilmesi ve iş gücü pazarının durumunun kırsal göç ve birkaç tarımsal olmayan işin ortaya çıkışı nedeniyle iyileşmesiyle düzeldi. Aynı anda, hizmetçinin durumu ve bu durumun içerdiği bağımlılık ilişkileri katlanılmaz görünmeye doğru gider.

36) Diğerleri arasında üremeyi sınırlama eğilimindeki geç evlilik: Böylelikle 1871-1884 arası dönemde ortalama evlilik yaşı, 1941 ve 1960 arası dönemdeki her biri için 29 ve 24'e karşı, erkeklerde 31,5, kadınlarda 25'tir.

37) "Beş çocuklu bir ailenin sonuncu çocuğuydum. 14 savaşından (1894 doğumlu) önce, ilk olarak M.'nin, daha sonra L.'nin evinde hizmetçilik yaptım. Bu dönemden çok güzel anılarım var. Ardından savaşa katıldım. Döndüğümde küçülmüş bir aile buldum: Öldürülmüş bir kardeş, ağabey, bacağı kesilmiş üçüncü, savaş nedeniyle biraz sersemlemiş dördüncü. [...] Hepsi aylık bağlanmış büyük sakatlar olan kardeşlerim yönünden şanslıydım. Bana para veriyorlardı. Akciğer hastası olan yalnız kalamıyordu, ona yardım ediyor, onu fuarlara ve pazarlara götürüyordum. Onun ölümünden sonra, 1929'da, kendimi en yaşlı erkek kardeşin evinde buldum. O anda, beni fazlasıyla şımartan kardeşim ve annem olmayınca, bu aile içindeki yalnızlığımın farkına vardım. Örneğin, özgürce Pau'ya gittiğim bir gün kardeşim beni, fırtınada serili kalmış ve eğer ben orada olmuş olsaydım toplanmış olacak olan birkaç yüklük kuru otun kaybıyla suçladı. Evlenme yaşını geçirmiştim. Benim yaşımdaki genç kızlar ya gitmiş ya da evlenmişlerdi; genelde efkârlıydım; boş zamanlarımı çoğu benimle aynı durumda olan arkadaşlarla içerek geçiriyordum. Size yemin ediyorum ki, eğer geri dönebilseydim, iş bulmak, belki de evlenmek için bu aileyi bir an önce terk ederdim. Hayat benim için daha kolay olurdu. Öncelikle kendime ait bağımsız bir ailem olurdu. Ve zaten bir erkek kardeş evde hiçbir zaman yeterince çalışmış olmaz. Habire uğraşıp durmalıdır. Bir patronun asla hizmetçilerini azarlamaya cesaret edemeyeceği biçimde azarlanır."

38) Ağabeyin, ilke olarak, yaşadığı sürece kendi payından yararlanma hakkı vardı. Ölümünde, eğer bekâr kalmışsa, hak mirasçıya geçerdi.

39) "İki saatlik yürüyüş mesafesinde (7-8 km) olan evlerde, Sa.'larda, Ch.'lerde, Le. Mahallesinde yaşayan, sadece bayram günlerinde ayine, kasabaya inen ve 70 yaşında olup hiçbir zaman Pau'ya ya da Oloron'a gitmemiş yaşlı erkek kardeşler vardı. Ne kadar az dışarı çıkarlarsa o kadar az dışarı çıkmak isterlerdi [...]. Dışarıya çıkan ağabeydi. Onlar evin destekleriydiler. hâlâ daha böyle birkaç kişi var." (J. -P. A.)

40) Bazen, ağabeyin çocuğu olmaması ya da çocuğu olmaksızın ölmesi durumunda bekâr kalmış yaşlı bir erkek kardeşten soyun devamını sağlamak için evlenmesinin istendiği anlatılır. Gerçek bir kurum olmaksızın, erkek kardeşin, kendisine miras kalan ağabeyin dul eşiyle evlenmesi bir dereceye kadar sık rastlanan bir durumdu. 1914-1918 savaşından sonra bu türden çok sayıda evlilik gerçekleştirildi: "İşler ayarlanıyordu. Genelde aileler, ailenin çıkarına göre, çocuklar yüzünden bu yola itiyorlardı. Ve gençler kabul ediyorlardı. Duygulanılmıyordu." (A. B.)

*Kaynakçaya İlişkin Notlar**

Fransa'nın güney taşrasındaki çoğu yerden farklı olarak, Pirene taşrasında, Bigorre, Lavedan, Béarn ve Bask Bölgesi'nde, Roma hukukuyla ilişki kurmaya direnmiş özgün bir geleneksel hukukun varlığını sürdürmesi, tarihçilerde ve hukukçularda merak uyandırmıştır. "Béarn hukuku [...], diye yazar Pierre Luc, Roma hukukundan çok az etkilenmiş, özü bakımından bir gelenek ve görenek hukuku gibi görünür ve tanık bir hukuk olma özgünlüğünü sunar. İşte böylece, örneğin yardımcı yeminlileri sınama niteliğindeki bağlılık andı, kefillik konusunda rehinelerin tahsis edilmesi, ölü-rehin, koşul olarak parayı öne süren zorunlulukların mal olarak ödenmesi olanağı XIV. ve XV. yüzyıllarda bu hukuk içinde günlük bir kullanıma sahipken, bu uygulamalar iki yüzyıl ve daha öncesinde bazı bölgelerde yürürlülükten kalkmıştı" [12, s. 3–4]. Hukuksal ya da tarihsel incelemeler uzun bir süre, gelenek ve görenekleri anlatan kitaplardan yani Béarn *For*'larından?? başka bir şeyi temel almadılar. Böylelikle, XVIII. yüzyıldan itibaren Béarnlı hukukçular, de Maria [1 ve 2], Labourt [3] ve Mourot [4 ve 5] özellikle çeyiz ve miras gelenekleri konula-

* M.-C. Bourdieu ile ortak kaleme alınmıştır.

rında Béarn *For*'ları üzerine yorumlar yazdılar. Oysa Rogé'nin gözlemlemiş olduğu gibi [7 ve 8], çözümlenmeden önce eleştirel bir çalışmanın nesneleri olmaları gereken, farklı dönemlerden metinlerin sıklıkla bozulmuş değişkelerini toplu halde içeren *For*'ların ilk basımı tamamen vasattır [6]. Böyle bir basımın hatası olarak modern yazarlar, kendilerini, özellikle iyileştirilmiş 1551 *For*'unun, XVI. yüzyıldan itibaren bol bulunan hukuk ilmi belgelerinin ve daha istekli olarak XVII. ve XVIII. yüzyıl hukukçularının bu farklı metinler hakkındaki yorumlarının incelenmesine bağladılar. Her ne kadar iyileştirilmiş *For*'u ve monarşinin son yüzyıllarının hukuk bilimini temel alsalar da Laborde'un Béarn'daki çeyiz üzerine incelemesi [9] ve Dupont'un Béarn'daki veraset düzeni üzerine incelemesi [10] büyük bir ilgiyi gösterir. A. Fougères'in [11] kalın tezi Béarn'a ilişkin olarak önceki yapıtlardan alıntılarla yetinir.

Hukuk tarihçileri gelenek metinlerinin, bunlar geçerliliği kalmamış yasaları kapsadıkları ve canlı düzenlemeleri es geçtikleri için nispeten kuramsal bir hukuku temsil ettiğinden, sakınımlı kullanılmaları gerektiğini keşfedeceklerdir. Noterlikte yapılmış anlaşmalar onlara gerçek uygulama hakkında bilgiler sunabilecek bir kaynak gibi göründü. Bu tip araştırmaların örneği P. Luc [12] tarafından sunuldu. Noter kayıtlarından hareketle ilk önce kırsal nüfusların yaşam koşullarını, toprak düzenini, Béarn'daki aile yapısını ve mal varlığının korunmasına ve iletilmesine yön veren kuralları ve ikinci bir bölümde, aile ve topluluk çerçevesinden toprağı işletmenin teknik ve hukuksal yollarını ve kredi ve değiş tokuş yaşamını incelemiştir.

Napoléon Yasalarının en ünlü rakibi Frédéric Le Play de, Anayasanın [13] uygulanmasından doğmuş olan kararsız aile tipinin karşısına koyduğu, ona göre aile kurumunun en ideali olan kök aile modelini Béarn ve Bigorre dağlarına yerleştirir. Üç aile tipini, ataerkil aile, modern toplumun özelliği olan kararsız aile ve kök aileyi tanımladıktan sonra Frédéric Le Play kendini bu sonuncusunu betimlemeye (s. 29 ve devamı) ve bu ailenin her bir üyesine sağladığı yararları göstermeye verir: " (bu veraset düzeni), ağır ödevlerden kafası karışmış olan mirasçıya, eve ve ataların atölyesine bağlı saygınlığı verir; dışarıda evlenen üyelere özgürlüğün çekiciliğinin yanında, kök ailenin desteğini garanti eder; baba evinde kalmayı tercih edenlere ailevi mutlulukların yanında bekârlığın huzurunu sunar; hepsine, en ileri yaşlılık anına kadar, baba evinde ilk çocukluğun anılarına yeniden kavuşmanın mutluluğunu sağlar" (s. 36-37). "Her kuşakta bir mirasçı atayarak tarımla uğraşan kök-aile kardeşlerin çıkarını ağabeyinki-

ne kurban etmez. Tam tersine, bu sonuncuyu, kardeşlerinin ve ardından çocuklarının yararına çalışmasının açık kazancından vazgeçmeye mahkûm eder. Maddi çıkarın feda edilmesini ahlaki buyruğun telafisiyle elde eder: Baba evine sahip olmaya bağlı saygınlıkla." (s. 114) İkinci bir bölümde Play, 1856'da Levadan'daki kök-aileye örnek sayılan Melouga ailesinin monografisini sunar; E. Cheysson'un bir son deyişi bu ailenin kanunların ve törelerin etkisi altında yok oluşunu betimler: "Melouga ailesi, bu son dönemlere kadar, güçlü ve verimli bir toplumsal örgütün zamanı geçmiş bir örneği olarak kalmıştı; ancak o da sırası geldiğinde, onu uygun koşulların beklenmedik rastlaşması sayesinde kurtaran kanunların ve törelerin etkisine maruz kalmak zorunda kaldı. Yasa etkisini gösterir; eşitleştirme ilerler: Kök aile ölmek üzeredir, kök aile ölür. " (s. 298) Play ekolünden kuramcıların karşısına, etnografik araştırmanın verilerinin dışında, XVIII. ve XIX. yüzyılın noter anlaşmalarına dayanarak, veraset geleneklerinin ve evlilikle ilgili kuralların Medeni Kanuna [15] rağmen ayakta kaldıklarını gösteren Saint-Macary'nin incelemeleri [14] çıkarılabilir.

[1] De Maria, *Mémoires sur les dots de Béarn*, ve eki: "Mémoires sur les coutumes et observances non-écrites de Béarn" (el yazması eser, Aşağı Pireneler Eyalet Arşivleri).

[2] De Maria, *Mémoires et Éclaircissements sur le for et coutume de Béarn* (el yazması eser, Aşağı Pireneler Eyalet Arşivleri).

[3] Labourt, *Les Fors et Coutumes de Béarn* (el yazması eser, Pau Belediye Kütüphanesi)

[4] J. F. Mourot, *Traité des dots suivant les principes du droit romain, conféré avec les coutumes de Béarn, de Navarre, de Soule et la jurispondance du Parlement* (alıntılayan: L. Laborde, *La Dot dans les fors et coutumes du Béarn*, s. 15).

[5] J. F. Mourot, *Traité des biens paraphernaux, des augments et des institutions contractuelles, avec celui de l'avitinage* (alıntılayan:L. Laborde, *a.g.y.*).

[6] A. Mazure ve J. Hatoulet, *Fors de Béarn, législation inédite du XIe au XVIIIe siècle*, karşılıklı çeviri, notlar ve girişle, Pau, Vignancour, Paris, Bellin-Mandar, Joubert, vd. t. (1841-1843)

[7] P. Rogé, *Les Anciens Fors de béarn*, Toulouse, Paris, 1908.

[8] J. Brissaud, ve P. Rogé, "*Textes additionnels aux anciens Fors de Béarn*", Toulouse, 1905 (*Bulletin de l'université de Toulouse, mémoires originaux des facultés de droit et des lettres*, B dizisi, no: III).

[9] L. Laborde, *La Dot dans les fors et coutumes du Béarn*, Bordeaux, 1909.

[10] G. Dupont, "Du régime successoral dans les coutumes du Béarn", tez, Paris, 1914.

[11] A. Fougères, "Les Droits de famille et les successions au Pays basque et en Béarn, d'après les anciens textes", tez, Paris, 1938.

[12] P. Luc, "Vie rurale et pratique juridique en Béarn aux XIVe et XVe siècles", hukuk tezi, Toulouse, 1943.

[13] F. Le Play, *L'Organisation de la famille selon le vrai modèle signalé par l'histoire de toutes les races et de tous les temps*, MM. E. Cheysson, F. Le Play ve C. Cannet tarafından yazılmış bir sonsöz ve üç ekle birlikte, Ad. Focillon, A. Le Play ve Delaire tarafından yeni belgelerle zenginleştirilmiş 3. basım, Paris, 1884.

[14] J. Saint-Macary, "Les régimes matrimoniaux en Béarn avant et après le Code civil", tez, Bordeaux, 1942; "La désertion de la terre en Béarn et dans le Pays basque", tez, Bordeaux, 1942.

[15] J. Bonnecaze, *La Philosophie du Code Napoléon appliqué au droit de la famille. Ses destinées dans le droit civil contemporain*, 2. basım., Paris, 1928.

III. Kısım

Yasaklanan Yeniden Üretim
Ekonomik Egemenliğin Simgesel Boyutu

"Köylü ancak bürokratik ya da liturjik işleyişine yabancı kaldığı büyük bir imparatorluğun çarklarına kapıldığı anda aptallaşır."

MAX WEBER, *Le judaïsme antique*

Bu kadar uzun süre sonra, bekârlık sorununa dönmem için getirilen öneri beni hem memnun ediyor hem de heyecanlandırıyor. Gerçekten de, ilk adımların bütün kararsızlıklarını sunsa da, bana içsel arayışımın önemli ilerlemelerinin birçoğunun ana kaynağını içeriyormuş gibi görünen bu eski çalışmaya[1] karşı özel bir sevgi besliyorum. Örneğin, metni, her zaman eksiksiz açıklamaya ya da onu baştanbaşa hazırlayan ve sonunda, biraz saflıkla dile getirilen düşünsellik çabasına her zaman ulaşmaksızın yönlendiren *habitus*, strateji ya da sembolik egemenlik gibi kavramları düşünüyorum. Hoşa gitmek için ödün veriyor gibi görünmesem, bunun desteklediği az çok içe kapalı toplumsal bir deneyimin yeniden sahiplenilmesinin, önceden gerçekleştirilen sosyo-analiz sıfatıyla, her kökenden aydının halka ve kültüre değinen her şeyle her zaman sürdürdüklerinden hem daha az dolambaçlı ve hem daha az çarpıtılmış, bilgin ya da "popüler" kültürle bir ilişki kurulmasını kuşkusuz olanaklı kıldığını gösterebilirdim. Ancak, içlerinde bu kadar uzun bir süre boyunca, *Etudes Rurales*'de yayımlanmış olan makalenin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş bir versiyonunun İngilizce yayımlanması (Julian Pitt Rivers'ın dostane girişimiyle) amacıyla 1970'li yılların başında yazmış olduğum belgeleri

ve parçaların uyuduğu dosyaları, içlerine yeniden tamamen dalmak isteği ve eğlencesi olmaksızın yeniden açarken, belli bir rahatsızlık duymadım diyemem: İlk sırada burada toplanmış olanların bulunduğu bu kadar önemli çalışmalardan sonra bu terk edilmiş şantiyenin dağınıklığı içinde, hâlâ geçerli olan şeyleri nasıl belirlenmeli? Niyetlenmiş olduğum gibi, ilk makaleyi tepeden tırnağa yeniden yazmadan, yapmak istediğim düzeltmelerin ve eklemelerin başlıca maddelerini aktarabilir miydim?

NOT:

1) P. Bourdieu, "Célibat et condition paysanne", *Études rurales*, 5-6, Nisan-Eylül 1962, s. 32-135.

1
Ek ve Düzelti

Eski toplumda evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilerin mantığını betimlemeye çalıştığım ilk bölüme geri dönmeyeceğim; "Yeniden üretim stratejilerinde evlilik stratejileri" başlıklı makale (*Annales*, 4-5, Temmuz-Ekim 1972, s. 1105-1127) mirasçıların bekârlığının en görünür belirtisi olduğu krizden önce kendini gösterdiği biçimiyle evlilikle ilgili karşılıklı ilişkiler mantığının eski betimlemesinin yerini alması için düzenlenmişti: O dönemde egemen olan akrabalık yapıları ve ekonomik yapılar arasında bağıntılar düzenleme yöntemine karşı düşünülmüş olsa da bu çözümleme gerçekte eyleyenlerin onlar aracılığıyla özgül "kozlarından" (mülkün boyutu, doğum sırası vb...) mümkün olan en iyi eşi çekmeyi hedefledikleri stratejilerin uygulamaya dayalı mantığının kaçmasına izin verir. Ekonomik yapılar ve evlilik yapıları arasındaki, *adot*'yla somutlaştırılmış ilişkiyi biçimsel işleyişli bir formül içine almak için yapılan ilk girişim ile, evlilik *stratejilerini* yönlendiren baskılar (ya da belirleyici etkenler) bütününün son yeniden kurulumu arasındaki karşılaştırma, eksiksiz bir uygulama kuramı üretecek ve usa uygun olan ama nesnel olarak yapılara uydurulmuş bir *habitus* tarafından istenmeyen stratejilerin ürünü olarak eyleyenlerin evlilik "tercihlerini" anlayacak durumda olabilmek için,

özellikle sorgulama ve gözlemleme usullerinde ve kullanılan dilde gerçekleştirilmiş olması gereken yapısalcı bakışla olan kırılmayı, araştırmanın somut ayrıntısı içinde gözlemleme fırsatını sunar[1]. Nesnelci gözlemcinin biraz kendini beğenmiş dışardalığı yerini, yerli bağıntının uygulamaya kuramsal olarak yeniden uyarlanmasının desteklediği yakınlığa (kurama ve uygulamaya dayalı olarak) bıraktığından, kuramsal ve yöntembilimsel ilerlemenin kendisi de, araştırmacının nesnesiyle olan öznel ilişkisinin bir *dönüşümünden* (conversion) ayrılamaz. Eğer eyleyenleri ve stratejilerini, yapısalcı bakışla tözselleştirilmiş yapılar adına merkez konuma yerleştiren bir bakış açısının, Avrupa'daki köylü toplulukları gibi uzun süre büyük antropolojik geleneğin dışına itilmiş, topluluklarına girişi rastlantı değildir; bu toplumlar toplumsal mesafe bir kez aşıldıktan sonra, teori ile uygulama arasında bir yakınlaşmayı sağlayacak yakınlıktadır; bu yakınlık hem bu popülist gizciliğin peşini bırakmadığı eyleyenlerin yaşanmış deneyimine kaynaşmalı bir katılımla, hem de zorunluluğu bir erdem sayan bazı antropoloji geleneklerinin metodolojik bir parti haline getirdiği mesafeli nesnelleştirmeyle zıtlaşır.

Ayrımsal evlilik ya da bekârlık şanslarının istatistiksel analizine gelince, daha kesin olması için hesaplamaları, ana nüfus olarak anket sırasında Lesquire'de oturan kişiler bütününü (1962'deki makaledeki gibi) değil ama ilgili *toplulukların* bütününü (bkz. ek bölümdeki tablo) alarak yeniden yapmak gerekti. Bu, farklı değişkenlere göre göç oranlarının (cinsiyet, doğum yılı, babanın sosyo-profesyonel kategorisi, aile içindeki sıra ve evin yeri –kasaba ya da mezra–) ve aynı zamanda göç edenlerin ve kalanların bu aynı değişkenlere göre oranlarının düzenlenmesi olanağının verilmesiydi. Düzenlemesi çok zor ve uzun olan bu istatistikler (göç edenler hakkındaki bilgiler bir dizi bilgi verenin yanında sözlü olarak toplanmak zorunda olduğundan), gerçekte daha önce elde edilmiş sonuçları, kesinleştirerek doğruluyorlar: Gerçekten de, evden ayrılma olasılığının, özellikle erkek fazlalığının şaşırtıcı oranlara ulaştığı mezralarda, kadınlarda erkeklerden çok daha yüksek olduğu; erkeklerde toprağa bağlı kalma şansının mülkün boyutuyla arttığı; ve bütünde, göç etme olasılığı büyük oğullarda küçüklere oranla açıkça daha zayıf olsa da (%42'ye karşı %61), büyük evlat hakkının etkilerinin küçük mülk sahiplerinde artık hissedilebilir olmadığı (mevcudun darlığının dayattığı sakınımla) ileri sürülebilir. İyi ailelerden kızlar diğerlerinden hafifçe daha yüksek oranda toprağı terk ettiklerinden, kızlarda göç ile mülkün boyutu arasında hiçbir belirtici ilişki gözlemlenmez. Evlilik şanslarına gelince, onlar ve öte

yandan eşit olan her şey, gidenlerde kalanlardakinden[2] açık biçimde daha güçlüdür ve bu sonuncular içinde, kasabada oturanlarda mezralarda oturanlara göre daha yüksektir[3]. Ancak, en önemli ve ilgilileri bir skandal gibi etkileyen olay, kalanlar arasında evlilik olasılıklarının, mezralarda, "büyük ağabeyler" ya da her durumda önemli mülklerin mirasçıları kendilerini böylece bekârlığa mahkûm edilmiş bulabildiklerinden, mülkün boyutuna ya da doğum sırasına göre uygulamada değişmemesidir[4].

Gerçekte, göç ve bekârlık kendi aralarında (özellikle, bekâr kalma olasılığının, kalma olgusuyla özellikle mezralarda, büyük oranda güçlendiği ölçüde) ve aynı etkenler sistemine (cinsiyet, ailenin sosyo-profesyonel kategorisi ve tarımla uğraşanlar için, mülkün boyutu, doğum sırası ve son olarak, yerleşim yeri, kasaba ya da mezralar) sıkı sıkıya bağlıdırlar.

1935'ten† önce Lesquire'de doğmuş olan kişiler arasında kalanların ve bunlar arasında bekârların yerleşim yerine, cinsiyete ve mülkün boyutuna göre payı

		Kasaba		*Mezra*	
		Kalanlar	*Kalanlar Bekâr*	*Kalanlar*	*Kalanlar Bekâr*
Küçük mülk sahipleri	E	28,5*	*	43	57
(+ hizmetçiler)	K	50*	*	33,5	15,2
Orta	E	75*	*	70,5	61,5
	K	100*	*	50	22
Büyük	E	100*	*	82	55,5
	K	40*	*	43	33,5
Diğer meslekler	E	58,5	14	33,5	*
	K	23,5	50	36,5	*
Hepsi	E	54	15,5	49,5	56,5
	K	33,5	22	37	17,5

*Sıfır ya da sıfıra yakın rakamlar (ve belirtici nitelikte veriler).
† 1935'i ele alınan toplulukların üst sınırı olarak belirleyerek (1970'de), erkeklerin ortalama evlilik yaşı (29 yaş) ve kadınların ortalama evlilik yaşı (24 yaş)'nın üzerine ve "evlenilirliğin" üst sınırının (35 yaş üzerinde ancak 3 ya da 4 evlilik vakası sayılır) yakınında yer alınıyordu.

Az çok sıkı sıkıya kendi aralarında birbirlerine bağlı bu etkenler sistemi ile göç etme ve evliliğe ulaşma (az çok genç yaşlarda) olasılıkları arasındaki ilişkiler istatistiğinin yakaladığı şey, toplumsal alanda ve tam

tamına, farklı eyleyiciler üzerinde bunların geçmişin köylü yaşam biçimine olan *nesnel* (büyük evlerden ağabeylerde en yüksek) ve *öznel* (yani, *habitus* ve bedensel *hexis*'te kayıtlı) bağlılıklarına göre, üzerlerinde ayrımsal biçimde etki ettiği şekliyle *simgesel mallar pazarının* birleşmesinin toptan dönüşümlerinin etkisidir. Her iki durumda, artık, tecritlerin kalkmasıyla, kentli egemen gerçeklerin etrafında birleşmiş toplumsal alan tarafından yerine getirilen *çekim gücünün* ve farklı eyleyenlerin *habitus*'larını oluşturan algılama, değerlendirme ve eylem kategorilerine göre onun karşısına çıkardıkları *devinimsizlik gücünün* elle tutulur sonucu hesaplanır. Simgesel mallar pazarının, dolayısıyla evlilik pazarının birleşmesinin bir veçhesi olduğu toplumsal alanın birleşmesi, hem nesnellikte –ulaşım olanaklarının gelişimiyle desteklenen yer değiştirmelerin genişletilmesi, orta öğretime ulaşmanın genelleştirilmesi vb. gibi çok farklı etkenler bütününün etkisi altında– ve hem temsillerde gerçekleşir. Şunu söyleyebiliriz: Bunun nesnellik içinde gerçekleşmesinin nedeni kendi tevekküllerine yönelik hem zorla alınmış hem de kabul edilmiş bir takdir sunan eyleyenlerin öznellikleri içinde ve öznellikleri yoluyla meydana gelmesidir; bu durum aynı anda mirasçıların bekârlığının en anlamlı örneğini oluşturduğu ayrımsal eleme olaylarına yol açar

NOTLAR:

1) Bilimsel buluşlar, antropolojide, sıklıkla, gerçekleştirilir gerçekleştirilmez apaçık hale gelmelerini sağlayan anlamı belirsiz ayrıcalığa sahiptirler ve sormuş oldukları, yine de öznel olan acı deneyimini anımsatsalar bile, katedilen yolun en azından pedagojik amaçlarla, onları elde etmek için ya da entelektüel dönüşümün ağır ilerleyişini, büyük yankı uyandıran özeleştirilerden daha iyi gösteren, görünürde küçücük düzeltmeler ve eklemeler için gerekli çalışmanın ard arda gelen hallerinden daha iyi bir tanıklık bulunamaz. Sorunsalın tarihsel durumu anımsanarak kendini ona göre var eden araştırmanın hareketinin fikri de verilebilir (bkz. P. Bourdieu, "De la règle aux stratégies", *Choses Dites*, Paris, Editions de Minuit, 1987). Kendini, *as usual*, anglosakson üretimle sınırlandırarak strateji kavramının ortaya çıkışı ve son zamanlardaki yayılmasını betimleyen bir makalenin (G. Crow, "The use of the concept of 'strategy' in recent sociological literature", *Sociology*, 23 (1), Şubat 1989, s. 1-24) açıklamasında kendisi de bu alanda çalışan David H. Morgan'ın bu kavramın etnoloji ve sosyolojideki ilk kullanımlarının ve bunların getirdikleri yeni "örneğin" ailenin ve ev halkının sosyolojisinin ve tarihinin alanı içinde ortaya çıktığını hatırlatması dikkate değerdir (bkz. D. H. J. Morgan, "Strategies and sociologists: a comment on Crow", *Sociology* 23 (1), Şubat 1989, s. 25-29).

2) Kızlarda –bölgede kalanlar gidenlerinkine göre hafifçe düşük bir bekârlık oranına sahip olduğundan (bütünüyle %18, yani kasabada %22, mezralarda % 17,5) – durum aynı şekilde seyretmez; kızların daha az zor bir pazarın karşısına çıkmasıyla anlaşılır.

3) 1954, 1962 ve 1968 yılları için, Lesquire kantonunun farklı bucakları için düzenlenen ad listelerinden hareketle oluşturulan bir dizi istatistiksel tablodan, erkek bekârlığının yoğunluğu, bir işçi kentinin, Oloron'un yakınındaki ve bir dereceye kadar önemli bir işçi kesimine sahip olan bucaklarda azalırken, her tür kent merkezine uzaklıkları, dağınık yerleşimleri ve sosyo-profesyonel yapılarıyla mezralara çok benzeyen uzak ve ıssız küçük bucaklarda, Lesquire'in mezralarındakine benzer oranlara ulaştığından, buradan, daha önce Lesquire'de gözlemlenmiş olan düzenliliklerin her yerde gözlemlendiği sonucu çıkar.

4) Ağabey ya da mirasçı kavramı, biyoloik anlamda değil toplumsal anlamda alınmalıdır. Geleneksel durumda, toplumsal tanımlamanın keyfiliği kendini gizlenmiş sanabilirdi: toplumsal ağabey yani mirasçı muamelesi gören ve öyle davranan neredeyse kaçınılmaz olarak biyolojik ağabeydi. Bugün, ağabeyin gidişiyle doğum tarihine göre küçük olan bir erkek kardeş kendini mirasçı statüsü verilmiş olarak görebilir. Artık mirasçı, sadece ağabey olduğu için kalan değil ama ayrıca kaldığı için ağabey olandır.

2
"Kapalı Dünyadan Sonsuz Evrene"

Alexandre Koyre'nin ünlü kitabının başlığını yeniden kullanarak, sadece ekonomik ama ayrıca ve özellikle sembolik düzende, bu dünyanın bir dereceye kadar özerkliğini sağlama ve merkezi değerlere karşı bir tür özel *direniş* biçimini olanaklı kılma eğilimi içinde olan etkenlerin etkililiğini yavaş yavaş yansızlaştırarak köylü dünyanın (ve daha genel olarak kırsal dünyanın) nesnel ve öznel dışa açılımına eşlik etmiş olan gelişmeler bütününe değinmek istiyoruz: Sadece en önemlileri belirtirsek, özellikle tüketim konusunda, kendi üretip kendi tüketme çileciliğine (denk evlilik bunun bir yönüdür) verilen ayrılcak sayesinde pazara çok bağımlı olmama; diğeri de coğrafi olarak uzakta olma: Bu durum ulaşım araçlarının (yollar ve araçlar) iğretiliğine eklenir, bu ise yer değişikliğini dar alana hapseder *yerel temelli* bir toplumsal dünyaya hapsolmayı kolaylaştırır, böylece ekonomik ya da kültürel farklılıkların ötesinde, karşılıklı bir bağımlılık ve takdir ilişkisini dayatır. Bu nesnel ve öznel içe kapanma, özellikle dil konusunda, kentli normlara karşı, az çok sağlamlaştırılmış direniş üzerine kurulu bir tür *kültürel olarak bölgesel özellikleri koruma isteğini* ve din ve politika konusunda bir tür *yerel merkeziyetçiliği* olanaklı kılar: Örneğin, olağan politik tercihler, büyük kısmıyla, dolaysız genel

duruma göre yani, toplumsal makrokozmosa ve mikrokozmosun orada bütünüyle işgal ettiği göreli konuma engel olma eğilimindeki kapalı mikrokozmosun ortasındaki hiyerarşideki konuma bağlı olarak gerçekleştirilmiştir (böylelikle yerel hiyerarşinin belli bir seviyesinden itibaren, adeta sofu ve muhafazakâr olunmalıydı ve "büyük" bir köylü için, düzenli olarak kiliseye gitmek, papaza ayin şarabı götürmek bir *pourtalè*, ana kapı, toplumsal sınıf sorunuydu). Diğer bir deyişle, kendisine özgü toplumsal hiyerarşileriyle, kendi egemen kişileri, üzerinde egemenlik kurulmuş kişileri ve "sınıf" çatışmalarıyla donanmış bu mikrokozmos aracılığıyla toplumsal alanda işgal edilen konum, köylülerin dünyalarına ve kendilerinin oradaki yerlerine dair betimlemeleri üzerinde uygulamaya dayalı etkiye sahip değildi[1].

Ekonomik mallar ve simgesel mallar pazarlarının birleşmesinin ilk etkisi, egemen değerlere karşı kendilerine sadece *ötekiler* ("popüler kültür" üzerine pek çok bulanık tartışmayı aydınlatma da yeterli olacak Platoncu, eski, *enantion* ve *heteron* karşıtlığını anımsatalım) değil *hasımlar* süsü de vermeye yetenekli köylü değerlerin var oluş koşullarını ortadan kaldırmak olur. Sınırlı ve örtülü bağımlılık yerini yavaş yavaş derin ve görülen, hatta kendini kabul ettiren bir bağımlılığa bırakır. Pazar ekonomisinin egemenliğinin güçlenmesi mantığının küçük tarımcılık (Lesquire'in en "büyük" köylülerini içine alan) üzerindeki etkileri sık sık betimlenmiştir. Üretim için, tarımsal işletme her zaman daha çok endüstriyel mallar (makineler, besi yemleri vb.) pazarına bağımlıdır ve üretim donanımını modernleştirmek ve verimi arttırmak için gerekli yatırımlara, ancak tarımsal işletmenin finansal dengesini tehlikeye atmaya ve onu belirli ürünler ve pazarlar içine hapsetmeye özgü ödünç almalara başvurmak aracılığıyla karşı durabilir. Pazarlamak için, tarımsal ürünler pazarına ve tam tamına gıda endüstrisine (özel durumda, süt toplanmasını sağlayan) de gitgide daha sıkı sıkıya bağlanır. İşletme giderleri, etkileyemedikleri fiyatların, özellikle endüstriyel fiyatların genel değişimine bağlı olduğundan ve özellikle gelirleri gitgide güvence altına alınmış fiyatlara (sütünki ya da tütününki) bağımlı hale geldiğinden, fiyat tahmininin olasılıkları gerçekte ve onların dünyaya bakışında, eskiden doğanın olasılıklarına ait olan yeri işgal etmeye doğru yönelir: bu, kamusal güçlerin ekonomik müdahalesi –ve özellikle fiyatların ayarlanması– arasından, köy ekonomisinin neredeyse doğal dünyası içinde ortaya çıkmış, politik tepkiler uyandırmaya özgü siyasi bir harekettir[2]. Bu durum daha siyasallaşmış bir dünya görüşüne iter ve bunun devletçi-

lik karşıtı rengi, öz-işletmenin temeli olan özerklik yanılsamasına çok şey borçludur. Neredeyse maaşlı çalışana dönüşmüş bu küçük mülk sahiplerinin çoğu kez hem başkaldırılarında hem de muhafazakâr siyasal tavır almalarında ortaya çıkan, kendi durumlarına ilişkin ikiye bölünmüş hatta çelişkili tasarımları, temelini derinlemesine çelişkili bir durumun nesnel anlaşılmazlıklarında bulur. En azından görünürde işlerinin düzenlenmesinin sahibi olarak kalmış (pazara kendi iş gücünü getiren işçiden farklı olarak bunların sattıkları şey *ürünlerdir*), yatırılmış (ancak gerçekte nakit parayla gerçekleştirilmesi olanaksız) çok önemli bir sermayeyi temsil eden, üretim araçlarının (binalar ve donanımlar) sahipleri, gitgide nitelikli hale gelmesine karşın zorlayıcı ve simgesel olarak çok az ödül sunan ağır bir çalışmadan çoğu kez, *nitelikli bir işçininkinden daha düşük* gelirler elde ederler. Teknokratik siyasetin, özellikle yardımlar ve kredi konusunda, kasıtlı olmayan bir etkisiyle, her özellikten yatırımları aracılığıyla, özellikle itibari mülkiyeti ve ayrıca üretim çarkının sorumluluğunu, doğurduğu öz-işletme teşvikleriyle beraber koruyarak fiyatlar ve bizzat üretim davasının üzerine çöken çelişkiler arasından, sosyalist olduğu söylenen ekonomilerinki kadar kuvvetle toplumsallaştırılmış bir üretimin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaya sevkedilmişlerdir. Eğer, bu sürecin kendisi de yuvarlak bir nedensellik ilişkisiyle, köylülerin ahlaki özerkliğinin gerilemesini ve bu yolla direniş ve ret güçlerinin zayıflamasını belirlemeye özgü bir simgesel mallar pazarının birleşmesine bağlanmamış olsaydı, köylü ekonominin pazar mantığına gittikçe artan bağımlılığı, yoğun göçten başlayarak, kırsal dünyanın mekânını oluşturduğu derin dönüşümleri tek başına belirlemeye yetmeyecekti. Çok genel bir biçimde, tarım sektörü dışındaki göçün, tarımdaki, tarım dışı sektörlerdeki maaşlar ve bu sektörlerdeki iş arzı (endüstriyel istihdamsızlığa göre hesaplanan) arasındaki bağıntının sonucu olduğu farz edilir. Böylelikle, bir yandan ekonomik durumların mesafesinin daha büyük olması oranında daha büyük olan gizilgüç farklılıklarıyla bir *çekim alanının* varlığını diğer yandan eyleyicilerin alanın etkilerine bir devinimsizlik ya da farklı etkenlere göre değişen bir *direnişle* karşılık verdiklerini ortaya çıkararak, göç akımlarının basit, mekanik bir modeli ileri sürülebilir.

Ama bu modelle ancak eğer bu modelin mekanik hiçbir özelliği olmayan işleyişinin ön koşulları unutulursa bütünüyle yetebiliriz: Böylelikle, örneğin tarımsal ve tarımsal olmayan gelirler arasındaki mesafenin etkisi ancak, bilinçli ya da bilinçsiz bağlantılandırma hareketi olarak karşılaştırma, olanaklı ve toplumsal olarak kabul görür hale geldiği

ve maaşın diğerleri arasında bir boyut olduğu kentli yaşam biçiminin lehine döndüğü oranda, yani kapalı ve artık bitmiş dünya açıldıkça ve iki evren arasındaki her tür yakınlaşmayı düşünülemez kılan öznel siperler yavaş yavaş düşmeye başladıkça kendini gösterebilir. Diğer bir deyişle, kent yaşamıyla birleştirilmiş yararlar eğer algılanan ve beğenilen yararlara dönüşürlerse, eğer, buna göre, gözden kaçmayı ve görmezden gelinmeyi (edilgence ya da etken olarak) bırakarak algılanabilir ve beğenilir, görünür ve arzu edilir olmalarını sağlayan algı ve beğeni kategorilerine bağlı olarak tutulurlarsa var olabilir ve harekete geçebilirler. Ve gerçekte, kentsel yaşamın çekimi, sadece kendisinin çekiciliklerine inanmış zihinlerde kendini gösterebilir: Nesnel bir birleşme sürecine itilmiş toplumsal alana egemen değerlere oybirliğiyle verilen kabul içinde yaratılmış simgesel bir güç veren, dünya görüşünün *ortak dönüşümüdür (conversion)*.

Simgesel devrim, belirli bir eşikten itibaren, gitgide hızlanan bir yarışta karşılıklı olarak koşan sayısız bireysel dönüşümün toplu ürünüdür. Alışkanlığın yarattığı bayağılaşma gerçekte topraktan ve evden uzağa doğru her bir gidişin, özellikle sürecin başlangıç aşamasında gerektirdiği olağanüstü psikolojik çalışmayı unutmaya iter; ve hazırlık çabasını, kararı desteklemeye ya da harekete geçirmeye özgü fırsatları, yerine getirilmesi her zaman zor (örneğin, kasabada yarı zamanlı postacılık ya da şoförlük kente gitmek için gereken sıçrama tahtasını sağlar) ve bazen de asla tamamlanmayan (zoraki göç etmiş olanların yurda "yaklaşmak" için bir ömür boyu gösterdikleri çabaların tanıklık ettiği gibi) ruhsal bir uzaklaşmanın aşamalarını anımsatmak gerekir.

İlgililerin her biri, aynı anda ya da ard arda, kendinden kuşku duyma, az çok saldırgan sıkıntı ve özsaygı (köylülerin ve "toprağın" bitmesine dair ayinsel acımada kendini gösteren: "toprak mahvolmuş") aşamalarından geçerler. Köylü değerler masasının devrilmesine götüren psikolojik yolu az ya da çok hızlı biçimde katetme eğilimi, eski hiyerarşide işgal edilmiş konumla bağdaştırılmış çıkarlar ve eğilimler arasından bu konuma bağlıdır. Dış çekim güçlerine en zayıf direnişi gösteren, göçün yararlarını en erken ve diğerlerinden daha iyi fark eden eyleyenler, kadın, kardeş ya da yoksul oldukları için toprağa ve eve, nesnel ve öznel olarak en az bağlı olanlardır. Kendisinden uzaklaşılma sırasını belirleyen yine eski düzenin kendisidir. Simgesel değiş tokuş nesneleri olarak aşağıdan yukarıya hareket eden ve bundan dolayı kentsel buyruklar ve çekicilikler karşısında kendiliğinden aceleci ve uysal görünme eğilimine giren kadınlar, erkek kardeşlerle birlikte kentsel dünyanın Troya atını oluştururlar.

Köylü duruma erkeklerden (ve bizzat erkek kardeşlerden) daha az bağlı ve iş ve güç sorumluluklarında daha az yükümlü dolayısıyla malvarlığını "sürdürme" endişesini daha az taşıyan, eğitim ve onun içerdiği devingenlik vaatleri karşısında daha hazır olan kadınlar köylü dünyanın kalbine , "köylü niteliklerinin" değerini düşüren ve onları yarış dışı bırakan kentli bakışı getirirler.

Böylelikle, bireysel ve kolektif dönüşümün kalbinde bulunan toplumsal dünya algısının yeniden biçimlenmesiyle, aile yaşamının kapalı ve sınırlı dünyasını saçma bir kaynağa dönüştüren topluca sürdürülmüş psikolojik kendine yeterlik birbirine çok bağlıdır. Tartışma götürmez bir kaynak, öyle ki iş ya da evlilik için ya da aracılığıyla toprağı terk etmek zorunda olan yoksul erkek ya da kız kardeşlerin seçilerek uzaklaşması, merkezi değerler ile öyle kabul edilmiş deerleree bir kez daha saygı göstermek demekti[3]. Gittikçe artan sayıda gidişe götüren ve sonunda direnenleri de etkileyecek olan kolektif dönüşüm (conversion) Kopernik devrimi olarak adlandırılması gereken durumdan ayrılamaz: Değişmez merkez yer, kendisi de eşsiz ve değişmez olan bir hiyerarşinin merkezi, daha geniş bir alandaki herhangi bir noktadan, daha da kötüsü alçak, aşağı, yönetilen bir noktadan başka bir şey değildir. Hiyerarşileriyle (örneğin "büyük" ve "küçük" köylüler arasındaki karşıtlık) bucak kendini, içinde köylülerin topluca yönetilen bir konumda bulundukları daha geniş bir toplumsal alan içine yerleştirilmiş olarak bulur. Ve bunlar, bir anda uzaklaştırılmış bu dünyada en üst konumları tutmuş olanlar bile, en sonunda, gerekli dönüşümleri ve yeniden dönüşümleri yerine getirmedikleri için, eski düzene, stratejik bir noktasından, evlilik pazarından dokunan simgesel devrimin bütün masraflarını ödeyeceklerdir; tarımsal işletme ekonomik bir çevre ve onu iş gücü olarak sadece hizmetçiliğe mahkûm olmaya iten iş pazarı içine yerleştiğinden bu pazar, gerçekte, doğrudan doğruya tarımsal işgücünün yeniden üretilmesini ve bu yolla köylü işletmenin yeniden üretilmesini zorunlu kılar.

NOTLAR:

1) Merkezi politika alanına özgü sağ ve sol kategorileri makro kozmosta ve yerel mikro kozmosta hiçbir şekilde aynı anlamı taşımazlar (bu bağlamda bir tek bir anlama sahip olduklarını farzedelim). Köylülerin ve daha genel olarak kırsaldakilerin politik tavır almalarının kuşku götürmez özgünlüğü, Marx'ın patates çuvalı eğretilmesiyle salık verdiği gibi uzaysal dağılıma değil, yerel temelli birimlerin, göreli en azından öznel özerkliğinin sonucu

olan yapısal *allodoxia*'ya yüklenebilir. Etkileri kaybolmuş olmaktan uzak bu *allodoxia*'nın tamamıyla hesabını vermek için, burada ancak anımsatılabilecek köylü ve kırsal durumun özyapısal özelliklerinin bütününü göz önüne almak gerekir: Üretime bağlı çelişmelerin, toplumsal ilişkiler arasındansa, doğal ilişkiler biçimi altında ortaya çıkmaları (üretimin saatleri ve hızı, yalnızca doğanın hızına bağlı olarak ve türlü insani istekten bağımsız olarak belirleniyor gibi gözükür; girişimin başarısı, mülkün ya da pazarın vb. yapılarından çok hava koşullarına bağlı gibi gözükürken); başkalarının yargısı karşısındaki evrensel bağımlılığın, herkesin, aralıksız olarak başkalarının bakışlarını üzerinde hissettiği ve onlarla ömür boyu birlikte yaşamaya mahkûm olduğu (bu, kolektif yargılara sakınımşlı boyun eğmeyi ve muhafazakârlığa başkaldırmamayı haklı göstermek için kullanılan" burada yaşamak gerek" savıdır) bu bütün kapı ve pencereleri kapalı dünyalarda çok özel bir biçim alması vb...

2) Kendisinden sorumlu olanların gözlerinde bile, teknik aklamalarla kendini gizlese de fiyat politikası temel olarak, politik güçler ve egemen olanlar için, masraflı ancak politik olarak *güvenli*, dolayısıyla diğer bir anlamda karlı (1980'li yıllarda keşfedildiği üzere, kırın estetik cazibesine koruması için gerekli) bir kapitalist öncesi tarımın varlığının sürdürülmesini temsil eden çıkar ilişkisi içinde köylülüğün ağırlığına bağlıdır. Savurganlıkları azaltmak ve endüstriyel iş pazarına işçileri ve küçük tarım tarafından "çalınmış" anamalları salmak için kırsal gücün yoğunlaştırılmasına dayalı teknokratik istek, eğer yükselmeye susamış ve saygınlık kaygısı içindeki kentli küçük buruvazi, politik ittifaklar sistemi içinde, bütün çelişkilerinin ifade edildiği, hem şiddetli, hem yerelleştirilmiş (özellikle diğer toplumsal güçlere göre uzaklığı nedeniyle) gösteri biçimlerine doğru böylelikle kovulmuş bir köylü sınıfın yerine geçmemiş olsaydı, bu kadar sert biçimde ortaya çıkabilir miydi?

3) Köylü değerlerin simgesel yıkımı bugün öylesine eksiksizdir ki, muzaffer savlarının birkaç tipik örneğini hatırlatmak gerekiyor. Örneğin İkinci Dünya Savaşından hemen önce Denguin'den "büyük bir mirasçının" karısının bir diğer "küçük mirasçı" hakkında söylediği şu aykırılık ihbarı: "X. kızını bir işçiyle evlendirdi!" (Gerçekte, köylünün Evinde maaşlı olarak çalışan Saint Faust'tan küçük bir mülk sahibi). Ya da tek kızları bir memurla evlendirilmiş olan Arbus'den büyük bir aile hakkındaki şu diğer yürek çığlığı: "*Dap u emplegat*!" (Bir görevliyle!).

3
Evlilik Pazarının Birleşmesi

Somut olarak değer biçilenin, toplumsal mülkiyetleriyle birlikte kişiler olduğu, bütünüyle özel bir pazar olarak evlilik pazarı köylülerin, değerler masasının dönüşümünü ve ona atfedilmiş toplumsal değerin yıkılışını keşfetmeleri için özellikle kötü bir fırsat oluşturur. Küçük çaplı Noel balosunun dramatik bir biçimde gösterdiği şey de budur: Bu, geçmişteki köylü düzeninin yaşadığı krize götüren sürecin tamamının dizisel olarak gerçekleştirilmesi gibi *görüngüsel olarak* bütünüyle farklı ampirik nesnelere yayılmış uzun bir kuramsal inşa çalışmasının sonunda ortaya çıkar[1].

Balo gerçekte evlilik pazarının yeni mantığının gözle görülebilir biçimidir. Balo sınırları köylü dünyanın çok ötesine yayılan, özerk ve kendi kendini düzenleyen mekanızmaların, grubun normalarına ve çıkarlarına tabi, küçük yerel pazarın düzenli mübadelelerinin yerini almaya çalıştığı bir zürecin son aşamasıdır; balo, simgesel mübadele pazarının en özgül –ve en dramatik– etkisini, ayrıca diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da yerel pazarın pazar ekonomisine geçişine eşlik eden dönüşümü de somut olarak *gösterir*[2]. Engels'in sözleriyle eyleyenler "kendi aralarındaki toplumsal ilişkileri kaybetmişlerdir"; rekabetin kuralları onlara kendilerini "anarşiye rağmen, anarşinin içinde ve anarşi aracılığıyla" zorla

kabul ettirir[3]. Bekârlığa mahkum edilmiş büyük mirasçılar, geleneğin o ana kadar çoğu zaman hoş görülmeyen zorlamalar ve denetimlerle korumuş olduğu bir evlilik pazarına bundan böyle egemen olan rekabetin kurbanlarıdır. Pazarın birleşmesi, köylü üretim ve yeniden üretim biçiminin bütün ürünlerinin ve toprak ya da şarap ya da diline, kıyafetine, davranışlarına, duruşuna ve "fiziğine" kadar köylünün varlığı olsun, köylü ailelerin sunabilecekleri her şeyin ani bir değer kaybına uğramalarına yol açarak, kendisine, sınırlı bir pazarın sınırları içinde grubun yeniden üretimine gerekli kadınları ve sadece onları sunmaya özgü bir iş tekelini sağlayan toplumsal mekanizmaları etkisiz hale getirir.

Evlilik konusunda, her türden başka değiş tokuş konusunda olduğu gibi, bir pazarın varlığı, hiçbir zaman işlemlerin sadece rekabetin mekanik kurallarına tabi oldukları anlamına gelmez. Gerçekten de çok sayıda kurumsal mekanizma gruba değiş tokuşların yönetimi güvencesini verme ve onu "anarşinin" etkilerine karşı koruma eğilimindedir; Engels'in hatırlattığı bu anarşi, ve tıpkı klasik komedyadaki gibi âşıkları evin Hikmeti Hükümetinin emirlerinden kurtaran "liberal" modelden hoşlanıldığı için unutulagellmiştir. İşte böylelikle, eski evlilik düzeninde, evlilik girişimi ilgililere değil ailelere düştüğünden, "evin" ve eve ait malvarlığının değerleri ve çıkarları duygunun istekleri ya da rastlantılarına karşı galip gelmek için daha fazla şansa sahiptiler[4]. Bu, bütün ailevi eğitimin bütünüyle, genç insanları ailevi buyruklara boyun eğmeye ve talipleri tamamıyla köylü algılama kategorilerine göre yakalamaya hazırladığı oranda olur: İyi bir karı her şeyden önce sıkıntıya dayanıklı ve kendisine sunulmuş koşulu kabul etmeye hazır "iyi köylü kızıyken", "iyi köylü", mülkünün boyutuna ve ailesinin onuruna ayrılmaz biçimde bağlı olan evinin sırasından ve ayrıca otorite, yetki ve çalışma isteği gibi kişisel niteliklerden belli olur. Hiçbir zaman "başka türlüsünü" tanımamış olduklarından, komşu mezralardaki ve tepeler bölgesinin tamamındaki kızlar, evlilik yoluyla kendilerine vaat edilmiş olan yaşama uymakta daha hazırdılar; dış etkilere bir dereceye kadar kapalı bir alanda doğmuş ve yetişmiş olarak olası eşlerini heterodoks ölçütlere göre değerlendirmede de daha az şansa sahiptiler. Böylelikle, 1914'ten önce, Lesquire'in mezralarındaki köylülerin evlilik pazarı, Lesquire gibi, küçük ve hâlâ güçlü biçimde köylü bir kasabadan ve tepeler ile alçak dağlar üzerindeki dağınık çiftliklerden oluşan, ekonomik ve toplumsal olarak türdeş bucaklar bütününe, Pau'nun ve Oloron'un Gave'ları arasındaki bölgeye uzanırdı[5]. Grubun değiş tokuşlar üzerindeki üstünlüğü, evlilik pazarının coğra-

fi ve özellikle toplumsal mesafeyle ölçülen boyutunun sınırlanmasında kendini gösteriyordu. Köylü dünya, konu olarak köyü alsalar bile etnologların sıkça atfettikleri özerkliği ve özyeterliliği asla tanımadıysa bunun nedeni üremenin kontrolünü elinde tumuş olması ve bunu evlilik mübadelelerinin neredeyse tamamını son derece dar ve toplumsal olarak da türdeş bir "geçerli pazar" içinde gerçekleştirerek yağpmıış olmasıdır: Maddi yaşam koşullarının ve buna göre *habitus*'un türdeşliği gerçekte grubun temel değerlerinin sürdürülmesinin en iyi kefilidir.

İnsanın kendini evinde ve benzerleri arasında hissettiği bu kapalı dünya yavaş yavaş açıldı. Evliliklerin esas alanındaki mezralarda, Lesquire'in mezralarındaki gibi, kadınlar kendi mezralarına ya da komşu mezralara bakmaktansa gitgide kente doğru bakıyorlar. Kentli modelleri ve idealleri benimsemekte erkeklerden daha aceleci davranan kadınlar, kendilerine kaçmak istedikleri şeyi vadeden bir köylüyle evlenmekten iğreniyorlar (başka nedenler arasında "görevlerini bırakmak istemeyen" kayınvalide ve kayınpederin otoritesi ve ayrıca, özellikle baba aşağıdan yukarıya doğru bir evlilik yaptığı için otorite sahibi olmadığında, evdeki büyük etkililiğini sürdürmek isteyen yaşlı *daune*'un geleneksel zorbalığı vardır). Son olarak ve özellikle, sistemin mantığına göre de dolaşım yapabilen ve aşağıdan yukarıya gidebilenler onlar olduğundan kızlar köylü dünyanın dışından bir eş bulmakta daha çok şansa sahiptirler. Buradan, köylü mezralar ile kasabalar ya da kentler arasındaki evlilikle ilgili değiş tokuşların ancak tek yönlü olabileceği sonucu çıkar. Küçük kır balolarında, rahatlıklarının ve davranışlarının kendilerine köylüler üzerinde paha biçilmez bir üstünlük sunduğu genç kentlilerinin varlığının kanıtladığı gibi, eskiden kontrol altında tutulan ve hemen hemen tek bir tarafa ayrılmış olan evlilik pazarı bundan böyle en sert ve en eşitsiz rekabete açıktır. Kentli, aşamalandırılmış farklı evlilik pazarları (kentler, kasabalar, mezralar) arasında seçim yapabilirken mezralardaki köylü, kendi alanıyla sınırlandırılır ve bu alanın içinde bile, en azından simgesel olarak daha zengin rakiplerle rekabete sokulur. Mezralardaki köylülerin evlilik alanının son zamanlardaki genişlemesi daha yüksek bir özgürlük seviyesine ulaşmayı belirtmek ve olanaklı evlilikler alanının büyümesiyle evlilik şanslarının artmasına götürmek şöyle dursun yalnızca, yoksun bırakılanların içinde bulundukları, coğrafi arayış alanını toplumsal türdeşliğin sınırları içinde (ya da daha iyisi bu türdeşliği sürdürmek için) genişletme ve kız kardeşlerinin tersine beklentilerini Bask Bölgesinin ya da Gaskonya'nın en ücra mezralarına doğru yönlendirme gerekliliğini gösterir[6].

Toplumsal bir düzen özellikle acımasız biçimde dengesini yitirdiğinde sık sık olduğu gibi, eski egemenler sonlarına katkıda bulunurlar. Kimi kez kendilerine zamanında gerekli düzeltmelere karşı gelmeyi ve onları gerçekleştirmeyi ve hatta dönemin zorluğunun en yoksun bırakanlara dayattığı umutsuzluk stratejilerine başvurmayı yasaklayan statüsel soyluluğa boyun eğerler. Bu, kendi sınıflarından kızların karşısında çok sayıda sonuçsuz girişimden sonra bekârlıkta ısrar eden, iyi ailelerden gelen bu mirasçıların ya da evliliğin hâlâ daha "büyük" köylüler için kolay bir şey olduğu 1950'li yılların dönemecinde zamanlarını geçiren ilgi gören ve kur yapılanların (içlerinden biri hakkında "ilgilerini çektiği çoğu kızdan biri bugün onun hakkından gelirdi" deniyor) durumudur. Kimi kez de, kendilerini zamana karşı hareket etmeye götüren eski ilkeleri yeni duruma uygularlar. Oğlanı düşünmek gerekirken kızı için eş aramakla uğraşan bu anneler ya da sayıca daha fazla olan ve mucize olarak görmeleri gereken evlilikleri denksiz evlenme olarak görüp reddedenlerin yaptığı gibi. Dünyayla aynı safhadayken *habitus*'un yanıtları genelde o kadar mucizevî biçimde düzenlenmiştir ki, akılcı hesaplamaya inandırabilirler; tersine, *habitus* kendisini üretmiş olan farklı bir dünyayla karşı karşıya geldiğinden, yanıtların olmadığı bir dünyanın üzerine kendisinin ürünü olduğu nesnel yapılar beklentisini yansıtarak boşluğa dönüştüğünde, karşıt anlama gelebilirler.

Kuşkusuz, *habitus*'lar ve yapılar arasındaki fark ve bunların sonucu olan davranış başarısızlıkları tehlikeli dönüşlere ve dönüşümlere fırsat verir. Ancak kriz ani bir bilinçlenmeye yol açmaz; işlerin yeni seyrini anlamak için gereken zaman kuşkusuz, önerdiği mizalardaki çıkarlar ve yatırımlar daha önemli olduğu için, eski dünyaya olan nesnel ve öznel bağlılık kadar geniştir. Ayrıcalığın bu kadar sık olarak devrilmesine bu neden olur. Gerçekte, farklı eyleyenler, birine ve ötekine bağlı değerlerin ve temsillerin düzeltilmesi pahasına eski evlilik düzeninden yenisine götüren yolu, eski ve yeni düzene yatırmış oldukları çıkarlara göre farklı hızlarda, ilerlemele ve gerilemelerle kat ederler. Ve koruyucu kehanetlerde, şeytan çıkarma görevini üstlenmiş öngörülerde –"toprak mahvoldu" biçiminde– ortaya çıkan devrimci krizin en özyapısal etkisi, bilincin ve davranışın, iki uyuşmaz sistemin çelişkili ilkelerine göre ard arda ya da aynı zamanda harekete geçmeye iten bu ikiye bölünmesidir.

İstatistik böylelikle, köylülerin kızları sıklıkla köylü olmayanlarla birleşirken, köylülerin oğullarının evlenmeyi başardıklarında, köylülerin kızlarıyla evlendiklerini ortaya koyuyor. Bu evlilik stratejileri, uyuşmaz-

lıklarında bile, grubun oğlanları için istediğini kızları için istemediğini ya da daha kötüsü, temelde oğlanları için kızlarından istese bile, kızları için oğlanlarından istemediğini açığa vuruyor. Köylü aileleri vereceklerine ya da kadınlardan alacaklarına göre sıkı sıkıya zıt stratejilere başvurarak, hem nesnesi hem de nesnesi olunan simgesel şiddetin etkisi altında her birinin bizzat kendine karşı bölündüğünü ele veriyorlar: İçten evlenme değerlendirme ölçütlerinin tekliğini, dolayısıyla grubun kendi kendiyle uyumunu kanıtlarken, evlilik stratejilerinin ikiliği grubun bir bireyin değerini dolayısıyla bireyler sınıfı olarak kendi değerini kestirmek için kullandığı ölçütlerin ikiliğini gün yüzüne çıkarır. Enflasyon süreçlerini (ya da daha yoğun bir seviyede *panik* olaylarını) yöneten mantığı andırır bir mantıkla her aile ya da her eyleyici, kendisi de evlilik stratejilerinin kaynağında olan grubun bütünü içinde değer kaybetmesine katkıda bulunur. Her şey sanki simgesel olarak egemenlik altında olan grup kendine karşı tertip hazırlıyormuş gibi iyi gider. Sanki sol elinin yaptığını sağ eli bilmiyormuş gibi davranarak, bir yandan toplumsal bir yıkım gibi görüp üzüldüğü mirasçıların bekârlığına ve kırsal göçe neden olan koşulları düzenlemeye katkıda bulunur. Aşağıdan yukarıya evlendirmeye alışmış olduğu kızlarını kentlilere vererek, bilinçli ya da bilinçsizce, güncel değerin kentli ve köylüden alınmış temsilini yeniden kendi üzerine aldığını gösterir. Her zaman var olan ancak içe gömülmüş duran köylüye ilişkin kentli imgesi, köylülerin bilincinde bile kendini kabul ettirir. Köylülerin, birleştirmeci ekolünkilerin de dahil olduğu bütün simgesel saldırıların arasından ve bu saldırılara karşı korumayı başarmış oldukları *certitudo sui*'nin (kendinden emin olma) çökmesi kendisini kışkırtan yeniden tartışma konusu yapmanın etkilerini arttırır: Evlilik pazarının değiş tokuşlarındaki *anarşi* içinde kendini ortaya koyma fırsatını bulan "köylü değerlerin" krizi, maddi ve simgesel mallar pazarındaki köylünün, mallarının, ürünlerinin ve bütün varlığının değerine dair krizi arttırır. Bireysel ölçekte hissedilen, pazarın ortak yalnızlığı sayesinde gerçekleştirilen bütün bu yalıtılmış ihanetlerin kaynağında bulunan iç bozgun bu ortak ve istenmeyen sonuca, kadınların kaçışına ve erkeklerin bekârlığına yol açar.

Köylülerin, kentli dünyanın egemenliğinin temel aracı olan eğitim sistemi karşısındaki davranış dönüşümünün kaynağında da aynı mekanizma vardır. Okul, ekonomik ve simgesel pazarın durmaksızın büyüyen bir ivedilikle gerektirdiği Fransız dilinin kullanımı, ekonomik hesap yapma ustalığı gibi yetenekleri öğretebilecek tek yer olarak göründüğünden

okula göndermeye ve okula ait değerlere o ana kadar gösterilen direniş yok olur[7]. Okulun değerlerine boyun eğme, kendisinin gerektirdiği geleneksel değerlerin inkârını güçlendirir ve hızlandırır. Bununla okul, kentli simgesel değerler için yeni bir pazarın keşfine katkıda bulunarak simgesel egemenlik aracı olma görevini yerine getirir: Gerçekte, egemen kültüre sahip çıkma araçlarını sunmakta başarılı olmasa bile, en azından bu kültürün ve ona sahip çıkma araçlarını ellerinde bulunduranların meşruluğunun tanınmasını aşılar.

Okula gitme oranları ile tarımla (bölge temelinde tescilli olanlar) uğraşanlarda bekârlık oranlarını birleştiren bağıntı nedensel bir ilişki gibi okunmamalıdır. Bu, eğitim sırası geldiğinde erkeklerin bekârlığını üreten mekanizmaların etkililiğini güçlendirmeye katkıda bulunsa da, ilişkinin iki ucunun da aynı ilkenin ürünü olduğunu unutmak olurdu[8]. Ekonomik ve simgesel pazarların birleşmesi (eğitim sistemine başvurmanın genelleşmesi bunun bir veçhesidir) görüldüğü gibi köylülerin toplumsal yapıdaki konumlarını ona göre belirledikleri başvuru sistemini değiştirme eğilimindedir; kendini çocukların okula gönderilmesinde olduğu kadar göçte ya da yerel dillerin terk edilmesinde de gösteren köylünün moral bozukluğunun etkenlerinden biri, toplumsal alandaki konumlarının gerçekliğini gizlemede onlara yardımcı olan yerel temelli toplumsal ilişkiler siperinin çökmesinde bulunur: Köylü, durumunu küçük memurun ya da işçininkiyle karşılaştırarak kavrar. Karşılaştırma eskiden olduğu gibi soyut ya da hayali değildir. Göç edenlerle aile içinde bile ortaya çıkan somut yüzleştirmelerde ve özellikle, belki evlilik aracılığıyla köylülerin kendilerini köylü olmayanlara göre değerlendiriliyor buldukları gerçek rekabet ilişkilerinde gerçekleşir. Kadınlar uygulamada tercihlerini kentlilerden yana kullanarak toplumsal aşamalandırmamn egemen ölçütlerini hatırlatırlar. Bu değerlendirmede, köylü eğitiminin ürünleri ve özellikle kadınlara karşı davranışlardaki köylü usuller ancak çok az bir değere sahiptir: Köylü, kentli hakaretin bu sıfata yüklediği anlamda "köylü" haline gelir. Yine kendini sınıflar arasında inceleme altına alan ırkçılığın mantığına göre köylü kentlinin ona yansıttığı kendine dair temsili uygulamasında durmaksızın hesaba katmak zorundadır; ve karşısına çıkardığı yalanlarda kentlinin kendisini maruz bıraktığı değer kaybını tanır.

Eğitim sisteminin dolaşımsal değer kaybı sürecine getirebileceği hız artışı doğrudan görülür. İlkin, ailelerin onlar aracılığıyla çocukların yatırımlarını okuldansa –okul da cezalarıyla cesaretlerini kırmada yeterli

olmadığında– toprağa taşımayı hedefledikleri güçlendirme stratejilerini yenmekte yeterli olabilecek bir yer değiştirme gücünü elinde tuttuğu şüphe götürmez. Bu kültürsüzleştirme etkisi pedagojik mesajın etki gücü aracılığıyla dersler deneyimi ve neredeyse üniversite öğrencisi olma durumu aracılığıyla olduğundan daha az kendini gösterir. Zorunlu eğitimin uzatılması ve ders sürelerinin uzaması gerçekte tarımla uğraşanların çocuklarını "kolejliler" hatta bütün yaşam biçimleri ve özellikle zamansal ritimleriyle "üniversite öğrencisi" konumuna yerleştirir[9]. Bu yeni deneyim aileyle aktarılan değerleri, uygulamada gerçeklikten uzaklaştırma ve dokunaklı ve ekonomik yatırımları soyun yeniden üretimine değil soyun toplumsal yapı içinde sahip olduğu konumun tek bir birey aracılığıyla yeniden üretilmesine doğru döndürme eğilimindedir. Yine burada, okul özellikle kızlar üzerinde yarattığı hareket aracılığıyla aileyi ve köylü mülkiyeti yeniden üretmeye yöneltilmiş tarımcıların oğullarına ulaşır: Kültürsüzleştirme hareketi her zaman evliliğe bağlı olarak işlerini düzenleme isteğinde olan ve bu nedenle kentli biçim ve usullere ve simgesel mallar pazarında olası eşlerin değerini belirleyen toplumsal belirleyiciler bütününe karşı daha dikkatli ve daha hassas, dolayısıyla en azından okuldaki eğitimden kentsel medeniyetin dış işaretlerini almaya daha düşkün olan kızlarda özellikle elverişli bir zemin bulur. Ve bir kez daha köylülerin sanki nesnel kaderlerinin suç ortaklığını yapıyorlarmış gibi kızlarını daha çok ve daha uzun süre okula göndermeleri anlamlıdır[10].

Bu mekanizmalar tarımla uğraşanların biyolojik ve toplumsal yeniden üretim araçları ile olan tüm bağlarını kopmasına neden olmasının yanı sıra, bir de köylülerin bilinçlerinde ortak geleceklerine dair bir felaket imgesinin ortaya çıkmasını destekleme eğilimindedir. Ve köylülerin yok oluşunu haber veren teknokratik kehanet, günlük deneyimin onlara bıraktığı muhtelif kısmi belirtilere anlam ve tutarlık vererek bu temsili ancak güçlendirebilir. Sınıfın geleceğinin kötümser bir temsilinin doğurduğu moral kaybı etkisi onu belirleyen sınıfın gerilemesine katkıda bulunur. Buradan, sınıflararası ekonomik ve siyasal rekabetin *geleceğin simgesel olarak manipülasyonu* aracılığıyla da gerçekleştirildiği sonucu çıkar: *Kehanetin* akılcı bir biçimi olan öngörü, önceden kestirdiği geleceğin gelişini kolaylaştırmaya özgüdür. Ekonomik bilgi, küçük tarımcıları, küçük zanaatkârları ve küçük esnafı mahkûm eden ekonomik kanunları gün yüzüne çıkarmak ve "ilgililere" kadar geniş olarak ortaya dökmekle yetindiğinde, nesnelin ve öznelin diyalektiğinin etkisiyle, betimlediği olayların tamamlanmasına katkıda bulunur. Moral

kaybı hiçbir zaman *self-fulfilling prophecy*'nin özel bir biçiminden başka bir şey değildir. Köylülük bir sınır-durumu ve özellikle bu anlamlı niteliğiyle nesnel gerekircilikler ile bunların etkilerinin öncelemesi arasındaki ilişkinin uç noktasını temsil eder. Köylüler nesnel geleceklerini ve kararlarıyla oluşumuna katkıda bulunma gücüne sahip egemenlerin buna dair temsilini içlerine attıkları için yeniden üretimlerini tehdit etme eğiliminde olan eylemlerde bulunurlar.

Geleceğin temsilleri üzerindeki çatışmadan kazanılması umulan şey, çökmekte olan sınıfların bu çöküş karşısındaki tavrından başka bir şey değildir: Hem bireysel kaçışların toplamı olarak *dağılmaya* götüren moral kaybı hem de krizin ortak çözümüne dair ortak arayışa götüren *harekete geçirme*. Farkı yaratabilecek olan her şeyden önce, gruba gerçek ya da korkulan zayıflamadan kaçmaktansa krizin yönetimini ele alma ve gerici hınçta ve tarihin tuzak olarak temsilinde ona ortak bir karşılık verme amacıyla işlerini düzenleme olanağını veren simgesel araçların elde tutulmasıdır[11].

NOTLAR:

1) Bu örnek konusunda, çok kez *sezgi* olarak adlandırdığımız şeyi açıklamak gerekmektedir. Arasından sorunun kendini gösterdiği somut sahne, karmaşık bir sürecin bütün mantığını duyarlı bir biçimde özetleyen gerçek bir *davranışsal paradigmadır*. Ve, sahnenin son derece anlamlı özelliğinin kendini sadece, öncelikle, ilgili, hatta "yöntembilim" kitaplarının söylediği gibi, duruma ve kurbanların acı verici bakış açısına yakınlık duyan bir ortaklığın içerdiği bütün duygusal yankılar ve bütün heyecanlı renklendirmelerle dolu olduğu için derinlemesine *dolambaçlı yollara başvuran* bir algıya teslim etmesi önemsiz değildir.

2) Bilgi verenler evliliğe götüren ilişkilerin iki düzenleme biçimini açıkça karşı karşıya getirirler: Sıklıkla iç bağlar temelli, ailelerarası anlaşma ve neredeyse her zaman balo aracılığıyla gerçekleşen doğrudan ilişki. Ailevi baskılardan ve bütün ekonomik ve ahlaki (örneğin genç kızın "ünü") düşüncelerden böylelikle kurtulan ilgililer arasındaki doğrudan etkileşimin sunduğu özgürlüğün bedeli, kaderlerine terkedilmiş bireyler pazarının kanunlarına boyun eğmektir.

3) K. Polanyi'nin "uzak pazarlar" (*isolated markets*) ve "pazar ekonomisi" (*market economy*) arasında, yani tam tamına "düzenlenmiş pazarlar" (*regulated markets*) ile "kendi kendini düzenleyen pazar" (*self-regulated market*) arasında yaptığı ayrım (bkz. K. Polanyi, *The Great Transformation, the Political and Economic Origine of our Time*, Boston, Beacon Press, 1974, s. 56-76, 7. yeniden basım, 1967), "ürünün üreticileri yönettiği" (*the product governs the producers*) "toplumsallaşmış üretimdeki" (*socialized production*) "anarşinin" Marksist incelemesine önemli bir açıklama getirir: Grup değiş tokuş mekanizmalarının yönetimini sürdürdüğü sürece bir pazarın varlığı pazar ekomisini yaratmaya yeterli değildir.

4) Eski evlilik düzeninin en tipik kurumu elbetteneredeyse kurumsallaşmış ya da kendiliğinden ortaya çıkan erkek çöpçatandır –ya da kadın çöpçatan– (*trachur* ya da *talamè* olarak adlandırılan). Her zaman belirgin olmuş olan cinsiyetler ayrımının gittikçe büyümekten başka bir şey yapmadığı bir evrende, geleneksel toplumsal bağların özellikle mezralarda gevşemesi ve geleneksel tanışma fırsatlarının –bütün imeceler gibi– seyrekleşmesinden dolayı, yeni evlilik düzeninin *bırakınız yapsınları* sadece kentlilerin üstünlüğünü güçlendirebilir.

5) Lesquire'in farklı mahalleleri ortak alan içinde aynı pazarlara ve aynı kutlamalara gidip gelme ayrıcalığıyla ya da aynı otobüslerin (farklı mahallelerin nüfusunu farklı yönlerde toplayan ve kullanıcılar arasındaki ilişkilere fırsat veren) kullanımıyla tanımlanan kendilerine özgü bölgelere sahiptiler.

6) Burada toplumsal olarak farklılaşmış toplumlardaki evlilikle ilgili karşılıklı ilişkilere dair genel bir kuram önermeyi iddia etmeksizin, sadece evlilik pazarının *birleşme* süreçlerinin betimlenmesinin hiçbir zaman ortak "eş seçimi" kuramlarında örtük biçimde kullanımda olan ve denkteş evliliğin işlevlerinin türdeşliğini ilke olarak öne sürerek (ayrıcalıklıların ya da yoksun bırakılmışların durumu olmasına göre zıt anlamlara sahip olabileceği görülmeksizin) mantığın sezgisine göre ("birbirine benzeyenler bir araya gelirler") benzerin benzer üzerindeki çekimini yani denkteş evlilik arayışını denkteş evliliğin evrensel ancak boş ilkesi haline getiren birleştirilmiş evlilik pazarına girmek anlamına gelmeyeceğini belirtmek istemekteyiz. Ancak, farklı evlilik pazarlarını (örneğin iyi kötü işlemeye devam eden "köylü" pazar) bir o kadar ayrı, her tür bağımlılıktan bağışık evrenler olarak ele almaya dayalı karşı yanılsamaya teslim olmak da söz konusu değildir. Bölgelere, dallara ya da mesleklere göre maaş farklılıklarının nedeni ve niçininin ancak tek ve birleştirilmiş bir iş pazarı savının terk edilmesi ve farklı pazarlara özgü yapısalcı işleyiş kanunlarını araştırmak için kural dışı verileri topaklamaktan vazgeçilmesi koşuluyla açıklanabileceği gibi, farklı toplumsal kategorilerin evlilik şanslarında eğitimlerinin ürünlerinin aldığı fiyatlarda gözlemlenen değişimler de ancak aşamalandırılmış farklı evlilik pazarlarının var olduğunun ve farklı "evlenilebilir" kategorilerinin alabilecekleri fiyatların onların farklı pazarlara ulaşabilmesine ve az rastlanırlığa yani onların bu pazarlardaki değerine (değiş tokuş edildikleri evlilik malının maddi ya da simgesel değerine göre ölçülebilen) bağlı olduğunun fark edilmesi koşuluyla anlaşılabilir. En fazla kayırılanlar evliliklerin toplumsal (denksiz evlenme sınırları içinde) ve coğrafi alanını genişletebilirlerken, en fazla engellenenler, içinde eş bulabilecekleri toplumsal alanın toplumsal olarak sınırlandırılmasını dengelemek için coğrafi alanı genişletmeye mahkum bırakılabilirler. İlki 1966'da Baronnies Bölgesinde, Esparros'ta düzenlenen "bekârlar fuarlarını" işte bu mantık içinden, umutsuzluk stratejileri mantığı içinden anlayabiliriz.

7) Simgesel mallar pazarında, yerli dil derslerindeki git gide artan düşüş köylü eğitimin bütün ürünlerini etkileyen değer kaybının özel durumlarından sadece biridir: Bu pazarın birleştirilmesi, bütün bu ürünler için, modası geçmiş ya da bayağı olduğu için bırakılan ya da yerel bilginlerce halkbilimin fosilleşmiş halinde yapay olarak korunan usuller, nesneler, kıyafetler için ölümcül olmuştur. Köylüler, tarihsel hareketin gerçekliğinden çıktıklarında halk sanatları ve gelenekleri müzelerine ya da çevre müzelerinin oluşturduğu bu tür içi doldurulmuş köylü rezervlerine girerler.

8) Tarımla uğraşanların evlilik stratejilerini belirleyen açıklayıcı etkenler sistemini bölgesel ölçekte yeniden yakalamak hiçbir şekilde mümkün değildir. Tarımsal işletmelerin, bölgenin ortasında bile rastlanan benzeşmezliği nedeniyle işletmenin boyutunu, ailenin yaşam döngüsünü, çocuk sayısını, çocukların cinsiyete göre dağılımını, karşılıklı okul başarılarını vb. aynı anda hesaplayabilmek gerekir. Böylelikle, 25 yaşında bir oğlu ve 20

hektar toprağı olan bir tarım işletmecisi, çiftliğini onu seve seve sürdürebilecek oğluna bırakmamak için 60 yaşında emekli olamayacaktır. Eğer daha büyük bir işletmesi olsaydı onu geçici olarak ikiye bölebilirdi; oğluyla arasında daha büyük bir yaş farkı olsaydı çiftliğini 60 yaşında ona bırakabilirdi.

9) Tarımla uğraşanların çocukları eğitim sistemi içinde ne kadar uzun süre kalırlarsa tarımsal işletmeyi terk etmede o kadar şansa sahip olurlar. Bu çocuklar arasından teknik ya da genel eğitim almış, orta ya da yükseköğretime devam etmiş olanlar sadece ilköğretime devam etmiş ya da tarımsal eğitimden geçmiş olanların tersine tarımdan vazgeçmeye en eğilimli olanlardır. Açık ya da örtük biçimde tarımsal olmayan bir işle uğraşmaya ya da kentsel çevrede yaşamaya hazırlanmış olmalarının yanı sıra bazı işletme ve sermaye seviyelerine ulaşamayan tarım alanına girerek kardan zarara maruz kalırlar. Son olarak tarımsal olmayan iş arzına ilişkin geniş bir bilgiye ve gelir olasılıklarının en güçlü olduğu alanlara doğru gitmekte en yetenekli olanlar onlardır (bkz. P. Daucé, G. Jegouzo, Y. Lambert, *La Formation des enfants d'agriculteurs et leur orientation hors de l'agricultura. Résultats d'une enquête exploratoire en Ille-et-Villaine*, Rennes, INRA, 1971).

10) 1962'de oğlanların yalnızca %32'sine karşılık tarım işletmecilerinin 15-19 yaşları arasındaki kızlarının % 41,1'i okula gönderilmişti. 10-14 yaş ve 20-24 yaş arası oğlanlarda ve kızlarda okula gitme oranları birbirine çok yakınsa da, 15-19 yaş arasındaki ve babaları 10 hektardan büyük tarımsal bir işletmeyi yöneten kızların oğlanlara göre çok daha yoğun biçimde okula gönderildikleri gözlemleniyor [bkz. "Environnement économique des exploitations agricoles françaises", *Statistiques agricoles*, 86, Ekim 1971, s. 156-166 (ek, "Etudes" dizisi)].

11) Genel olarak, muhafazakar başkaldırının gerici şiddetine götüren ekonomik devretme aynı zamanda lojistik-politik bir devretmedir: Çöküşteki eyleyiciler ırkçılığa ya da daha genel olarak, durumu anlamalarına, bireysel kurnazlıkların yarattığı paniğe sığınmaktansa onu düzeltmek için ortak olarak harekete geçmelerine olanak verecek açıklama şemalarına sahip olmadıklarından güncel ve gizil sorunların kaynağını günah keçisi muamelesi gören bir gruba (Yahudiler, Cizvitler, masonlar, komünistler vb.) bağlayan hatalı somutlaştırmaya yönelirler. Özel durumda, bölgeselci ya da ulusalcı hak isteğinin pazarın birleşmesinden doğan simgesel egemenliğe karşı özgül ve sağduyulu bir yanıt oluşturduğu kesindir: Bu, ekonominin ve akılcılığın sınırlı bir tanımı adına ve *simgesel mallar ekonomisi* olduğu gibi anlaşılmadığından, her zaman az çok dilsel, bölgeselci ya da ulusalcı hareketlerde tutkunun ya da duygunun saçmalığına karmakarışık biçimde bağlanan tamamen simgesel hak davalarını azaltan farklı iktisatçılık biçimlerine karşı (bkz. örneğin, 21 Ağustos 1971 *tarihli Paris-Match*'ta, Raymond Cartier'nin İrlanda Katoliklerinin hak davaları konusundaki şu tipik beyanı: "Hiçbir şey daha saçma değil, birilerinin ya da ötekilerinin gidişi ekonomik bir felaket anlamına gelecek. Ancak ne yazıkki dünyayı götüren çıkar değil, dünyayı götüren tutku"). Gerçekte saçma olan ve insani durumların dörtte üçünü saçmalığa götüren şey, tamamen dokunulabilir ve görünürde dilsel çatışmalar, bazı feminist hak aramalar (Yeni Anglosakson akademik söylemin he or she ile oyunu gibi) ya da bazı bölgesel hak arama biçimleri kadar, tam olarak "tutkusal" olan tutumları akılda kurmaya özgü simgesel çıkarların varlığını unutturan tutkular ve çıkarlar arasındaki klasik ayrımdır.

4
"Halkın Sağlıklı Görüşleri"

Kendiliğinden sosyolojiye kuşkuyla bakmak gerektiğine dair yeterince şey söyledikten ve bugün bir entelektüel moda döneminin sonunda yeniden moda olmaya başlayan, gündelik yaşam üzerine "gündelik gevezelik" biçimlerinin tümünü hiç olmadığı kadar reddettikten sonra, *ilk muhatapların* umutsuzluklarının ya da kızgınlıklarının sıklıkla, araştırmanın çoğu zaman görmezden geldiği ya da başından savdığı sorunları belirttiklerini hatırlatmak istiyorum. Aşağı yukarı 1960'lı yıllarda, belirli popülist söylemin yeni bir köylü elitin su yüzüne çıkışından söz ettiği bir dönemde, kırsal ailelerin bütün sıkıntısını topluyormuş gibi görünen mirasçıların bekârlığı bunlardan biridir. Gerçekte, eğer rençber ailenin biyolojik yeniden üretiminin tarımsal işletmenin geleneksel biçimiyle işleyiş koşullarının bir parçasını oluşturduğunu ileri süren kuramı kabul edersek[1] bütün yeniden üretim sisteminin temel taşı olan evlilik kurumunu etkileyen krizin, köylünün "evini", yani bir malvarlığından ve bir ev halkından ayrılmaz olan bu bütünlüğün varlığını bile tehdit ettiğini anlarız: Ulusal istatistiklere göre, küçük mülklerin çökmesiyle olanaklı kılınan toprakların hafifçe bir noktada toplanmasından en fazla kar eden ve gerek teknik alanda gerekse dernekleşme ve sendikalaşma alanında en yeni-

likçiler olarak görünen çok sayıda orta sınıf mal sahibi bekârlıktan etkilenmiştir: Ağabeylerin bekârlığı bunca toprağı mirasçısız bırakarak, ekonomik egemenliğin ve tarımsal gelirlerin en azından göreli azalmasının etkilerinin tek başlarına başaramayacakları şeyi gerçekleştirmiştir[2].

Eğer bu çözümlemeleri okuduktan sonra evlilik pazarının birleşmesinin yararına çalışan simgesel egemenliğin köylü ailenin yeniden üretiminin özgül krizinde belirleyici bir rol oynamış olduğuna ikna olduysak uygulamaların simgesel boyutuna gösterilen dikkatin, üst yapının temiz ve hafif alanlarına doğru idealist bir kaçısı temsil etmekten uzakta, *sine qua non* (olmazsa olmaz) koşulu ve sadece bu durumda değil, egemenliğe ilişkin olayların gerçek bir kavrayışın (istersek materyalist de diyebileceğimiz) koşulunu oluşturduğunu kabul etmemiz gerekir. Ancak, altyapı ile üstyapı ya da ekonomik ile simgesel arasındaki karşıtlık en kaba karşıtlıktır sadece; bu karşıtlıksa iktidarlara ilişkin düşünceyi zorunluluk, istemli boyuneğme, merkeziyetçi manipülasyon ya da kendi kendini aldatma gibi hayali seçenekler içine hapsederek, toplumsallaştırılmış kitleler ile bu kitlelerin içinde yer aldıkları toplumsal oyunlar arasındaki ilişki sırasında oluşan son derece ince mantığının bütünüyle anlaşılmasını engeller[3].

NOTLAR:

1) Bkz. A. V. *Chayanov on the Theory of Peasant Economy*, D. Thorner, B. Kerblay, R. E. F. Smith, eds., Homewood, Illinois, Richard D. Irwin Co., 1966 (ve özellikle B. Kerblay'in *Cahiers du Monde russe et soviétique* V (4), Ekim-Aralık 1964, s. 411-460 da da yayımlanan girişi); D. Thorner, "Une Théorie néo-populiste de l'économie paysanne : L'École de A. V. Cajanov", *Annales*, 6, Kasım-Aralık 1966, s. 1232-1244.

2) Tarımsal işletmelerin yokoluşunun etkenlerine üzerine bir incelemenin sonunda André Brun "tarım işletmecilerinin 'çıkışlarının' özünde ölümlerin ve işten çekilmenin sonucu olduğu" sonucuna varır (bkz. "Perspectives sur le remplacement des chefs d'exploitation agricole d'après l'enquête au 1/10e de 1963", *Statistique agricole*, Ek 28, Temmuz 1967). 1968'de Lesquire'de tarımcıların % 50'si 45 yaşın üstündeydi, bunların yarısından çoğu bekârdı ve köylü nüfus, bekârlıktan ve geç evlenmenin sonucu olan doğum eksikliği nedeniyle açık bir azalma gösteriyordu. 1989'da 1960'lı yıllardaki krizden doğrudan etkilenmiş olan kuşak sonuna yaklaşıyor; mülklerin önemli bir kısmı sahipleriyle birlikte yok olacak.

3) Tam okulda öğrenilen biçimde, önerilen çözümlemeye rakip bütün kuramların arasından sivrilmek için denetlemeye dayalı egzersizi hiç sevmesem de –başka nedenler arasından, farklılığın aranmasından başka ilkesinin olamayacağına inandırabileceği için– öznel yapıların nesnel yapılara bilinçsiz uydurulması üzerine kurulu tanımama olarak simgesel şiddet kuramını bilim kolu ve eğitim olarak Foucault'cu egemenlik kuramından ayıran bütün farkı –ya da başka bir düzende, alan gibi bir kavramın açık ve kılcal ağının metaforlarını– göstermek istiyorum.

Ek Tablo: 1935'ten önce Lesquire'in mezralarında doğmuş kişilerin 1970'te oturdukları yere (Lesquire ya da başka bir yer), cinsiyetlerine, babalarının mesleğine (tarımcılar için, mülkün boyutuna), doğum sıralarına ve medeni durumlarına göre dağılımı

	Babanın mesleği	*Tarımcılar*												*Diğer**	*Toplam*
		Küçük (15 nüfus)				*Orta (15-30 nüfus)*				*Büyük (30 nüfus)*					
		NR	*Büyük çocuk*	*Küçük çocuk*	*Hepsi*	*NR*	*Büyük çocuk*	*Küçük çocuk*	*Hepsi*	*NR*	*Büyük çocuk*	*Küçük çocuk*	*Hepsi*		
KALANLAR	Bekâr erkekler	3	14	18	35		5	44	16		3	2	5	2	58
	Evli Erkekler	1	12	14	27		6	4	10		3	1	4	5	46
	Bütün Erkekler	4	26	32	62		11	15	26		6	3	9	7	104
	Bekâr kadınlar		1	6	7			4	4			2	2		13
	Evli kadınlar	3	7	26	36		2	12	14		1	3	4	8	62
	Bütün kadınlar	3	5	32	45		2	16	18		1	5	6	8	75
	Hepsi	7	34	64	105		13	31	44		7	8	15	15	179
GİDENLER	Bekâr erkekler	2	4	8	14			1	1					3	18
	Evli erkekler	5	12	51	38		1	9	10		1	1	2	10	90
	Bütün erkekler	7	16	59	82		1	10	11		1	1	2	13	108
	Bekâr kadınlar	4	1	11	16									2	18
	Evli kadınlar	12	9	51	72		8	10	18		2	6	8	10	108
	Bütün kadınlar	16	10	62	88		8	10	18		2	6	8	12	126
	Hepsi	23	26	121	170		9	20	29		3	7	10	25	234
	Kalanlar+Gidenler	30	60	185	275		22	51	73		10	15	25	40	413
ÖLENLER	Erkekler	14	1	12	27	1	1	2	4		1	1	2	8	41
	Kadınlar	8	3	10	21			2	2			2	2	10	35
	Hepsi	22	4	22	48	1	1	4	6		1	3	4	18	76

* Irgatlar ve işçiler, zanaatkarlar, esnaf ve maaşlı çalışanlarla (postacılar, jandarmalar vs) ilgili veriler burada detaylandırılamamıştır.

Sonsöz:
Bir Nesne Sınıf

Pague paysà! (Öde köylü!)[1]

Eğer bir hakikat varsa o da toplumsal dünyanın hakikatinin kazanç mücadelelerinden oluştuğudur: Toplumsal dünya bir yanıyla tasavvur ve irade olduğu için; grupların kendilerine ve diğer gruplara ilişkin olarak kurdukları tasavvur bu grupların ne olduklarını ve ne yaptıklarını belirlemeyi sağladığı için. Toplumsal dünyanın tasavvuru bir veri ya da aynı anlamda bir kayıt ya da bir yansıma değil, her zaman daha önceden yapılmış ve her zaman yapılacak olan sayısız kurma *eyleminin* ürünüdür. Ortak sözcüklerin, kayda geçirdikçe toplumsal dünyanın anlamını oluşturan edimsel terimlerin, bu dünyanın düşüncesini haber vererek ve belirttikleri ve harekete geçirdikleri grupları üreterek toplumsal düzenin kurulmasına katkıda bulunan düzen sözcüklerinin içine konulmuştur. Kısacası, toplumsal gerçeğin toplumsal kuruluşu eyleyenlerin kendi çıkarlarına en uygun toplumsal dünya tasavvurunu kabul ettirmek amacındaki bireysel ya da kolektif, kendiliğinden ya da örgütlü mücadeleleri içinde her bir an gerçekleştirdikleri sayısız, çatışan kurma hareketlerinde ve bu hareketler aracılığıyla yerine gelir; eyleyenler toplumsal dünyanın tasavvurunu üreten araçlar üzerine çok değişken bir üstünlüğe sahip olmalarından (ve dahası, bu araçların üretim araçları üzerinde de) ve

kendilerine onlara doğrudan sunan tamamen hazırlanmış araçlar, ve özellikle günlük dil ve akıl sözcükleri, örtük halde ilettikleri toplumsal felsefeyle, toplumsal yapıda sahip oldukları konuma göre çıkarlarına çok eşitsizce uygun olmalarından dolayı bu mücadeleler kuşkusuz çok eşitsizdir.

Bu nedenle toplumsal dünyanın toplumsal temsillerinin toplumsal tarihi, özellikle toplumsal dünyayı düşünmek için kullandığı karşıtlıklarda (*Gemeinschaft/Gesellschaft*, *folk/urban*, vb.) ya da onlara göre kendini düzenlediği bölünmelerde (kır sosyolojisi/kent sosyolojisi vb.) toplumsal dünyaya dair olağan deneyimin en olağan çatışmaları (kent/kır, kırsal/kentli vb.) içine kaydolmuş bütün toplumsal felsefeyi ileten toplumsal dünya biliminin eleştirel önkoşullarına bağlıdır. Bilinçsiz olan, diyordu yaklaşık olarak Durkheim, tarihtir: Toplumsal dünyaya dair kendi görüşüne sahip çıkmak için, kavramların toplumsal yaratılışını, yaratılışın bellek yitiminin ölümsüzleştirdiği ve dondurduğu tarihsel mücadelenin tarihsel ürünlerini yeniden kurmaktan başka bir yol yoktur. Toplumsal tarih ya da tarihsel sosyoloji eğer bilimsel niyetin bizzat en güncel ve en zinde kurucu parçası olan bilimsel düşüncenin bu yeniden uygunlaştırılması niyetinden esinlenmeseydi, bir saatlik bir zahmete bile (belki) değmeyecekti[2].

Düşünce şemalarının ve toplumsal dünya algısının bu tarihsel sosyolojisi, niyetlerinde olduğu gibi yöntemlerinde de düşünceler tarihinin günün modasına uygun farklı değişkenlerine ve özellikle de ölmüş ve gömülmüş rakiplere saldırarak kendine eleştirel köktencilik havası verene karşı gelir. "Köleliğe ve benzer şeylere karşı genel formüllerle savaşa gitmek ve böylesi bir alçaklığın üzerine bir üstün ahlak öfkesini boşaltmak diyordu Engels, çok şeye mal olmaz. Ne yazık ki, o noktada sadece herkesin bildiği, bu antik kurumların ne bizim güncel koşullarımıza ne de bu koşulların bizde ortaya çıkardığı duygulara uygun düşmediği dile getirilir. Ancak bu bize, ne bu kurumların doğuş biçimi, ne varlıklarını sürdürmelerini sağlamış olan nedenler ne de tarihte oynamış oldukları rol hakkında hiçbir şey öğretir[3]." Sınıfın bilinçaltını yakalama yollarını sunması gereken tarihsel "araştırma", kurumlara ve tavırlara kendi tarihsel *zorunluluklarını* yükleyen *zorunlulukları* yeniden yakalama yeteneğinden yoksun olduğundan bunu maskeler; bu maskeyse örneğin, küçük burjuvalar tarafından ayarlanmış din adamları ve papazların buluşu olan Okulun, işçileri burjuvalardan daha çok burjuvalaştırmak için baskıcı küçük burjuvalar sayesinde işlediği kanıtlanmaya kalkışıldığında işe yaramamak-

tadır[4]. Diğerlerinde olduğu gibi bu durumda da küçük burjuvalara ve okulları ya da sendikalarıyla burjuvalaştırdıkları proleterlere karşı burjuva öfkesini olanaklı ve onun hakkında ne düşünülürse düşünülsün, *zorunlu* kılan şey burjuva *habitus*'unun düzenlemelerinden başka, eyleyenlerin üretimine ve işlettikleri kurumların toplumsal koşullarına dair *bilgisizlik* ya da tam tamına *sömürünün* farklı sömürülenler kategorilerinde ve özellikle, kendine özgü bozulmalarının kaynağını başkalarının ve kendilerinin sömürülmesinin, hem rahatsız hem de kabul eden suç ortakları olmaya itilmelerinin oluşturduğu küçük burjuvalarda gizlediği bütün özgül biçimlere karşı duyarsızlıktır[5].

İşte böylelikle burjuva büyükannelerin korkutucu masalları, burjuvazi ile bütün bağlarını koparmış (uzaktaki) küçük kızları ayakta uyutacak masallara dönüşür. Ancak hepsi bu değil: Geçmişe yönelik öfke şimdiki zamanı haklı göstermenin de yoludur. Gerçekte, bu (tarihsel araştırma çalışmasının) serbest kalmış tarihi, diğer bir tanesi gibi[6], yumuşak huy çaında sert huyu, Lacan'ından alıntı yapan eğitim gönüllüsü yaşındayken Gerando Baronu'nu okuyan marifetli hanımı ele vererek, hakimiyet kuran kurumlarını son durumunu yasallaştırmaya katkıda bulunur; bu kurumlar etkilerinin en özgül kısımlarını derinden derine tanınamaz halde olmalarına borçludurlar; bunun nedenleri arasında kendilerini tam da "aşılmış" artçı birlik olarak tanmlarlar[7]. Toplumsal tarihin bilimsel düşünme biçimine ve toplumsal bilince dair bir psikanalizle eşdeğer olabilmesi için, sanatsal olarak kurulmuş ve mimari olarak düzenlenmiş bir manzaraya dönüşmüş olarak doğa kendi algısının, kendi uyumunun normlarını benimsettiğinde ve perspektif dünyanın düzeni haline gelmek için dünya üzerinde düzenleyici bir bakış açısı olmayı bıraktığında, bu dünyanın bile *gerçekliğinin* kaynağında bulunabilecek doğal ya da toplumsal dünya algısının ya da tasavvurunun toplumsal kategorilerinin toplumsal üretim koşullarını tamamıyla yani açıkçası sonugelmez bir çalışmayla yeniden oluşturması gerekir. Raymond Williams'ın çok güzel kitabı *The Country and the City* (Ülke ve kent)[8], sadece doğal dünya algısının kendisinin doğal hiçbir yanının olmadığını göstermekle kalmayıp –Erwin Panofsky'nin[9] bize sunduğu doğal dünya algısı kategorilerinin gerçek toplumsal soyağacı sayesi uzun zamandır bunun biliyoruz– ayrıca bunun toplumsal dünyayla ilişkiden ayrılamaz olduğuna işaret etmiştir; doğal dünya ve zorunlu olarak toplumsal dünya üzerindeki bakış açısının, kazanıldığı yerin toplumsal yüksekliğine bağlı olduğunu da göstermiştir. İşte böylelikle, ister *landscape gardening*'in "doğal manzarası" ya da ister Ray-

mond Williams'ın incelediği gibi, Jane Austen ve George Eliot'ın romanlarının görünüşte tarihsiz psikolojisi söz konusu olsun, dünyanın burjuva *tasavvuru* nesnelleştirilmiş bir biçim altında, gezinenin ya da turistin uzak bakışı gibi, manzarayı manzara olarak yani dekor, köylülerin olmadığı manzara, yapılandırıcı çalışma olmaksızın yapılandırılmış yapı, sonu olmayan ereklilik, sanat eseri olarak üreten doğal ve toplumsal dünyaya burjuva ilişkinin gerçekliğini teslim eder. Burjuva sanatın "sonsuz cazibesinin" gizemi, eğer edebiyatta ya da sanatta (müziğe değinmeksizin) toplumsal ilişkilerin bir inkarı (Freud'un kullandığı anlamda) gibi işleyen her şeyin sanat eserini hiç değilse sürekli olarak, en azından ondan başlangıçta sunmaya hazırlanmış olduğu şeyden, yani toplumsal dünyanın bu dünyadan sanki her şey o bunlardan bahsetmeksizin gerçekleşiyormuş gibi bir uslupla bahseden yansız bir çağrıştırmasından başka bir şey talep edilmedikçe yeniden etkinleşmeye hazırladığı görülürse yokolur.

Toplumsal dünyaya ait imgelerinin ve bunun sonucunda da toplumsal kimliklerinin üretimine kadar yönetildiklerinden yönetilen sınıflar konuşmazlar, konuşturulurlar. Yönetilenler diğer ayrıcalıklarının yanında kendi nesnelleştirmelerini denetleme ve kendi imgelerini üretme ayrıcalığına sahiptir: Bu ayrıcalığa sadece bu nesnelleştirme çalışmasına doğrudan katkıda bulunanlar üzerinde (ressamlar, yazarlar, gazeteciler vb.) az çok mutlak bir yetkiyi ellerinde tuttuklarından değil ancak bütün bir nesnelleştirme çalışması aracılığıyla yani eskiden söylendiği gibi, toplumsal durumlarını açığa çıkarma ve tasavvurun saygı uyandırmasını hedefleyen varlıklarının ve tutumlarının tiyatrolaştırılması ve estetikleştirilmesi aracılığıyla kendi nesnelleştirmelerini önceden belirleyebildiklerinden sahiptirler. Kısacası yöneten, kendi algısının normlarını benimsetmeyi, kendini nasıl algılıyorsa öyle algılanmayı, kendi nesnel gerçeğini kendi öznel niyetine indirgeyerek kendine has nesnelleştirmeye sahip çıkmayı başaran kişidir. Tersine, bozulmanın temel boyutlarından biri, yönetilenlerin, kendilerinin oluşturmadığı sınıflarının nesnel gerçeğini, kendilerine bir öz, bir kader, *fatum* olarak kabul ettirilen bu başkası-için-sınıfın yani otoriteyle söylenenin gücünü göz önüne almak zorunda olmaları olgusunda bulunur: Sürekli olarak, başkalarının bakış açısını üzerlerine almaya, üzerlerinde yabancılara ait bir bakışı ve yargıyı taşımaya çağrıldıklarından, her zaman, kendilerine yabancılaşma, kendilerine dair yargının özneleri olmama, kendilerine yönelik bakışlarının perpektif merkezi olmama ile karşı karşıya bırakılırlar. Bütün yönetilen gruplar arasında

köylü sınıfı, kuşkusuz, kendine hiçbir zaman kendi gerçeğinin öznesi olarak kendini oluşturmasını sağlayacak karşı söylemi sunmadığı ya da bu söylem ona hiç sunulmadığı için, kendi öznelliğini kendi nesnelliğinden başlayarak biçimlendirmeye zorlanan nesne sınıfın en mükemmel örneğidir (ve bu konuda ırkçılık kurbanlarına çok yakındır). Kendi kimliğini tanımlama yetkisinden yoksun bu sınıfın üyeleri hakkında, onları tanımlamak için kullanılan sözcük gözlerinde bir hakaret gibi işleyebildiği için, ne iseler odurlar bile denilemez- örtmeceye, tarımcı, toprak sahibi, başvurma bunu kanıtlar. Ne olduklarına ya da ne olacaklarını bildiren bir nesnelleştirmeye meydan okuduklarında, kendilerine kabul ettirilen tanımlamayı (en elverişsiz yorumuyla) yeniden kendi üzerlerine almak ya da kendilerini ona karşı tanımlamaktan başka seçenekleri yoktur: Hakim tasavvurun, yönetilen söylemin ortasında bile, başını gözünü yararak Fransızca konuşma (*francimandeja*) çabalarıyla alay edilen, hantallığının, beceriksizliğinin, cehaletinin, kente uyum sağlayamamasının onu gülünç, çok belirgin biçimde köylü öykülerin en beğenilen kahramanı yaptığı, *paysanas empaysanit*'te muhattabıyla neredeyse tam bir "bölgesel aksanla" (Béarn dilinde) konuşan büyük kaba köylünün, "hödüğün", "kıçı boklunun", "kabanın", konuştuğu ve düşündüğü dilde bile mevcut olması anlamlıdır.

Köküne kadar türedışı, tepkisel, dolayısıyla bazen gerici bir kimliğin oluşumu, göz önünde bulundurması gereken imgeler, üreticilerinin onları hizmetine verdikleri görevler gibi bizzat çelişkili olduklarından, zordur. Köylülerin neredeyse hiçbir zaman oldukları gibi ve kendi adlarına düşünülmedikleri ve onların ya da kırın erdemlerini yücelten söylemlerin bile her zaman işçilerin ya da kentin kusurlarından bahsetmenin örtmeceli ve dolaylı bir yolu olduğu kesindir. Lehte ya da aleyhte önyargıların basit bir bahanesi olarak köylü, söylemde var oluşunu kendisi hakkında ayarlanan çatışmalara borçlu olduğundan, tanım olarak çelişkili beklentilerin nesnesidir. Böylelikle bugün, ideolojik üretim alanının farklı sektörleri ona aynı anda kendine dair en uyuşmaz imgeleri önerirler. Kültürel düzende ve kendi özgül çıkarlarının mantığı doğrultusunda entelektüellerin bazı kesimlerinin örneğin, ekonomik evlilik ve okul pazarlarının örtük gerekleri hiçbir zaman olmadığı kadar sert biçimde onları bırakmayı kabul ettirirken kendi yerli dillerine dönmelerini talep ettiği dilsel düzende özellikle besbelli olan bir çelişki. Ancak, belki de karşıtlık, öznel olarak en indirgenemez bölünmeler yönetim çalışmasının bir bölünmesinde nesnel olarak yoluna girebileceğinden gerçek olmak-

tan çok görünürdür: Köylülüğü müzeye kaldıran ve son kalan köylüleri, kentliler için bir manzaraya dönüştürülen doğanın bekçilerine dönüştüren halkbilimselleştirme, elinden almanın ve dışarı atmanın refakatçisidir. Gerçekte, köylülere, varlıkları ekonomik ve simgesel olarak karlı olduğu sürece etnologların ve kentli turistleri daha da memnun etmek için kendilerine özgü dansları ve dans havalarıyla dans etme şarkı söyleme olanağının olduğu *rezervlerini* tahsis eden ayırma yararının en temel biçimi olan ayrımsal yararın kanunlarıdır.

Kendi kimlikleriyle daha az basit ilişkiler kuran, tek bir sözcükle, "gerçek" olmamaya, bütün muhafazakâr geleneklerin şahıslarında "gerçek" var oluş modelini aradığı bu "basitlerden" daha çok mahkûm edilmiş az sayıda grup olduğu anlaşılıyor. Aralıksız olarak kentli burjuvanın birbirinden ayrılmaz şekilde ekonomik ve simgesel egemenliğiyle karşı karşıya kalan köylülerin hem kentliler ve hem de kendileri için, toprağından, evinden ve hayvanlarından ilkokul müsameresindeymişçesisne bahsederek ucuz halkçılıkta yarattığı saygın köylü ya da çevreci düşünen, boşuna vakit kaybetmeyen ve kendini sessizliğe veren ve nereden geldiği bilinmeyen derin bilgeliğiyle ikincil komşuları şaşırtan Heideggerci köylü, yine birazcık alay ve küçümsemeyle "basit", "kıçı boklu", iyi vahşi rolünü üstlenen kaba köylü ve hatta mantarları keşfetme veya çıkıkçı yetenekleri ve başka bir çağda kalmış inançlarıyla tuzaklar kurma becerileriyle kentlileri hayrete düşüren, biraz büyücü kılıklı kaçak avcı gibi köylü rolleri arasından birini ya da öteki oynamaktan başka seçeneklerinin olmaması bugünden kaynaklanan bir şey değildir.

Ve kolektif kimliğin kurulması köylüler için (ve sosyal bilim için) bireysel kimliğinkinden daha az basit olmayan sorunlar yaratır. 1789'daki en radikal hak davalarının taşıyıcısı olarak birkaç yıl sonra en kızgın partizanlarını Vendée isyanına veren bu Bocage köylülerinin örnek hikâyesini biliyoruz[10]. Kendilerini öncelikle ruhban sınıfına ve mülklerine ardından büyük toprak ve devrim tekelcisi kent burjuvazisine karşı, karşı olarak görevlendirmek zorunda olan köylüler (bunlara, kasabada oturanların mutlak antitezi olan orman işçileri gibi, kırsal dünyanın neredeyse sınırı olan, kırsal dünyanın farklı kesimlerini de eklemek gerekir) zaman zaman hizmet etmiş oldukları devrimlere karşı bu artçı çatışmalara adanmış gibi görünürler çünkü maruz kaldıkları egemenliğin özgül biçimi, onların başkaldırılarının anlamına ve yararlarına sahip çıkma yollarından da yoksun kalmalarına neden olur: Burada, sadece kentli körlüğün, devasa çeşitliliğini görmezden geldiği bir köylü durumun değiş-

mezlerini görmeyi ileri sürmeksizin, geriye, sahte yapılandırmayı kolaylaştırarak çoğu zaman haksız yere başkaldırıyı, kültürel ufkun kapanmasını, hçbir ortak örgütlenme ve disiplin biçimini bilmezliği, doğaya karşı bireysel mücadelenin ve toprağı ele geçirmek için rekabetin gereklerini yönlendiren toplumsal ilişkiler alanının darlığının ve yaşam koşullarının diğer pek çok niteliğin köylüleri, kendilerini toplumsal ilişkilerin sistemli bir dönüşümünü zorla kabul ettirmek amacıyla harekete geçebilir bir sınıfın üyesi olarak görmelerini engelleyen bu tür bir *anarşist bireyselciliğe* eğilimli kılması kalır. İşte bu nedenle, yakın tarihli pek çok devrimde olduğu gibi, *devrim gücü* rollerini oynadıklarında bile, kendilerini *devrimci güç* olarak kabul ettiremediklerinden er ya da geç *gericiler* olarak görünmek için bütün olasılıklara sahiptirler[11].

NOTLAR:

1) Basitçe kırılmış küplerin ödenmesini gerektiğini ya da daha özgül bir anlamda, ödeyenin, zarar görenin, kandırılanın, haksız olanın her zaman zayıf, yoksul, köylü olduğunu söylemek için kullanılan Béarn tabiri. Kuşkusuz özel durumda kurulmuş olan halka dayalı kökenbilime göre, devlet yeni vergiler yüklediğinde bağıra bağıra söylenen ünlem söz konusu olacaktır.

2) Bu somut olarak, üretmiş oldukları yapıtlara hiç başvurmaksızın eskinin uzmanları hakkında az çok fikra gibi bilgilerin pozitivist bir yığılmasına dönüştüğünde, sosyal bilimlerin toplumsal tarihinin aşağı yukarı bütünüyle yarardan yoksun olduğu anlamına gelir.

3) F. Engels, *Anti-Dühring*, Paris, Éditions sociales, 1971, s. 213-214. Antonio Gramsci'yi de aktarabilirdik. Antonio Gramsci, *Oeuvres Choisies*, Paris, Éditions sociales, 1959, s. 153-155.

4) Bkz. A. *Querrien, Généalogie des équipements collectifs, les équipements de normalisation, l'école primaire*, Paris, CERFI, 1975. "Özeti" çok kısa (ya da "ilkel"...) bulacaklar, sicil doldurmaktan alıklaşmış küçük katip olarak ya da onanist ve sado-mazoşist olarak ilkokul öğretmeninin portresi için 111 ve 135. sayfalara, küçük burjuva ilkokul öğretmenlerine ve iktidar rüyalarına verilen burjuva yaşam biçimi dersi için 140 ve 145. sayfalara başvurabilirler.

5) *Varlık nedenlerini* yeniden yakalama niyeti bile , yalnız sınıf aşağılamayla hesaptan çıkarılmış olmasının dışında bir de, rasgele karşılaşılan Milli kütüphane kataloglarının birkaç pitoresk metninin incelenmesinde bambaşka bir şeyi gerektirir. Tarihçilerin (bkz. J. Ozouf, *Nous les maîtres d'écoles*, Paris, Gallimard/Juillard, 1967, ve F. Furet ve J. Ozouf, *Lire et Écrire*, 2 cilt, Paris, Éditions de Minuit, 1978) , ilk bakışta, Anne Querrin'e göre Jean Baptiste de la Salle'de ve Freinet'de olduğu gibi, yeniliğin, Anne Querrien ve aynı damardan bütün diğer tarihçilerde, "kendini yormama isteğinin ürünü" (s. 145) olduğuna iyice inanmak için böyle belirgin bir soruya hangi çabalar pahasına yamt verebilmiş olduklarını bilmek yeterlidir.

6) J. Donzolet, *La police des familles*, Paris, Éditions de Minuit, 1977.

7) "Ve doğal olarak, eskiden olduğu gibi, onları bu kadar iyi yaşatan bu yeni normların yayılmasındaki misyonerliklerini işçi aileler, 'yoksun' aileler üzerinde gerçekleştirecektir. "Cinsel özgürlük", doğum kontrolü, ilişki gerekliliği, psiko-pedagoji *aynı özel koşulları izleyerek, eskiden* tasarruf kasalarını ve okula göndermeyi satmak için *kullanılan aynı teknokratik müdahaleciliğe göre* yayılacaktır: Direnişleriyle üyelerinin şanslarını ziyan eden ailelerin terfi sunan teşviği ve tutarlı suçlu kılınışı. Aile planlamasının tanıtımında, *iki yüzyıldan daha eski bir söylemin yankısı yansır* [...] (bizim tarafımızdan çizilmiştir) (J. Donzelot, *a.g.y*, s. 199-200) Bu üstünkörü tarih, kültürel ürünler pazarındaki simgesel bir yüksek verimin bütün koşullarını bir arada toplar: bugünkü ortağı tutumlar –"büyük eleştiri" etkisini yaratmaya özgü– ile geçmişteki bağlantısız ve metne uygunluğu bozulmuş kaynaklar –"büyük kültürün" görünümlerini vermek için iyi hazırlanmış– arasındaki sürekli gidiş geliş ve bunun sonucu olan gereklerin sürekli yer değiştirmesi, hem şimdiki zaman üzerine bütün sistemli bilgi toplamalardan –sadece söylemden felsefi yüceliğini çıkarıp alacak olan– ve hem de kurumları ve uygulamaları anlamları ve sosyolojik gerekliliklerini borçlu oldukları sistemde yeniden yerleştirerek geçmişi geçmiş olarak kurabilecek ve geçmişe yönelik öfke nesnesini geçersiz kılabilecek olan bütün derinlemesine araştırmalardan bağışık tutar. Ve eyleyicilerin incelenmesini ve onun gerektirdiği zaman zaman sonu gelmez araştırmaları tamamen atan bu nesnelci üstünkörü incelemeyi kurmak için, tarihi, istiareli adlar taşıyan zamansız ve kişisiz ısrarların neredeyse mekanik oluşumuna indirgeyen bu türden bir en kötünün erekçiliğine güvenmek yeterlidir: "Kısacası, kamu görevinin (başka yerde "yardımsal" olarak adlandırılan) toplumsal olarak kesin etkisini, onu oluşturan tüzel, psikiyatrik ve eğitimsel üç ısrarın stratejik olarak düzenlenmesinden başlayarak anlamaya çalışmak. " (J. Donzelot, *a.g.y.*, s. 93-94)

8) R. Williams, *The Country and The City*, Londra, Chatto and Windus, 1973.

9) E. Panofsky, *La Perspective comme forme symbolique*, Paris, Éditions de Minuit, 1975.

10) P. Bois, *Paysans de l'Ouest, des structures économiques et sociales aux opinions politiques depuis l'époque révolutionnaire*, Paris, La Haye, Mouton, 1960.

11) Bkz. P. Bourdieu, "Une classe objet", *Actes de la recherche en sciences sociales*, 17-18, Kasım 1977, s. 2-5.

İsim Dizini

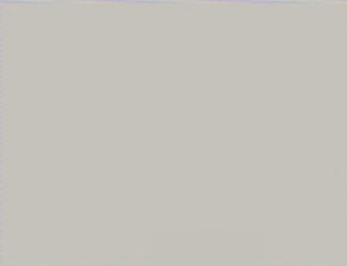
C
U
L
T
U
R
A

BEKÂRLAR BALOSU

PIERRE BOURDIEU

Türkçesi: Çağrı Eroğlu

"**B**ir adım: Bir genç kız bekârlar köşesine doğru ilerler ve aralarından birini dansa davet eder. Delikanlı direnir, çekingen ama hoşnuttur. Biraz da yaşlıların tarım bayramında dans ederken yaptıkları gibi, beceriksizliğini ve kabalığını mahsus vurgulayarak şöyle bir tur atar ve arkadaşlarına göz kırpar. Dans bittiğinde oturacak ve bir daha dans etmeyecektir." Bourdieu bu üç makalesinde kırsal toplumda evlilik konusunu temel alarak bir bakıma Hüzünlü Dönenceler'i tersten yazıyor: "İnsani şeyler söz konusu olduğunda, nesneyi tanımada kaydedilen ilerlemeler aynı zamanda tanımaya çalışan özneyi tanımamızı sağlayan ilerlemelerdir." Kültür tarihine yapılan bu katkı, Michel de Certeau'nun yine "Cultura" dizisinden yayımlanan Gündelik Hayatın Keşfi adlı çalışmasıyla birlikte okunduğunda, sosyal bilimler kuramı ve uygulamalarında 60'lardan günümüze kadar kaydedilen aşamaları ilginç çakışmalarla gözler önüne seriyor.

D

sosyoloji

sosyal antropoloji

9 789752 984073